

ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
(ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή
Μουσική Σημειογραφία

Συλλογή - Μεταγραφή - Σχόλια
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΜΑΡΚΟΣ

ΠΑΙΑΝΙΑ 2001

ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ISBN 960-86990-0-2

© ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ

Χορωδία Ἑλληνικῆς Παραδοσιακῆς Μουσικῆς
(Βυζαντινῆς καὶ Δημοτικῆς)

Διεύθυνση: Μιχαὴλ Παπακωνσταντίνου 1, 19002 Παιανία
Τηλ.: 6642344 - 6647223
FAX: 6646188

Στοιχειοθεσία - Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως:
«ΦΟΙΝΙΚΗ», Τερψιχόρης 9, Ἡράκλειο Ἀττικῆς .

ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
(ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Σε Βυζαντινή και Εὐρωπαϊκή
Μουσική Σημειογραφία

Συλλογή - Μεταγραφή - Σχόλια
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΜΑΡΚΟΣ

ΠΑΙΑΝΙΑ 2001

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

τοῦ Δημάρχου Παιανίας κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΔΑΒΑΡΗ

Η «ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ) ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΑΙΑΝΙΑΣ», ιδρύθηκε με πρόταση τοῦ Δημάρχου πού ψηφίστηκε ὁμόφωνα ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο στὶς 10-10-2000.

Ἡ λειτουργία της ἄρχισε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2000, με δάσκαλο καὶ χοράρχη τὸν μουσικολόγο-συγγραφέα καὶ πρωτοψάλτη κ. Κωνσταντῖνο Ἰ. Μᾶρκο.

Ἡ Χορωδία δραστηριοποιεῖται στὸ χώρο τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς Δημοτικῆς παραδοσιακῆς μουσικῆς με σκοπὸ τὴν καλλιέργεια, ἐκμάθηση καὶ διάδοσή τους.

Ἔτσι, ὁργανώθηκαν καὶ λειτουργοῦν:

- α) Τμῆμα ἀρχαρίων
- β) Τμῆμα προχωρημένων
- γ) Εἰδικὸ τμῆμα ἐθνομουσικολογίας, Λαογραφίας καὶ πάλαιογραφίας τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστ. Μουσικῆς.
- δ) Μικτὴ χορωδία Δημοτικῆς παραδοσιακῆς μουσικῆς καὶ χορωδία Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὡς μέλη γίνονται δεκτοὶ ὄχι μόνο δημότες τῆς Παιανίας, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Μεσογείων πού ἀγαποῦν καὶ προσεγγίζουν με μεράκι τὴν ἐλληνικὴ παραδοσιακὴ μουσική.

Στὸ πλαίσιο τῶν δραστηριοτήτων τῆς Χορωδίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐκδοσὴ βιβλίων με ἀνάλογο περιεχόμενο, ὅπως εἶναι καὶ τὸ παρὸν με τὸν τίτλο: «ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ», τὸ ὁποῖο ἀπευθύνεται κυρίως στὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς πατρίδας μας καὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀλλὰ καὶ στὸ εὐρύτερο κοινὸ καὶ φιλοδοξεῖ νὰ συντελέσει τόσο στὸν λαμπρότερο ἑορτασμὸ τῶν ἐθνικῶν μας

ιστορικῶν ἐπετείων ὅσο καὶ στὴν τόνωση τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορία τῆς πατρίδας μας.

Στὶς ἄμεσες ἐπιδιώξεις μας εἶναι ἡχογραφήσεις καθὼς καὶ ἐμφανίσεις τῆς χορωδίας καὶ πέραν τῆς πόλεως τῆς Παιανίας.

Ἡ περίοδος ποὺ διανύουμε χαρακτηρίζεται ἀπὸ μία ἔντονη τάση ὁμογενοποίησης τῆς παγκόσμιας κοινωνίας ποὺ ἐπιβάλλει κυρίως ἡ ἐνοποίηση τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν συστημάτων μέσα ἀπὸ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς ἀγορᾶς, καθὼς καὶ οἱ ταχύτατες τεχνολογικὲς ἐξελίξεις στὸν τομέα τῆς πληροφορικῆς καὶ τῶν ἐπικοινωνιῶν.

Στὸν ἀντίποδα αὐτῆς τῆς διαδικασίας ἀναπτύσσονται ἀντίρροπες δυνάμεις ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ συμβάλλουν σὲ ἀτομικό, τοπικό, περιφερειακὸ καὶ ἐθνικὸ ἐπίπεδο στὴ διαμόρφωση μιᾶς παγκόσμιας κοινωνίας ποὺ θὰ σέβεται καὶ θὰ ἀξιοποιεῖ τὴ διαφορετικότητα καὶ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ (οἰκονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά κ.λπ.) κάθε λαοῦ καὶ περιοχῆς τοῦ πλανήτη μας.

Πιστεύουμε ὅτι ἡ καλλιέργεια αὐτῆς τῆς μουσικῆς παράδοσης ὡς ἰδιαίτερου πολιτιστικοῦ στοιχείου τῆς πατρίδας μας καὶ ἡ εὐρύτερη διάδοσή της δὲν ἀποτελοῦν μόνο ἐσωτερικὴ ἐθνικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ συμβάλλουν καὶ στὴν ἐπικοινωνία καὶ ἀλληλογνωριμία τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνοτήτων ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ διατηρήσουν τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τους καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν σ' ἓναν κόσμον ὅπου θὰ κυριαρχεῖ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν πολιτιστικῶν ιδιαιτεροτήτων καὶ ὄχι μιὰ ἰσοπεδωτικὴ κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὁμοιομορφία.

Ὁ Δήμαρχος Παιανίας

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γ. ΔΑΒΑΡΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ Δημοτικὸ τραγούδι εἶναι ἓνα σύνθετο λαϊκὸ δημιούργημα, στὸ ὁποῖο συνδυάζονται ἄρμονικὰ ὁ ποιητικὸς λόγος, τὸ μέλος, ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ προσαρμοσμένη στὸ ρυθμὸ ὄρχηση, ἂν τοῦτο εἶναι χορευτικόν.

Ἄμεση σχέση μ' αὐτὰ ἔχει καὶ ἡ ὀργανοχρησία, ἡ ὁποία ποικίλλει κατὰ τόπους τόσο ὡς πρὸς τὰ εἶδη τῶν ὀργάνων ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὴ σύνθεσίν τους στὶς τοπικὲς λαϊκὲς ὀρχήστρες.

Ἀναλύοντας περαιτέρω τὰ πιὸ πάνω βασικὰ στοιχεῖα τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ ἄλλα ἐπιμέρους, ὅπως εἶναι: τὸ τοπικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ὁ στίχος καὶ τὸ μέτρο, τὰ διάφορα ρυθμικὰ σχήματα τοῦ ἀδόμενου στίχου, ὁ μελισματικὸς πλοῦτος, τὸ ποιόν, ἡ ἔκφραση, τὸ ἦθος, ὁ ἦχος, τὰ ἱστορικὰ καὶ ἐθιμικὰ δεδομένα τοῦ τραγουδιοῦ κ.ἄ.

Ἐπομένως ἡ δημοτικὴ μας ἀσματικὴ παράδοση εἶναι πολὺπλοκὴ πνευματικὴ δημιουργία τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὴ μελέτη καὶ καταγραφή της ἀπαιτοῦνται εἰδικὲς γνώσεις.

Ἀρχικὸς δημιουργὸς κάθε δημοτικοῦ τραγουδιοῦ θεωρεῖται ἓνας, ὅμως τοῦτο στὴν πορεία του συμπληρώνεται καὶ τελειοποιεῖται ἀπ' τὴ λαϊκὴ ὁλότητα. Γι' αὐτὸ τὰ δημοτικά μας τραγούδια καθρεφτίζουν τοὺς πόθους, τοὺς ἀγῶνες, τὰ κλέη καὶ τοὺς θριάμβους, ἀλλὰ καὶ τὶς δυσκολίες τοῦ ἔθνους μας. Μέσα ἀπ' τὰ τραγούδια μας ξεπηδάει ὁ ξεχωριστὸς χαρακτήρας του, ἡ φυσιογνωμία του· αὐτὰ περιγράφουν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά του, τοὺς καημοὺς καὶ τοὺς πόθους τῆς ἀπλῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ φανερώνουν τὴν ἐξαιρετικὴ δύναμη τῆς φαντασίας του. Ἀποτελοῦν, μὲ ἓνα λόγο, τὴν μουσικοποιητικὴ παραγωγή τοῦ ἔθνους μας.

Στὰ δημοτικά μας τραγούδια διατηρεῖται καὶ συνεχίζεται ἡ ἐλληνικὴ παράδοση, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ποιητής, ἀνώνυμος ἢ ἐ-

πώνυμος, είναι και ο μελοποιός. Ο αοιδός της αρχαιότητας και κατόπιν ο δραματικός ποιητής, που ήταν και υποκριτής και χορευτής μερικές φορές, ο μελωδός της βυζαντινής εποχής μαζί με τον ανώνυμο λαϊκό ποιητή και μελοποιό, είναι κρίκοι στην αλυσίδα αυτής της μακραίωνης ελληνικής παράδοσης.

Η δημοτική μας ποίηση χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- A) Στά διηγηματικά δημοτικά τραγούδια και
- B) Στά κυρίως δημοτικά τραγούδια.

A) Τα διηγηματικά δημοτικά τραγούδια είναι μακρά αφηγηματικά τραγούδια, σκοπός των οποίων είναι η αφήγηση γεγονότων και κατά τοῦτο πλησιάζουν πρὸς τὸ ἔπος, διακρίνονται ὅμως ἀπ' αὐτὸ γιὰ τὸν ἀσματικὸν τους χαρακτήρα.

Ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό τους διακρίνονται σὲ δύο μικρότερες κατηγορίες, στὰ Ἀκριτικά καὶ στὶς Παραλογές.

α) Τὰ Ἀκριτικά δημοτικά τραγούδια ἀναγνωρίστηκαν ὡς ἰδιαίτερος κύκλος δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπ' τὸ 1875 πρὸς ἀνευρέθηκε καὶ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τοὺς Κ. Σάθα καὶ Em. Legrand μακρὸ βυζαντινὸ ἔπος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Βασιλείου Διγενῆ Ἀκρίτα.

Τὰ ἄσματα αὐτὰ χρονολογικὰ ἔχουν τὴν ἀρχὴν τους στὸν 9ο ἢ 10ο αἰῶνα, περιέχουν ὅμως γεγονότα παλαιότερα καὶ τοῦ 8ου αἰῶνα. Περιεχόμενό τους εἶναι κυρίως οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Ἀκριτῶν γιὰ τὸ μεγάλο ἀγαθὸ τῆς ἐλευθερίας. Γι' αὐτὸ συγκίνησαν οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἀγωνιστὲς βαθύτατα τὴ λαϊκὴ ψυχὴ, διήγειραν τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της καὶ τῆς δημιούργησαν τὸ χρέος τῆς ἀνταμοιβῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνταμοιβὴ πρὸς τὸν ἥρωϊκὸ κόσμον τῶν Ἀκριτῶν ὑπῆρξαν τὰ ὑπέροχα τραγούδια πρὸς τοὺς ἔπλεξε «εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον».

Καὶ ὡς μνημεῖα τοῦ λόγου τὰ Ἀκριτικά δημοτικά τραγούδια σηματοδοτοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς νεοελληνικῆς μας λογοτεχνίας. Θεωροῦνται ὡς τὰ πρῶτα δημιουργήματα τῆς α' περιόδου τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας, ἡ ὁποία ἀρχίζει τὸν 9ο

μ.Χ. αιώνα καὶ τελειώνει μὲ τὴν ᾿Αλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453.

β) Στὴ δεύτερη κατηγορία τῶν διηγηματικῶν ἀσμάτων ἀνήκουν οἱ λεγόμενες *Παραλογές*.

Οἱ Παραλογές εἶναι ἐκτεταμένα τραγούδια καὶ στηρίζονται σὲ λαϊκὲς διηγήσεις καὶ παραδόσεις μὲ τραγικὸ περιεχόμενο, ὅπως εἶναι π.χ. τὸ τραγούδι τοῦ Γιοφυριοῦ τῆς ᾿Αρτας, τοῦ Νεκροῦ Ἀδερφοῦ κ.ἄ.

Ἡ ὀνομασία «Παραλογή» εἶναι παλαιὰ καὶ διασώζεται στὴ δημώδη ποίηση. Προέρχεται καθ' ἀπλολογίαν ἀπ' τὴν ἀρχαία θεατρικὴ λέξη «παρακαταλογή»*, ἐμμελὲς ἀπαγγελία. Ἡ παρακαταλογή στὴν ἀρχαία ἐποχὴ σήμαινε τὸ ἀσύνηθες καὶ ἀνώμαλο εἶδος ὥδῃς, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀριστοτέλης λέει: «Διὰ τί ἡ παρακαταλογή ἐν ταῖς ὥδαῖς τραγικόν; Ἡ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν· παθητικόν γάρ τὸ ἀνωμαλὲς καὶ ἐν μεγέθει τύχης ἢ λύπης. Τὸ δὲ ὁμαλὲς ἔλαττον γοῶδες». (ἤτοι: Γιατί ἡ παρακαταλογή παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν ἀσμάτων στὶς τραγωδίες; προφανῶς λόγῳ τῆς ἐκτροπῆς ἀπὸ τὴν κανονικότητα. Διότι ἡ ἀνωμαλία ἐκφράζει ἰσχυρὸ συναίσθημα καὶ χρησιμοποιεῖται σὲ περιπτώσεις μεγάλης εὐτυχίας ἢ λύπης, ἐνῶ ἡ ὁμαλὴ ἐκφορὰ προσιδιάζει λιγώτερο στὸν ὀδυρμό). Στούς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους διὰ τῆς παρακαταλογῆς διδασκόταν ἡ δι' ἀπαγγελίας ἀνάγνωσις μερῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ποὺ κυμαινόταν μεταξὺ ἀναγνώσεως καὶ μέλους (μελικῆς ἀποδόσεως).

Ἰδιωματικῶς τὴ λέξη παραλογή τὴ βρίσκουμε καὶ ὡς περιλοὴ στὰ κυπριακὰ δημοτικὰ τραγούδια, ὅπως στὸ ἀκόλουθο:

«Ὅσοι τζ' ἂν εἴστε χριστιανοὶ τζ' ἂν εἴστε βαφτισμένοι,
ἐλᾶτε νὰ γροιτζήσετε περιλοὴ γραμμένην,
τὴν ζήσιν τῆς Ζωγραφοῦς τὴν βαρυφουμισμένην,
ποὺ τὴν ἐπεριγράψασιν ἵπσκοποι τζαὶ ἴγουμένοι»,

* Βλ.: α) Ψευδο-Ἀριστοτέλους, *Προβλήματα*, ιθ' 6. β) Ἡσυχ. ἐν λ. καταλογή «παρακατ-» τὸ τὰ ἄσματα μὴ ὑπὸ μέλει λέγειν. γ) «Καὶ τῶν ἱαμβείων τὸ τὰ μὲν λέγεσθαι παρὰ τὴν κροῦσιν τὰ δ' ἄδεσθαι Ἀρχίλοχόν φασι καταδειῖξαι, προσεξεῦρε... καὶ τὴν παρακαταλογὴν καὶ τὴν περὶ ταῦτα κροῦσιν» (Ψευδο-Πλουτάρχου, *Περὶ Μουσικῆς*, 28). Πρβλ. καὶ Ξενοφώντος, *Συμπόσιον*, VI: «Καὶ ὁ Ἑρμογένης, ἢ οὖν βούλεσθαι, ἔφη ὥσπερ Νικόστρατος ὁ ὑποκριτὴς τετράμετρα πρὸς τὸν αὐλὸν καταλέγειν, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ αὐλοῦ ὑμῖν διαλέγωμαι;»

ἢ ὡς «φιλογή» στὸ ἀκόλουθο μακεδονικό:

«Σωπάσατε, σιγήσατε, σταθῆτε φιγκρασθῆτε
γιὰ νὰ σᾶς πῶ μιὰ φιλογή, μιὰ φιλογή μεγάλη,
τῆς θάλασσας τὸν ταραγμό τοῦ γκιμιτζῆ τὰ πάθη».

Οἱ παραλογές, ὅπως καὶ τὰ Ἀκριτικά, εἶναι κυρίως παλαιὰ τραγούδια καὶ διακρίνονται καὶ αὐτὰ γιὰ τὴ δύναμη τῆς φαντασίας στὶς περιγραφές, τὴν τόλμη στὴν ἔκφραση καὶ τὴ δραματικότητα στὶς διηγήσεις· συνήθως ἔχουν λύση δραματική.

Β) Τὰ κυρίως ἄσματα ἀνάλογα μὲ τὸ θέμα τοῦ ποιητικοῦ τους κειμένου διακρίνονται σέ: ἐορταστικά, τῆς ἀγάπης, τοῦ γάμου, τῆς ξενιτειᾶς, ἐργατικά, μοιρολόγια, ἱστορικά, κλέφτικα, σατιρικά, γνωμικά, θρησκευτικά κ.ἄ.

* * *

Ὁ κύριος καὶ συνηθέστερος στίχος στὴ δημοτικὴ μας ποίηση εἶναι ὁ δεκαπεντασύλλαβος. Τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ στίχου προέρχεται ἀπ' τοὺς βυζαντινούς, στοὺς ὁποίους εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «πολιτικός».

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ καταγωγή του εἶναι ἀρχαία καὶ βασίζεται μάλιστα στὸν ἀρχαῖο ἱαμβικὸ τετράμετρο καταληκτικὸ καὶ ὅπως μᾶς λέει ἡ ἀρχαία μετρική, ὁ στίχος αὐτὸς «δημῳδῆ ἔχων τὴν ἀρχήν», χρησιμοποιήθηκε τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο ποιητὴ Ἰππώνακτα καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε Ἰππωνάκτειος.

Ἐκτὸς τοῦ δωδεκασύλλαβου στίχου ἡ δημοτικὴ ποίηση χρησιμοποιεῖ: ἐνδεκασύλλαβους, δεκασύλλαβους, ὀκτασύλλαβους, ἐπτασύλλαβους κ.λπ. στίχους.

Στοὺς στίχους τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὅταν αὐτοὶ ἄδωνται, παρεμβάλλονται συνήθως τὰ λεγόμενα «τσακίσματα» ἢ «γυρίσματα», ὅπως π.χ.:

Ἐγὼ εἶμαι τοῦ ψαρᾶ παιδί,
—μαυροματοῦσα καὶ ξανθή—

καθώς και διάφορες ἐπιφωνήσεις ὅπως: ἄϊντε, παιδιά μ', λεβέν-
τη μ', κ.ἄ. Αὐτὰ εἰσῆλθαν στὰ κείμενα γιὰ τὴν κάλυψη κυρίως
μελωδικῶν, ἀλλὰ καὶ ρυθμικῶν καὶ χορευτικῶν ἀναγκῶν.

Στὰ ἀργὰ τῆς τάβλας, τὰ λεγόμενα καὶ κλέφτικα, κατὰ τὸν
τρόπο ποὺ ἄδονται, ἡ μελωδία καλύπτει ἐνάμιση στίχο, π.χ.:

*Ποιός εἶδε τέτοιο θάμασμα, παράξενο μεγάλο,
νὰ κουβεντιάσουν τὰ βουνά·
νὰ κουβεντιάσουν τὰ βουνά μὲ τίς κοντοραχοῦλες,
ἡ Λιάκουρα τῆς Λειβαδιᾶς· κ.λπ.*

Στὰ ἄλλα τραγούδια καὶ κυρίως τὰ χορευτικά πολλές φορές
τὰ παρενθέματα ἢ ἡ ἐπανάληψη μιὰ φορά ἐνὸς ἡμιστιχίου δὲν
ἐπαρκοῦν καὶ τότε τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται δυὸ καὶ τρεῖς φο-
ρές. Π.χ.:

*Βιολέτα μ' ἀνθισμένη,
βιολέτα μ' ἀνθισμένη.
Βιολέτα μ' ἀνθισμένη,
βιολέτα μ' ἀνοιχτή,
βιολέτα μ' ἀνοιχτή.*

Ἄν δὲ ἡ ἐπανάληψη δὲν εἶναι πλήρης, γιὰ λόγους μελικοῦς
κυρίως, τότε συμπληρώνεται μὲ τὴν παρεμβολὴ ἐπιφωνήματος
ἢ τσακίσματος. Π.χ.:

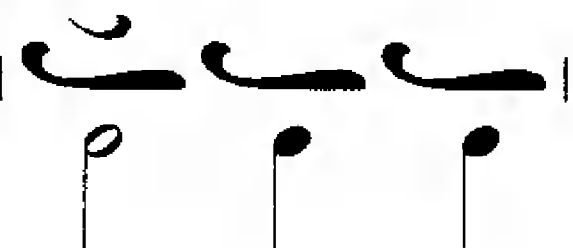
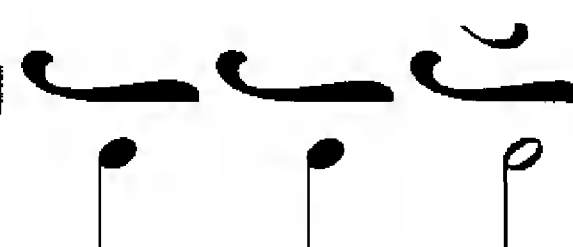
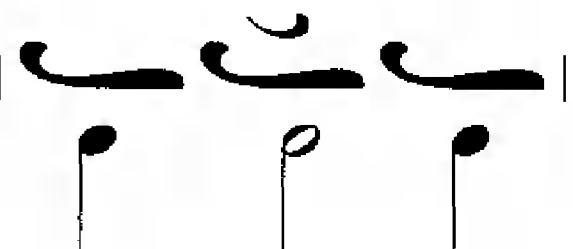
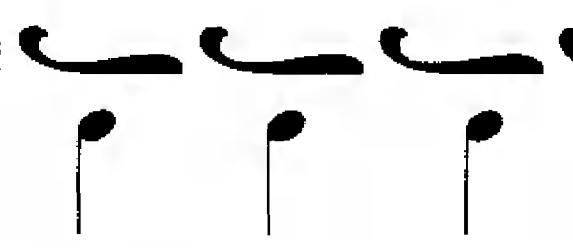
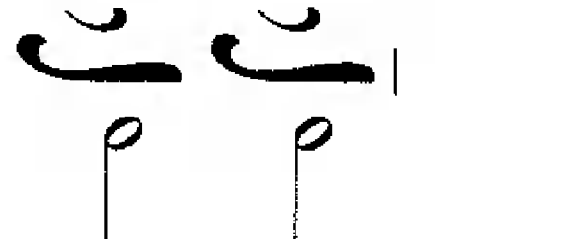
*Τὸ ποιόν θὰ πάρης, Μαριουρή,
τοῦ Τριτσιμπίδα τὸ παιδί,
πῶχει ἀμπέ- μαῦρα μου μάτια,
πῶχει ἀμπέλια καὶ σταφίδα.*

Πέραν τῶν ἀνωτέρω, παρατηροῦνται καὶ ἄλλες ἀκόμη περι-
πτώσεις, σπανιότερες ἴσως, ἐπαναλήψεως στίχων, ἡμιστιχιῶν
καὶ παρεμβολῆς τσακισμάτων καὶ ἐπιφωνήσεων, ποὺ χρειάζον-
ται εἰδικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη.

Οἱ στίχοι τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀδόμενοι μεταπίπτουν ἀπ' τὴν τονικὴ στὴ μελική (προσωδιακή) ρυθμοποιῖα ποὺ καθορίζεται ἀπ' τὴ μελικὴ διάρκεια τῶν συλλαβῶν καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν τόνο τῶν λέξεων. Ἔτσι, σχηματίζονται διάφοροι ρυθμικοὶ πόδες ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν κίνηση καὶ τὸ χορό, βραχεῖς ἢ μακροὶ με τὴν ποσοτικὴ ἔννοια τῶν ὄρων. Ἡ μελικὴ αὐτὴ ρυθμοποιῖα ποὺ ἔχει ἀρχαία προέλευση, ἀπαρτίζεται ἀπὸ μονοειδεῖς πόδες, δηλαδὴ ἀπ' τὴν ἐπανάληψη τοῦ αὐτοῦ ρυθμικοῦ ποδός, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τὴ μονάδα μέτρησης τοῦ ρυθμοῦ.

Στὰ τραγούδια τῆς παρούσης συλλογῆς ἀπαντῶνται οἱ ἀκόλουθες ρυθμικὲς μορφές*:

Α') Στὸν τετράσημο.

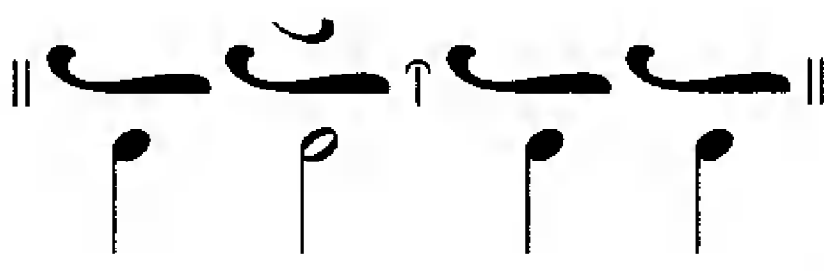
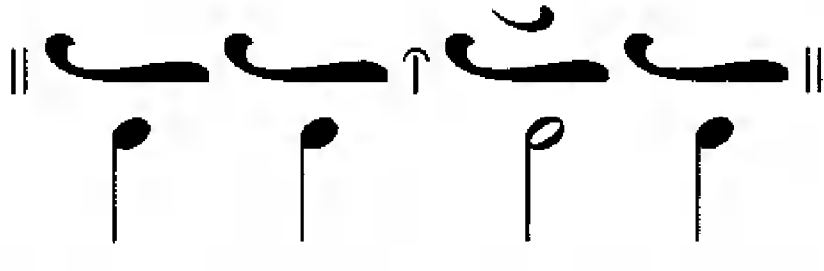
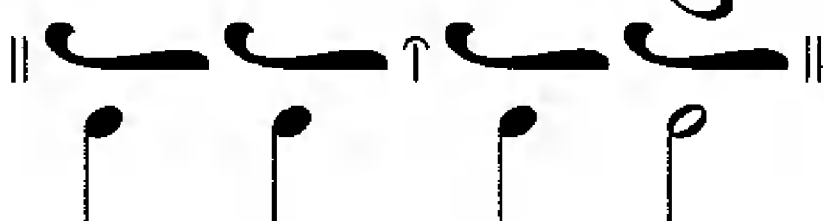
1.		Δάκτυλος
2.		Ἀνάπαιστος
3.		Ἀμφίβραχος
4.		Παρακελευσματικός
5.		Σπονδεῖος

Οἱ ὡς ἄνω ρυθμικὲς μορφές τοῦ τετρασήμου δὲν παρατηροῦνται αὐτοτελεῖς σ' ἓνα τραγούδι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἀλλὰ συνήθως ἐναλλάσσονται στὸ ἴδιο τραγούδι.

* Βλ. Κ. Ι. Μάρκου, Ἀκριτικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια, σέ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ σημειογραφία, Ἀθήνα 1995, σελ. 46 κ.έ.

Ἡ μέτρηση τῶν χρόνων τοῦ ρυθμοῦ τούτου πρέπει νὰ γίνε-
ται διὰ δύο κινήσεων, ἥτοι δίσημη θέση καὶ δίσημη ἄρση, ὅπως
καὶ στὸν ρυθμὸ τῶν 2/2 τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μουσικοῦ συστήμα-
τος.

Β') Ρυθμικὲς μορφὲς πεντασήμου
(Παιωνικὸ γένος)

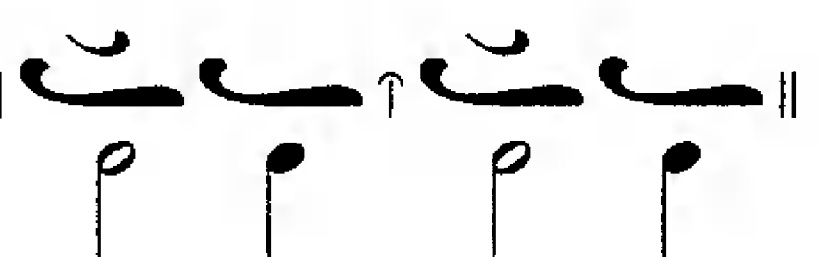
1.	Παίων α'
2.	Παίων β'
3.	Παίων γ'
4.	Παίων δ'

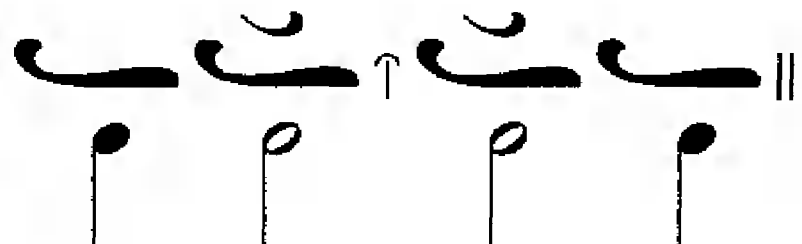
Ἡ μέτρηση τῶν ρυθμικῶν ποδῶν τοῦ ρυθμοῦ τούτου, στὸν
ὁποῖο πολλὰς φορές παρατηροῦνται ἐναλλαγές τῶν ρυθμικῶν
μορφῶν στὸ ἴδιο τραγούδι, πρέπει νὰ γίνεται διὰ δύο κινήσεων:
δίσημη θέση καὶ τρίσημη ἄρση ἢ καὶ ἀντιστρόφως, ἀνάλογα
μέ τὸ σχῆμα τῶν ποδῶν.

Ἄν ὅμως ἡ χρονικὴ ἀγωγὴ εἶναι ἀργή, τότε ἡ μέτρηση
μπορεῖ νὰ γίνῃ διὰ πέντε κινήσεων: δίσημος καὶ τρίσημος ἢ
καὶ ἀντιστρόφως.

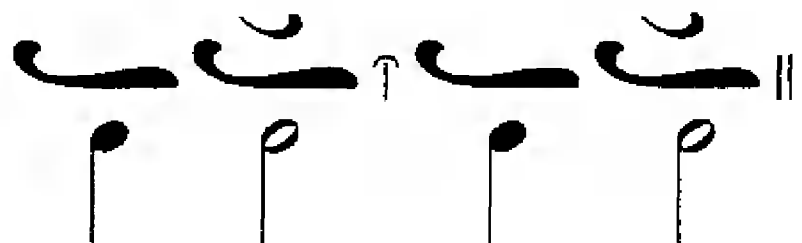
Γ') Ρυθμικὲς μορφὲς ἑξασήμου

α) Ἑξάσημος δακτυλικός

1.	Διτρόχαιος

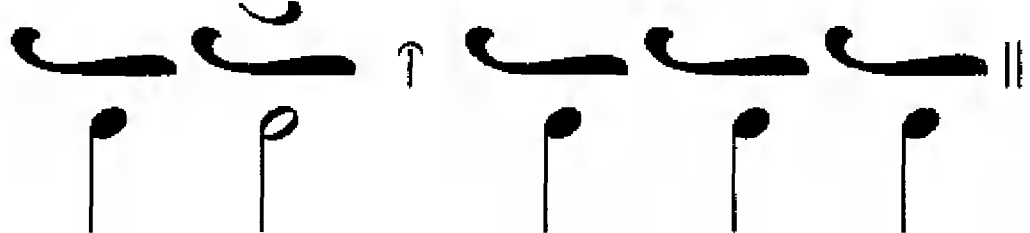
2. || Αντίσπαστος

3. || Χορίαμβος

4. || Διάμβος

Οἱ αὐτὲς ρυθμικὲς μορφές μὲ ἀναλελυμένο τὸ ἓνα μέρος τους.

5. ||

6. ||

7. ||

8. ||

9. ||

Ἡ μέτρηση τῶν ρυθμικῶν ποδῶν τοῦ ρυθμοῦ τούτου πρέπει νὰ γίνεται διὰ δύο κινήσεων: τρίσημη θέση, τρίσημη ἄρση.

Ὅμως, λόγῳ τῆς χρονικῆς του ἀγωγῆς, σήμερα μετῶνται καθ' ἑκάστην τρίσημος διὰ τριῶν κινήσεων. Ἡ μέτρηση αὕτη εὐκολύνει τοὺς

ἐκτελεστές, τοὺς ὀργανοπαῖκτες καὶ τοὺς χορευτές, ἀλλὰ διαφοροποιεῖ κάπως τὴ ρυθμικὴ φυσιογνωμία τοῦ τραγουδιοῦ.

Ἐναλλαγές τῶν ὡς ἄνω ρυθμικῶν ποδῶν παρατηροῦνται πολλές φορές στὸ ἴδιο τραγούδι καὶ κυρίως τῶν ρυθμικῶν μορφῶν μετὰ τοὺς ἀναλελυμένους πόδες.

β) Ἐξάσημος Ἰωνικός ἢ Τρίμακρος

1. || || Τρίμακρος (ἢ καὶ Μολοσσός)

2. || || Ἰωνικός ἀπὸ ἐλάσσονος

3. || || Ἰωνικός ἀπὸ μείζονος

Δ') Ρυθμικὲς μορφές τοῦ ἐπτασήμου

1. || || α' ἐπίτριτος

2. || || β' ἐπίτριτος

3. || || γ' ἐπίτριτος

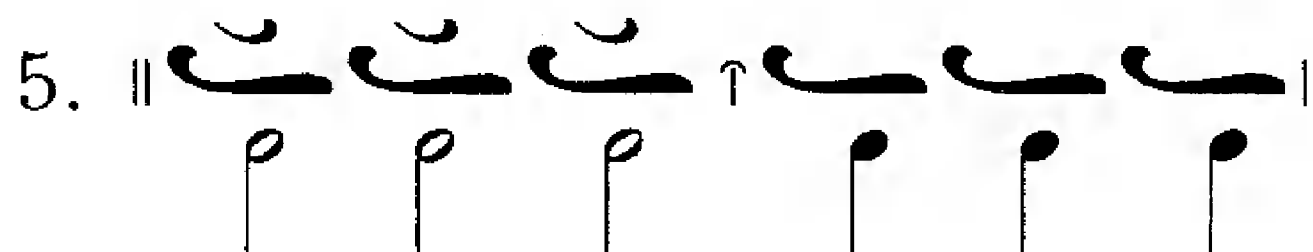
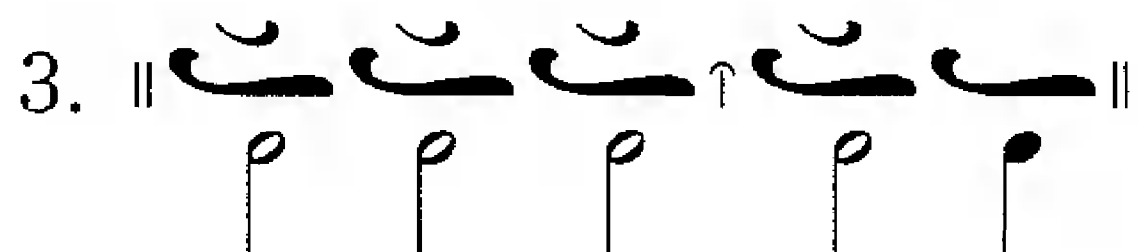
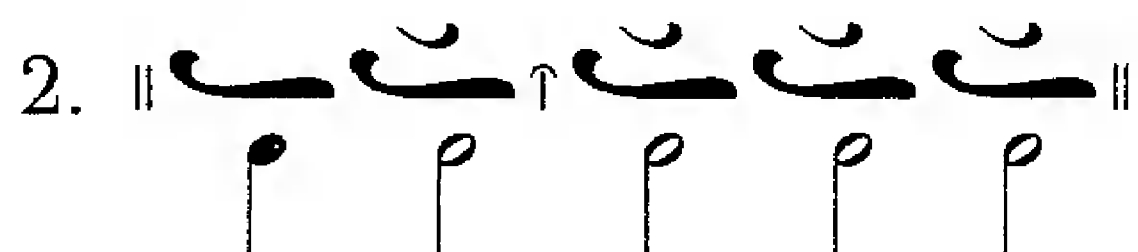
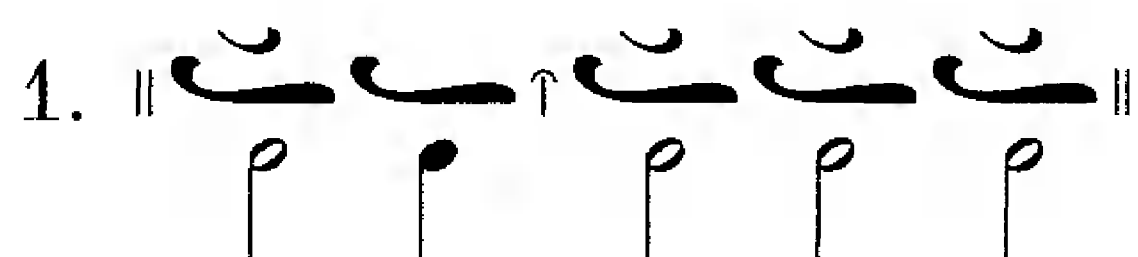

4. || || δ' ἐπίτριτος

Ὁ ἐπτάσημος ρυθμὸς εἶναι ἐκ τῶν πλέον διαδομένων ρυθμῶν στὸν ἐλληνικὸ χῶρο καὶ μάλιστα ὁ α' καὶ β' ἐπίτριτος. Ἡ μέτρηση τῶν ἐπτὰ χρόνων τοῦ ρυθμοῦ τούτου πρέπει νὰ γίνεται διὰ τριῶν κινήσεων.

Γιὰ τὸν α' καὶ β' ἐπίτριτο ἡ πρώτη κίνηση περιλαμβάνει τρεῖς χρόνους καὶ ἄλλες δύο κινήσεις ἀπὸ δύο χρόνους.

Γιὰ τὸν γ' καὶ δ' ἡ πρώτη καὶ δεύτερη κίνηση ἀνὰ δύο χρόνους καὶ ἡ τρίτη τρεῖς χρόνους.

Ε') Οἱ ρυθμικὲς μορφὲς τοῦ ἐννεασήμου

Ὁ ρυθμὸς τοῦτος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐννέα χρόνους, ἡ μέτρηση τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γίνεται διὰ τεσσάρων κινήσεων. Ἀνάλογα δὲ μετὰ τὴν ρυθμικὴν του μορφήν, ἡ μία κίνηση περιλαμβάνει τρεῖς χρόνους, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ἀνὰ δύο ἀντίστοιχα.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ἀκόμη ρυθμικὲς μορφές ποὺ καλύπτουν ὅλο τὸ φάσμα τῆς ἀδόμενης ἀσματικῆς μας παραδόσεως καὶ οἱ ὁποῖες ἐξετάζονται λεπτομερῶς σὲ εἰδική μας ἐργασία ὁμοῦ μετὰ τοῦ ρυθμοῦ στὰ ἐκκλησιαστικά μας ἄσματα.

* * *

Ἡ παροῦσα συλλογὴ περιλαμβάνει:

α) Δημοτικὰ Τραγούδια ἐπετειακοῦ περιεχομένου, ὅπως καὶ ὁ τίτλος τῆς ὑποδηλώνει, ἥτοι τραγούδια ἐκ τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου, κατάλληλα γιὰ ὅλες τὶς ἐθνικὲς μας ἐορτές, τραγούδια (θρήνους) γιὰ τὴν Ἀλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), τραγούδια τῆς τουρκοκρατίας, τραγούδια γιὰ τὴν μεγάλη μας ἐθνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ γιὰ γεγονότα τοῦ μετέπειτα ἐθνικοῦ ἱστορικοῦ μας βίου μέχρι τοῦ 1940 (τῆς 28ης Ὀκτωβρίου).

β) Κάλαντα (Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς, Φώτων, Λαζάρου καὶ Μ. Παρασκευῆς) διαφόρων περιοχῶν τῆς πατρίδας μας καὶ

γ) Σὲ παράρτημα ἐμβατήρια καὶ ἄλλα τραγούδια ἐντεχνα ἐπετειακοῦ περιεχομένου καθὼς καὶ ἐορτατικὰ Χριστουγέννων καὶ Πρωτοχρονιάς, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς σχολικῆς κυρίως πράξεως, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μέσων κατέστησαν προσφιλεῖς στὸ κοινό.

Πιστεύουμε ὅτι καὶ ἡ παροῦσα συλλογὴ μας ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει, μὲ τὰ ὅσα εὐώδη ἄνθη —ἐπετειακὰ δημώδη ἄσματα— ἐπιλέξαμε ἀπ' τὸν μέγαλο, τὸν ἀπέραντο θά λέγαμε, λειμῶνα τῶν ἐθνικῶν μας τραγουδιῶν, στοὺς ἐορτασμοὺς κυρίως τῶν ἱστορικῶν μας ἐπετειῶν, ὅπου τιμῶνται οἱ ἀγῶνες τῶν προγόνων μας γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀναρριπίζεται ἡ ἐθνικὴ μας μνήμη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΜΑΡΚΟΣ

Α.

ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ Ἀκριτικά δημοτικά τραγούδια ἀνήκουν στὴν πρώτη ἀπ' τὶς δυὸ μεγάλες κατηγορίες τῶν διηγηματικῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε καὶ στὴν Εἰσαγωγή· στὴ δεύτερη κατηγορία ἀνήκουν οἱ λεγόμενες Παραλογές.

Τὸ περιεχόμενο τῶν Ἀκριτικῶν Τραγουδιῶν ἀναφέρεται στοὺς ἀγῶνες τῶν Ἀκριτῶν, τῶν φρουρῶν δηλαδὴ τῶν ἄκρων τοῦ ἀπέ-
ραντου βυζαντινοῦ κράτους καὶ κυρίως τῶν ἀνατολικῶν καὶ νο-
τίων συνόρων του, ὅπου γίνονταν συνεχεῖς ἐπιδρομές ἀπὸ τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Ἀραβες, τοὺς Σαρακηνοὺς ὅπως ἀναφέρονται
στὰ Ἀκριτικά τραγούδια.

Εἰδικώτερα ἢ κυρία ἀποστολὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν Ἀκριτῶν ἦταν:

α) Ἡ φρούρηση τῶν συνόρων τῆς αὐτοκρατορίας.

β) Ἡ καταδίωξη τῶν ἀπελατῶν (ληστῶν), οἱ ὅποιοι, ὀργανω-
μένοι πολλές φορές, ἐπετίθεντο καὶ ἐπέφεραν σοβαρὲς κατα-
στροφές στοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου καὶ

γ) Ἡ συνοδεία τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ
τὶς περιοδεῖες τους.

Οἱ Ἀκρίτες ἦσαν συγκροτημένοι σὲ στρατιωτικὰ σώματα καὶ
κατοικοῦσαν μὲ τὶς οἰκογένειές τους στοὺς τόπους εὐθύνης τους
γιὰ τὴ φύλαξη τῶν συνόρων. Ἐκεῖ τοὺς παραχωροῦνταν ἀπὸ τὸ
κράτος κτήματα καὶ μισθός, ἢ λεγόμενη ρόγα. Ὁ τόπος διαμονῆς
τους ἔμοιαζε μὲ στρατώνα, ὅπου γυμνάζονταν καὶ ἀσκοῦνταν
στὴ χρῆση τῶν ὅπλων.

Σύμφωνα μὲ τὰ Ἀκριτικά Τραγούδια, σὲ καιροὺς εἰρηνικοὺς
γίνονταν μεγάλα συμπόσια, ὅπου ὑπῆρχε πολυτέλεια καὶ πλοῦ-
τος, μὲ πλῆθος καλεσμένων καὶ μὲ πολλὰ μουσικὰ ὄργανα (παι-
γνίδια καὶ παιγνιῶτες, δηλαδὴ ὄργανα καὶ ὀργανοπαῖκτες). Ἐκεῖ
τραγουδοῦσαν τραγούδια πολεμικὰ καὶ ἡρωϊκὰ ἢ διηγοῦνταν τὶς
προσωπικὲς τους ἀνδραγαθίες, τὰ κλέη καὶ τὰ παθήματα μεγά-
λων πολεμάρχων ποὺ ἀγωνίζονταν ἐναντίον πολλῶν ἐχθρικῶν
φουσάτων ἢ ἐναντίον ἀπελατῶν καὶ ἔτσι δημιουργοῦσαν ἀτμό-
σφαιρα ποὺ θύμιζε τὴν ὁμηρικὴ ἐποχή.

Τὰ κατορθώματα καὶ τὴ δύναμη τῶν Ἀκριτῶν τὰ περιέβαλε ὁ

θρῦλος καὶ τοὺς ἔδωσε ἄλλη, πιὸ μεγάλη διάσταση καὶ ἔτσι μὲ αὐτὴ τὴ θρυλικὴ διάσταση πλάστηκαν καὶ τραγουδήθηκαν ἀπ' τὸν Ἑλληνισμό.

Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἀγωνιστὲς ἀπετέλεσαν γιὰ πολλοὺς αἰῶνες τὰ προπύργια ὅχι μόνο τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου καὶ ἐμπόδισαν καὶ σταμάτησαν τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῆς ἀνατολικῆς βαρβαρότητας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Γι' αὐτὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ ἔχουν ἀξίες πανεθνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ διαχρονικὴ διάσταση καὶ ἐπομένως ἔχουν θέση σὲ κάθε ἐθνικὴ μας ἐορτή.

Στὴν παροῦσα συλλογὴ περιλάβαμε δώδεκα Ἀκριτικὰ Τραγούδια, κατάλληλα γιὰ τὶς ἐθνικὲς μας ἐπετείους ἀπ' τὴ δίτομη ἐργασία μας ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ἀκριτικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια, σὲ Βυζαντινὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ Σημειογραφία» (Ἀθήνα 1995 καὶ 1996), ὅπου ὑπάρχει καὶ ἐκτενὴς ἱστορικὴ καὶ μουσικολογικὴ εἰσαγωγή.

Προστάτης τῶν Ἀκριτῶν ὑπῆρξε ὁ Ἅγιος Γεώργιος. Ἀρματωμένο μὲ σπαθὶ καὶ μὲ χρυσὸ ἢ ἀργυρὸ κοντάρι, κατὰ τὴ δημώδη ποίηση καὶ πάνω σὲ ὀλόλευκὸ ἄλογο, ὅπως τὸν ἀπεικονίζει ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφία, τὸν ἔβλεπαν, κατὰ τὴ διάρκειά τῶν πολέμων, οἱ ἀγωνιστὲς ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῶν Ἀκριτῶν τοῦ Βυζαντίου, καὶ πρὶν, μέχρι τῶν νεωτέρων τοῦ 1940, νὰ μάχεται μαζί τους «κατὰ βαρβάρων» εἰσβολέων.

Γι' αὐτὸ ἡ ἐλληνικὴ λαϊκὴ μοῦσα τίμησε ὅπως ἐξαιρέτως τὸν Ἅγιο Γεώργιο. Ἀλλὰ καὶ ἡ βαθειὰ πίστη καὶ εὐσέβεια τῶν ὀρθόδοξων τίμησε τὸν «ἀφέντη τὸν ἁϊ-Γιώργη» μὲ ἐκκλησιᾶς καὶ ξωκκλήσια, ὅπου τὴ μέρα τῆς γιορτῆς του τελοῦνται πάνδημα πανηγύρια. Ἐκεῖ, ἡ χάρις τοῦ Ἀγίου, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πανηγύρια ὅλων τῶν Ἀγίων μας, συγκεντρώνει τοὺς φιλέορτους, ὅπου μέσα στὴν ἐκκλησιὰ τελεῖται ἡ «πνευματικὴ πανήγυρις» καὶ προσφέρεται «πνευματικὴ χαρὰ καὶ πνευματικὴ πανδαισία» καὶ ὕστερα, ἔξω στὸν αὐλόγυρο, οἱ πανηγυριστὲς εὐωχοῦνται καὶ χαίρονται καὶ χορεύουν μὲ ἐθνικὰ τραγούδια πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀγίου. «Εἰ δεῖ ὀρχήσασθαι ὡς πανηγυριστὴν καὶ φιλέορτον, ὀρχησάμεν, ἀλλὰ μὴ τὴν Ἡρωδιάδος ὀρχησιν τῆς αἰσχήμονος», λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Ὁ Ἕλλην Ἱεράρχης ἀντιτίθεται μόνο

στὸ ἄσεμνον τῶν ἀνατολικῶν χορῶν καὶ ὅχι στοὺς κύκλιους ἀρχαιοπρεπεῖς ἐλληνικοὺς χορούς.

Πρὸς τιμὴν λοιπὸν τῶν Ἀγίων τελοῦνται οἱ χοροὶ στὰ πανηγύρια, στὰ προαύλια τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἐχω γράψει καὶ ἄλλοῦ γιὰ τὰ λόγια ἐνὸς γέροντα σὲ πανηγύρι χωριοῦ τῆς Ρούμελης ποὺ εἶπε μετὰ τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ, ὅταν βγῆκε ὁ κόσμος ἀπ' τὴν ἐκκλησιά: «Κὶ τώρα θὰ χουρέψουμε γιὰ νὰ τιμήσουμε τὸν Ἀἰῶν ποὺ κάθιτι μαναχὸς τ' ἰδῶ ὅλου τοῦ χρόνου». Αὕτῃ εἶναι ὁ ὀρθόδοξη ἀντίληψη γιὰ τὸ πανηγύρι τοῦ χωριοῦ, ὅπως τουλάχιστον οἱ παλιοὶ τὴν εἶχαν βαθιὰ χαραγμένη στὴν ψυχὴ τους.

Πρὸς τιμὴν λοιπὸν τοῦ στρατιώτη καὶ ἀξιωματικοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, προτάσσουμε τὴν ἀκόλουθη ρουμελιώτικη παραλλαγή, ποὺ χορεύεται (χορὸς καγκέλι) στὰ πανηγύρια ποὺ τελοῦνται τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς του.

Ἄγιε μου Γιώργη ἀφέντη μου

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρούμελης

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

Ἀ α α γιε μου ου Γιω Α γιε ε ε
 μου ου ου Γιω ρ γη Α α φεν τη μου ου Α γιε
 μου Γιω ω ω ω ρ γη Α φεν τη μου ου ου ου
 κι Α φεν τη κα α α α βα λα α ρη
 η η η κι Α φεν τη κα α α α α βα λα
 ρη

Ἄγιε μου Γιώ- Ἄγιε μου Γιώργη Ἀφέντη μου·

Ἄγιε μου Γιώργη Ἀφέντη μου κι Ἀφέντη καβαλάρη
κι Ἀφέντη καβαλάρη.

Ἄρματωμέ- ἄρματωμένος μέ σπαθί·

ἄρματωμένος μέ σπαθί καί μ' ἄργυρὸ κοντάρι
καί μ' ἄργυρὸ κοντάρι.

Ποιός εἶδε ψάρι στὴ στεριά

(Ἀρκαδιανή)

Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\bar{q}}$ Κε

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Ποιος ει δε ε ψα α γεια σ' Αρ κα δια

 νη ποιος ει δε ε ψα α ψα α ρι στη

 στε ρια και θα λασ σα σπαρ με ε ε νη

 Αρ κα δια νη καη με ε ε νη

 Αρ κα δια νη κα αη με ε ε νη

Ποιός εἶδε ψά- γειά σ' Ἀρκαδιανή,
 ποιός εἶδε ψά- ψάρι στὴ στεριά·
 καὶ θάλασσα σπαρμένη,
 Ἀρκαδιανὴ καημένη.

Δώδεκα χρό- γειά σ' Ἀρκαδιανή,
 δώδεκα χρό- χρόνους ἔκανε,
 στὰ κλέφτικα ντυμένη,
 Ἀρκαδιανὴ καημένη.

Ποιός εἶδε τή- γειά σ' Ἀρκαδιανή,
 ποιός εἶδε τή- τὴν Ἀρκαδιανή
 στὰ κλέφτικα ντυμένη,
 Ἀρκαδιανὴ καημένη.

Κανεὶς δὲν τήν, γειά σ' Ἀρκαδιανή,
 κανεὶς δὲν τήν, τὴν ἐγνώρισε,
 πὼς ἦταν κλεφτοπούλα,
 καημένη Ἀρκαδιανούλα.

Ποιος ει δε -- ψα ----- γειασ-- Αρ --- κα-- δια ---

νη ποιος ει δε --- ψα ----- ψα --- ρι --- στη -- στερ-- ρια και

θα λασ σα σπα ρμε νη Αρ κα δια νη καη με ----- νη

ή Α ρκα δια νη καη --- με ----- νη

Σημ.: Οί καταβολές του τραγουδιού τούτου, όπως και των δύο που έπονται, βρίσκονται στην 'Ακριτική ποίηση. Το θέμα τους το συναντάμε σε τρεις τύπους:

α) 'Ο 'Αμιράς της Συρίας αίχμαλώτισε την κόρη του αυτοκράτορα 'Ανδρόνικου, την Ειρήνη, την οποία έσπευσαν τ' αδέρφια της να ελευθερώσουν. 'Ο αδελφός της Κωνσταντίνος νίκησε σε μονομαχία τον 'Αμιρά, αλλά τελικά συμφιλιώθηκαν και ο 'Αμιράς νυμφεύθηκε την Ειρήνη, αφού έγινε χριστιανός. Καρπός του γάμου τούτου υπήρξε ο μέγιστος των 'Ακριτών Βασίλειος Διγενής 'Ακρίτας.

β) 'Αλλα 'Ακριτικά τραγούδια, όμως, μάς λένε ότι ή μητέρα του Διγενή 'Ακρίτα ήταν άνδρειωμένη κόρη που πολεμούσε τους Σαρακηνούς, φορώντας ανδρική πανοπλία. Σε κάποιον άγώνα όμως αποκαλύφθηκε το φύλο της και για να γλυτώσει κατέφυγε στην εκκλησιά του 'Αγίου Γεωργίου. 'Ο 'Αγιος όμως την παρέδωσε στο Σαρακηνό που την κυνηγούσε, αφού πρώτα υποσχέθηκε ότι θα γίνει χριστιανός.

γ) Σύμφωνα με τον τρίτο τύπο, ή άνδρειωμένη βασιλοπούλα, κλεισμένη σε κάστρο, άμύνεται κατά των Σαρακηνών ή των Τούρκων. Το κάστρο όμως κυριεύεται με δόλο από κάποιο Τούρκο που στη συνέχεια γίνεται χριστιανός και παίρνει την άνδρειωμένη κόρη ως γυναίκα του. 'Απ' αυτό το γάμο γεννιούνται τρεις γιοί: 'Ο Δούκας, ο Κωσταντᾶς και ο Γιάννης (ο Διγενής). 'Ο τύπος τούτος του τραγουδιού είναι ο του Κάστρου της 'Ωριάς.

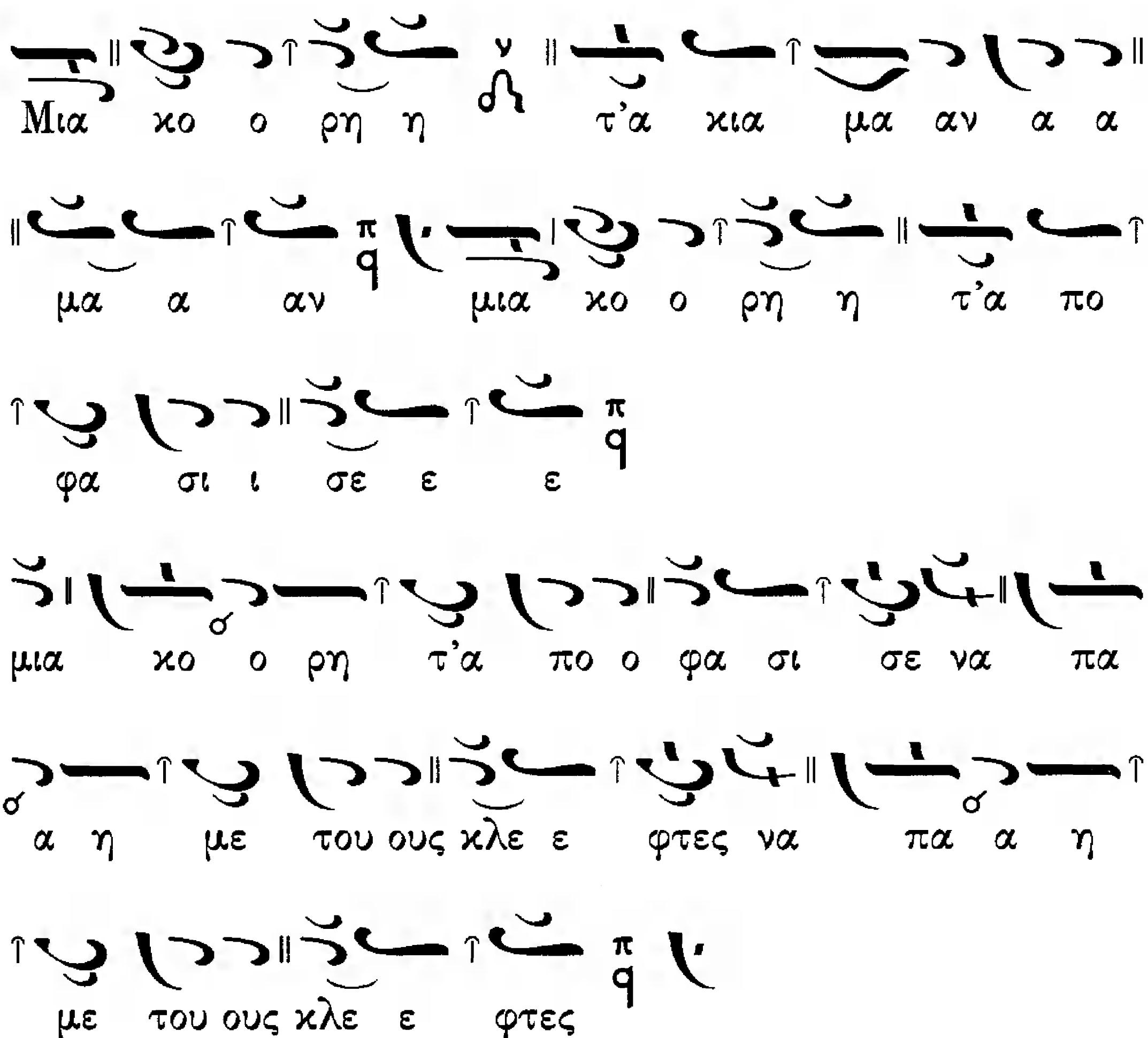
Νεώτερες παραλλαγές παρουσιάζουν την κόρη ως κλεφτοπούλα που βρίσκεται μεταξύ των κλεφτών και της δίνουν το όνομα 'Αρκαδιανή, εκ του τόπου της καταγωγής της.

Μιὰ κόρη τ' ἀποφάσισε

Ρούμελης-Μοριᾶ

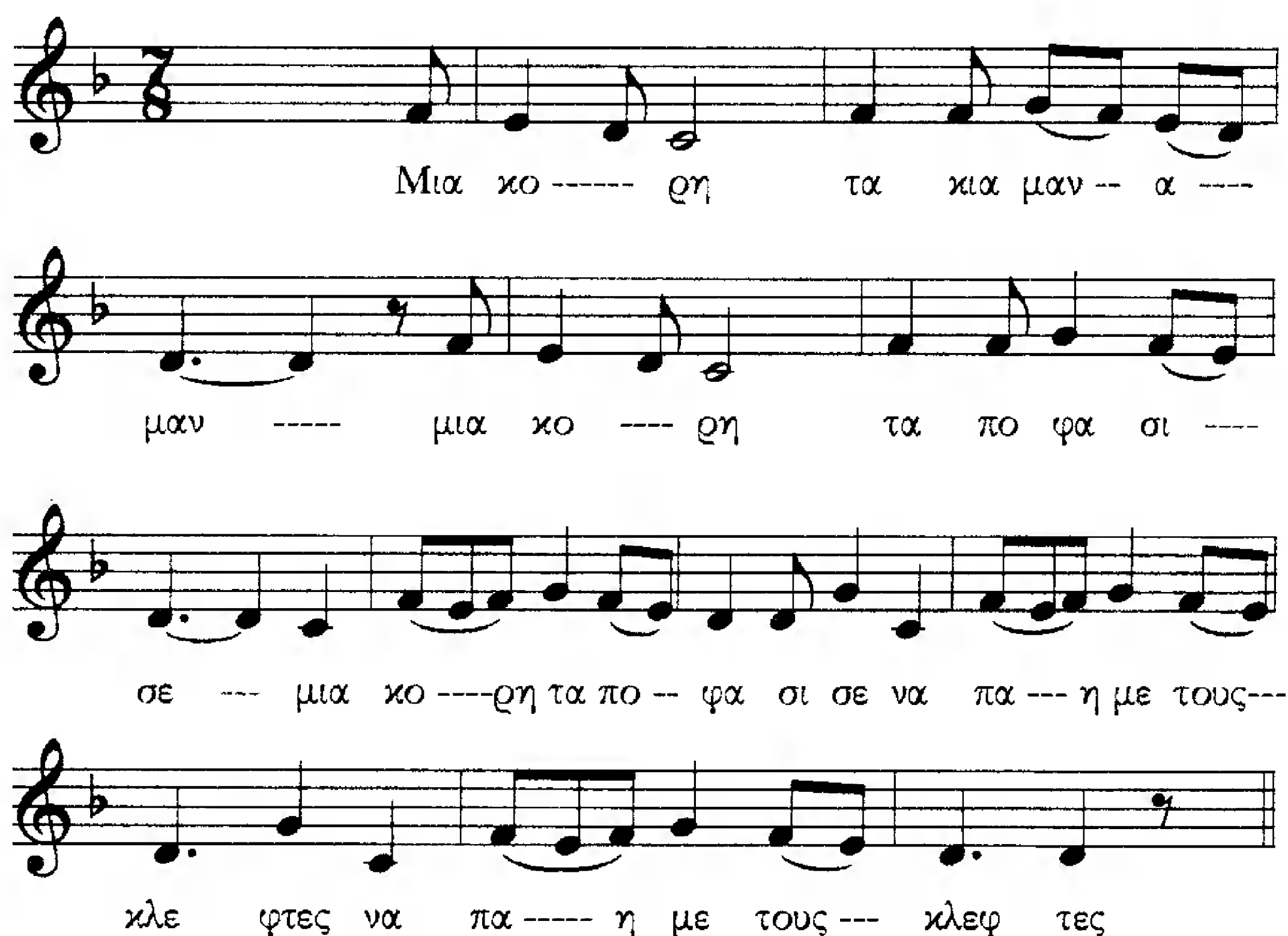
$$\tau_{H\chi_0} \lesssim \tau_{Pa}$$

Ρυθμός ἐπτάσημος.

*Μ*ιὰ κόρη τ' ἄ- κι ἁμάν, ἁμάν, μιὰ κόρη τ' ἀποφάσισε·
 μιὰ κόρη τ' ἀποφάσισε νὰ πάη μὲ τοὺς κλέφτες,
 νὰ πάη μὲ τοὺς κλέφτες.

Βάζει φωτιά, κι ἄμάν, ἄμάν, βάζει φωτιά στὸν ἀργαλειό
 βάζει φωτιά στὸν ἀργαλειό, στὸ φιλντισένιο χτένι,
 στὸ φιλντισένιο χτένι.

Μια κο ---- ρη τα κια μαν -- α ----

μαν ---- μια κο ---- ρη τα πο φα σι ----

σε --- μια κο ---- ρη τα πο -- φα σι σε να πα --- η με τους---

κλε φτες να πα ---- η με τους --- κλεφ τες

Καὶ τ' ἄρματα, κι ἁμάν, ἁμάν, καὶ τ' ἄρματά της ζώστηκε·
καὶ τ' ἄρματά της ζώστηκε καὶ πάει μέ τοὺς κλέφτες,
καὶ πάει μέ τοὺς κλέφτες.

Κανείς δέν τή- κι ἁμάν, ἁμάν, κανείς δέν τήν ἐγνώρισε·
κανείς δέν τήν ἐγνώρισε πὼς ἦταν κλεφτοπούλα,
πὼς ἦταν κλεφτοπούλα.

Καὶ μιὰ γιορτή, κι ἁμάν ἁμάν, καὶ μιὰ γιορτή, μιὰ Κυριακή·
καὶ μιὰ γιορτή, μιὰ Κυριακή, μιὰ 'πίσημη ἡμέρα
μιὰ 'πίσημη ἡμέρα,
εἶχαν οἱ κλέ- κι ἁμάν, ἁμάν, εἶχαν οἱ κλέφτες σύναξη·
εἶχαν οἱ κλέφτες σύναξη καὶ ρίχνουν τὸ λιθάρι
καὶ ρίχνουν τὸ λιθάρι.

Κι ἀπὸ τὴ φό- κι ἁμάν, ἁμάν, κι ἀπὸ τὴ φόρα τὴν πολλή·
κι ἀπὸ τὴ φόρα τὴν πολλή καὶ τὸν πολὺ θυμό της
καὶ τὸν πολὺ θυμό της,
ἐκόπη τό, κι ἁμάν, ἁμάν, ἀκόπη τ' ἀργυρὸ κουμπί·
ἐκόπη τ' ἀργυρὸ κουμπὶ κι ἐφάνη τὸ κορμί της
κι ἐφάνη τὸ κορμί της.

Σαράντα δυò Τουρκόπουλα

Ρούμελης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ — Γα

Ρυθμός τετράσημος.

 Σα ραν τα δυο Τουρ κο γο που λα τη η

 Λα μω ρε ε τη Λαμ πρω κυ υ υ νη

 η γα νε κι η Λαμ πρω η τα α α α

 νε Λα αμ πρω μου κι η Λαμ πρω η τα

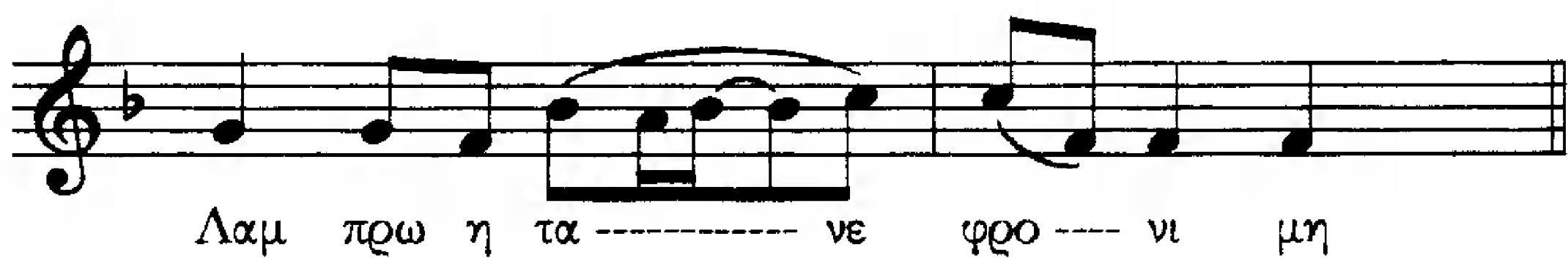

 α α α νε φρο ο νι μη

Σαράντα δυò Τουρκό-νο-πουλα*
 τή Λά- μωρέ, τή Λάμπρω κυνηγᾶνε
 κι ἡ Λάμπρω ἦτανε, Λάμπρω μου
 κι ἡ Λάμπρω ἦτανε φρόνιμη.

Κι ἡ Λάμπρω ἦτανε φρό-νο-νιμη
 στὸν Ἄ- μωρέ, στὸν Ἀῖ-Γιώργη πάει:
 «Ἄγιε μου Γιώ- Γιώργη μου,
 Ἄγιε μου Γιώργη γλύτω με·

* ἢ καὶ Κλεφτόπουλα κατ' ἄλλη ἐκδοχή.

Ἄγιε μου Γιώργη γλύ-νυ-τω με
 ἀπ' τῶν, μωρέ, ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια,
 νὰ φέρω λί- Λάμπρω μου,
 νὰ φέρω λίτρες τὸ κερί.

Νὰ φέρω λίτρες τὸ-νο κερί
 κι ὁκά- μωρέ, κι ὁκάδες τὸ λιβάνι
 καὶ μέ βουβα- Λάμπρω μου,
 καὶ μέ βουβαλοτόμαρα.

Καὶ μέ βουβαλοτό-νο-μαρα
 νὰ κου- μωρέ, νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι.
 Ἀνοίξαν τ' ἄ- Λάμπρω μου,
 ἀνοίξαν τ' ἄγια μάρμαρα.

Ἀνοίξαν τ' ἄγια μά-ναρ-μαρα
 καὶ μπῆ- μωρέ, καὶ μπῆκε ἡ Λάμπρω μέσα.
 Ἄγιε μου Γιώ- Γιώργη μου,
 Ἄγιε μου Γιώργη γλύτω με.

Σὰν τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο

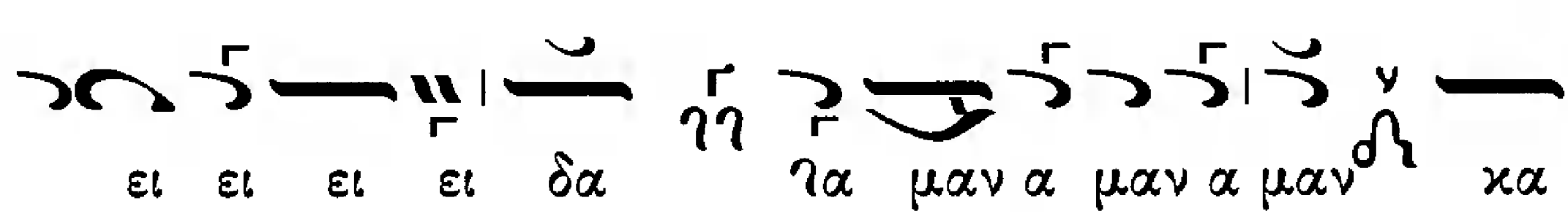
Ἦχος ἑ Πά

Ν. Αἰγαίου

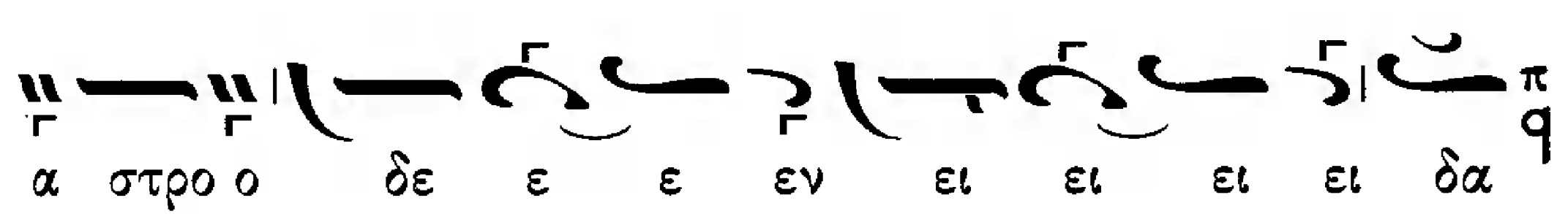
Ρυθμὸς τετράσημος.

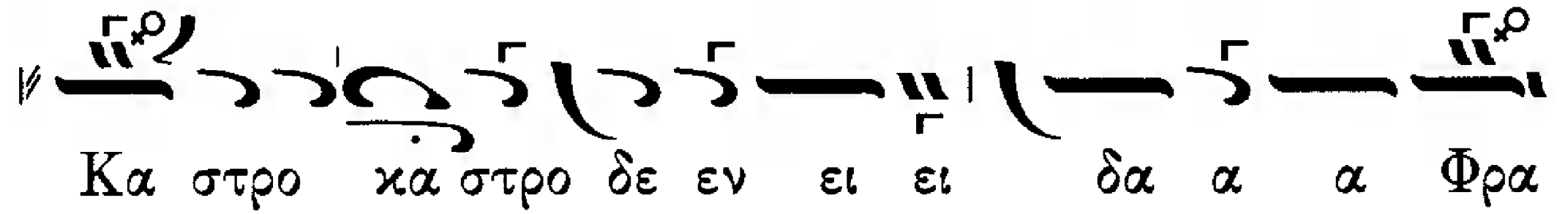
 Σαν της Ω ω ριας το κα στρο κα στρο δεν

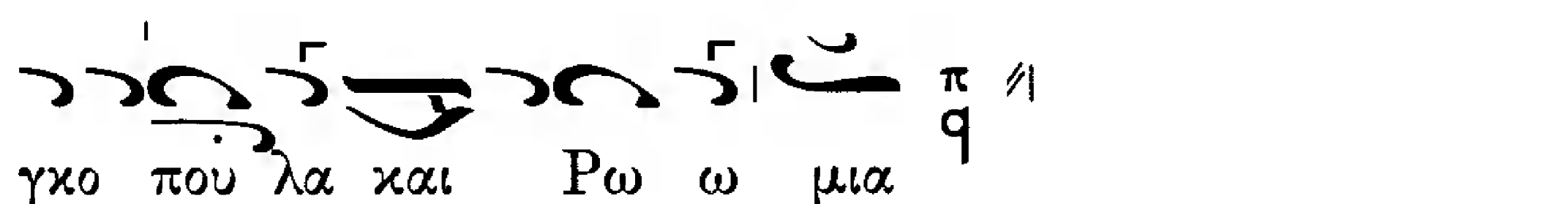
 ει ει ει ει δα γα μαν α μαν α μαν κα

 α στρο ο δε ε ε εν ει ει ει ει δα

 Κα στρο κά στρο δε εν ει ει δα α α Φρα

 γκο που λα και Ρω ω μια

Σὰν τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο, κάστρο δὲν εἶδα,
 νάμάν, ἀμάν, ἀμάν, κάστρο δὲν εἶδα.

Κάστρο, κάστρο δὲν εἶδα, Φραγκοπούλα καὶ Ρωμιά. (δῖς)

Πόχει ἀσημένιες πόρτες κι ἀργυρὰ κλειδιά,
 νάμάν, ἀμάν, ἀμάν, κι ἀργυρὰ κλειδιά.

Κι ἀργυρά, ῥγυρὰ κλειδιά, Φράγκα μὲ τὰ ρεπαντιά. (δῖς)

Τοῦρκοι τὸ πολεμοῦσαν, χρόνους δώδεκα,
 νάμάν, ἀμάν, ἀμάν, χρόνους δώδεκα.

Χρόνους, μῆνες δεκατρεῖς, σὺ τὸ νοῦ μου τὸν κρατεῖς. (δῖς)

Σαν της Ω -- ριας το κα στρο κα στρο

δεν ει ----- δα να μα να μαν α μαν κα -- στρο--

δεν----- ει----- δα κα-- στρο-- κα στροδεν -- ει ----

δα----- φρα--γκο-- που λα και--- ρω μια

"Ένα μικρό τουρκάκι και γενίτσαρος,
 νάμάν, άμάν, άμάν, και γενίτσαρος
 και γενίτσαρος, Φραγκοπούλα μου νά ζής.
 Γυναίκεια 'ντύθη και μοιρολογᾶ,
 νάμάν, άμάν, άμάν, και μοιρολογᾶ.
 Και μοιρο- μοιρολογᾶ, Φραγκοπούλα και Ρωμιά.
 «Άνοιξτε μου τῆς ἔρμης και τῆς ὀρφανῆς,
 νάμάν, άμάν, άμάν, και τῆς ὀρφανῆς.
 "Ερμης, ἔρμης κι ὀρφανῆς, Φραγκοπούλα νά γενῆς.
 "Ωσπου ν' ανοίξη ἡ πόρτα χίλιοι ἐμπήκανε,
 νάμάν, άμάν, άμάν, χίλιοι, χίλιοι ἐμπήκανε.
 Χίλιοι, χίλιοι ἐμπήκανε και τὸ κάστρο πήρανε.

Σημ.: Πολλοὶ ἐρευνητὲς ἀνάγουν χρονικὰ τὸ τραγούδι «Τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς» (Ὠραίας) στὰ μέσα τοῦ 9ου αἰώνα και τὸ συσχετίζουν μὲ τὴν "Αλωση τοῦ Ἀμορίου τῆς Φρυγίας τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Ἀραβες τὸ 838 ἐπὶ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοφίλου (829-842). Τὸ κάστρο κυριεύτηκε μὲ προδοσία και δόλο και ἀκολούθησε λεηλασία και καταστροφή.

Ἡ Ἐκκλησία μας ὑπακούοντας στὸ λαϊκὸ αἶσθημα και συγχρόνως θέλοντας νὰ τονώσῃ τὸ θρησκευτικὸ και ἔθνικὸ φρόνημα τῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων, κατέταξε μεταξὺ τῶν Μαρτύρων τοὺς 42 «πρώτους» τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Ἀμορίου και τιμᾷ τὴ μνήμη τους στὶς 6 Μαρτίου.

Τὸ τραγούδι μὲ διάφορες μουσικοποιητικὲς παραλλαγές εἶναι πολὺ διαδεδομένο σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς περιοχὲς τῆς πατρίδας μας.

Οὐ Κουσταντίνους οὐ μικρός

Ρούμελης (Δωρίδα)

Ἦχος λ π ς Νη (χρωματικός).

Ρυθμὸς τετράσημος.

 700 Kou στα ντι ι κια α μαν α μαν

 του Κου σταν τι ι νους ου μι κρος ου

Κου σταν τι νου ους ου ου του μι κρος κι Α

α α λε μω ρε κι Α α λεξ αν τρει ου

με vous

νὸ Ὑ Κουσαντί- κι ἀμάν, ἀμάν,
οὐ Κουσαντίνους οὐ μικρός·

νού Κουσταντίνους ού-νου μικρὸς
κι Ἀλέ- μωρέ, κι Ἀλέξ' ἀντρειούμενους.

***Κὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλο οὐ καστρουπολεμίτης**

* Οἱ στίχοι ἐφεξῆς γιὰ νὰ τραγουδηθοῦν, πρέπει νὰ τακτοποιηθοῦν ὡς οἱ εἰς τὸ μουσικὸ κείμενο.

Νου Κου---στα ντι ---κια--- μαν--- α--- μαν νου

Κου -- σταντι --νους ου -- μι -- κρος νου Κουστα ντι νους---

ου ου νου ---- μι ---- κρος κιΑ -----

λε -- μω --- ρε κιΑ --- λεξ αντ ρει-- ου ---- με νους

ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε κι λιανοτραγουδᾶνε,
 ἀντάμα ἔχουν κι τ' ἄλουγα στοῦν πλάτανου διμένα.
 Ἰκεῖ πὺ τρῶγαν κι ἔπιναν κι λιανοτραγουδοῦσαν,
 πουλάκι πῆγι κι ἔκατσι σιμὰ κοντὰ στὴν τάβλα.
 Δὲν κελαηδοῦσι σὰν πουλὶ μουῖδὲ σὰν χιλιδόνι,
 μόν' κιλαηδοῦσι κι ἔλιγι μ' ἀνθρώπινη λαλιούλα:
 «Ἰσεῖς τρῶτι κι πίνειτι κι λιανουτραγουδᾷτι
 κι Ἀγαρηνοὶ πλακώσανι μὶ δικουχτῶ χιλιάδεις.
 Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ πιδγιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα
 κι τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρριβουνιασμένη».

Σέ ψηλὸ βουνό (Α)

Κρήτης

Ἦχος $\frac{4}{q}$ Πα^ο

Ρυθμὸς τετράσημος με̇ ἑξαίρέσεις ἑξασήμου.

Σε ψη λο βου νο ο ο σε ρι ζι

μιο ο χα ρα α α α κιο νηος χα ρα

α κι ι κα α θε ε ται αι κα

θε ται κα θε ται γαη τος κα θε ται

αι γα α αη τος βρε με ε ε

νος χιο ο νι σμε ε ε ε νος ο καη

*⁶ με ε νο ος

ἦ με ε ε νος

Σε ψηλό βουνό σε ριζιμιο χάρακι α κιο νηός χα

ράκι --- κι --- κο -- θε ε ται --- κα θε

ται κα θε -- ται --- νάη τος κα θε -- ται --- νάη ---

τος βρε με ----- νος χιο ----- νι σμε ---

----- νος ο καη με -- νος ----- με ----- νος

Σὲ ψηλὸ βουνό, σὲ ριζιμιὸ χάρακι ὁ νηός, χάρακι,
κάθεται, κάθεται νάητός, κάθεται νάητός
βρεμένος, χιονισμένος ὁ καημένος.

Κάθεται νάητός βρεμένος, χιονισμένος ὁ καημένος
καὶ παρά- καὶ παρακαλεῖ, καὶ παρακαλεῖ
τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλη, ν' ἀνατείλη.

Καὶ παρακαλεῖ τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλη, ν' ἀνατείλη:
«Ἡλι' ἀνά- ἥλι' ἀνά, ἥλι' ἀνάτειλε, ἥλι' ἀνάτειλε,

ἤλιε λάμψε καὶ δῶ- λάμψε καὶ δῶσε·

ἤλιε, ἀνάτειλε, ἤλιε λάμψε καὶ δῶ- λάμψε καὶ δῶσε μου,
γιὰ νὰ λιώ- γιὰ νὰ λιώ- γιὰ νὰ λιώσουνε, γιὰ νὰ λιώσουνε
τὰ χιόνια ἀπ' τὰ φτερά μου, ἀπὸ τὰ φτερά μου.

Γιὰ νὰ λιώσουνε τὰ χιόνια ἀπ' τὰ φτερά, 'πὸ τὰ φτερά μου
καὶ τὰ κρού- καὶ τὰ κρού- καὶ τὰ κρούσταλλα, καὶ τὰ κρούσταλλα
νὰπὸ τ' ἀκρόνυχά, τ' ἀκρόνυχά μου».

Σημ.: Τὰ Κρητικὰ τραγούδια αὐτῆς τῆς συλλογῆς ἀνήκουν στὰ λεγόμενα Ριζίτικα, ἥτοι στὰ τραγούδια ποὺ ᾄδονται στὶς «ρίζες».

Ρίζες καὶ χωριά τῆς ρίζας λέγονται τὰ χωριά τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Χανίων, τὰ ὁποῖα βρίσκονται στὰ ριζὰ τῶν Λευκῶν Ὀρέων.

Τὰ τραγούδια αὐτὰ χρονολογικὰ ἀνάγονται στὴ βυζαντινὴ ἢ μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ, καὶ ἐπομένως κατὰ μέγα μέρος ἀνήκουν στὸν Ἀκριτικὸ κύκλο τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Πρέπει δὲ νὰ ποῦμε ἐδῶ ὅτι ἡ Κρήτη καὶ ὁ Πόντος διέσωσαν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ Ἀκριτικά μας τραγούδια. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ ριζίτικα ποὺ ἀνάγονται στὰ χρόνια τῆς Ἑνετοκρατίας ἢ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἄλλα σὲ νεώτερες ἐποχές.

Ἡ μελωδικὴ γραμμὴ τῶν ριζίτικων τραγουδιῶν παρουσιάζει ὕφος σοβαρὸ καὶ μεγαλοπρεπές· λαμβάνοντας δὲ ὑπ' ὄψιν τοὺς ἤχους (κατὰ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ ὀρολογία) καὶ τὶς μεταπτώσεις τῆς μελωδίας ἐπὶ τῶν κλιμάκων, διαπιστώνουμε μελωδία ἀπλή, δωρικὴ καὶ ἀρχαιοπρεπῇ.

Τὰ ριζίτικα τραγούδια, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν Κρητικῶν τραγουδιῶν, εἶναι προσαρμοσμένα κυρίως στὸ δακτυλικὸ τετράσημο ρυθμὸ μὲ ἐξαιρέσεις κάποτε ἰωνικοῦ ἐξασήμου.

Πολλές φορές, μᾶλλον τὶς περισσότερες, ὁ ρυθμὸς μεταβάλλεται καὶ φθάνει στὴν πλήρη ἀποδέσμευση τῆς μελωδίας ἀπ' αὐτόν.

Μερικὰ ριζίτικα τραγούδια εἶναι προσαρμοσμένα σὲ ρυθμὸ ἐξασήμων δακτυλικῶν ποδῶν, τὰ ὁποῖα καὶ τὸν διατηροῦν αὐστηρὰ μέχρι τέλους, ὅπως π.χ. τὸ τραγούδι τῆς συλλογῆς αὐτῆς «Ἀγρίμια κι ἀγριμάκια μου».

Εἶναι λοιπὸν τραγούδια μὲ ἀκριτικὸ περιεχόμενον τὰ περισσότερα ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἐθνικοὺς ἀγῶνες, σὲ πολέμαρχους, σὲ κάστρα καὶ πολιορκίες καὶ ἐπομένως κατάλληλα γιὰ τὶς ἱστορικὲς ἐπετείες τοῦ Ἑθνους μας.

Σὲ ψηλὸ βουνό (B)

Κρήτης

Ἦχος ♭ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

Σὲ ψη λο βου ου νο ο σε ρι ζι
 μιο ο ο χα ρα κι ι ι κα
 θε ται αι κα θε ται αι αι γαη τος κα θε ται
 αι αι γα α αη τος βρε με νος χιο ο νι
 σμε ε ε νος ο καη με ε νος

Σὲ ψηλὸ βουνό, σὲ ριζιμιὸ χαράκι χαράκι
 κάθεται, κάθεται νάητὸς, κάθεται νάητὸς
 βρεμένος, χιονισμένος ὁ καημένος.

Κάθεται νάητὸς βρεμένος, χιονισμένος
 καὶ παρά- καὶ παρακαλεῖ
 τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλῃ, ν' ἀνατείλῃ.

Καὶ παρακαλεῖ τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλῃ,
 ἥλι' ἀνά- ἥλι' ἀνάτειλε, ἥλι' ἀνάτειλε,
 λάμψε καὶ δὸς καὶ μένανε, καὶ μένα.

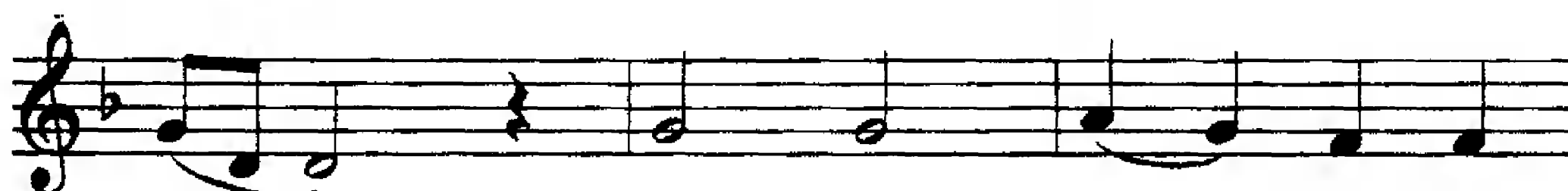
«Ἦλιε ἀνάτειλε καὶ δὸς καὶ μέ- καὶ μένα,
 γιὰ νὰ λιώ- γιὰ νὰ λιώσουνε, γιὰ νὰ λιώσουνε

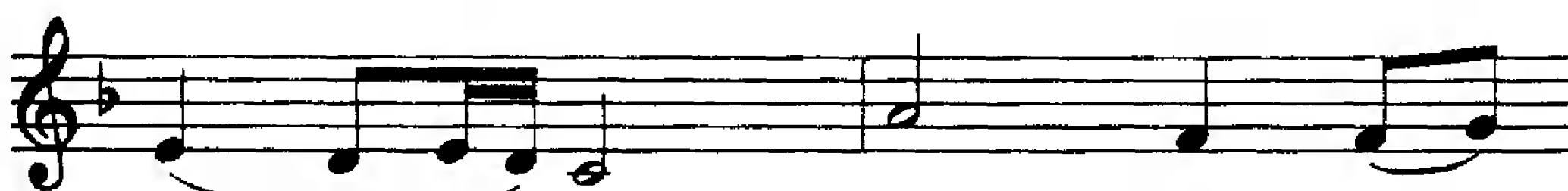
Σε ψη λο βου ---- νο ---- σε

ρι ζι μιο ---- χα ρα

κι ι ---- κα θε ται ---- κα θε

ται ---- να η τος κα θε ----

ται ---- να α η τος βρε

με νος χιο ---- νι σμε ---- νος ο κα η

με ---- νος

τὰ χιόνια 'π' τὰ φτερά μου, 'π' τὰ φτερά μου.

Γιὰ νὰ λιώσουνε τὰ χιόνια 'π' τὰ φτερά μου
καὶ τὰ κρού- καὶ τὰ κρούσταλλα, καὶ τὰ κρούσταλλα
ἀπὸ τ' ἀκρόνυχά- ἀκρόνυχά μου».

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ

Ἦχος $\frac{4}{\dot{q}}$ Κε

Ρυθμὸς τετράσημος.

Κρήτης

Ε ε ε ε ε ε μο Δι γε νη η
 ης ο Δι ι ι γε ε νη ης ψυ υ υ υ
 χο μα α χει
 κι η η η γη η ε κι η γη ης το ο ον
 ε ε τρο ο μα σει
 ε ε ε ε ε ε κι η πλα κα το ο
 ον κι η πλα α κα α το ον α α α α
 να τρι ι χια

Ἦ, μ'ὁ Διγενὴς, ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ
 κι ἡ γῆ, ἔ, κι ἡ γῆς τονὲ τρομάσσει, (δίς)
 ἔ, κι ἡ πλάκα τό- κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιᾶ.

Ε --- μο Δι γε νης --- ο

Δι --- γε --- νης --- ψυ --- χο μα --

χει --- κιη --- γη --- ε --- κιη γης -- τον ---

ε --- τρο --- μα --- σει

ε --- κιη πλα κα το --- κιη

πλα -- κα -- τον -- α -- α -- να τρι -- χια

Ἔ, κι ἡ πλάκα τό- κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιᾶ,
 πῶς θά, ἔ, πῶς θὰ τονέ σκεπάση, (δῖς)
 ἔ, γιατί κι ὄντέ- γιατί κι ὄντές ψυχομαχῇ.

Ἔ, γιατί κι ὄντέ- γιατί κι ὄντές ψυχομαχῇ
 λόγια, ἔ, λόγια ἀντρειωμένου λέγει: (δῖς)

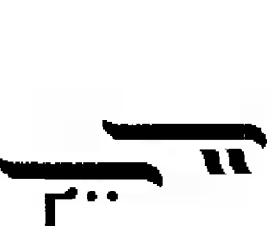
«Ἔ, νᾶχεν ἡ γῆ- νᾶχεν ἡ γῆς πατήματα.

*Νᾶχεν ἡ γῆς πατήματα κι ὁ οὐρανὸς κερκέλια,
 νὰ πάθιουν τὰ πατήματα, νᾶπιανα τὰ κερκέλια,
 ν' ἀνέβαινα στὸν οὐρανό, νὰ διπλωθῶ νὰ κάτσω,
 νὰ δώσω σεισμο τ' οὐρανοῦ».

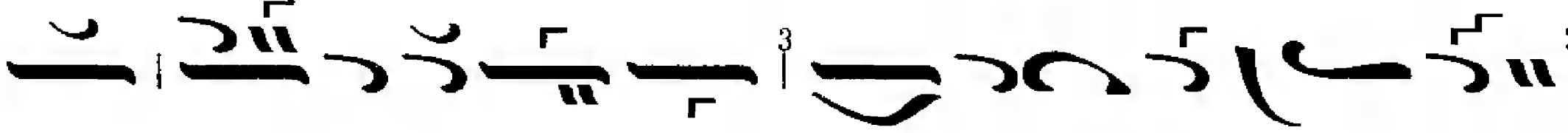

* Οἱ στίχοι προσαρμόζονται μὲ τοὺς παραπάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ᾄσματος.

Πότες θὰ κάμη ξαστεργιά

Κρήτης

Ἦχος Γα

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Πο ο τε ε ες θα κα πο ο τες

 θα κα α μη η ξαστεργια εχ πο τε ες

 θα α φλε ε ε ε βα ρι ι ι

 ι ση πο τες θα φλε βα ρι ι ση η

 να πα ρω το ο να πα ρω ω το ο ο

 ντου ου φε κι μου

Πότες θὰ κά- πότες θὰ κάμη ξαστεργιά,
 ἔχ, πότες θὰ φλεβαρίση, πότες θὰ φλεβαρίση
 νὰ πάρω τό, νὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου·

νὰ πάρω τό, νὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου,

Πο--τες----θα κα πο--τες θα κα--μη----ξα--στε

ρια εχ πο τες----θα----φλε-----βα

ρι-----σει πο τες θα--φλε βα ρι--σει--να

πα--ρωτο---να πα---ρω---το----ντου---φε--κι μου

ἔχ, τὴν ὁμορφὴ πατρώνα, τὴν ὁμορφὴ πατρώνα,
 νὰ κατεβῶ, νὰ κατεβῶ στὸν Ὀμαλό.

*Νὰ κατεβῶ στὸν Ὀμαλό, στὴ στράτα τῷ Μουσούρω,
 νὰ κάμω μάνες δίχως γιούς, γυναῖκες δίχως ἄντρες,
 νὰ κάμω καὶ μικρὰ παιδιὰ νὰ ᾿ναι δίχως μανάδες,
 νὰ κλαῖν' τὴ νύχτα γιὰ βυζί καὶ τὴν αὐγὴ γιὰ γάλα,
 καὶ τ' ἀποδιαφωτίσματα γιὰ τὴν καημένη μάνα.

* Οἱ στίχοι προσαρμόζονται μὲ τοὺς παραπάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ᾄσματος.

Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες

Κρήτης

Ἦχος ♭ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Τρῶ ω τε καὶ πῖ ι νετ α α α ρ χ ο ο ν

 τες καὶ αἰ γω νὰ σὰ ας ε δὴ γου

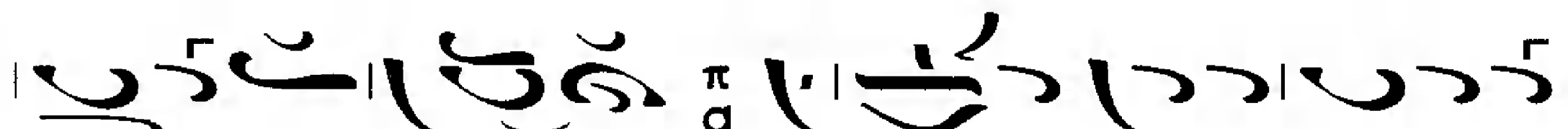
 ου ου ου μαι καὶ γω νὰ σὰς καὶ γω νὰ

 σὰς καὶ αἰ γω ω νὰ α σὰς καὶ γω

 ω νὰ α σὰς ε ε ε δὴ γη θω γὰ α

 νὰ α α α ναν ε ε γὰ α νὰ α αν

 α αν τρει ω ω ω με νο ο

Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες καὶ γὼ νὰ σὰς ἐδηγοῦμαι,
 καὶ γὼ νὰ σὰς, καὶ γὼ νὰ σὰς, καὶ γὼ νὰ σὰς
 καὶ γὼ νὰ σὰς ἐδηγηθῶ,
 γιὰ 'ναν, ἔ, γιὰ 'ναν ἀντρειωμένο.

Τρω --- τε και πι ---- νετ αρ ----- χον τες

5
και --- γω να σας ---- σε δη γου ----- μαι και

9
γω να σας και γω να σας και ---- γω -- να ---

14
σας και γω --- να --- σας ε ε ---- δη γη θω

19
για ---- να --- αν α ---- ε --- για να ---- αν ---

24
τρειω ----- με νο -----

Γιὰ ἓνα νιὸν ποὺ εἶδα ᾿γὼ τσί κάμπους κι ἐκυνήγα,
κυνήγα κι ἐ- κυνήγα κι ἐ- κυνήγα κι ἐ-
κυνήγα κι ἐλαγώννευγεν
ὁ νιός, ἔ, ὁ νιὸς ἀγριμολόγα.

*Στὸ λάκιο πιάν' ὁ νιὸς λαγό, στὸν πῆδο πιάν' ἀγρίμι,
τὴν πέρδικα τὴν πλουμιστὴ ὀπίσω τὴν ἀφήνει.

* Οἱ στίχοι προσαρμόζονται μὲ τοὺς παραπάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ᾄσματος.

Μὰ ὁ Χάροντας ἐπέρασε κι ἤτονε μανιασμένος:
 «Ἐβγάλε νιέ, τὰ ροῦχα σου, βγάλε καὶ τ' ἄρματά σου,
 δέσε τὰ χέρια σου σταυρὸ νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου».
 «Δὲ βγάνω ἔγὼ τὰ ροῦχα μου, μηδὲ καὶ τ' ἄρματά μου,
 μηδὲ τὰ χέρια μου σταυρὸ νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου,
 μ' ἄντρας ἐσύ, ἄντρας κι ἐγώ, κι οἱ δυὸ καλὰ ἀντρειωμένοι,
 κι ἄιντε νὰ παλαίψουμε στὸ σιδερὸν ἁλώνι,
 νὰ μὴ ραῖσουν τὰ βουνὰ καὶ νὰ χαλάσ' ἡ χώρα».
 Ἐπῆγαν κι ἐπαλαίψανε στὸ σιδερὸν ἁλώνι
 κι ἐννιὰ φορές τὸν ἔβαλε ὁ νιὸς τὸ Χάρο κάτω,
 κι ἀπάνω εἰς τσ' ἐννιὰ φορές τοῦ Χάρου κακοφάνη,
 πιάνει τὸ νιὸ ἔπου τὰ μαλλιά, χάμαις τὸν γονατίζει.
 «Ἄφης' με, Χάρ', ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ πιάσ' μ' ἀποὺ τὰ μπράτσα,
 καὶ τοτεσὰς σοῦ δείχνω ἔγὼ πῶς εἶν' τὰ παλληκάρια».
 «Ἀπὸ κειδὰ τὰ πιάνω ἔγὼ οὔλαν τὰ παλληκάρια,
 πιάνω κοπέλες ὁμορφες κι ἄντρες πολεμιστάδες,
 καὶ πιάνω καὶ μωρὰ παιδιὰ μαζὶ μὲ τσὶ μανάδες».

B'

Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες καὶ ἔγὼ σᾶς ἐδηγοῦμαι
 γιὰ ἓνα νιὸ ποὺ εἶδα ψὲς στὸν κάμπο κι ἐκυνήγα.
 Χωρὶς δοξάρι κυνηγᾷ, χωρὶς σκουδιὰ γυρίζει,
 σὰν ἀστραπὴ ἔν τὸ ζάλον του, κι ἡ χέρα του βελτόνι,
 στὸν πῆδο πιάνει τὸ λαγὸ, στὸ πέταγμα τ' ἀγρίμι,
 παινοῦν τον χῶρες καὶ χωριὰ καὶ περιχαίρουνταί τον.
 Δὲν ἐκυνήγα αὐτὸς λαγούς, δὲν ἐκυνήγα ἀγρίμια,
 τσῇ Λευτεριᾷς τσῇ Ρήγισσας ἐγύρευε τὸν πύργο.
 Ἐκεῖ λουζοχτενίζεται, στὰ σκοτεινὰ μὲ τ' ἄστρα,
 καὶ στὸ φεγγάρι τὸ λαμπρὸ στολίζει τὸ κορμί της.
 Χαρὰ ἔς τον ποὺ θὰ τὴν εὐρῇ, χαρὰ ἔς τον ποὺ τὴν ἔχει*.

* Σημ.: Ὅταν τὰ τραγούδια εἶναι πολύστιχα, ἄδεται μέρος τούτων κατὰ τὶς ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις καὶ οἱ ἄλλοι μπορεῖ νὰ ἀπαγγελοῦν ἢ νὰ παραλειφθοῦν.

$$\tau_{H\chi_{01}} \lesssim \frac{1}{\tilde{q}} \Pi \alpha$$

Διτρόχαιος || ||.

4 || π σ μ ο π ο ι σ α ς
 πε στε μου ου που ουν οι το ο ποι σα ας

« Ἀγρίμια κι ἀγριμάκια μου, ἀγρίμια κι ἀγριμάκια μου,
λάφια, ἔ, λάφια μου μερωμένα, μερωμένα,
πέστε μου ποῦ 'ν' οἱ τό- πέστε μου ποῦ 'ν' οἱ τόποι σας.

Α γρι -- μια κια γρι μα --- κια μου α

γρι -- μια κια γρι μα κια μου ----- λα φια ---- ε λα

φια μου ----- με ε --- ρω με να με ρω --- με -----

να πε στε μου ----- που ου'ν ---- οι το πε

στε μου ---- που'ν οι το ---- ποι σας

Πέστε μου ποῦ 'ν' οἱ τόποι σας, πέστε μου ποῦ 'ν' οἱ τόποι σας,
καὶ ποῦ, ἔ, καὶ ποῦ 'ν' τὰ χειμαδιὰ σας, χειμαδιὰ σας».

«Γκρεμνά 'ν' ἐμᾶς οἱ τό- γκρεμνά 'ν' ἐμᾶς οἱ τόποι μας.

Γκρεμνά 'ν' ἐμᾶς οἱ τόποι μας, γκρεμνά 'ν' ἐμᾶς οἱ τόποι μας,
λέσκε- ἔ, λέσκες τὰ χειμαδιὰ μας, χειμαδιὰ μας,
τὰ σπηλιαράκια τῶν, τὰ σπηλιαράκια τῶν βουνῶν.

(ἦ γκρεμνῶ)

Τὰ σπηλιαράκια τῶν βουνῶν, τὰ σπηλιαράκια τῶν βουνῶν
εἶναι, ἔ, εἶναι ἡ κατοικιά μας, κατοικιά μας, (ἦ γκρεμνῶ)
τὰ σπηλιαράκια τῶν, τὰ σπηλιαράκια τῶν βουνῶν.

(ἦ γκρεμνῶ)

Ντ' ἔπαθαν τὰ ψηλὰ βουνά

Πόντου

Ἦχος $\overline{\text{Γα}}$

Ρυθμός ἐννεάσημος || $\text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} ||$

|| $\text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} || \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} ||$

Ντε πα θα αν τα α ψη λα βου να

$\text{C} \downarrow \text{C} \text{C} || \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} || \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} ||$

α ντε ε χνε και α α α ντα α α

$\downarrow \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} || \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} ||$

ρια ζνε ε ε για αρ ου τε ο ο κρυ υ
ου τε χιο ο νια α

|| $\text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \downarrow \text{C} \text{C} \uparrow \text{C} \text{C} || \text{C} \text{C} ||$

ον πα τε ε σε εν
ε φαν θε εν για αρ

Ντ' ἔπαθαν τὰ ψηλὰ βουνά, ντ' ἔχνε καὶ ἀνταριάζνε, γιάρ·
οὔτε ὁ κρύον 'πάτεσεν, οὔτε χιόνια ἐφάνθεν, γιάρ.

Μὴν ἔρχουνταν Σαρακενοί; Ναῖλλοι τὴν Ρωμανίαν, γιάρ!

Ἄμον τ' ὀμάζ' οὔτε χειμός, οὔτε κρυάδας εἶναι, γιάρ.

Τ' ὀμάλεα Τοῦρκοι γιόμισαν καὶ τὰ βουνὰ λεβέντους, γιάρ.

Καὶ τὰ φουσᾶτα τ' ἄρχοντα τοῦ Δούκα τραβωδοῦνε, γιάρ.

Ντε πα θαν-- τα----- ψη λαβου-- να--- ντε- χνε και αν ----

τα--ρια ζνε----- γιαρ ου τε ο --- κρυ -- ον πατε ---- σεν
ου τε χιο-- νια -- ε φανθεν-- γιαρ

Νεοελληνική απόδοση:

Τί πάθαν τὰ ψηλά βουνά, τί ἔχουν κι ἀνταριάζουν;
 Οὔτε τὸ κρύο πάτησε, οὔτε φανῆκαν χιόνια.
 Μὴν ἔρχονται Σαρακηνοί; Ἄλλοι (ἄλλοίμονο) στὴ Ρωμανία!
 Δὲ μοιάζει αὐτὸ μὲ χειμωνιὰ καὶ παγωνιὰ δὲν εἶναι.
 Οἱ κάμποι Τοῦρκοι γιόμισαν καὶ τὰ βουνὰ λεβέντες
 καὶ τὰ φουσᾶτα τοῦ ἄρχοντα τοῦ Δούκα τραγουδᾶνε.

B.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ

Τὰ τραγούδια ποὺ ἀναφέρονται στὴν "Αλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἢ θρῆνοι τῆς Ἀλώσεως, ὅπως συνήθως ἀποκαλοῦνται) «ἐκφράζουν –κατὰ τὸν Ν. Πολίτη– μὲ βαθεῖαν ἀπλότητα, συναίσθημα ἐγκαρτερήσεως πρὸς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ δεινὰ καὶ βεβαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ δουλωθέντος γένους περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀνορθώσεως».

Τὰ τραγούδια λοιπὸν αὐτὰ ἐξεπήγασαν ἀπ' τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς καταστροφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν 29 Μαΐου τοῦ 1453 καὶ ἐπομένως εἶναι ἐθνικὰ ἱστορικὰ τραγούδια.

Οἱ θρύλοι καὶ οἱ παραδόσεις γιὰ τὴν Πόλη καὶ τὴν Ἀγιά Σοφιά καὶ τὰ τραγικὰ ἐκεῖνα γεγονότα ἔγιναν τραγούδια στὰ χεῖλη τοῦ δουλωθέντος γένους ἱστορικῆς μνήμης, τιμῆς καὶ χρέους.

Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν ἀκριτικὴ προέλευση ἢ προέρχονται ἀπ' τὶς παραλογές, μὲ τὴν παρεμβολὴ προσώπων ἢ γεγονότων τῆς Ἀλώσεως καὶ ἄλλα δημιουργήθηκαν ἐξ ὑπαρχῆς μετὰ τὴν "Αλωση.

Οἱ μελωδίες τοὺς ἀκολουθοῦν τὰ κατὰ τόπους μελικά σχήματα καὶ τοὺς ρυθμούς, καὶ μόνο οἱ Μικρασιατικὲς καὶ οἱ Κωνσταντινοπολίτικες παραλλαγές ἔχουν μελωδίες ποὺ πλησιάζουν πρὸς τὴν ψαλτικὴ παράδοση.

Τὰ τραγούδια τῆς Ἀλώσεως μαζί μὲ ἄλλα ἱστορικὰ καὶ ἥρωϊκὰ τραγούδια ἄδονταν καὶ χορεύονταν (ὅσα ἦσαν χορευτικά) τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα στοὺς δημόσιους χορούς, ἐπειδὴ οἱ Ὀθωμανοὶ παραχωροῦσαν συνήθως ἄδεια γιὰ ἐλεύθερο ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο διασώθηκαν πολλὰ ἀπ' αὐτὰ μαζί μὲ τὰ Ἀκριτικὰ καὶ τὶς παραλογές μέχρι σήμερα.

Στὴ συλλογὴ αὕτὴ περιλαμβάνονται τραγούδια ἀπὸ τὴν ἐργασία μου μὲ τίτλο «Ἱστορικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια τῆς Ἀλώσεως», ποὺ ἐκδόθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1998, ὅπου ὑπάρχει λεπτομερὴς ἱστορικὴ καὶ μουσικολογικὴ εἰσαγωγή.

“Οντε τή θεμελιώνανε

Κρήτης

Ἦχος ♯ Πά

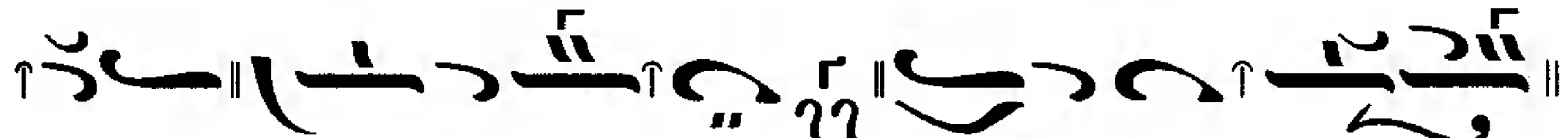
Ρυθμός ἐξάσημος δακτυλικός

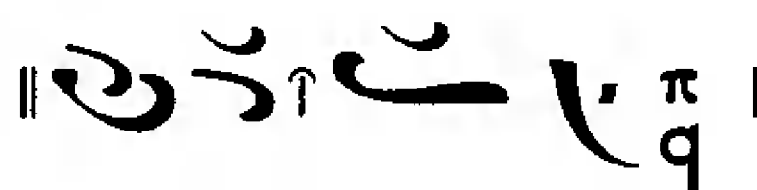
 Ον τε ε τη θε με λιω ω να νε γιΑρχαγ

 γε λοι οι την Πο ο λη που τ'Α γιον

 Ο ρος το ο νε ρο κια που τη Χιο το

 χω μα α

“Οντε τή θεμελιώνανε γι’ Ἀρχάγγελοι τήν Πόλη,
 ’πού τ’ Ἄγιον Ὅρος τὸ νερό κι ἀπὸ τή Χιὸ τὸ χῶμα

κι ἀπ’ τήν Ἀντριανούπολη παίρνουν τὰ κεραμίδια.
 Καὶ σὰν τήν ἀποχτίσανε καὶ τήν ἐτελειῶσαν,
 στέκου καὶ τή θαυμάζουμε, στέκου κι ἀναρωτιοῦνται:
 «Καὶ πῶς θὰ τήν ἐβγάλουμε καὶ πῶς θὰ τήν εἰποῦμε;»
 «Πόλη Κωνσταντινούπολη, τοῦ Κωνσταντίνου Πόλη».

Ον τε ---- τη θε με λιω---- να νε

γιαρχαγγε λοι την πο ----- λη 'πουτ Αγιον Ο ρος

το-- ---- νε-- ρο και πο τη χιο το --- χω μα ----

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὸ κτίσιμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ὁποίας τὸ μεγαλεῖο καὶ ἡ σπουδαιότητα παρέμεινε χαραγμένη βαθειὰ στὴν ἐλληνικὴ ψυχὴ καὶ θεωρήθηκε, ἐκτὸς ἀπὸ ἐθνικὸ καὶ θρησκευτικὸ κέντρο, καὶ πρωτεύουσα τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐλληνισμοῦ.

“Οντεν ἐδικονίζετο

Κρήτης

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Κε

Ρυθμός τετράσημος

Οντεν ἐδικονίζετο ο ο ο

ο ο ο Κω ω ω ο Κω ω στα

αν της ο Κω σταν της στα ξέ ε ε ε

ε να α τσι ρου γες ρου ου τσι ρου

ου γες ρου τσι ρου γες ρου ου ου γες

πο ο ορ πα τει

“Οντεν ἐδικονίζετο ὁ Κω- νό Κωσταντῆς,
 ὁ Κωσταντῆς στὰ ξένα
 τσι ροῦγες ροῦ- τσι ροῦγες ροῦ-
 τσι ροῦγες, ροῦγες πορπατεῖ.

Ον τεν ε δι κο νι ξε το ο

Κω νο Κω σταν της ο Κω στα νη στα ξε

να τσι ρου γες ρου τσι

ρου γες ρου τσι ρου γες ρου γες πορ πα τει

Τσι ρου γες ρου γες πορπατεῖ καὶ στὰ, καὶ στὰ στενὰ
καὶ στὰ στενὰ διαβαίνει
κι εἶχε τὰ ρά- κι εἶχε τὰ ρά-
κι εἶχε τὰ ράσα κούντουρα.

Εἶχε τὰ ράσα κούντουρα κι ἐφά- κι ἐφάνου
κι ἐφάνου τ' ἄρματά του
κι ἐφάνη τ' ἄ- κι ἐφάνη τ' ἄ-
κι ἐφάνη τ' ἄλαφρὸ σπαθί.

Κι ἐφάνη τ' ἄλαφρὸ σπαθί μέ τ' ἄ- μέ τ' ἄργυρό,
μέ τ' ἄργυρὸ θηκάρι.
Βασιλοπού- Βασιλοπού-
Βασιλοπούλα τὸ θωρεῖ.

Βασιλοπούλα τὸ θωρεῖ ἀπό, ἀπὸ ψηλό,
ἀπὸ ψηλὸ πελάτι:
«Δὲν εἶν' αὐτός, δὲν εἶν' αὐτός,
δὲν εἶν' αὐτὸς καλόγερος.

Δὲν εἶν' αὐτὸς καλόγερος μηδέ, μηδέ καὶ δια-
μηδέ καὶ διακονιάρης,
μόνο 'ναι Βα- μόνο 'ναι Βα-
μόνο 'ναι Βασιλόπουλο».

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὶς προσπάθειες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου γιὰ βοήθεια ἀπὸ ξένα ἔθνη πρὸς τὸ Βυζάντιο.

Διαβλέποντας ὁ αὐτοκράτωρ τὸν μεγάλο κίνδυνο ποὺ διατρέχει ἡ Πόλη καὶ μαζί της ὁλόκληρο τὸ κράτος, δὲν μένει ἀδρανής, ἀλλὰ ἀποδύεται σὲ ἀπέλπιδα προσπάθεια γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει βοήθεια. Πρὸς τοῦτο στέλνει πρέσβεις στὸν Πάπα, στὴ Βενετία, στὴ Γένουα, στὴν Οὐγγαρία, στὴ Γαλλία καὶ ἄλλοῦ χωρὶς ὅμως ἀποτελέσματα. Τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἔμειναν ἀσυγκίνητα καὶ ἀρκοῦνταν μόνο σὲ ὑποσχέσεις καὶ λόγους παρηγορίας.

Τρεῖς καλογέροι Κρητικοί

Μ. Ἀσίας

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμός τετράσημος

 Τρεις κα λο γε ροι Κρη τι ι κοι και τρεις

 απ' τ' Α γιον Ο ο ρος κα ρα βιν ε

 στερ γιω να νε

Τρεῖς καλογέροι Κρητικοί καὶ τρεῖς ἀπ' τ' Ἁγίον Ὅρος
καράβιν ἐστεργιώνανε.

Καράβιν ἐστεργιώνανε μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»
καὶ μὲ τὸ «Κύριε ἐλέησον».

Βάνουν κατάρτια μπρούτζινα, ἀντένες σιδερένιες,
βάνουν σχοινιά ἑλυσιδωτά.

Στὴν πρύμνη βάνουν τὸ Σταυρό, στὴν πλώρη τὸ Βαγγέλιο
καὶ τὴν Παρθένα Δέσποινα.

Καὶ τὴν Παρθένα Δέσποινα στὸ μεσιανὸ κατάρτι
κι ἔψαλλαν τὸ χερουβικό.

Κι ἔψαλλαν τὸ χερουβικό καὶ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»,
φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ.

Φωνὴ τοὺς ἦρθ' ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' Ἀρχαγγέλου στόμα:
«Ἄς πάψη τὸ χερουβικό».

Τρεις κα λο γε ροι Κρη τι-----

κοι και τρεις απ' τ'Α γιον-- Ο ρος κα

ρα βιν ε στεργιω να νε

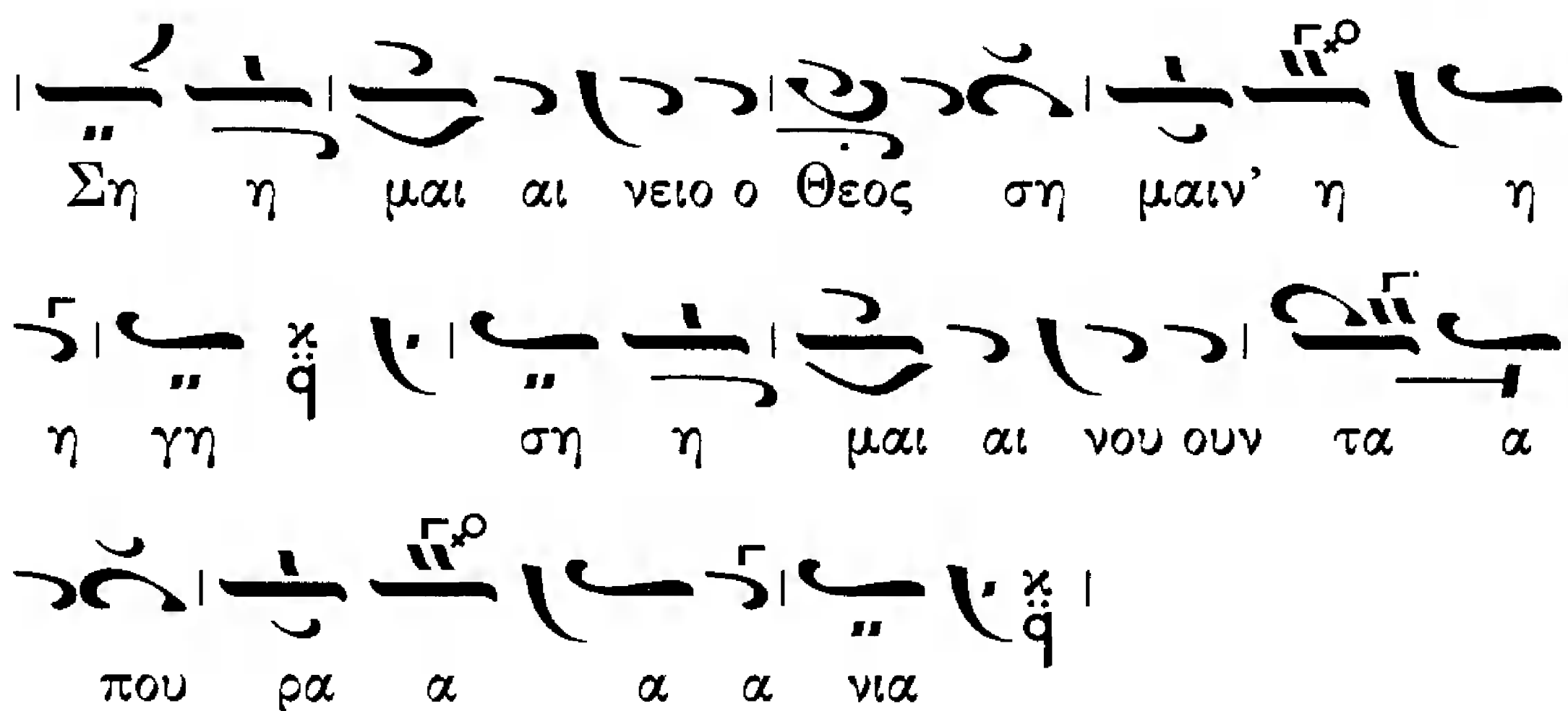
ἄς πάψη τὸ χερουβικὸ καὶ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»,
 οἱ Τοῦρκοι ἐπῆραν τὴ Σοφιά.
 Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆραν τὴ Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι
 πῶχει τρακόσια σήμαντρα.
 Πῶχει τρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες,
 κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς.

Σημαίνει ο Θεός

Ἀνατ. Θράκης

Ἦχος ♭ Πα

Ρυθμός τετράσημος

 Ση η μαι αι νειο ο Θεος ση μαιν' η η
 η γη ση η μαι αι νου ουν τα α
 που ρα α α α νια

Σημαίνει ο Θεός, σημαίν' ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ 'πουράνια.
 Σημαίνει κι ἡ Ἀγία Σοφία, τὸ Μέγα Μοναστήρι,
 μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
 Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος·
 ψάλλει ζερβὰ ὁ Βασιλιάς, δεξιὰ ὁ Πατριάρχης
 κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμωδιὰ ἐσειῶνταν οἱ κολῶνες.
 Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νᾶβγῃ ὁ Βασιλέας
 (ἦ: ὡς ψάλαν τὸ χερουβικὸ καὶ τ' «Ἄξιον ἐστὶν ὡς»)
 φωνὴ τοὺς ἦρθε ἀπ' οὐρανοῦ κι ἀπ' Ἀρχαγγέλου στόμα:
 «Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι ἄς χαμηλώσουν τ' Ἀγία·
 παπάδες πάρτε τὰ ἱερά, ψαλτάδες τὰ χαρτιά σας,
 γιὰτ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ»
 Ἡ Δέσποινα τaráχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
 «Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, εἰκόνες μὴ δακρύζ'τε,
 πάλι μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι δικά σας θᾶναι».

Ση-----[--- μαιν----- νειο----- Θεος----- Ση

μαιν----- γη ση-----

μαι --- νουν -- τα ----- που ρα ----- νια

Σημ.: Ἀπὸ τὰ τραγούδια τῆς Ἀλώσεως τὸ γνωστότερο ὅλων ἦταν καὶ εἶναι τό: «Σημαίνει ὁ Θεός», ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ προσφιλὲς ποίημα τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων στὶς ἐθνικὲς μας ἑορτές.

Τραγούδι τῆς Ἀγιά Σοφιάς ἀποκαλεῖται ἀπὸ λαογράφους καὶ ἱστορικοὺς ἐρευνητές. Τοῦτο παρουσιάζεται μὲ πολλὲς μελικὲς καὶ ποιητικὲς παραλλαγές, διότι ἄδεται σχεδὸν σ' ὅλες τὶς περιοχὲς τοῦ ἑλληνισμοῦ. Φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχικὴ του προέλευση εἶναι λογία μὲ προσθήκη ἴσως κάποιων δημωδῶν στίχων γιὰ τὴν Ἀγιά Σοφιά καὶ τὴν τελευταία λειτουργία. Διαδοθὲν στὴν ἀρχὴ ὡς ποίημα, ἐπενδύθηκε ἀργότερα μὲ κάποια μελωδία ἐκκλησιαστικῆς τεχνοτροπίας, ὅπως ἄλλωστε εἶναι καὶ οἱ μελωδίες τῶν μικρασιατικῶν καὶ θρακικῶν παραλλαγῶν του καὶ ἔλαβε τὴ μορφή ψαλτοτραγουδοῦ. (Βλ. καὶ *Ἱστορικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια τῆς Ἀλώσεως*, Κωνσταντίνου Ἰ. Μάρκου, Ἀθῆναι 1998). Κατόπιν διαδόθηκε καὶ σ' ἄλλες περιοχὲς τῆς πατρίδας μας, ὅπου καὶ προσαρμόσθηκε στὰ τοπικὰ μουσικὰ ιδιώματα.

Σήμερα ψέλνουν ἐκκλησιές

Ἦχος λ̣ π̣ ᾠ̣ Πα̣ ρ̣

Μ. Ἀσίας (Βιθυνίας)

Ρυθμὸς ὀκτάσημος

Σὴ ἡ με ε ρα α ψε ε ε ε ελ νου
 ουν μα ψε ε ελ νουν εκ κλη η η
 σιες κιο ο λα α τα α μο ο ο
 ο ο να α α στη η η η η η ρια
 ψελ νει ει και η η η η η Α α και
 η η η η Α για α Σο ο φια α
 α α

Σήμερα ψέλνουν, μὰ ψέλνουν ἐκκλησιές,
 κι ὅλα τὰ μοναστήρια,
 ψέλνει καὶ ἡ Ἀ- καὶ ἡ Ἀγία Σοφία.

Ση ----- με --- ρα --- ψελ ----- νουν ----- μα

ψελ--- νουνεκ κλη----- σιες κιο ---λα --- τα ---

μο-----να----- στη ----- ρια ψέλνει--- και--

η----- Α --- και η ----- Α για-- Σο-- φια

Ψέλνει καὶ ἡ Ἄ- καὶ ἡ Ἀγία Σοφία
τὸ Μέγα Μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια, τετρακόσια σήμαντρα.

Μὲ τετρακόσια, τετρακόσια σήμαντρα
κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες,
κάθε καμπάνα, καμπάνα καὶ παπᾶς.

Ψέλνει δεξιὰ, δεξιὰ ὁ Βασιλιάς,
ζερβὰ ὁ Πατριάρχης.
Ψιλὴ φωνὴ ἐ- φωνὴ ἐξέβγηκε.

Ψιλὴ φωνὴ ἐξέβγηκε μέσα ἀπὸ τὰ οὐράνια:
«Ἀγία Σοφία πάρθηκε σ' Ἀγαρηνῶν τὰ χέρια,
νὰ κόψουνε, κόψουνε οἱ ψαλμωδιές».

Οἱ Τοῦρκ(οι) ὄντες ἐκούρσευαν

Ἦχος ἁ Πα

Πόντου

Ρυθμὸς τετράσημος

Οἱ Τουρ κ(οι)οντες ε κουρ σευ αν τη ην Πο ολ

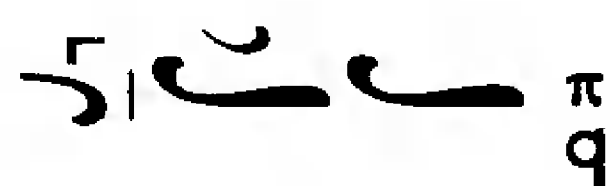
την Ρω ω μα α νι αν τα μα αρ μα

ρα α τη ης Πο ο λης πε μα ρα νε ες

με ε κο ο ρη πε μα ρα νε ες με

ε κο ρη

Οἱ Τοῦρκ(οι) ὄντες ἐκούρσευαν τὴν Πόλ(η) τὴν Ρωμανίαν,
τὰ μάρμαρα τῆς Πόλης, π' ἐμάρανές με κόρη,
π' ἐμάρανές με κόρη.

Ἐπάτησαν τὰ ἐγκλησιὰς κι ἐπαῖραν τὰ εἰκόνας.

Τὰ μάρμαρα τῆς Πόλης...

*Ἐπαῖραν καὶ τὴ μάνα μου σ' ἐμὲν ἔμποδος ἔτον.

Στὸ δρόμο πάει κοιλοπονᾷ σὴν Τσέργα ἐπαιδῶνε.

* Οἱ στίχοι ἐφεξῆς προσαρμόζονται μὲ τοὺς παραπάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ᾄσματος.

Οι Τουρκοιο ντες ε κουρ σευ αν την -

πολ- την Ρω- μα - νι αν - τα μαρ - μαρα - της -

Πο - λης πε μα ρα νες - με - Πο - λη πε

μα ρα νες - με - Πο λη

Καὶ τὸ παιδὶν ντὸ γέννεσεν βάνει ἅ στὰ νανούρια.
 Ἀνοιχτὰ ἐνανούριζεν, κρυφὰ ἐδιαρμήνευεν:
 «Υἱέ μ' κι ἂν ζῆς κι ἀναστηθῆς καὶ πᾶς σὴν Ρωμανίαν,
 Ἐκεῖ τὰ σπίτια τοῦ κυροῦ σ' κι ὅλα κεραμιδένια.
 Ἔχεις τὸν κύριν Ἀνδρόνικον καὶ ἀδελφὸν Ἐανθῖνον».

Νεοελληνικὴ ἀπόδοση

Οἱ Τοῦρκοι ὄντας ἐκούρσευαν τὴν Πόλη, τὴ Ρωμανία,
 ἐπάτησαν τὶς ἐκκλησιές καὶ πῆραν τὶς εἰκόνες.
 Ἐπῆραν καὶ τὴ μάνα μου ποὺ μὲ κοιλοπονοῦσε.
 Στὸ δρόμο ποὺ πάει κοιλοπονᾶ, στὴν Τσέργα μὲ γεννάει.
 Καὶ στὸ παιδί ποὺ γέννησε, ἄρχισε τὰ νανούρια.
 Στὰ φανερά νανούριζε, κρυφὰ τὸ ὁρμήνεύει:
 «Γυιέ μου, ἂν ζήσης κι ἀντρωθῆς νὰ πᾶς στὴ Ρωμανία.
 Ἐκεῖ ἔχει σπίτια ὁ κύρης σου κι ὅλα κεραμιδένια.
 Κύρη ἔχεις κεῖ Ἀνδρόνικο καὶ ἀδελφὸ Ἐαντῖνο».
 (Κωνσταντῖνο).

Καλογρηά μαγέρευε

Ἀνατ. Θράκης

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα̣

Ρυθμός τετράσημος

Κα λο γρη α α α μα α γε ε μα
 γε ε ρε ευ ε ε ψα α ρα α α
 κια α στο τη γα α α α νι

*Καλογρηά μαγέ- μαγέρευε ψαράκια στο τηγάνι.
 Καί μιὰ φωνή ψιλή, ψιλή φωνή ἐπάνωθέν της λέγει:*

«Πᾶψε γρηά τὸ μα- τὸ μαγεριὸ κι ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη.
 Κι ὁ Μωχαμέτης θέ, μπρέ, θὲ νὰ μπῆ στὴν Πόλη καβαλλάρης».

«Ὅταν τὰ ψάρια πε- μπρέ πεταχτοῦν καὶ βγοῦν καὶ ζωντανέψουν,
 τότε κι ὁ Τοῦρκος θέ, μπρέ θὲ νὰ μπῆ κι ἡ Πόλη νὰ τουρκέψη»

Τὰ ψάρια πεταχτή- πεταχτήκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν
 κι ὁ ἀμηνᾶς εἰσέβηκε στὴν Πόλη καβαλλάρης.

Καλο γρη α --- μα --- γε --- μα

γε --- ρευ --- ε ψα --- ρα ---

κια --- στο τη γα --- νι

Σημ.: Για τὸ τηγάνισμα τῶν ψαριῶν ὁ Ν. Πολίτης ἀναφέρει τὴν ἀκόλουθη παράδοση: «Τὸν καιρὸ ποὺ εἶχαν ζῶσει τὴν Πόλη οἱ Τοῦρκοι, ἓνας καλόγερος ἐτηγάνιζε ἑφτά ψάρια στὸ τηγάνι. (Σὲ ἄλλη παράδοση λέει ὅτι ὁ Βασιλιάς τηγάνιζε τὰ ψάρια). Τὰ εἶχε τηγανίσει ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καὶ ὅ,τι ἦταν νὰ τὰ γυρίσει ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔρχεται ἓνας καὶ τοῦ λέει, πὼς πῆραν οἱ Τοῦρκοι τὴν Πόλη. “Ποτὲ δὲν θὰ πατήσουν τὴν Πόλη οἱ Τοῦρκοι”, λέει ὁ καλόγερος. “Τότε θὰ τὸ πιστέψω αὐτό, ἂν αὐτὰ τὰ τηγανισμένα ζωντανέψουν!” Δὲν ἀπόσωσε τὸ λόγο καὶ τὰ ψάρια πήδησαν ἀπ' τὸ τηγάνι ζωντανά, κι ἔπεσαν σ' ἓνα νερὸ ἐκεῖ κοντά.

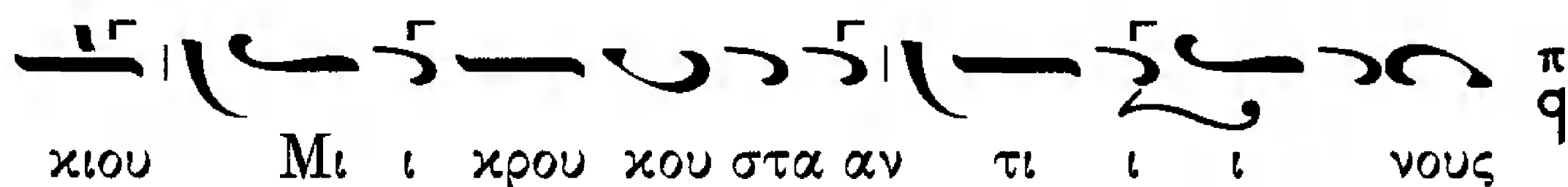
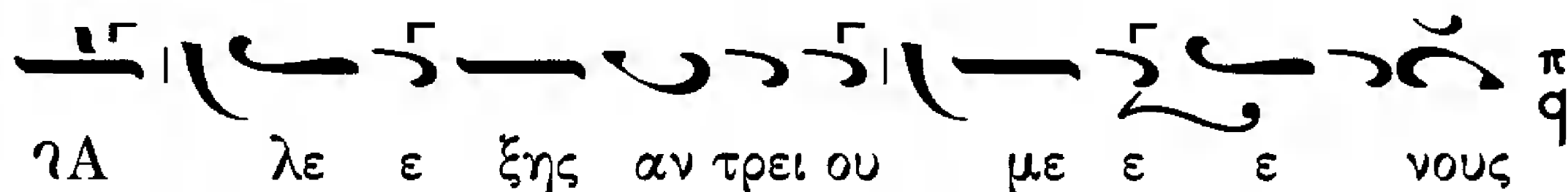
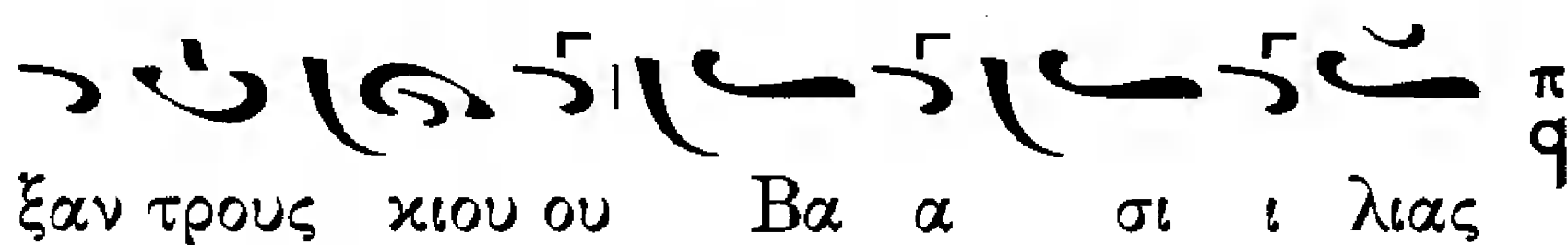
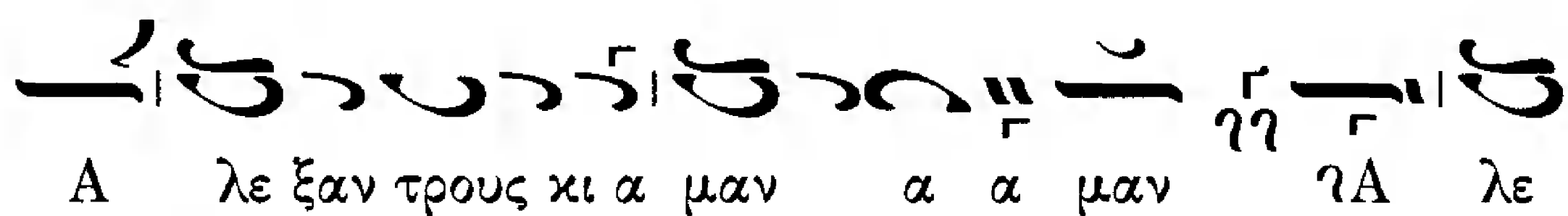
Καὶ εἶναι ὥς τὰ σήμερα τὰ ζωντανεμένα ἐκεῖνα ψάρια στὸ Μπαλουκλί καὶ θὰ βρίσκωνται ἐκεῖ μισοτηγανισμένα καὶ ζωντανά, ὥς νὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ πάρωμε τὴν Πόλη. Τότε λένε πὼς θάρθῃ ἓνας ἄλλος καλόγερος νὰ τ' ἀποτηγανίσῃ».

Ἀλέξαντρους κι οὐ Βασιλιᾶς

Θράκης

$$\tau_{\text{H}\chi\text{os}} \frac{\lambda}{\pi} \ddot{q} \Pi^{\circ} \alpha$$

Ρυθμὸς τετράσημος

Ἄλεξαντρους, κι ἅμάν, ἅμάν,
ν' Ἄλεξαντρους κι οὐ Βασιλιᾶς,
Ἄλέξης ἀντρειούμενους
κι οὐ Μικρουκουσταντίνους.

Μαζὶ ἔτρουγαν, κι ἄμάν, ἄμάν,
μαζὶ ἔτρουγαν, μαζὶ ἔπιναν,
μαζὶ χαρουκουπιῶνταν,
μαζὶ χαρουκουπιῶνταν.

Ά ---- λε ξαντρους κια---- μαν-- α --- μαν νΑ

λε ξαντρους κίου---- βα-- σι----- λιας νΑ λε --- ξης αντρειου---

με----- νους κίου Μι-- κρου κου σταν-- τι----- νους

Άκοῦν λαλιά κι ἄμάν, ἄμάν,
ἀκοῦν λαλιά ἀπ' τοῦ Θεοῦ,
λαλιά ἀπ' τὰ οὐράνια,
λαλιά ἀπ' τὰ οὐράνια.

Νὰ βγοῦν τὰ ψά- κι ἄμάν, ἄμάν,
νὰ βγοῦν τὰ ψάρια ἀπ' τοῦ νταβᾶ
κι οὐ πιτινὸς 'π' τὴ βράση,
κι οὐ πιτινὸς 'π' τὴ βράση.

Θὰ πάρ' οὐ Τού- κι ἄμάν, ἄμάν,
θὰ πάρ' οὐ Τούρκους τοῦ ψουμί,
θὰ σέβη καὶ στὴν Πόλη,
θὰ σέβη καὶ στὴν Πόλη.

Τοῦ λόγου δὲ κι ἄμάν, ἄμάν,
τοῦ λόγου δὲν ἀπόσουσι
κι γίνηκι τοῦ θαῆμα
κι γίνηκι τοῦ θαῆμα.

Ἀλέξαντρους κι ἄμάν, ἄμάν,
Ἀλέξαντρους δὲν πίστιψι·
Ἀλέξης δὲν πιστεύει,
Ἀλέξης δὲν πιστεύει.

Πηδοῦν τὰ ψά- κι ἄμάν, ἄμάν,
πηδοῦν τὰ ψάρια ἀπ' τοῦν νταβᾶ
κι οὐ πιτινὸς ἐλάλ'σι
κι Ἀλέξαντρους πιστεύει.

Ἰσεῖς πουλιά μ' πιτούμινα

Μακεδονίας

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα̣

Ρυθμός ἐπτάσημος

|| ˘ — ˘ ↑ ˘ ˘ || ˘ ↑ ˘ ˘ ˘ || ˘ ˘ ↑
 Ἰ σεις που λιαμ πι του ου ου μι ι να α
 ↑ ˘ ˘ || ˘ ˘ ↑ ˘ ˘ π̣ || ˘ ↑ ˘ ˘ ˘
 α πι τα α α τι ι στουν α α α
 ˘ || ˘ ˘ ˘ ↑ ˘ ˘ ˘ || ˘ ˘ ˘ ↑ ˘ ˘ || ˘
 α ε ε ε ρα α χα μπε ε ερ να α πα
 ˘ ↑ ˘ ˘ || ˘ ˘ ˘ ↑ ˘ ˘ ˘ || ˘ ˘ ↑
 τι μω ρε στο ο ο Μο ο ο ρια α
 ↑ ˘ ˘ ˘ || π̣
 α α

Ἰσεῖς πουλιά μ' πιτού-νού-μινα, πιτᾶτι στοὺν ἀέρα χαμπέρ'
 νὰ πᾶτι, μωρέ, στὸ Μοριά.

Χαμπέρ' νὰ πᾶτι στὸ-νο Μοριά, χαμπέρι στὴν Ἑλλάδα.

Τοῦρκοι τὴν Πόλη, μωρέ, πήρανε.

Τοῦρκοι τὴν Πόλη πή-νη-ρανε, πῆραν τὴ Σαλονίκη,

πῆραν καὶ τὴ, μωρέ, Ἀγιά Σοφιά.

Πῆραν καὶ τὴν Ἀγιά-να Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι,

πῶχει τρακόσια, μωρέ, σήμαντρα.

Ι σεις που λιαμ' πι του νου-- με -- να ----- πι

τα ----- τι στουν α ----- ε ----- ρα ----- χα

μπερ----- να --- πα τι μω ρε στο ---- Μω --- ρια ----

πῶχει τρακόσια σή-νη-μαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες·
 κάθε καμπάνα, μωρέ καὶ παπᾶς·
 κάθε καμπάνα καί-ναι παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.
 Ψέλνει ζιρβά, μωρέ, ὁ Βασιλιάς·
 Ψέλνει ζιρβά ὁ Βα-να-σιλιάς, δεξιὰ ὁ Πατριάρχης
 κι ἀπ' τὴν πολλή, μωρέ, τὴν ψαλμωδιά·
 κι ἀπ' τὴν πολλή τὴν ψα-να-λμωδιά ἐσειῶνταν οἱ κολῶνες.
 Φωνὴ τοὺς ἤρθε, μωρέ, ἐξ οὐρανοῦ.
 Φωνὴ τοὺς ἤρθε ἐξ οὐ-νου-ρανοῦ κι ἀπ' Ἀρχαγγέλου στόμα,
 νὰ πάψουνε, μωρέ, οἱ ψαλμουδιές.
 *Νὰ πάψουνε οἱ ψαλμουδιές, νὰ χαμηλώσουν τ' Ἄγια,
 γιὰτ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἢ Πόλη νὰ τουρκέψη.

Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Ἰ. Καρά.

* Οἱ στίχοι προσαρμόζονται μὲ τοὺς παραπάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ᾄσματος.

Λέ, Σημαίνει ὁ Θός

Χαλκιδικῆς

Ἦχος Γα

Ρυθμός τετράσημος

 Λε ση μαι αι λε ση μαι νειο Θος ση

 μαι νειο Θο ος ση μαι αι αι ν' η η γη

 ση μαι ν ο Θος ση η μαι ν η γη η ση

 η η μαι νουν τα που ου ρα νια α ση

 η μαι νουν τα που ου ρα νια

Λέ, σημαί- λέ, σημαίν' ὁ Θός,
 σημαίν' ὁ Θός, σημαίν' ἡ γῆ,
 σημαίν' ὁ Θός, σημαίν' ἡ γῆ,
 σημαίνουν τὰ ἰπουράνια,
 σημαίνουν τὰ ἰπουράνια.

Λέ, σημαί- λέ, σημαίνει καὶ ἡ,

Λε ση μαι λε-- ση μαι νειο Θος

ση μαι νειο Θος--- ση μαιν'----- η --- γη

ση μαινει ο Θος ση----- μαιν'--- η--- γη ----

ση----- μαι-- νουν- τα που----- ρα νια -- ση --

μαйн--- νουν-- τα 'που----- ρα ----- νια

σημαίνει κι ἡ Ἀγία Σοφία,
 σημαίνει κι ἡ Ἀγία Σοφία,
 τὸ Μέγα Μοναστήρι,
 τὸ Μέγα Μοναστήρι.

*Μὴ τιτρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες,
 κάθι καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθι παπᾶς καὶ διάκος.
 Ψέλνει δεξιὰ ὁ Βασιλιάς, ζιρβὰ ἡ Πατριάρχης
 κι ἀπ' τὴν πουλλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειῶνταν οἱ εἰκόνες.
 Φωνὴ ἠκούστη ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' Ἀρχαγγέλου στόμα:
 «Πάψιτι τὸ Χιρουβικὸ κι τ' "Ἄξιον ἐστὶν ὡς",
 γιὰτ' εἶνι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψη».

* Οἱ στίχοι ἐφεξῆς τακτοποιοῦνται ὡς οἱ ἀνωτέρω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Νά 'μαν μηλιά στὸ Γαλατά

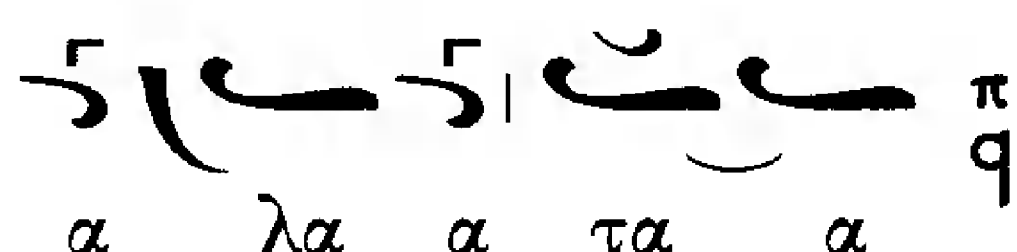
Θεσσαλίας

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα̣

Ρυθμὸς τετράσημος

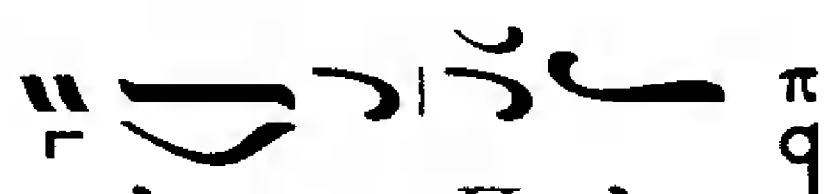
Να μαν μη λια α να μαν μη λια α στο Γα

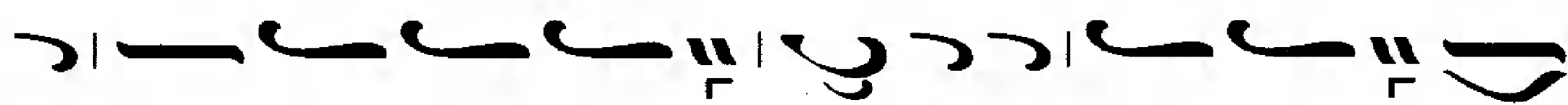
α λα α τα α

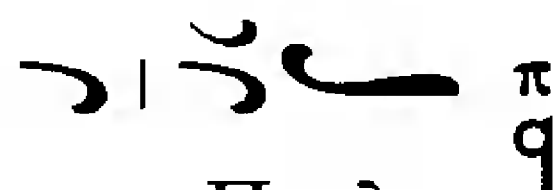
να μαν μη λια στο ο Γα λα τα χρυ ση μη

η λια στην Πο λη

χρυ ση μη λια στην Πο λη χρυ ση μη η λια

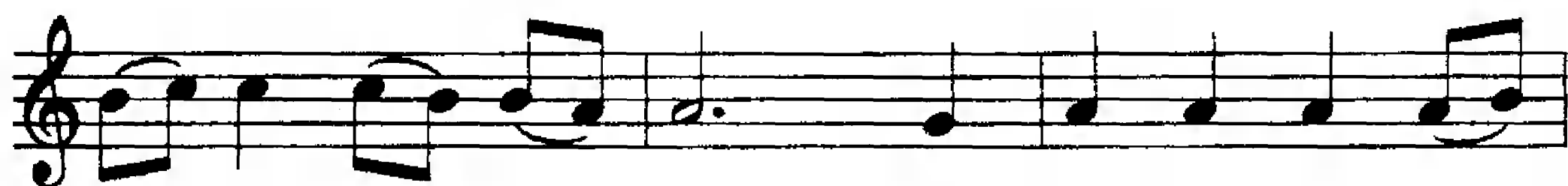

στην Πο λη

Νά 'μαν μηλιά (ἢ δεντρί), νά 'μαν μηλιά στὸ Γαλατά.
Νά 'μαν μηλιά στὸ Γαλατά, χρυσῇ μηλιά στὴν Πόλη,
χρυσῇ μηλιά στὴν Πόλη.

Να 'μαν μη λια --- να 'μαν--- μη

λια-- στο Γα ---- λα ---- τα να 'μαν μη λια στο

Γα λα τα χρυ---- ση μη--- λια στην---- Πο λη χρυ

ση μη λια στην- Πο λη-- χρυ ση- μη- λια- στην- Πο λη

Ν' ανέβαινα, ν' ανέβαινα, νὰ βίγλιζα.

Ν' ανέβαινα, νὰ βίγλιζα τὴν Πόλη, πῶς χαλιέται,
τὴν Πόλη πῶς χαλιέται.

Πῆραν τὴν Πό- πῆραν τὴν Πόλη, πήρανε.

Πῆραν τὴν Πόλη πήρανε, πῆραν τὴ Σαλονίκη,
πῆραν τὴ Σαλονίκη.

Πῆραν καὶ τὴν, πῆραν καὶ τὴν Ἀγιά Σοφιά.

Πῆραν καὶ τὴν Ἀγιά Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι,
τὸ Μέγα Μοναστήρι.

Μὲ τετρακό- μὲ τετρακόσια σήμαντρα.

Μὲ τετρακόσια σήμαντρα, μ' ἐξήντα δυὸ καμπάνες,
μ' ἐξήντα δυὸ καμπάνες.

Κάθε καμπά- κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς.

Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος,
κάθε παπᾶς καὶ διάκος.

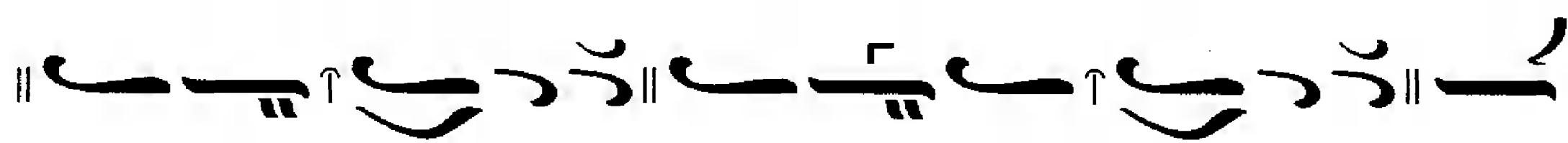

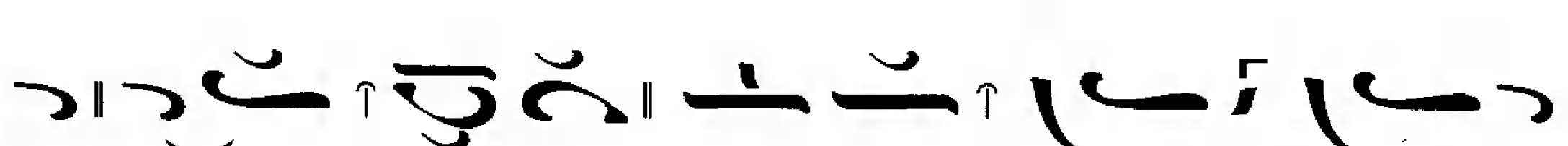

Σημ.: Τραγούδησε ὁ κ. Χρυσόστομος Μητροπάνος, καθηγητὴς Μουσικῆς καὶ παλαιὸς μου μαθητὴς.

Ἡλιε ποὺ βγαίνεις τὸ πρωί

Θεσσαλίας καὶ Στ. Ἑλλάδος

Ἦχος λ̣ ϣ̣ Ἰ̣η

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

||
 Η η λιε ε που βγαι αι η λιε ε που βγαι

 νεις το ο πρω ω ι ι ι η λιε που

 βγαι νεις το πρω ι ι και βρα δυ βα α σι

 ι λε ευ εις και βρα δυ βα α σι ι

 λε ευ εις

Ἡλιε ποὺ βγαί- ἥλιε ποὺ βγαίνεις τὸ πρωῒ,
 ἥλιε ποὺ βγαίνεις τὸ πρωῒ καὶ βράδυ βασιλεύεις,
 καὶ βράδυ βασιλεύεις.

Ὅλο τὸν κό- ὅλο τὸν κόσμον γκεζεράς·
 ὅλο τὸν κόσμον γκεζεράς, τῇ γῇ, τὴν οἰκουμένην,
 τῇ γῇ, τὴν οἰκουμένην.

Η ----- λιε--- που βγαι ----- η λιε ---- που

βγαι νεις το---- πρωι-- ι η λιε που βγαι νεις

το πρω ι ----- και βρα δυ βα----- σι -----

λευ εις και λευ εις

Γιὰ πές μας τ' εἶ- για πές μας τ' εἶδες σήμερα·
για πές μας τ' εἶδες σήμερα κι εἶσαι σκοτεινιασμένος
κι εἶσαι σκοτεινιασμένος;
«Τί νὰ σᾶς πῶ, τί νὰ σᾶς πῶ, μωρὲ παιδιά·
τί νὰ σᾶς πῶ, μωρὲ παιδιά, τί νὰ σᾶς μολοήσω,
τί νὰ σᾶς μολοήσω;
'Επῆρ' ὁ Τοῦ- ἐπῆρ' ὁ Τοῦρκος τὴ Σοφιά·
ἐπῆρ' ὁ Τοῦρκος τὴ Σοφιά, τὸ Μέγα Μαναστήρι,
τὸ Μέγα Μαναστήρι,
μὲ τὰ τρακό- μὲ τὰ τρακόσια σήμαντρα,
μὲ τὰ τρακόσια σήμαντρα κι δικουχτὼ καμπάνες
κι δικουχτὼ καμπάνες».

Σήκω καημένε Κωσταντή

Στ. Ἑλλάδος καὶ Θεσσαλίας

Ἦχος λ̣ π̣ ρ̣ ἦ̣ Νη

Ρυθμὸς τετράσημος

Σή η κω καη με ση κω καη με ε

νε ε Κω σταν τη

ση κω καη με νε Κω σταν τη στην ε

εκ κλη σια να πα με ε στην εκ κλη σια

να πα με

Σήκω καημέ- σήκω καημένε Κωσταντή.

Σήκω καημένε Κωσταντή

στήν ἐκκλησιὰ νὰ πᾶμε, στήν ἐκκλησιὰ νὰ πᾶμε.

Σήκω καὶ ψέ- σήκω καὶ ψέλνουν ἐκκλησιές·

σήκω καὶ ψέλνουν ἐκκλησιές,

ψέλνουν τὰ μοναστήρια, ψέλνουν τὰ μαναστήρια.

Ση ---- κω --- καη με ση κω ---- καη

με ---- νε ---- Κω ---- σταν ---- τη ση

κω καη με νε Κω ---- σταν ---- τη ---- στην

εκ ---- κλη ---- σια ---- να ---- πα με ---- στην ----

εκ ---- κλη σια ---- να ---- πα με

*Ψέλνει καὶ ἡ Ἀγία Σοφία μέ τις χρυσές καμπάνες.
 Σιμὰ νὰ βγοῦνε τὰ Ἱερά, σιμὰ νὰ βγοῦνε τ' Ἀγία,
 φωνὴ τοὺς ἦρθε ἀπ' ἀρανοῦ, 'ποὺ μέσα ἀπ' τὰ οὐράνια:
 «Πάψετε τὸ Χερουβικὸ καὶ τὴν Τιμιωτέρα,
 παπάδες πάρτε τὰ Ἱερά, ψαλτάδες τὰ χαρτιά σας,
 'τὶ σήμερα πατήσανε τὴ Πόλη μας οἱ Τοῦρκοι».
 Ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα τᾶηκουσε καὶ δακρύζει.
 Σώπα, κυρά μου Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζεις,
 πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς, πάλι δικά σου θᾶναι.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μέ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τις ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Οὐλές οἱ μέρες τοῦ Θεοῦ

Κρήτης

Ἦχος Δι

Ρυθμὸς τετράσημος

Ε ε ε ου λε ε ε ε ου λές οἱ με

ε ε ρές του ου ου ου λές οἱ οἱ

με ε ε ρε ε ες του Θε ου 1. κα α λε
2. κα α λε

ες κιε ευ λο ο γη με ε ε ευ λο γη με
ες κιε ευ λο ο γη με ε ε ευ λο γη με

ε ε ε νές ε ε ε σαν τη η η
ε ε ε νές

ην ε σαν την η με ε ε σαν τη η ην

σαν τη ην η η με ε ε ρα α α της Λαμπρής

Ε ----- ου λε ----- ε ου λες οι

με ----- ρες του ----- ου λες --- οι ----

με ----- ρες ----- του Θε ου κα -----

λες ----- κieu ----- λο ----- γη με ----- ευ

λο γη με ----- νες ε ----- σαν

την ----- ε σαν την η με ----- σαν

την ----- σαν την --- η --- με --- ρα ----- της Λαμπρης

Ἔ, οὔλε-, ἔ, οὔλες οἱ μέρες τοῦ, οὔλες οἱ μέρες τοῦ Θεοῦ
καλές κι εὐλογημέ- εὐλογημένες,
καλές κι εὐλογημέ- εὐλογημένες.

Ἔ, σάν τήν, ἔ, σάν τήν ἡμέ- σάν τήν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς.

Ἦ, σὰν τήν, ἦ, σὰν τήν ἡμέ- σὰν τήν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς
 ἄλλη καμμιὰ δὲ εἶ- δὲν εἶναι,
 ἄλλη καμμιὰ δὲν εἶ- δὲν εἶναι,
 ἦ, ὁπού, ἦ, ὁπού σημαί- ὁπού σημαίνουν οἱ ἐκκλησιές.

*Ὅπου σημαίνουν οἱ ἐκκλησιές, σημαίνουν μοναστήρια,
 σημαίνει κι ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ Μέγα Μοναστήρι,
 μὲ ἑκατοπέντε σήμαντρα, μὲ ἑκατοδύο καμπάνες,
 μὲ ἐξήντα πέντε ἀρχιερεῖς, γούμενους ἐνενήντα,
 δασκάλους εἰκοστέσσερες καὶ διάκους ὀγδοήντα·
 καὶ στὰ δεξιὰ ἔν' ὁ Βασιλιάς, ζερβὰ ἔν' ὁ Πατριάρχης
 καὶ ψάλλουν τὸ Χερουβικὸ καὶ τ' Ἄξιόν ἐστιν ὡς.
 Κι Ἄγγελος ἀπὸ τσ' οὐρανοὺς ἐβγῆκε καὶ φωνάζει:
 «Πάψετε τὸ Χερουβικὸ, νὰ χαμηλώσουν τ' Ἁγία,
 οἱ Τοῦρκοι ἐπῆραν τὴ Σοφία, τὸ Μέγα Μοναστήρι
 (νὰ μεταλάβουνε οἱ χριστιανοί, θρηνᾶτ' ἡ Παναγία
 κι οἱ Τοῦρκοι ἐπλακώσανε, στὸν Ἐντρινέν ἐμπῆκαν).
 Κι ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα κλαίει, δερνοκοπᾶται,
 κι ὁ Μιχαήλ κι ὁ Γαβριήλ τήνε παρηγοροῦνε:
 «Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, δική μας εἶναι πάλι».

Σημ.: Κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς Ἀλώσεως, θεωρεῖται σκόπιμο νὰ ἐπιλέγονται
 καὶ νὰ τραγουδιοῦνται, ἀπὸ τὸ τραγούδι αὐτὸ ἐκεῖνοι οἱ στίχοι ποὺ τονίζουν
 ἔντονα τὸ ἱστορικὸ γεγονὸς, ἐπειδὴ τὸ κείμενο εἶναι μακροσκελές.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς
 ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Γ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Α)

Ἦχος λ π̣ Πά με̣ ῥ̣ Πά (δίηχο)
Ρυθμός τετράσημος

Κατὰ τό: «Μιά προσταγή μεγάλη»

Ως πο τε πα αλ λη η κα ω ως πο

ο τε πα αλ λη η κα ως πο τε πα αλ

λη η κα α ρια να α ζω μεν στα α στε

ε να

Ως πο ο τε πα αλ λη η κα α αρ

ρια να α ζω ω μεν στα στε ε να

μο να χοι σα λιο ον τα α ρια α στες ρα

χες στα βου ου να

Ὡς πο τε παλ-- λη--- κα ως---

πο--- τε-- παλ-- λη--- κα ως πο τε παλ λη

κα ----- ρια-- να --- ζω μεν στα-- στε--- να

Ὡς πο τε παλ-- λη -- κα ----- ρια να --

ζου -- μεν --- στα -- στε --- να μο να χοι σα -- λοι ---

ντα ----- ρια σταις --- ρα χαις στα --- βου --- να

Ὡς πότε παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια, σταῖς ράχαις, στὰ βουνά;
Σπηλιές νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον, γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, Πατρίδα καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς;

Καλλιό 'ναι μίας ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή!

Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά;
Στοχάσου πὼς σέ ψένουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά.
Βεζύρης, Δραγουμάνος, Ἀφέντης κι ἂν σταθῇς,
ὁ Τύραννος ἀδίκως σέ κάμει νὰ χαθῇς·
δουλεύεις ὅλ' ἡμέρα σὲ ὅ,τι κι ἂν σοὶ πῇ,
κι αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμα σου νὰ πιῇ.
Ὁ Σοῦτζος κι ὁ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς,
Γκίκας καὶ Μαυρογένης, καθρέπτης εἶν' νὰ ἰδῇς.
Ἀνδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
σκοτώθηκαν, κι ἀγάδες, μὲ ἀδικὸν σπαθί·
κι ἀμέτρητοι ἄλλοι τόσοι, καὶ Τοῦρκοι καὶ Ρωμιοί,
ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν, χωρὶς καμμιὰ 'φορμή.

Ἐλᾶτε μ' ἓναν ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρόν,
νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν·
συμβούλους προκομμένους, μὲ πατριωτισμόν,
νὰ βάλωμεν εἰς ὅλα νὰ δίδουν ὀρισμόν·
οἱ Νόμοι νᾶν' ὁ πρῶτος καὶ μόνος ὁδηγός,
καὶ τῆς Πατρίδος ἓνας νὰ γένη ἀρχηγός·
γιατὶ κι ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τὴν σκλαβιά·
νὰ ζοῦμε σὰ θηρία, εἶν' πλιὸ σκληρὴ φωτιά.
Καὶ τότε μὲ τὰ χέρια ψηλὰ στὸν οὐρανόν,
ἄς ποῦμε ἀπ' τὴν καρδιά μας ἐτοῦτα στὸν Θεόν:

*Ἐδῶ σηκώνονται οἱ Πατριῶται ὀρθοί, καὶ ὑψώνοντες
τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, κάμνουν τὸν "Ὀρκον":*

«ὦ Βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὀρκίζομαι σὲ Σέ,
στὴν γνώμην τῶν Τυράννων νὰ μὴν ἔλθω ποτέ!
Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω, μήτε νὰ πλανηθῶ
εἰς τὰ ταξίματά τους, γιὰ νὰ παραδοθῶ.
Ἐν ὅσῳ ζῶ στὸν κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπός,
γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσω, θὲ νὰ 'ναι σταθερός,
Πιστὸς εἰς τὴν Πατρίδα, συντρίβω τὸν ζυγόν,

ἀχώριστος γιὰ νὰ ἔμαι ὑπὸ τὸν στρατηγόν.
Κι ἂν παραβῶ τὸν ὄρκον, ν' ἀστράψ' ὁ Οὐρανὸς
καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ, νὰ γένω σὰν καπνός!»
Σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση καὶ Νότον καὶ Βοριὰ
γιὰ τὴν Πατρίδα ὅλοι νὰ ἔχωμεν μιὰ καρδιά·
στὴν πίστιν τοῦ καθένος ἐλεύθερος νὰ ζῇ,
στὴν δόξαν τοῦ πολέμου νὰ τρέξωμεν μαζί.
Βουλγάροι κι Ἀρβανῖτες, Ἀρμένιοι καὶ Ρωμιοί,
ἀράπηδες καὶ ἄσπροι, μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμή,
γιὰ τὴν Ἐλευθερίᾳ νὰ ζώσωμεν σπαθί,
πὼς εἴμαστ' ἀντρειωμένοι, παντοῦ νὰ ξακουσθῇ.
Ὅσ' ἀπ' τὴν Τυραννίαν πῆγαν στὴν ξενιτεία,
στὸν τόπον τοῦ καθένος ἅς ἔλθῃ τώρα πιά·
καὶ ὅσοι τοῦ πολέμου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,
ἐδῶ ἅς τρέξουν ὅλοι, Τυράννους νὰ νικοῦν·
ἢ Ρούμελη τοὺς κράζει μ' ἀγκάλες ἀνοιχτές,
τοὺς δίδει βιὸ καὶ τόπον, ἀξίες καὶ τιμές.
Ὡς πότε ὀφφικιάλος¹ σὲ ξένους βασιλεῖς;
Ἔλα νὰ γίνῃς στῦλος δικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν Πατρίδα κανέναν νὰ χαθῇ,
ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν, δὲν εἶναι πλὺ ἐχθροί·
ἀδελφία μας θὰ γένουν, ἅς εἶναι κ' ἐθνικοί.
Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν ἀντίκρυ νὰ σταθοῦν,
ἐκεῖνοι καὶ δικοὶ μας ἂν εἶναι, θὰ χαθοῦν.
Σουλιῶτες καὶ Μανιάτες, λιοντάρια ξακουστά,
ὥς πότε στὲς σπηλιές σας κοιμᾶσθε σφαλιστά;
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια², Ὀλύμπου σταυραετοί,
κι Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια³, γενῆτε μιὰ ψυχή.
Ἀνδρεῖοι Μακεδόνες ὁρμήσετε γιὰ μιὰ
καὶ αἷμα τῶν Τυράννων ρουφῆστε σὰ θεριά.
Τοῦ Σάβα καὶ Δουνάβου ἀδελφία χριστιανοί,
μὲ τ' ἄρματα στὰ χέρια καθένος ἅς φανῇ·
τὸ αἷμα σας ἅς βράσῃ μὲ δίκαιον θυμόν·
μικροί, μεγάλ' ὁμῶστε Τυράννου τὸν χαμόν.
Λεβέντες ἀντρειωμένοι Μαυροθαλασσινοί,
ὁ βάρβαρος ὥς πότε θὲ νὰ σᾶς τυραννῇ;

Μὴ καρτερῆτε πλέον, ἀνίκητοι Λαζοί,
 χωθῆτε στὸ μπογάζι μ' ἐμᾶς καὶ σεῖς μαζί.
 Δελφίνια τῆς θαλάσσης, ἀσδέρια τῶν νησιῶν,
 σὰν ἀστραπὴ χυθῆτε, κτυπᾶτε τὸν ἐχθρόν.
 Τῆς Κρήτης καὶ τῆς Νύδρας θαλασσινὰ πουλιά,
 καιρὸς εἶν' τῆς Πατρίδος ν' ἀκοῦστε τὴ λαλιά.
 κι ὅσ' εἶστε στὴν ἀρμάδα, σὰν ἄξια παιδιά,
 οἱ Νόμοι σᾶς προστάζουν νὰ βάλετε φωτιά.
 Μ' ἐμᾶς κ' ἐσεῖς, Μαλτέζοι, γενῆτ' ἓνα κορμί·
 κατὰ τῆς Τυραννίας ριχθῆτε μὲ ὁρμή.
 Σᾶς κράζει ἡ Ἑλλάδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴν σας μὲ μητρικὴν φωνή.

Τί στέκεις, Πασβαντζόγλου, τόσον ἐκστατικός;
 Τινάξου στὸ Μπαλκάνι, φώλιασε σὰν αἰτός·
 τοὺς μπούφους καὶ κοράκους καθόλου μὴν ψηφᾷς·
 μὲ τὸν ραγιά ἐνώσου, ἂν θέλῃς νὰ νικᾷς.
 Σιλίστρα καὶ Μπραῖλα, Σμαήλι καὶ Κιλί,
 Μπενδέρι καὶ Χοτίνι ἐσένα προσκαλεῖ·
 στρατεύματά σου στεῖλε κ' ἐκεῖνα προσκυνοῦν,
 γιατί τὴν Τυραννίαν νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.
 Γκιουρτζῆ, πλιά μὴ κοιμᾶσαι, σηκώσου μὲ ὁρμήν·
 τὸν Μπρούσια νὰ μοιάσης ἔχεις τὴν ἀφορμήν.
 Καὶ σύ, πού στὸ Χαλέπι ἐλεύθερα φρονεῖς,
 πασιά, καιρὸν μὴ χάνῃς, στὸν κάμπον νὰ φανῇς·
 μὲ τὰ στρατεύματά σου εὐθὺς νὰ σηκωθῇς,
 στῆς Πόλης τὰ φερμάνια ποτέ νὰ μὴ δοθῇς.
 Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια⁴, γιὰ πρώτη σας δουλειά,
 δικόν σας ἓνα μπέη κάμετε βασιλιά·
 χαράτzi τῆς Αἰγύπτου στὴν Πόλ' ἄς μὴ φανῇ,
 γιὰ νὰ ψοφήσ' ὁ λύκος, ὅπου σᾶς τυραννεῖ.

Μὲ μιὰ καρδίαν ὅλοι, μιὰ γνώμην, μιὰ ψυχή,
 κτυπᾶτε τοῦ Τυράννου τὴν ρίζαν, νὰ χαθῇ!
 Ν' ἀνάψωμεν μιὰ φλόγα σὲ ὅλην τὴν Τουρκιά,
 νὰ τρέξ' ἀπὸ τὴν Μπόσνα καὶ ὡς τὴν Ἀραπιά!
 Ψηλὰ στὰ μπαϊράκια σηκῶστε τὸν Σταυρόν

καὶ σὰν ἀστροπελέκια κτυπᾶτε τὸν ἐχθρόν!
 Ποτὲ μὴ στοχασθῆτε πὼς εἶναι δυνατός·
 καρδιοχτυπᾷ καὶ τρέμει σὰν τὸ λαγὸ κι αὐτός.
 Τρακόσιοι Γκιρζιαλῆδες τὸν ἔκαμαν νὰ διῇ
 πὼς δὲν μπορεῖ μὲ τόπια⁵ μπροστά μας νὰ ἐβγῇ.

Λοιπόν, γιατί ἀργεῖτε; Τί στέκεσθε νεκροί;
 Ξυπνήσατε, μὴν εἴσθε ἐνάντιοι κ' ἐχθροί.
 Πῶς οἱ προπάτορές μας ὠρμούσαν σὰν θεριά,
 γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν πηδοῦσαν στὴ φωτιά,
 ἔτσι κ' ἡμεῖς, ἀδέλφια, ν' ἀρπάξωμεν γιὰ μιὰ
 τ' ἄρματα, καὶ νὰ βγοῦμεν ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά!
 Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους, ποὺ τὸν ζυγὸν βαστοῦν
 καὶ Χριστιανούς καὶ Τούρκους σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν·
 στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου νὰ λάμψη ὁ Σταυρός,
 μπρὸς στὴν δικαιοσύνην νὰ σκύψη ὁ ἐχθρός·
 ὁ κόσμος νὰ γλυτώσῃ ἀπ' αὐτὴν τὴν πληγὴ
 κ' ἐλεύθεροι νὰ ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τὴν Γῆ!

-
1. Ἀξιωματοῦχος.
 2. Τίγρεις.
 3. Γεράκια.
 4. Λιοντάρια.
 5. Οἱ μπάλες τῶν κανονιῶν, τὰ κανόνια.

Ρήγα Βελεσλινῆ

Σημ.: Τὸ «Θούριον ᾠσμα» ἢ ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα ὑπῆρξε ἓνα ὁρμητικὸ πατριωτικὸ τραγούδι τῆς προεπαναστατικῆς περιόδου κυρίως, ποὺ προκαλοῦσε ἐνθουσιασμὸ καὶ πατριωτικὴ ἐξαρση καὶ εἶχε μεγάλη διάδοση στοὺς σκλαβωμένους Ἕλληνες.

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1797 ὁ Ρήγας τύπωσε μυστικὰ στὴ Βιέννη τὸν καταστατικὸ χάρτη τῆς μελλοντικῆς «Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας» καὶ μαζί μ' αὐτὸν τυπώθηκε καὶ ὁ «Θούριος». Ἡ ἐκτύπωση τῶν δύο τούτων κειμένων ἐγίνε κρυφὰ καὶ βιαστικά —μέσα σὲ δυὸ νύχτες— στὸ τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Πούλιου, σὲ τρεῖς χιλιάδες ἀντίτυπα. Μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ Ρήγα κατασχέθηκαν στὴν Τεργέστη ἀπ' τὴν ἀστυνομία 2.765 ἀντίτυπα. Τὰ ὑπόλοιπα εἶχαν ἤδη κυκλοφορήσει, ἔξω ἀπ' τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ μέσα σ' αὐτήν.

Ὁ Χριστόφορος Παρραιβός, συνεργάτης τοῦ Ρήγα, ἀφοῦ κατάφερε νὰ μὴν

κρατηθῇ ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς στὴν Τεργέστη, κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ στὴν γαλλοκρατούμενη τότε Κέρκυρα. Ἐκεῖ μπόρεσε νὰ τυπώσῃ τὸν Θούριο τὸ 1798 μὲ μερικές μικρὲς γραμματικὲς διορθώσεις. Στὴν ἀνατύπωση αὐτὴ ὑπάρχει ἡ ἐπικεφαλίδα: *ΙΣΟΤΗΣ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ / ΘΟΥΡΙΟΣ*, ἥτοι ὁρμητικὸς πατριωτικὸς ὕμνος πρῶτος εἰς τὸν ἦχον *Μιά* προσταγὴ μεγάλη. Ἐδῶ, ὅπως βλέπουμε, ὀρίζεται καὶ ὁ σκοπός, βάσει τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἄδεται ὁ Θούριος.

Πρόκειται περὶ δημῳδούς μελωδίας τῆς Ἱερισσοῦ τῆς Χαλκιδικῆς σὲ τραγούδι τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, τὴν ὁποία προφανῶς εἶχε ὀρίσει ἐξ ἀρχῆς ὁ Ρήγας γιὰ τὸ Θούριο.

Ὁ Θούριος φαίνεται ὅτι προσαρμόστηκε ἢ μελοποιήθηκε ἀργότερα καὶ σὲ ἄλλους σκοπούς, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔφθασαν μέχρι σήμερα. Στὴν παροῦσα Συλλογὴ παραθέτουμε τρεῖς, τοὺς κατὰ τὴ γνώμη μας ἐπικρατέστερους.

Περὶ τοῦ θέματος τούτου βλ.: α) Σίμωνος Ἰ. Καρά, *Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα καὶ ἡ μουσικὴ του*, Ἀθῆναι 1998, ἔκδ. «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς Μουσικῆς», ἐπιμ. ἔκδοσης ὑπὸ Κωνστ. Ἰ. Μάρκου (συντάκτου τοῦ παρόντος). β) *Ρήγα Βελεστινλῆ, Θούριος, παραδοσιακὲς μουσικὲς παραλλαγές καὶ προεπαναστατικὲς μελωδίες, 200 χρόνια ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸ θάνατο τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ (1798-1998)*, τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας «Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα»: CD καὶ σχόλια ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου π. Χρίστου Κυριακόπουλου καὶ μὲ συμπαράσταση τοῦ συντάκτου τοῦ παρόντος.

Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (B)

Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα
Ρυθμὸς τετράσημος

Ως πο τε πα αλ λη κα α α ρια να ζω μεν

στα α στε να μο να χοι σα αν λιον τα α

ρια στες ρα χες στα α βου ου να

Ως πο τε παλ--- λη κα----- ρια να

ζω μεν στα----- στε να μο να χοισα----- λιον

τα----- ρια στες ρα χες στα---- βου-- να

Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Γ)

Ἦχος Γα^ϕ

Ρυθμὸς ἐξάσημος. Δακτυλικός.

Ως πο τε πα αλ λη κα ρια να ζω ω μεν

στα α στε να μο να χοι σα α λιον τα ρια

στες ρα χες στα βου να

σπη λίες να κα α τοι κω μεν να βλε ε πω

με ε κλα δια να φευ γωμ' α απ' τον κο

σμο για την πι κρη σκλα βια

Ως πο τε παλ-- λη κα ρια να ζω--- μεν

στα-- στε να μο να χοι σα--- λιο ντα ρια στες ρα χες

στα βου να σπη λίες να κα--- τοι κω μεν να βλε--- πω

μεν----- κλα δια να φευ γωμ' απ'----- το

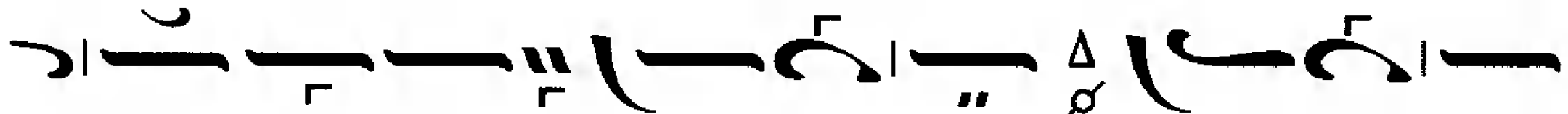

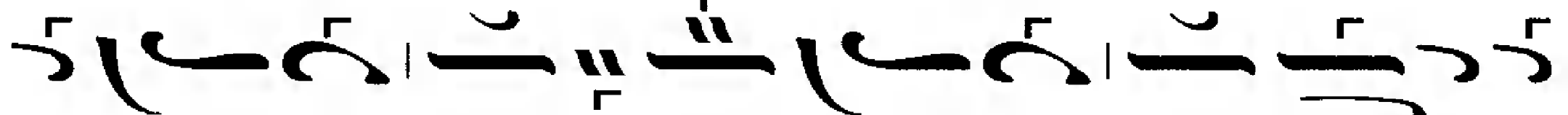
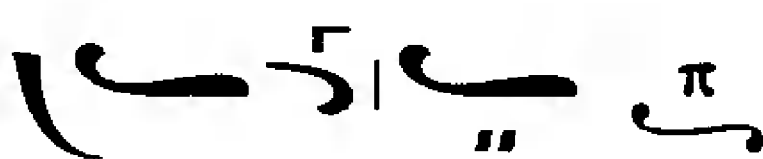

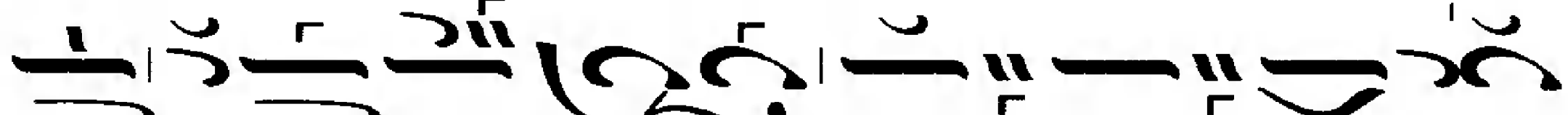

κο σμο για την πι κρη σκλα βια

Μιά προσταγή μεγάλη

Χαλκιδικῆς

Ἦχος λ̣ π̣ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

 Μια προ στα γη η με ε γα μια α προ

 ο στα γη η με ε γα μια προ στα γη

 η με ε γα α λη προ ο στα ζειο Βα α

 σι ι λιας

 μια προ ο στα γη η με ε γα α α

 λη προ ο στα α ζειο Βα σι ι λιας

 να κα τε βη για αρ μα α δα α κιο Κα

 που δαν πα α σας

Σημ.: Σύμφωνα με ἄλλη μουσική παραλλαγή, καὶ τὸ β' μέρος τοῦ τραγουδιοῦ ἄδεται στὸν ἦχο τοῦ α' μέρους.

Μια προ στα γη--- με --- γα μια ---

προ-- στα--- γη--- με--- γα μια προ στα γη -- με ---

γα ----- λη--- προ-- στα ζειο βα--- σι---- ληας

Μια προ στα γη-- με --- γα ----- λη προ ---

στα--- ζειο-- βα --- σι ---- ληας να κα τε βη --- γηαρ ---

μα ----- δα --- κιου --- Κα που δαν --- πα ---- σας

The musical score is written on six staves in treble clef, with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The lyrics are in Greek and are written below the notes, with hyphens indicating long notes or ties. The melody is simple and folk-like, with a mix of eighth and quarter notes. The lyrics are: Μια προ στα γη--- με --- γα μια ---, προ-- στα--- γη--- με--- γα μια προ στα γη -- με ---, γα ----- λη--- προ-- στα ζειο βα--- σι---- ληας, Μια προ στα γη-- με --- γα ----- λη προ ---, στα--- ζειο-- βα --- σι ---- ληας να κα τε βη --- γηαρ ---, μα ----- δα --- κιου --- Κα που δαν --- πα ---- σας.

Μιά προσταγή μεγά- μιὰ προσταγή μεγά-
 μιὰ προσταγή μεγάλη προστάζει ὁ βασιλιάς· (δηλ. ὁ Σουλτάνος)
 μιὰ προσταγή μεγάλη προστάζει ὁ βασιλιάς,
 νὰ κατεβῇ γιὰρμάδα κι ὁ Καπουδὰν πασᾶς.

Μέ τοῦ Θεοῦ τὸ λό- μέ τοῦ Θεοῦ τὸ λό-
 μέ τοῦ Θεοῦ τὸ λόγο καὶ μέ τοῦ βασιλιᾶ·
 μέ τοῦ Θεοῦ τὸ λόγο καὶ μέ τοῦ βασιλιᾶ,
 γῆ ἀρμάδα νέκατέβη στὰ Δώδεκα νησιά.

Βγαίνουν στὸν Καβοντό- βγαίνουν στὸν Καβοντό-
 βγαίνουν στὸν Καβοντόρο καράβια φοβερά,
 βγαίνουν στὸν Καβοντόρο καράβια φοβερά,
 τούρκ'κη μπαντιέρα σάρουν, στὴ μέση στάθηκαν.

Σὰν τᾶδενε ὁ Λά- σὰν τᾶδενε ὁ Λά-
 σὰν τᾶδενε ὁ Λάμπρος βαρειὰ ἀναστέναξε·
 σὰν τᾶδενε ὁ Λάμπρος βαρειὰ ἀναστέναξε
 κι ὅλα τὰ παλληκάρια στὴν πρύμνη τᾶμασε.

«Γιὰ ᾽λᾶτε Μπαρμπαρέ- γιὰ ᾽λᾶτε Μπαρμπαρέ-
 γιὰ ᾽λᾶτε Μπαρμπαρέζοι, γιὰ ᾽λᾶτε, βρέ σκυλιά·
 γιὰ ᾽λᾶτε Μπαρμπαρέζοι, γιὰ ᾽λᾶτε, βρέ σκυλιά,
 νὰ ἰδῆς πῶς πολεμοῦνε τὰ ἑλληνικὰ σπαθιά»
 (ῆ: νὰ ἰδῆς πῶς πολεμοῦνε, πῶς κόβουν τὰ σπαθιά).

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴ ναυμαχία μεταξὺ τοῦ μικροῦ στόλου τοῦ Λάμπρου Κατσώνη (ἀπὸ τὴ Λειβαδιὰ Βοιωτίας) καὶ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, στὸν Καβοντόρο —Καφηρέα— στίς 7 Ἀπριλίου 1790, κατὰ τὴν ὁποία διαλύθηκε ὁ στόλος τοῦ Κατσώνη καὶ χάθηκαν πολλοὶ πολεμιστὲς καὶ πολλὰ πλοῖα.

Ὅμως, ὁ ἥρωϊσμός τοῦ Κατσώνη καὶ τῶν συντρόφων του ἔμειναν ὡς πρότυπο θάρρους καὶ αὐτοθυσίας γιὰ τοὺς ὑπόδουλους Ἕλληνες. Τὸ παράδειγμά του ἐνέπνευσε τὴν πεποίθηση στοὺς μετέπειτα πολέμαρχους τοῦ 1821 γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ ἔγινε ὕμνος καὶ τραγούδι στὰ χεῖλη τοῦ ἀγωνιζόμενου ἔθνους.

Ἔχε γειὰ καημένε κόσμε

Πανελλήνιο

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα̣

Ρυθμός ἐπτάσημος

*
Ε ε χε ε ε γεια α α κα α η με

ε ε ε ε νε κο ο σμε ε ε χε

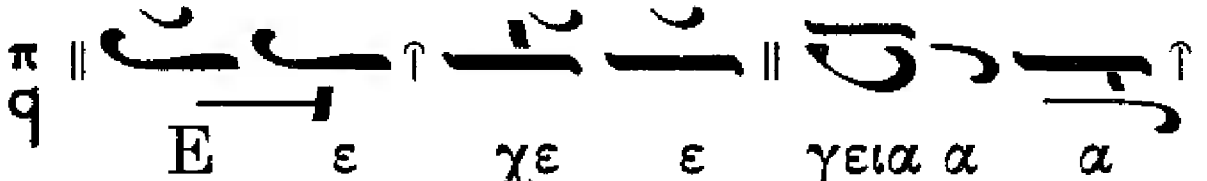

ε ε γεια α α κα α η με ε ε ε

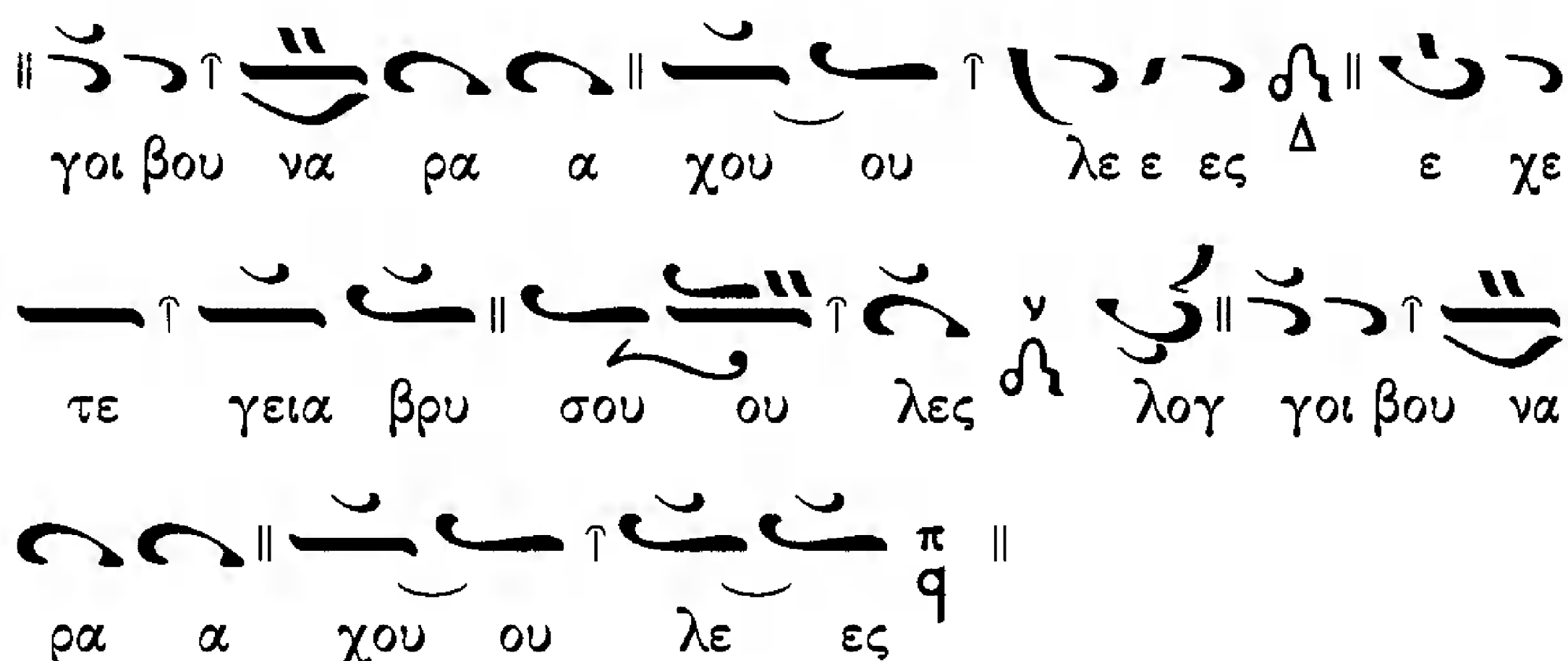

νε ε κο ο σμε ε ε ε χε ε γεια

γλυ κεια ζω ω η η η ε ε χε ε

ε ε γεια γλυ κεια ζω ω η η η η

ε χε τε γεια βρυ υ σου ου ου λες λογ

* Καί: κ.λπ.
Ε ε χε ε γεια α α

Ἔχε γειὰ καημένε κόσμε, (δίς)
 ἔχε γειὰ γλυκειὰ ζωή· (δίς)
 ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες,
 λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες. (δίς)
 (ἦ: καὶ σεῖς Σουλιωτοποῦλες)

Στὴ στεριά δὲ ζεῖ τὸ ψάρι
 οὔτ' ἀνθὸς στὴν ἀμμουδιά.
 Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες . . .

Οἱ Σουλιώτισσες δὲ μάθαν
 γιὰ νὰ ζοῦνε στὴ σκλαβιά.
 Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες . . .

Σημ.: Πανελλήνιο δημοτικὸ τραγούδι ἀναφερόμενο στὸν ἥρωικὸ θάνατο τῶν Σουλιωτισσῶν τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1803.

Οἱ Σουλιῶτες, μετὰ ἀπὸ συνθήκη (12 Δεκεμβρίου 1803) μὲ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν τόπο τους. Ξεκίνησαν χωρισμένοι σὲ τρία τμήματα. Τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτά, ἀποτελούμενο ἀπὸ 800 Σουλιῶτες, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Κουτσονίκα ποὺ κατευθυνόταν στὴν Πάργα (τὴν κατεῖχαν οἱ Ρῶσοι), κάθισε στὸ Ζάλογγο γιὰ ἀνάπαυση. Γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν αἰχμαλωσία, γιατί ὁ Ἀλῆς παρεσπόνδῃσε, ὀχυρώθηκε σὲ μοναστήρι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ. Μετὰ ἀπὸ ἀντίσταση δύο ἡμερῶν, μιὰ ὁμάδα μὲ τὸν Κίτσο Μπότσαρη διέσπασε τὸν κλοιὸ καὶ 147 ἄνδρες ἔφθασαν στὴν Πάργα. Ὅσοι ἀπέμειναν στὸ μοναστήρι αἰχμαλωτίστηκαν, ἐνῶ 57 γυναῖκες κατέφυγαν στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου ποὺ ὀνομάζεται Στεφάνι καὶ γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ χέρια τῶν Τουρκαλβανῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀφοῦ ἔρριξαν τὰ παιδιὰ τους στὸ βάραθρο τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντα, κατὰ τὴν παράδοση ἔδωσαν τὰ χέρια καὶ τραγουδώντας καὶ χορεύοντας ἔπεφταν ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, μόλις ἔφταναν στὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου.

Ε χε----- γεια--- κα η με----- νε

κο σμε ε----- χε----- γεια γλυκεια--- ζω---

η----- ε----- χε----- γεια γλυκεια--- ζω---

η----- ε χε τε γεια βρου--- σου---- λες λογ

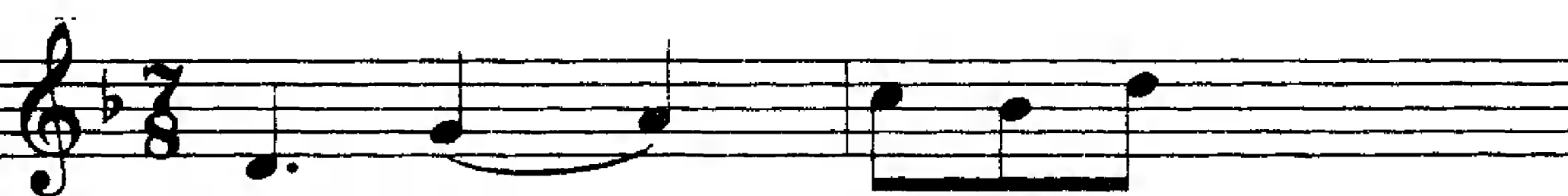

γοι βουνα----- ρα--- χου λες----- ε χε τε γεια βρου

σου----- λες λογ γοι βου να ρα χου λες

η

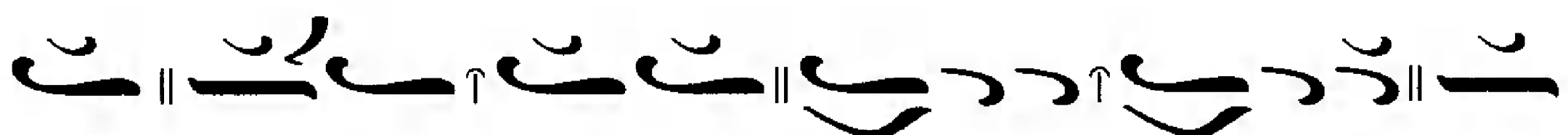
Ε χε----- γεια-----

Μαύρη ζωή που κάνουμε

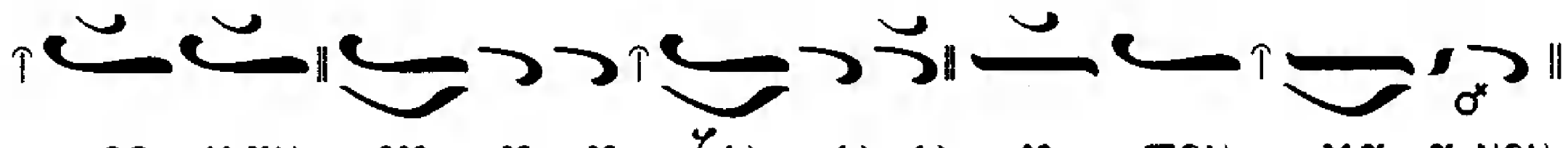
Πανελλήνιο (νεώτερο)

Ἦχος λ ρ̣ ῥ̣ ῖ̣

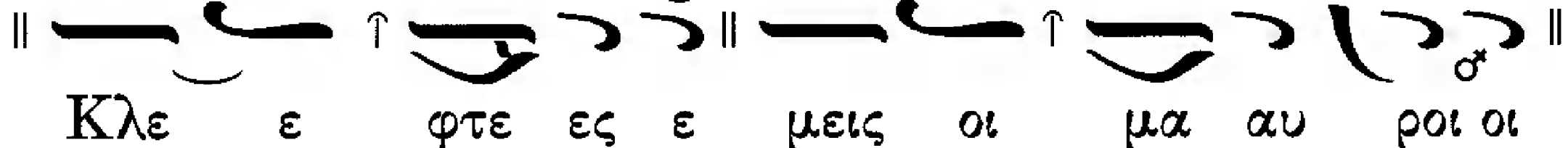
Ρυθμός επτάσημος

 Μαυ ρη μω ρε μαυ ρη η η ζω ω ω η

 που κα α νου με ε ε μαυ ρη μω

 ρε μαυ ρη η η ζω ω ω η που κα α νου

 με ε ε ε μεις οι μα αυ ροι οι

 Κλε ε φτε ες ε μεις οι μα αυ ροι οι

 Κλε ε φτες

Μαύρη, μωρέ, μαύρη ζωή που κάνουμε· (δίσ)
 μαύρη ζωή που κάνουμε έμεϊς οί μαῦροι κλέφτες,
 έμεϊς οί μαῦροι κλέφτες.

Μαυ ρη μω ρε μαυ ρη----- ζω-----

η πουκα----- νου με----- μαυ με----- ε

μεις οι μαυ ροι κλεφ τες ε κλεφ τες

“Ολη, μωρέ, ὅλη μερούλα πόλεμο· (δίσ)
 ὅλη μερούλα πόλεμο, τὸ βράδυ καραούλι,
 τὸ βράδυ καραούλι.

Μὲ φό- μωρέ, μὲ φόβο τρῶμε τὸ ψωμί· (δίσ)
 μὲ φόβο τρῶμε τὸ ψωμί, μὲ φόβο περπατᾶμε,
 μὲ φόβο περπατᾶμε.

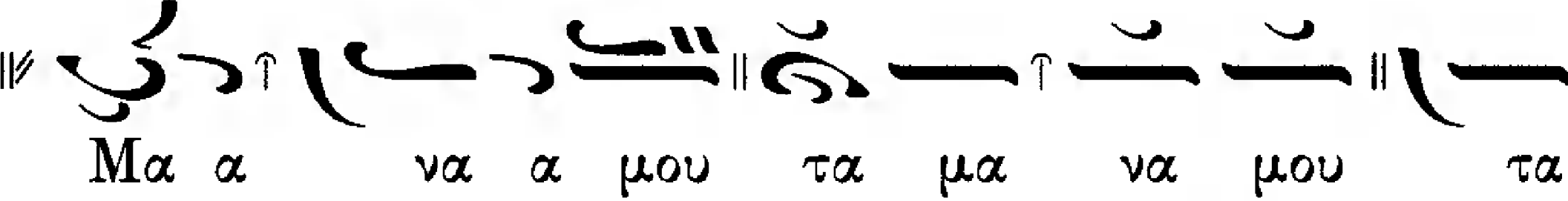
Ποτέ, μωρέ, ποτέ μας δὲν ἀλλάζουμε·
 ποτέ μας δὲν ἀλλάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε
 καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε.

Μάνα μου τὰ κλεφτόπουλα

Πανελλήνιο (νεώτερο)

Ἦχος ὧ Πα

Ρυθμός επτάσημος

 Μα α να α μου τα μα να μου τα

 α κλε φτο ο που ου λα α α

 τρω ω νε και τρα γου δα νε ε αι ντε

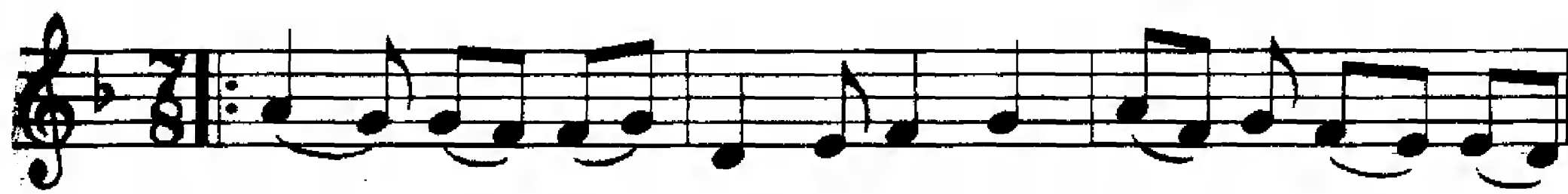
 πι νου ουν και γλεν τα νε

Μάνα μου τά, μάνα μου, τὰ κλεφτόπουλα (δίσ)
 τρῶνε καὶ τραγουδᾶνε, ἄϊντε, πίνουν καὶ γλεντᾶνε. (δίσ)

Μόν' 'να μικρό, μόν' 'να μικρὸ κλεφτόπουλο (δίσ)
 δέν τρώει, δέν τραγουδάει, βάϊ, δέν πίνει, δέν γλεντάει. (δίσ)

Μόν' τ' ἄρματα, μόν' τ' ἄρματά του κοίταζε· (δίσ)
 τοῦ ντουφεκιοῦ του λέει: «Ἄϊντε, Κίτσο μου λεβέντη». (δίσ)

Πόσες φορές, πόσες φορές μέ γλύτωσης (δίσ)
 ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια, μέ σπαθιά καὶ μέ μαχαίρια. (δίσ)

Μα---να--- μου--- τα μα να μου τα --- κλεφτο--- που---

λα----- τρω --- - νε και τρα γου δα νε ---

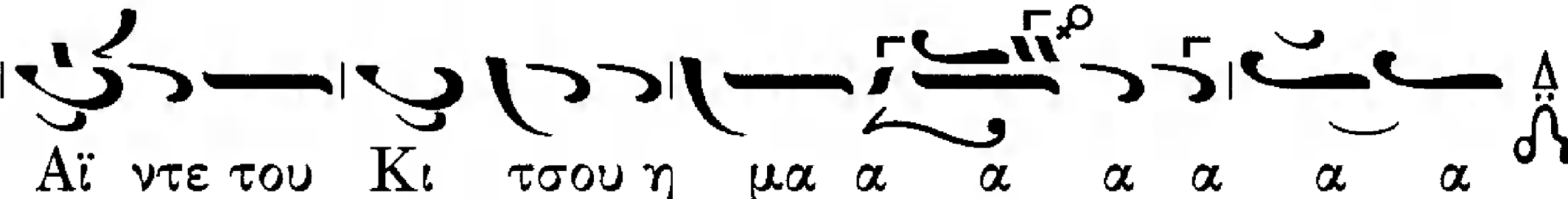
αϊ ντε πι νουν ---- και γλεν τα νε

Τοῦ Κίτσου ἡ μάνα

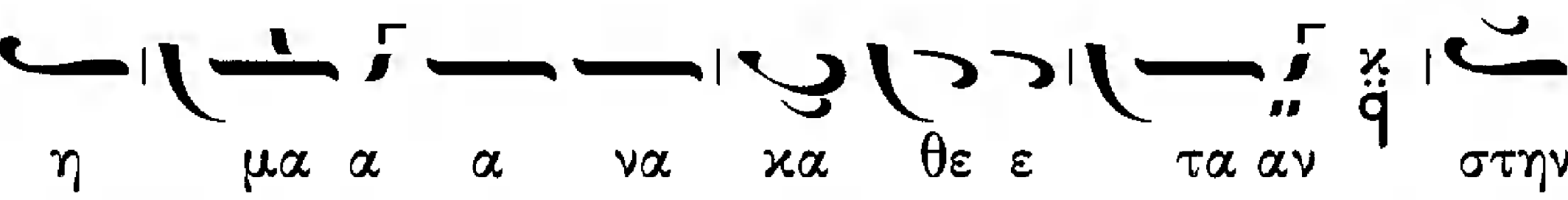
Ρούμελης

Ἦχος λ̣ λ̣ Πα

Ρυθμός τετράσημος

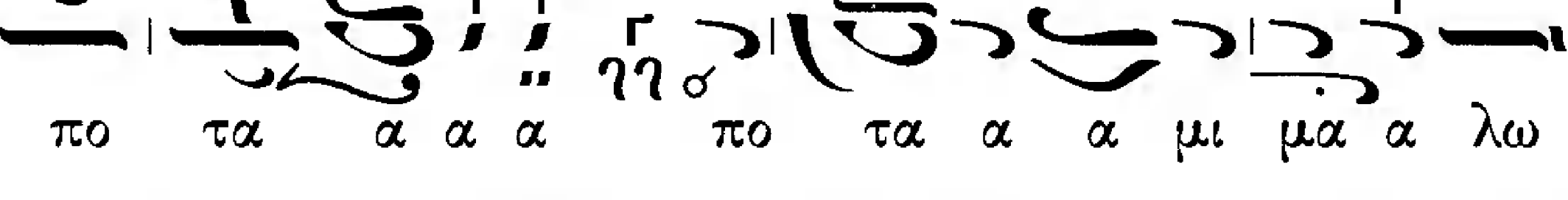
 Αἰ ντε του Κι τσου η μα α α α α α α α

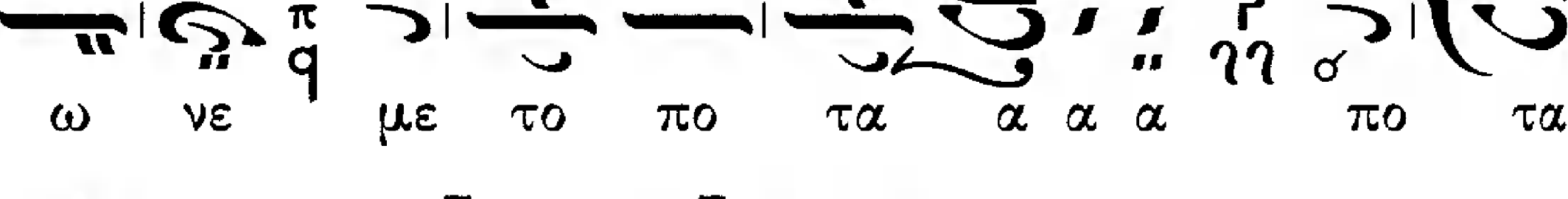
 η μα α α να κα θε ε τα αν στην

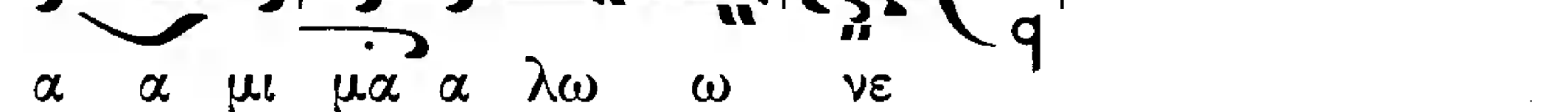
 α κρη στο ο πο τα α α μι με το

 πο τα α α α πο τα α α μι μα α λω

 ω νε με το πο τα α α α πο τα

 α α μι μα α λω ω νε

Ἄϊντε, τοῦ Κίτσου ἡ μά- ἡ μάνα κάθεταν στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι,
 μὲ τὸ ποτά- ποτάμι μάλωνα. (δίς)

Ἄϊντε, μὲ τὸ ποτά- ποτάμι μάλωνα καὶ τὸ πετροβολοῦσε,
 ποτάμι γιά, μωρέ, γιά λιγόστεψε. (δίς)

Ἄϊντε, ποτάμι γιά, μωρέ, γιά λιγόστεψε, ποτάμι γύρνα πίσω,
 γιά νὰ περά- περάσ' ἀντίπερα. (δίς)

Ἄϊντε, γιά νὰ περά- περάσ' ἀντίπερα, πέρα στὰ κλεφτοχώρια,
 πῶχουν οἱ κλέ- οἱ κλέφτες σύναξη. (δίς)

Ἄϊντε, πῶχουν οἱ κλέ- οἱ κλέφτες σύναξη κι ὅλοι οἱ καπετανέοι,
 θέλω νὰ ἰδῶ, νὰ ἰδῶ τὸν Κίτσο μου. (δίς)

Αἶν τε του Κί τσου η μα----- η

μα----- να κα θε----- ταν-----

στην α κρη στο----- πο τα----- μι με

το πο τα----- πο τα----- μι

μα----- λω----- νε μα νε

*Αἶντε, θέλω νὰ ἰδῶ, νὰ ἰδῶ τὸν Κίτσο μου, θέλω νὰ ἰδῶ τὸ γιό μου,
 Ἀἶντε, τὸν Κίτσο τό- μωρ' τὸν ἐπιάσανε, ξαμάρτωνε τὸν πᾶνε,
 πᾶνε νὰ τόν, νὰ τὸν κρεμάσουνε.

Σημ.: Τὸ τραγούδι εἶναι ρουμελιώτικο καὶ ἀνήκει στὰ καθιστικά τραγούδια. Ἀπὸ διάφορες παραλλαγές πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ Κίτσος ἦταν κλέφτης στὰ μέρη τοῦ Βάλτου καὶ Ξηρομέρου Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ἀγωνίστηκε σὲ πολλές μάχες, ἀλλὰ γλύτωσε καὶ ἀργότερα φονεύθηκε στ' Ἀγραφα σὲ τουρκικὴ ἐνέδρα. Ὑπάρχει καὶ ἡ παράδοση, ὅτι ὁ Κίτσος καταγόταν ἀπὸ τὸ Ροδοβύζι τῆς Ἄρτας. Ἐλαβε μέρος καὶ διακρίθηκε στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1770 στὴν Αἰτωλοακαρνανία. Πιάστηκε αἰχμάλωτος καί, σιδηροδέσμιος μὲ ἰσχυρὴ συνοδεία, ὁδηγήθηκε στὰ Γιάννενα, ὅπου τὸν κρέμασαν. Ὁ Φωριέλ πού πρωτοεξέδωσε τὸ τραγούδι γράφει ὅτι ἡ μάνα τοῦ Κίτσου τραβάει τὸ μαχαίρι πού εἶχε μαζί της, κόβει τὰ δεσμά του καὶ ἐκεῖνος ἀρπάζει τὸ σπαθὶ τοῦ Τούρκου πού ἦταν κοντά του καὶ φεύγει στὰ βουνά.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Σαράντα παλληκάρια (Α)

Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ Πελοποννήσου

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος

Σα ραν τα παλ λη κα α ρια α πο τη

Λει α πο ο τη Λει ει ει βα α δια

πα νε για να πα τη σου νε την Τρο πο

μωρ τη ην Τρο πο ο ο λι ι τσα

Σαράντα παλληκάρια ἀπὸ τῆ Λει- ἀπὸ τῆ Λειβαδιά,
πᾶνε γιὰ νὰ πατήσουνε τὴν Τροπο- μωρ' τὴν Τροπολιτσά.

Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνανε γέροντα, μωρ' γέροντ' ἀπαντοῦν.
«Γειά σου, χαρά σου, γέρο». «Καλῶς τα τά, καλῶς τα τὰ παιδιά.

Ποῦ πᾶτε, παλληκάρια, ποῦ πᾶτε, ὦρέ, ποῦ πᾶτε, ὦρέ παιδιά;»
«πᾶμε γιὰ νὰ πατήσουμε τὴν Τροπο- μωρ' τὴν Τροπολιτσά».

Σα ρα ντα παλ λη κα ρια α πο τη

Λει α πο τη Λει βα δια

πα νε για να πα τη σου νε την Τρο

πο μωρ την Τρο πο λι τσα

Σημ.: Δροπολιτσά, Τροπολιτσά, Τρίπολη: Όνομασία εκ τῆς Δροπόλεως τῆς Β. Ἡπείρου. Κατ' ἄλλους ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ παρακείμενο ἐρειπωμένο κάστρο πού εἶχε τὸ ὄνομα Ντροπολιτσά (ἀναφέρεται ἀπὸ Ἑνετὸ τὸ 1467, σὲ ἀναφορά του στὰ κάστρα τῆς Πελοποννήσου). Τὸ τραγούδι ἔχει τὶς ρίζες του στὸν Ἀκριτικὸ κύκλο τῶν Δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἄλλες παραλλαγές. Σ' αὐτὸ προσαρμόστηκαν διάφορα γεγονότα κατὰ καιροὺς. Σὲ νεώτερες διασκευές του εἰσῆλθαν καὶ συνήθειες τοῦ ληστρικοῦ βίου.

Ἡ ὡς ἄνω παραλλαγή κατὰ μία ἐκδοχὴ ἀναφέρεται στὶς κατὰ τὸ 1824 ἐμφύλιες πολεμικὲς ἐνέργειες καὶ συγκεκριμένα στὴν κάθοδο Ρουμελιώτικων στρατευμάτων στὴν Πελοπόννησο, ἐνῶ κατ' ἄλλη ἐκδοχὴ σὲ Λειβαδίτες ὁμω-
νύμου χωριοῦ κοντὰ στὴν Τρίπολη. Ὁ σκοπὸς εἶναι νεώτερος.

Σα --- ραν τα --- παλ --- λη κα --- ρια --- παι

δια --- μου α --- πο τη --- Λει --- βα ---

δια κα --- λα κιαρ μα --- τω με --- να --- παι

δια --- μου πη γαι ναν --- για --- κλε ---

ψια ψια

Σαράντα παλληκάρια, παιδιά μου,
 από τή Λειβαδιά·
 καλά κι άρματωμένα, παιδιά μου,
 πηγαίνουν για κλεψιά,
 καλά κι άρματωμένα, παιδιά μου,
 πηγαίνουν για κλεψιά.

Στό δρόμο που πηγαίνουν, παιδιά μου,
 βρίσκουν 'να γέροντα:
 «Γειά σου, χαρά σου, γέρο λεβέντη».
 «Καλῶς τα τὰ παιδιά».
 «Γειά σου, χαρά σου, γέρο λεβέντη».

«Καλῶς τα τὰ παιδιά».

«Σήκω, βρέ γέρο, γέρο λεβέντη,
νὰ πᾶμε γιὰ κλεψιά·
κλέφτες νὰ βγοῦμε, γέρο, βρέ γέρο,
ἀπάνω στὰ βουνά·
κλέφτες νὰ βγοῦμε, γέρο, βρέ γέρο,
ἀπάνω στὰ βουνά».

«Δὲν ἤμπορῶ σᾶς λέγω, παιδιά μου,
γιατ' εἶμαι γέροντας,
μόν' πάρτε τὸν υἱό μου, παιδιά μου,
τὸ γιό μου τὸ μικρότερο·
πῶχει λαγοῦ ποδάρια, παιδιά μου,
καὶ πέρδικας φτερά.

*Καλά μου παλληκάρια κι ὁμορφα παιδιά,
σὲ αἶμα νὰ μὴν μπῆτε, σὲ αἶμα χριστιανό».

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πρὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Τὸ λέν' οἱ κοῦκοι στάι βουνά

Ρούμελης

Ἦχος λ π ρ Νη

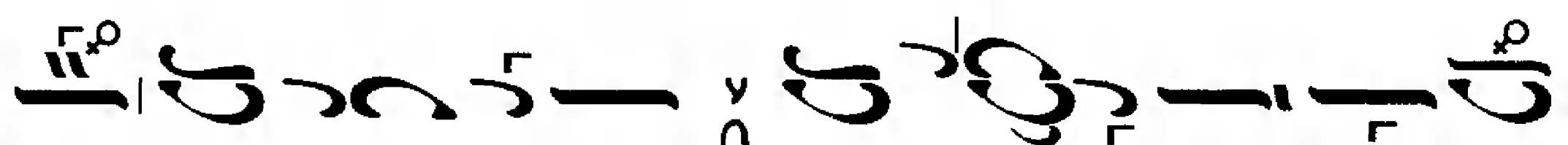
Ρυθμός τετράσημος

Το λε εν μα να αμ το λε το λεν οι κου

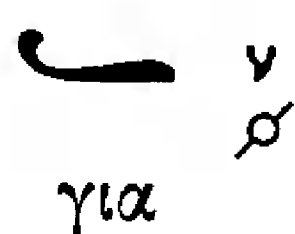
ου κοι σταῖ βου να το λεν οι κου ου

κοι σταῖ βου ου να κι οι περ δι κε ες στα

πλα για α κι οι πε ερ δι κες στα πλα

για

Τὸ λέν', μάνα μ', τὸ λέν', τὸ λέν' οἱ κοῦκοι στάι βουνά·
τὸ λέν' οἱ κοῦκοι στάι βουνά κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια.

Τὸ λέει, μάνα μ', τὸ λέει, τὸ λέει κι ὁ πετροκότσυφας,
τὸ λέει κι ὁ πετροκότσυφας ψηλά στὰ κορφοβούνια,
ψηλά στὰ κορφοβούνια.

Το λεν ----- μα ναμ το

λε το λεν ---- οι κου ---- κοι -- σταϊ ---- βου ---- να το ---

λεν οι κου ---- κοι ---- σταϊ ---- βου ---- να κοι ----

περ δι κες ----- στα ---- πλα για ----- κοι

περ ----- δι κες στα ---- πλα για

Οί κλέ- μάνα μ', οί κλέ- οί κλέφτες έσκορπίσανε,
οί κλέφτες έσκορπίσανε καί γίνανε μπουλούκια,
καί γίνανε μπουλούκια.

Άντώ- μάνα μ', Άντώ- Άντώνης πάει κα- τὸ Ζυγό·
Άντώνης πάει κα-τὸ Ζυγὸ κι ὁ Δίπλας κα-τὸ Βάλτο,
κι ὁ Δίπλας κα-τὸ Βάλτο.

Κι ὁ Γιώ- μάνα μ', κι ὁ Γιώ- κι ὁ Γιώργης πέρα πέρασε·
κι ὁ Γιώργης πέρα πέρασε, πάει στὰ Βλαχοχώρια,
πάει στὰ Βλαχοχώρια.

Ὅλες οἱ χῶρες χαίρονται

Πελοποννήσου

Ἡχος ὁ Πά

Ρυθμός ἐπτάσημος

 Ο λες οι χω ρες χαι ρουν ται αι κιο λες

 βα ρουν παι γνι ι δια α Α να α α

↑ π λ ι ω χ A ν α α π λ ι μ \omicron υ

$\uparrow \frac{1}{\omega\chi} \frac{1}{\Lambda} \parallel \frac{1}{\nu\alpha} \frac{1}{\alpha} \uparrow \frac{1}{\pi\lambda\iota} \frac{1}{\iota} \pi \frac{1}{\eta} \parallel \frac{1}{\gamma\iota\alpha} \frac{1}{\delta\epsilon} \uparrow \frac{1}{\chi\alpha\iota} \frac{1}{\rho\epsilon} \parallel$

|| $\overbrace{\sigma\alpha\alpha}^{\text{}} \uparrow \overbrace{\alpha\alpha}^{\text{}} \quad \delta \quad \text{L}$

“Ὅλες οἱ χῶρες χαίρονται κι ὅλες βαροῦν παιγνίδια,
 Ἀνάπλι, ὦχ, Ἀνάπλι μου ὦχ, Ἀνάπλι γιά δὲ χαίρεσαι;
 Ἀνάπλι γιά δὲ χαίρεσαι, γιά δὲ βαρεῖς παιχνίδια,
 τὸ τί, ὦχ, Ἀνάπλι μου ὦχ, τὸ τί καλὸ ἔχω νὰ χαρῶ;
 Τὸ τί καλὸ ἔχω νὰ χαρῶ, παιγνίδια νὰ βαρέσω;
 στεριᾶς μέ, ὦχ, Ἀνάπλι μου ὦχ, στεριᾶς μέ δέρνει ὁ πόλεμος.
 Στεριᾶς μέ δέρνει ὁ πόλεμος, πελάγου ἢ Μπουμπουλίνα,
 «Ἀνάπλι ὦχ, Ἀνάπλι μου ὦχ, Ἀνάπλι δῶσε τὰ κλειδιά.
 Ἀνάπλι δῶσε τὰ κλειδιά, Ἀνάπλι παραδώσου».

Ο λες οι χω ρες χαι ρου νται ----- κιο

λες βαρουν παι γνι δια ---- Α να ----- πλι

ωχ Α να ----- πλι μου ωχ Α να πλι

για δε χαι ρε σαι -----

«Τὸ πῶς νά, ὦχ, Ἀνάπλι μου ὦχ, τὸ πῶς νά δώσω τὰ κλειδιά.
Τὸ πῶς νά δώσω τὰ κλειδιά, τὸ πῶς νά παραδώσω,
πὼ ἔγὼ εἶμαι, ὦχ, Ἀνάπλι μου ὦχ, πὼ ἔγὼ εἶμ' Ἀνάπλι ξακουστό,

στὸν κόσμον ξακουσμένο».

Σημ.: Τὸ Ναύπλιο — Ἀνάπλι — ὑπῆρξε ἀπ' τὰ ἀρχαῖα χρόνια τόπος μεγάλης στρατηγικῆς σημασίας. Μετὰ τὴν Δ' Σταυροφορία τὸ κατέλαβαν οἱ Φράγκοι καὶ τὸ ἔτος 1388 ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Βενετῶν. Οἱ Τούρκοι, μετὰ ἀπὸ τριετῆ πολιορκία καὶ μὲ τὴ μεσολάβηση τῆς Γαλλίας, ὕστερα ἀπὸ συνθήκη, τὸ κατέλαβαν τὸ 1450. Κατὰ τὴν πρώτη αὐτῇ περίοδον τῆς τουρκοκρατίας μαρτύρησε ὁ ἅγιος νεομάρτυς Ἀναστάσιος ὁ Ναυπλιώτης (1 Φεβρουαρίου 1655).

Τὸ 1686 τὸ ἀνακατέλαβε ὁ ἐνετὸς στρατάρχης Μοροζίνης, ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ γίνουν ὀχυρωματικὰ ἔργα στὸ Ναύπλιο καὶ συγκεκριμένα στὸ ὑπερκείμενο ὄρος τῆς πόλης, τὸ Παλαμήδι. Οἱ ἐργασίαι τῆς κατασκευῆς τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Παλαμηδίου ἄρχισαν τὸ 1687 μὲ ἐπίβλεψη τοῦ ἴδιου τοῦ Μοροζίνη. Τελικά, στίς 9 Ἰουλίου τοῦ 1715 ὕστερα ἀπὸ σθεναρὴ ἀντίσταση Ἑλλήνων καὶ Βενετῶν ὑποτάχθηκε στοὺς Τούρκους, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ τὴν 1η Δεκεμβρίου τοῦ 1822. Τὸ Ναύπλιο ὑπῆρξε ὡς γνωστὸν καὶ ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ νέου ἐλληνικοῦ κράτους.

Λαλούδι τῆς Μονεμβασιᾶς

Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος

Ἦχος λ̣ Πά

Ρυθμὸς ἐπτάσημος

Λα λου ου ου βαῖ λα λου ου δι ι ι τη

ης Μο νε εμ βα α σια α ας λα

λου ου ου βαῖ λα λου ου δι ι ι τη ης

Μο νε εμ βα α σια α ας λα λου

δι της ης Μο ο νεμ βα σιας και κα α

στρο τη ης Λα α μι ι α ας και κα α

στρο τη ης Λα α μι ι ας

Λαλού- βάϊ, λαλούδι τῆς Μονεμβασιᾶς, (δῖς)
λαλούδι τῆς Μονεμβασιᾶς καὶ κάστρο τῆς Λαμίας
καὶ κάστρο τῆς Λαμίας (ἢ Ἀθήνας).

Λα λου --- βαϊ Λα λου --- δι ---

της--Μονεμ--βα--- σιας --- Λα σιας --- Λα

λου δι της--- Μο --- νεμ βα σιας και κα --- στροτης--- Λα --

μι ας --- και κα --- στροτης--- Λα --- μι ας

Καὶ Πα- βάϊ καὶ Παλαμήδι τ' Ἀναπλιουῦ (δὶς)
καὶ Παλαμήδι τ' Ἀναπλιουῦ, ἄνοιξε νά 'μπω μέσα,
ἄνοιξε νά 'μπω μέσα.

Νὰ ἰδῶ, βάϊ, νὰ δῶ τίς Ἀναπλιώτισσες (δὶς)
νὰ ἰδῶ τίς Ἀναπλιώτισσες, τίς Ἀναπλιωτοποῦλες,
τίς Ἀναπλιωτοποῦλες.

Πῶς πλέ- βάϊ, πῶς πλένουν, πῶς λευκαίνουνε (δὶς)
πῶς πλένουν, πῶς λευκαίνουνε, πῶς μοσχοσαπουνᾶνε,
πῶς μοσχοσαπουνᾶνε.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὰ κάστρα: Μονεμβασιᾶς, Λαμίας (ἢ Ἀθή-
νας) καὶ στὸ Παλαμήδι, τὸ ὀνομαστὸ φρούριο ποὺ βρίσκεται στὴν ἀνατολικὴ
πλευρὰ τοῦ βουνοῦ πάνω ἀπ' τὸ Ναύπλιο.

Τὰ κάστρα αὐτὰ ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο τόσο στοὺς χρόνους τῆς τουρκο-
κρατίας ὅσο καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Θυμίζουν ἀγῶνες, νίκες,
ἀλλὰ καὶ θλίψεις καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔμειναν ἔξω ἀπ' τὴν δημοτικὴ μας ποίηση σὲ
συνδυασμὸ πολλὰς φορές καὶ μὲ γεγονότα εἰρηνικῶν περιόδων.

Στη ----- με ση κα λε στη ---- με -----

ση ----- στην Α ---- ρα χω--- βα στη με ---- ση

στην Α ρα --- χω βα καιστην ---- Πα λιο πλατι --- τσα

«Πάψε, Σούφη, πάψε, Σούφη, τὸν πόλεμο·
 πάψε, Σούφη, τὸν πόλεμο, πάψε καὶ τὸ ντουφέκι.
 Νὰ κα- καλέ, νὰ κατακάτση ὁ κουρνιαχτός·
 νὰ κατακάτση ὁ κουρνιαχτός, νὰ μετρηθῇ τ' ἄσκέρι».
 Μετριῶ- καλέ, μετριῶνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορές·
 μετριῶνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορές καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες.
 Μετριοῦνται τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται σὲ μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ὑπὸ τὸν Γιουσούφ πὺ ἐγίνε στὴν Ἀράχωβα τῆς Γορτυνίας. Ὁ Γιουσούφ (Ἰωσήφ) τοῦ τραγουδιοῦ τούτου πρέπει νὰ εἶναι ὁ πασᾶς τῆς Τριπόλεως (1787-1803), ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἐκ Ναυπλίου Ἀχμέτ Πασᾶ Σαλάμπεη. Ὁ Ἀχμέτ εἶχε περιτειχίσει τὴν πόλη μὲ τεῖχος ὕψους 5,5 μ. καὶ περίμετρο 3.500 μὲ 7 πύλες καὶ 13 πύργους. Ἡ ἀναφερόμενη «Παλιοπλατίτσα» εἶναι μᾶλλον τὸ χωριὸ «(Παλιο)Πρατίτζα».

Ὁ Λεπενιώτης κίνησε

Ρούμελης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Ν̣η̣

Ρυθμὸς τετράσημος

Ο Λε πε νιω αι̣ μω ρε παι δια ο

Λε πε νιω νιω της κι νη σε ο Λε

πε νιω της κι νη σε να πάη στο Καρ πε

νη σι να πάη στο Καρ πε νη σι

Ὁ Λεπενιώ- ἄϊ, μωρὲ παιδιά, ὁ Λεπενιώ- νιώτης κίνησε·
 ὁ Λεπενιώτης κίνησε νὰ πάη στὸ Καρπενήσι,
 νὰ πάη στὸ Καρπενήσι.

Νὰ πάη νὰ κά- ἄϊ, μωρὲ παιδιά, νὰ πάη νὰ κά- κάνη τὴ Λαμπρή,
 νὰ πάη νὰ κάνη τὴ Λαμπρὴ καὶ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη
 καὶ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

Κι οἱ γέροντες, ἄϊ, μωρὲ παιδιά, κι οἱ γέροντες, ἄϊ, τὸν καρτεροῦν·
 κι οἱ γέροντες τὸν καρτεροῦν μὲ τὰ κεριά ἴναμμένα,
 μὲ τὰ κεριά ἴναμμένα.

«Πῶς τὰ περνᾶ- ἄϊ, μωρὲ παιδιά, πῶς τὰ περνᾶ- περνᾶτε γέροντες·
 πῶς τὰ περνᾶτε γέροντες μὲ τοὺς παλιοτουρκάδες,
 μὲ τοὺς παλιοτουρκάδες;»

«Πῶς νὰ περνᾶ- ἄϊ, μωρὲ παιδιά, πῶς νὰ περνᾶ- περνᾶμε οἱ ἔρημοι·

ο Λε πε νιω αϊ μω ρε -- -- παι----

δια ο Λε πε νιω νιω της κι---- νη ---- σε ο

Λε πε νιω -- της -- κι νη σε να παη στο Καρ-- πε----

νη σι να παη στο Καρ-- πε---- νη σι

πῶς νὰ περνᾶμε οἱ ἔρημοι μέσ' στῶν Τουρκῶν τὰ χέρια,
 μέσ' στῶν Τουρκῶν τὰ χέρια;»
 Στὰ παλληκά- ἄϊ, μωρὲ παιδιὰ, τὰ παλληκάρια φώναξε·
 στὰ παλληκάρια φώναξε, στὰ παλληκάρια λέει,
 στὰ παλληκάρια λέει:
 «Ἐμπρός, παιδιὰ, ἄϊ, μωρὲ παιδιὰ, ἔμπρός παιδιὰ, παιδιὰ νὰ διώξουμε
 ἔμπρός παιδιὰ νὰ διώξουμε τοὺς Τούρκους ἀπ' τὸν τόπο,
 τοὺς Τούρκους ἀπ' τὸν τόπο».

Σημ.: Ὁ Κώστας Λεπενιώτης, περίφημος κλέφτης, γεννήθηκε περὶ τὸ 1785 καὶ θεωρεῖται ἀδελφὸς τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ Γεωργίου Χασιώτη. Ἄλλες παραδόσεις τοὺς ἀναφέρουν ὡς «ἀδελφοποιτούς», πράγμα πού ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀδελφούς.

Ὁ Λεπενιώτης ἀγωνίστηκε ὄχι μόνο κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ κοτζαμπάσηδων, ἐκείνων πού εὐνοοῦσε ὁ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ καταδυνάστευαν τοὺς συμπατριῶτες τους.

Ἐνα διάστημα ὑπηρέτησε μὲ τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη στὸν ἀγγλικὸ στρατό. Κατόπιν, δεχθεὶς πρόσκληση τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, διορίσθηκε ἀπ' αὐτὸν ἀρματωλὸς τῶν Ἀγράφων. Οἱ διάφοροι ὅμως τοπάρχες καὶ φίλοι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, βλέποντες τὴν ἐπιρροή τοῦ Λεπενιώτη στοὺς κατοίκους τῆς περιφέρειᾶς του, ἀποφάσισαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ἔτσι μὲ δόλο τὸ 1815, ἢ κατ' ἄλλους τὸ 1819, τὸν ἐφόνευσαν στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ Φουρνὰ τῆς Εὐρυτανίας.

Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βουγγᾶν

Ρούμελης

Ἦχος ᾠὴ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος

Τί ε χουν οι οι κα αμ ποι οι και αι

βου ουγ γαν μα α τα α α α κια

αἶ ντι βρε ε Γιαν νη η Μπου ου κου βά α

λα α βουγ γαν κια α να α στε να ζουν

Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βουγγᾶν, ματάκια,
 ἄϊντι, Βρὲ Γιάννη Μπουκουβάλα,
 βουγγᾶν κι ἀναστενάζουν.
 Κάνε βουβάλια μάχονται, ματάκια,
 ἄϊντι, βρὲ Γιάννη Μπουκουβάλα,
 κάνε στοιχειὰ παλεύουν;
 Μούϊδε βουβάλια μάχονται, ματάκια,
 ἄϊντι, βρὲ Γιάννη Μπουκουβάλα,
 μούϊδε στοιχειὰ μαλώνουν.
 Ὁ Μπουκουβάλας πολεμάει, ματάκια,
 ἄϊντι, βρὲ Γιάννη Μπουκουβάλα,

Τιε ----- χουν οι ----- καμ ----- ποι -----

και ---- βουγ γαν μα ---- τα ----- κια αίν

τι βρε ----- Γιαν ---- νη ----- Μπου---- κου βα -----

λα--- βουγ γαν--- κια---- να --- στε να ζουν

μέ δυό, μέ τρεῖς χιλιάδες.

Πέφτουν τὰ τόπια σὰ βροχή καὶ βόμπες σὰ χαλάζι
κι αὐτὰ τὰ λανοντούφεκα σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης.

Μιὰ κόρη τοῦ ἐφώναξε νάπὸ τὸ παρεθύρι:

«Πάψε, Γιάννη, τὸν πόλεμο, πάψε καὶ τὸ ντουφέκι,
νά μετρηθῇ τ' ἄσκέρι μας, νά ἰδοῦμε πόσοι λείπουν».

Μετριοῦνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορές καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες.

Μετριοῦνται τὰ Ρωμιόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες.

Σημ.: Ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας θεωρεῖται γενάρχης τῆς μεγάλης οἰκογένειας τῶν Μπουκουβαλαίων ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανία, ἀγωνιστῶν ποὺ ἐμφανίζονται μετὰ τὸ 1700. Ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας, σύμφωνα μέ τὸν Περραιβό, γεννήθηκε γύρω στὰ 1700 καὶ πέθανε στὰ 1782 στὴν Πάργα.

Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται μᾶλλον σὲ μιὰ μάχη κοντὰ στὸ Κεράσοβο τῶν Ἀγράφων. Ὁ Φωριέλ τοποθετεῖ τὴ μάχη στὸ ἔτος 1720, ἐνῶ ἄλλοι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1743-1750. Ἡ μάχη αὐτὴ ἐγίνε μεταξὺ τῶν Μπουκουβαλαίων καὶ τῆς ἀλβανικῆς φάρας τῶν Μετσιχουσάτων. (Σ' αὐτὴν ἀνῆκε καὶ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς).

Ἀνάθεμά σας γέροντες

Θεσσαλίας

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα̣

Ρυθμός ἐπτάσημος

 Ερ πα να θε ε μα α α θε μα

 σα ας γε ε ρο ον τε ε ε ες βρε

 ε γε ε ροι οι Ρα ψα α νιω τες με

 τα α χα αρ τια α α α χαρ τια

 που ου στε ελ νε ε τε ε ε

Ἔρ, π' ἀνάθεμά- θεμά σας γέροντες, βρέ γέροι Ραψανιῶτες,
 μέ τὰ χαρτιά, χαρτιά πὺ στέλνετε.

Ἔρ, μέ τὰ χαρτιά, χαρτιά πὺ στέλνετε στὸν καπετὰν Νασιούλα:
 «Νὰ ῥθῆς, νὰ ῥθῆς, νὰ ῥθῆς Νασιούλα μου.

Ἔρ, νὰ ῥθῆς, νὰ ῥθῆς, νὰ ῥθῆς, Νασιούλα μου, νὰ ῥθῆς νὰ προσκυ-
 νήσης,

μὴ σοῦ χαλά- χαλάσουν τὸν ὑγιό.

Ἔρ, μὴ σοῦ χαλά- χαλάσουν τὸν ὑγιό κι ἄλλον ὑγιό δὲν ἔχεις».

Τὸν πῆρε τό, βρέ, τὸ παράπονο.

Ερ πα να θε ---- μα ---- θε

μα σας -- γε -- ρον -- τες ---- βρε γε ροι --

Ρα φα ---- νιω τες με τα χαρ ---- τια ---- χαρ

τια που ---- στελ ---- νε ---- τε ----

Ἔρ, τὸν πῆρε τό, βρέ, τὸ παράπονο, τὸν ψυχογιό τ' φωνάζει:
«Γιὰ ζώσου, βρέ, βρέ γιέ μου στὸ σπαθί».

*Γιὰ ζώσου, γιέ μου, τὸ σπαθὶ καὶ πάρε τὸ ντουφέκι
κι ἔλα νὰ πᾶμε στὸν πασιά, νὰ πάω νὰ προσκυνήσω».
Στὸ δρόμο ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο ποὺ διαβαίνει,
βρίσκει τὸ Μπέη ἐμπροστὰ καὶ τότε χαιρετάει:
«Γειά σου, χαρά σου, Μπέη μου». — «Καλῶς τον, τὸν Νασιούλα·
Νασιούλα μ', γιατί ἄργησες νὰ ῥθῆς νὰ προσκυνήσης;»
«Τί νὰ σοῦ πῶ, βρέ Μπέη μου, τί νὰ σοῦ μολοήσω;
Δέν μᾶς ἀφήνουν τὰ βουνά κι αὐτὲς οἱ κρύες βρύσες».

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴ σύλληψη τοῦ γιοῦ τοῦ καπετὰν Νασιούλα ἀπ' τὴ Ραψάνη τῆς Θεσσαλίας, ἀπ' τοὺς Τούρκους, γιὰ νὰ ἀναγκάσουν τὸν Νασιούλα νὰ προσκυνήσῃ, δηλαδὴ νὰ δηλώσῃ ὑποταγή.

Τὶς περισσότερες φορές οἱ Τούρκοι παρασπονδοῦσαν καὶ μετὰ τὴν τυχὸν δήλωση ὑποταγῆς, τιμωροῦσαν σκληρὰ τὸν κλέφτη.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Ἀνάρι' ἀνάρια τᾶρριχναν

Ρούμελης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Ν̣η̣

Ρυθμός τετράσημος

Α α να μω ρε α να α να α ρια να

ρια ταρ ρι χναν

Α α να ρια να ρια ταρ ρι χνα αν οι κλε

φτες τα ντου φε κια α οι κλε φτες τα ντου

φε κια

Ἀνά- μωρέ, ἀνά- ἀνάρι' ἀνάρια τᾶρριχναν.
ἀνάρι' ἀνάρια τᾶρριχναν οἱ κλέφτες τὰ ντουφέκια,
οἱ κλέφτες τὰ ντουφέκια.

Ἦταν, μωρέ, ἦταν, ἦταν οἱ μαῦροι λιγοστοί.
ἦταν οἱ μαῦροι λιγοστοί, πέντ' ἔξι, ὀχτὼ νομάτοι,
πέντ' ἔξι, ὀχτὼ νομάτοι.

Κι ὁ κα- μωρέ, κι ὁ κα- κι ὁ καπετάνιος ἔλειπε.
κι ὁ καπετάνιος ἔλειπε μὲ τρία παλληκάρια,
μὲ τρία παλληκάρια.

A ---- να μωρε ---- α ---- να α να ---- ρια --

να ρια τα --- ρι ---- χναν α ---- να ρια να --- ρια ---

τα ρι χναν-- οι --- κλε φτεστα -- ντου--- ψε κια

Πάει νά, μωρέ, πάει νά, πάει νά βαφτίσ' ένα παιδί·
 πάει νά βαφτίσ' ένα παιδί, νά κάνη έναν κουμπάρο,
 νά κάνη έναν κουμπάρο.

Κι εκεί, μωρέ, κι εκεί, κι εκεί πού τὸ βαφτίζανε·
 κι εκεί πού τὸ βαφτίζανε κι ἔβαζαν τ' ὄνομά του,
 κι ἔβαζαν τ' ὄνομά του,
 ἀκούει, μωρέ, ἀκούει, ἀκούει ντουφέκια πῶπεφταν·
 ἀκούει ντουφέκια πῶπεφταν ἀπὸ τὴ συντροφιά του,
 ἀπὸ τὴ συντροφιά του.

Πᾶρε, μωρέ, πᾶρε, πᾶρε κουμπάρε τὸ παιδί·
 πᾶρε κουμπάρε τὸ παιδί καὶ δός μου τὸ ντουφέκι,
 καὶ δός μου τὸ ντουφέκι.

Ἦτι οἱ σύ- μωρέ, Ἦτι οἱ σύ- Ἦτι οἱ σύντροφοί μου πολεμοῦν
 Ἦτι οἱ σύντροφοί μου πολεμοῦν μὲ τούρκικα ἀσκέρια,
 μὲ τούρκικα ἀσκέρια.

Ἀπὸ πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι

Μοριᾶ - Ρούμελης

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος

Α πο ο πε γεια σας παι αι δια α α α πο

ο πε ρα πτο ο πο τα μι $\frac{\pi}{q}$ α πο πε ρα
κλε φτες ρι χναν

$\frac{\pi}{q}$
πτο ο πο ο τα μι
το ο λι ι θα ρι

Ἀπὸ πέ- γειά σας παιδιά, ἀπὸ πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι·
ἀπὸ πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι,
κλέφτες ρίχναν τὸ λιθάρι.

Ποῦεῖσαι Λιά- μωρὲ παιδιά, ποῦεῖσαι Λιάκο παλληκάρι,
ποῦεῖσαι Λιάκο παλληκάρι,
γιὰ νὰ ρίξης τὸ λιθάρι;

Κι ἂν περά- γειά σας παιδιά, κι ἂν περάσης ἓνα χνάρι·
κι ἂν περάσης ἓνα χνάρι,
πρῶτο θὰ εἶσαι παλληκάρι.

Κι ἂν περά- γειά σας παιδιά, κι ἂν περάσης κι ἄλλο ἓνα·
κι ἂν περάσης κι ἄλλο ἓνα,
δὲν θᾶν' ἄλλος σὰν ἐσένα.

Α πο -- πε γειασας παι --- δια ----- α --- πο --- πε ρα

ποτο-- πο τα μι α πο --- πε ρα ποτο--- πο τα μι
κλε φτες--- ριχ ναν το--- λι θα ρι

Σημ.: Μέσα στα καθήκοντα των κλεφταρματωλών ήταν και η καθημερινή άσκηση «στο τρέξιμο και το βαρύ λιθάρι», όπως μάς λέει και η δημοτική μας ποίηση, και την επίδοσή τους αυτή όπως και στο σημάδι (στη σκοποβολή) την έδειχναν στις ομαδικές συγκεντρώσεις τους ή στα πανηγύρια όταν μπορούσαν να παραστούν.

Το λιθάρι (ή σφαιροβολία) ήταν απ' τα πλέον αγαπητά τους αγωνίσματα, διότι, εκτός των άλλων, προσέδιδε μεγάλη αίγλη και τιμή στον νικητή και τον καθιστούσε τον πλέον σεβαστό μεταξύ των παλληκαριών. Τοῦτο τὸ ἀγώνισμα παρέμεινε ὡς ἔθιμο στοὺς κατοίκους τῶν ὄρεινῶν μας χωριῶν, ὅπου μετὰ τὴ διασκέδαση στὰ πανηγύρια οἱ νέοι ἀγωνίζονταν στὸ πέταγμα τοῦ λιθαριοῦ κυρίως ἀλλὰ καὶ στὸ τρέξιμο καὶ στὸ σημάδι (στη σκοποβολή).

Βουνά μου μὴ χιονίσετε

Ρούμελης

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος

Αἶ ντε βου να α α μω ρε ε βου να

βου να α μου μη η η χιο νι ι σε

τε βου να α α μου μη η χιο νι

σε τε καμ ποι οι οι μην πα α χνι στη

τε κα μποι οι οι μην πα α χνι στη τε

Ἄϊντε, βουνά, μωρέ, βουνά, βουνά μου μὴν χιονίσετε·
βουνά μου, μὴν χιονίσετε, κάμποι μὴν παχνιστῆτε,
κάμποι μὴν παχνιστῆτε.

Ἄϊντε καὶ σεῖς, μωρὲ καὶ σεῖς, καὶ σεῖς χελιδονάκια μου,

Αιν τε βου να ---- μω ρε ---- βου ----

να βουνα--- μου μη --- χιονι ---- σε --- τε βου

να --- μου μη ---- χοι ---- νι σε τε κα

μποι---- μην πα--- χνι -- στη τε κα στη τε

καὶ σεῖς, χελιδονάκια μου, φέτο νὰ μὴ λαλῆστε,
φέτο νὰ μὴ λαλῆστε.

Ἄιντε, μόν' πέ- μωρέ, μόν' πέ- μόν' πέστε τῆς Ἀντρούτσαινας·
μόν' πέστε τῆς Ἀντρούτσαινας τῆς μικροπαντρεμένης,
τῆς μικροπαντρεμένης.

Ἄιντε, νὰ μή, μωρέ νὰ μή, νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ Λαμπρή·
νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ Λαμπρή, νὰ μὴν λαμπροφορέσῃ,
νὰ μὴν λαμπροφορέσῃ.

Ἄιντι, 'τὶ Ἀντροῦ- μωρέ, 'τὶ Ἀντροῦ, 'τὶ Ἀντροῦτσος ἀποκλείστηκε·
'τὶ Ἀντροῦτσος ἀποκλείστηκε στὸ Μέγα Μαναστήρι,
στὸ Μέγα Μαναστήρι.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴν κατὰ τὸ χειμῶνα τοῦ 1780 πολιορκία τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά, ὅπου βρισκόταν ὁ Ἀνδροῦτσος (ὁ πατέρας τοῦ Ὀδυσσέα Ἀνδρούτσου) μετὰ τοὺς συντρόφους του. Ὁ Ἀνδροῦτσος, κάνοντας ἡρωϊκὴ ἐξοδὸ, ὕστερα ἀπὸ σκληρὲς μάχες μετὰ τοὺς Τούρκους, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ πρὸς τὰ μέρη τῶν Σαλῶνων.

Ὁ Ἀνδροῦτσος (Ἀνδρέας Βερούσης) γεννήθηκε τὸ 1740 (κατ' ἄλλους τὸ 1752) στὶς Λιβανάτες κοντὰ στὴν Ἀταλάντη. Στὴν ἀρχὴ ἔγινε πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Μήτρου Βλαχοθανάση (ἀπὸ Βουνιχώρα Φωκίδος)· κατόπιν ἔκανε δικό του «ταῖφά» καὶ ἔδρασε κυρίως στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Γιὰ ἓνα διάστημα συνεργάστηκε καὶ μὲ τὸν Λάμπρο Κατσώνη στὸν κατὰ θάλασσα ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Τούρκων. Προσπαθώντας νὰ διαφύγῃ πρὸς τὴ Ρωσία, τὸν συνέλαβαν οἱ Βενετσιάνοι στὸ Σπάλατον τῆς Δαλματίας καὶ τὸν παρέδωσαν στοὺς Τούρκους (Σεπτέμβριος τοῦ 1793). Οἱ Τούρκοι τὸν μετέφεραν στὴν Πόλη καὶ ἀφοῦ τὸν κράτησαν φυλακισμένο μέσα σὲ ἀθλιεῖς συνθῆκες, τὸν θανάτωσαν τὸ 1797 μετὰ ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια.

Ἡ Ἀντρούτσαινα, ἡ «μικροπαντρεμένη» ποὺ ἀναφέρει τὸ τραγούδι, εἶναι ἡ Ἀκριβὴ Τσαρλαμπὰ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα ποὺ τὴν παντρεύτηκε ὁ Ἀνδροῦτσος τὸ 1778. Στάθηκε ἀνδρεία γυναίκα τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ ἀξία μάνα τοῦ Ὀδυσσέα. Ἡ Ἀντρούτσαινα φαίνεται ὅτι ἔζησε μέχρι τὸ 1844.

Ὁ λαὸς ὀνόμασε τὸν Ἀνδροῦτσο καὶ τὰ παλληκάρια του Ἀνδρουτσαῖους (ὄρος ποὺ διατηρήθηκε μετὰ καὶ στὸν Ὀδυσσεά Ἀνδροῦτσο) καὶ μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τοὺς τραγούδησε. Ὑπάρχει ὁλόκληρος κύκλος Ἀνδρουτσαϊκῶν τραγουδιῶν, ποὺ τὰ διακρίνει πνεῦμα ἀδούλωτης λεβεντιᾶς καὶ ὑψηλὸς ἐκφραστικὸς πλοῦτος. Οἱ «κλέφτες Ἀνδρουτσαῖοι» ἀπετέλεσαν τὸν χαρακτηριστικὸ τύπο τῆς ρουμελιώτικης παλληκαριᾶς καὶ τὴ ζωὴ τους τὴν τύλιξε ὁ θρῦλος. Τὰ τραγούδια τους ζοῦν ἀκόμη στὰ χεῖλη τῶν ρουμελιωτῶν, τόσο στὰ τραπέζια, ὅσο καὶ στὶς ὥρες τῆς μοναξιᾶς τῶν τσοπάνηδων.

Τραγουδιοῦνται κυρίως σὲ ἦχο α' ἢ πλάγιο τοῦ α' μὲ ἰδιαίτερη ἐκφραστικότητα καὶ ἦθος ἀνδροπρεπέστατο (βλ. καὶ Κωνσταντίνου Μάρκου, *Δημοτικὰ Τραγούδια Κονιάκου Δωρίδος*, Ἀθῆναι 1978).

Σαράντα κλέφτες ἤμασταν

Μακεδονίας (περιοχή Παγγαίου)

Ἦχος $\frac{4}{\bar{q}}$ Πα

Ρυθμός ἐπτάσημος

|| $\overset{\sim}{\text{Σα}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{ραν}}$ $\overset{\sim}{\text{τα}}$ $\overset{\sim}{\text{κλε}}$ $\overset{\sim}{\text{ε}}$ $\overset{\sim}{\text{φτε}}$ $\overset{\sim}{\text{ες}}$ $\overset{\sim}{\text{η}}$ $\overset{\sim}{\text{η}}$
 $\overset{\sim}{\text{η}}$ $\overset{\sim}{\text{η}}$ $\overset{\sim}{\text{η}}$ $\overset{\sim}{\text{η}}$ $\overset{\sim}{\text{μα}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{στα}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$
 $\overset{\sim}{\text{αν}}$ $\overset{\sim}{\text{σα}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{ραν}}$ $\overset{\sim}{\text{τα}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{δυο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{νο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$
 $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{μα}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{τοι}}$ $\overset{\sim}{\text{οι}}$ $\overset{\sim}{\text{οι}}$ $\overset{\sim}{\text{παι}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$
 $\overset{\sim}{\text{δια}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{αμ}}$ $\overset{\sim}{\text{αϊ}}$ $\overset{\sim}{\text{ντι}}$ $\overset{\sim}{\text{βρε}}$ $\overset{\sim}{\text{ε}}$ $\overset{\sim}{\text{παι}}$ $\overset{\sim}{\text{αι}}$
 $\overset{\sim}{\text{δια}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{με}}$ $\overset{\sim}{\text{ε}}$ $\overset{\sim}{\text{ε}}$ $\overset{\sim}{\text{γα}}$ $\overset{\sim}{\text{λον}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{ορ}}$ $\overset{\sim}{\text{κο}}$ $\overset{\sim}{\text{κα}}$
 $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{α}}$ $\overset{\sim}{\text{νο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{ο}}$ $\overset{\sim}{\text{με}}$ $\overset{\sim}{\text{ε}}$ $\overset{\sim}{\text{ε}}$ $\overset{\sim}{\text{εν}}$ ||

Σαράντα κλέφτες ἤμασταν, σαράντα δυὸ νομάτοι,
 παιδιά μ', αἵντι βρέ παιδιά, μέγαλον ὄρκο κάνομεν.
 Μέγαλον ὄρκο κάνομεν, στὸ ἱερὸ Βαγγέλιο, παιδιά μ',
 παιδιά μ', αἵντι, βρέ παιδιά, κι ἂν θ' ἀρρωστήσ' ἡ συντροφιά.
 Κι ἂν θ' ἀρρωστήσ' ἡ συντροφιά, ὁ δόλιος καπετάνιος,
 παιδιά μ', αἵντι βρέ παιδιά, καλὰ νὰ τὸν ἰδοῦμε.

Σα ραν τα κλε φτες η

μα σταν σα ραν τα

δυο νο μα τοι παι

δια αμ αϊν τι βρε παι δια με

γα λον ορ κον κα νο μεν

Ἦρθ' ὁ καιρὸς κι ἀρρώστησε ὁ δόλιος καπετάνιος,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά, στοὺς νῶμους τοὺς τὸν ἔσερναν·
 στοὺς νῶμους τοὺς τὸν ἔσερναν σαράντα μερονύχτια,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά, κι ὅλοι τὸν βαρεθῆκαν.
 Κι ὅλοι τὸν βαρεθῆκαν κι ὅλοι τοὺς τὸν βαριοῦνται,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά, νένας τὸν ἄλλον ἔλεγε.
 ν' Ἐνας τὸν ἄλλον ἔλεγε κι ἕνας τὸν ἄλλον λέγει,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά· νὰ τὸν ἀφήσουμε νέδῳ.
 Νὰ τὸν ἀφήσουμε νέδῳ, σ' αὐτὴν τὴν ἔρημ' στράτα,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά, νάρθοῦν τ' ἀρκούδια νὰ τὸν φᾶν.
 Κι ὁ καπιτάνιος τ' ἄκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά, «γιά πάρτε με καὶ σύρτε με·
 Για πάρτε με καὶ σύρτε με ἐπάνω στὴ ραχούλα,
 παιδιά μ', αἴντι βρέ παιδιά, καὶ σκάψτι μι τὸ μνημα μου».

Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Α)

Ἦχος λ̣ ρ̣ — Γα

Ρούμελης

Ρυθμὸς ἐξάσημος

Κα α του στοῦ ου ου Βα α α λει κα α
κα α του στοῦ ου ου Βα α αλ του ου ου

του ου ου στοῦ ου Βα ρ̣
τα α α χω ω ρια

γυιε ε εμ στα α πε εν τε ε ε βι
φα α τε πιε ε τε ε ε ε μω

ι ι λα α ε ε τια ρ̣
ω ωρ α α δε ερ φια

Κάτου στοῦ Βά- λεί, κάτου στοῦ Βά-
κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά,
γιέ μ', στὰ πέντε βιλαέτια,
φᾶτε, πιέτε, μωρ' ἀδέρφια.
Ἐκεῖ 'ν' οἱ κλέ- λεί, ἐκεῖ 'ν' οἱ κλέ-
ἐκεῖ 'ν' οἱ κλέφτες οἱ πολλοί·
κάθονται καὶ τρῶν καὶ πίνουν
καὶ τὴν Ἄρτα φοβερίζουν.
Πιάνουν καὶ στέ- λεί, πιάνουν καὶ στέ-
πιάνουν καὶ στέλνουν μιὰ γραφή·
γράφουνε καὶ στὸ Κομπότι,
προσκυνοῦν καὶ τὸ Δεσπότη.

Κα... του σου ... Βα... λει κα --
κα ... του σου Βαλ ... του...

του ... σου ... Βα
τα ... χω... ρια

γυιε ... εμ στα ... πεν... τε ...
φα ... τε ... πιε ... τε ...

Βι ... λα ... ε ... τια
μω... ωρ α ... δερ ... φια

* (ῆ) Πιάνουν καὶ στέλνουν μιὰ γραφή,
βρίζουν τὰ γένια τοῦ Κατῆ,
γράφουνε καὶ στὸ Κομπότι,
προσκυνοῦν καὶ τὸ Δεσπότη.
Βρὲ Τοῦρκοι κάτσετε καλὰ,
γιατὶ σᾶς καῖμε τὰ χωριά,
γρήγορα τ' ἄρματωλίκι,
γιατ' ἐρχόμαστε σὰ λύκοι.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὰ γεγονότα, ποὺ ἐκτυλίχθηκαν στὴ Δυτική Στερεὰ Ἑλλάδα μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τῶν Ὀρλωφικῶν (1769-1770). Οἱ ξεσηκωμένοι ἄρματωλοί, ἀφοῦ ἀποκλείστηκαν στὸ Αἰτωλικὸ καὶ ἔκαναν ἔξοδο, ποὺ τοὺς στοίχισε πολλές ἀπώλειες, δὲν θέλησαν νὰ περάσουν στὰ Ἐπτάνησα, ἀλλὰ ἀποφάσισαν νὰ ξαναπάρουν τ' ἄρματωλίκια τους. Ἐβαλαν, λοιπόν, φωτιά στὰ χωριά τῆς περιοχῆς γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς κατοίκους (Τούρκους καὶ Χριστιανούς). Ἡ ἐπιχείρηση πέτυχε· τρομοκράτησαν τοὺς κατοίκους, συγκέντρωσαν πάλι συντρόφους καὶ ξαναπῆραν τ' ἄρματωλίκια τους. Τὰ πέντε βιλαέτια τοῦ τραγουδιοῦ ἦσαν: ὁ Βάλτος, τὸ Ξηρόμερο, ἡ Βόνιτσα, ὁ Βλυχὸς καὶ ὁ Ζυγός.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (B)

Ρούμελης

Ἦχος λ̣ δ̣ — Γα

Ρυθμός ἐξάσημος

Κα του στου Βα λει κα του ου ου στου

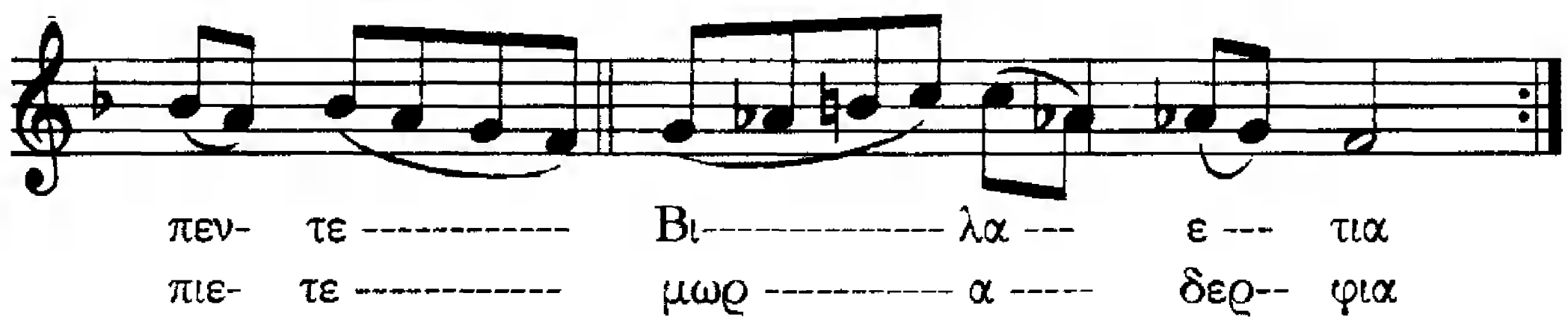
Βα κα α του στου Βαλ του ου τα α

α χω ρια

γυιε εμ' στα α πε εν τε ε ε βι ι
φα α τε ε πιε ε τε ε ε μω ω

ι λα α ε τια
ωρ α α δερ φια

(Τὸ ὑπόλοιπο κείμενο βλ. στήν προηγούμενη σελίδα)

Κάτω στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Γ)

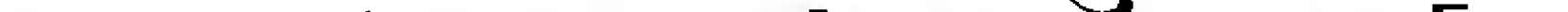
Πελοποννήσου

$$\text{H}\chi\text{o}\varsigma \quad \text{K}\epsilon$$

Ρυθμὸς ἐξάσημος

Κα τω στου ου Βαλ του ου τα α α χω ωρ

[↑] — ^κ ^q || — — — [↑] — — — ⁵ || — — — ⁵ —
 για Α γρα φα α και Ξε ε ρο ο ο με

 ε ρ ο και στα πε εν τε Βι ι λα α

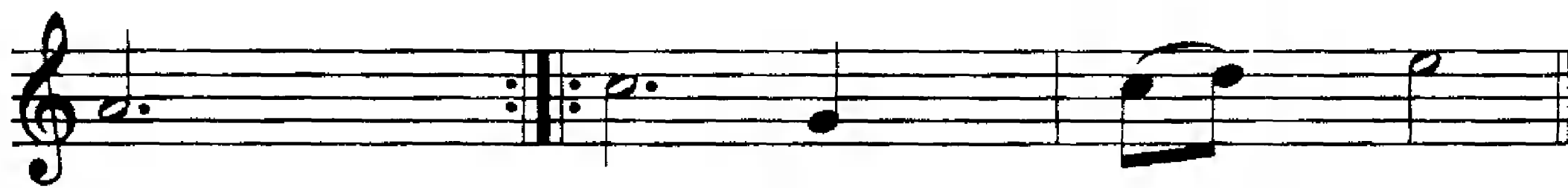
 ε τια α φα τε πιε ε τε μω ωρ α α

\uparrow   \times ||
 δερ φια
 9

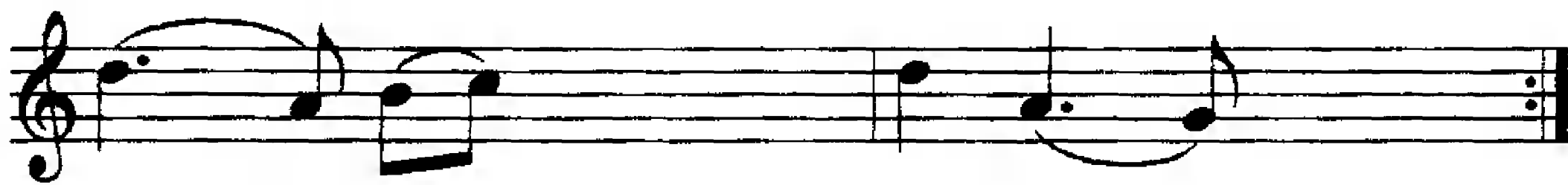
(Τὸ κείμενο ὡς προηγουμένως)

Κα τω στον--- Βαλ του ---- τα ----- χωρ---
 Αγ ρα φα---- και Ξε ---- ρο ----- με ----

για και στα πεν ---- τε
 ρο φα τε πιε τε

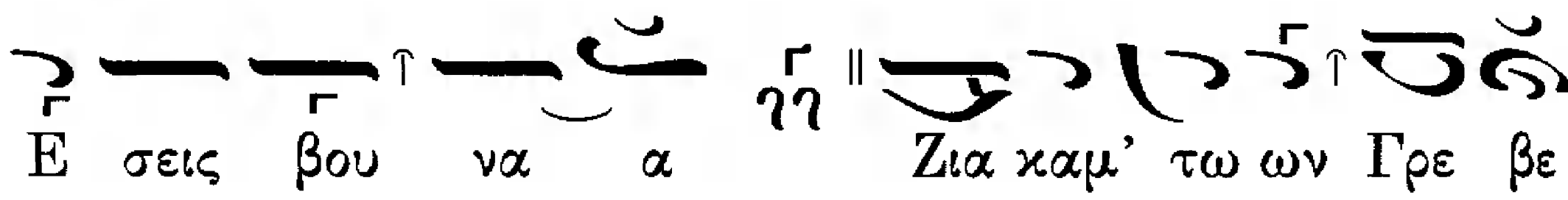
Βι ----- λα ---- ε τια ----
 μωρ ---- α ---- δερ φια ----

Ἑσεῖς βουνὰ τῶν Γρεβενῶν

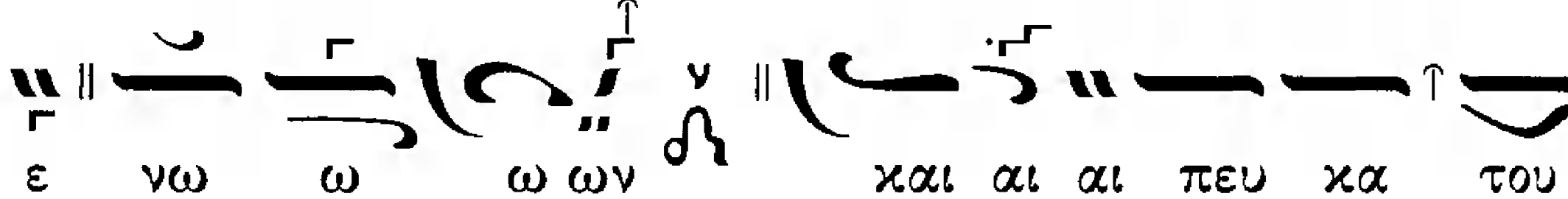
Μακεδονίας

Ἦχος ᾠ Πα

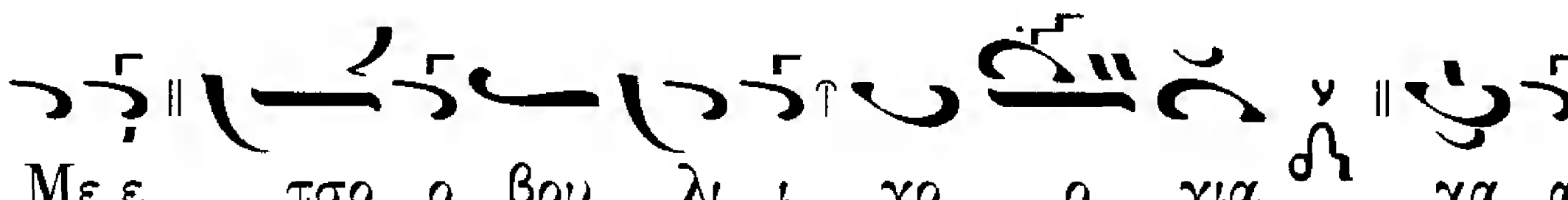
Ρυθμὸς ἐξάσημος

 Ἑ σεις βου να α Ζια καμ' τω ων Γρε βε

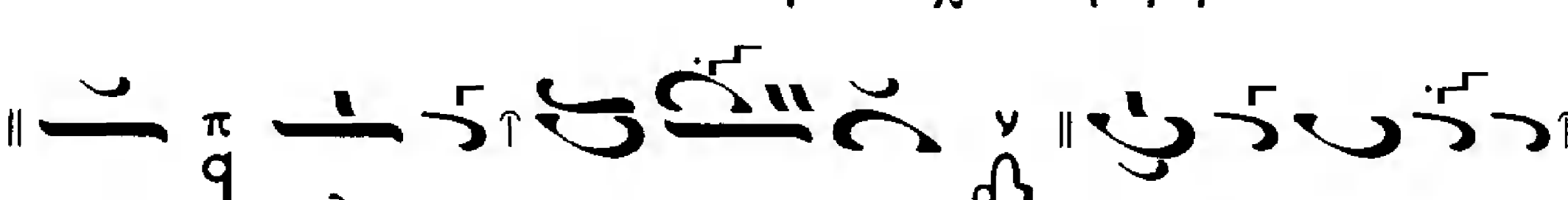
 ε νω ω ω ων και αι αι πευ κα του

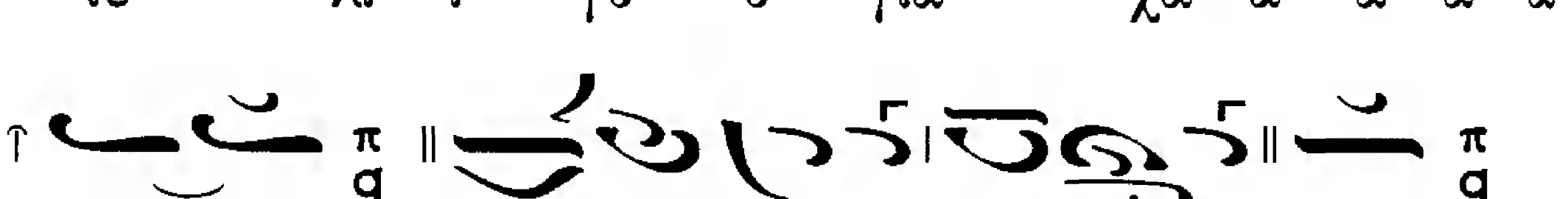
 Με ε τσο ο βου λι ι γο ο για χα α

 α α α α α για χα μη η λω σε ε

 τε λι ι γο ο για χα α α α α α

 α α για χα μη η λω σε ε τε

Ἑσεῖς, βουνά, Ζιάκαμ', τῶν Γρεβενῶν
 καὶ πεῦκα τοῦ Μετσόβου, λίγο γιὰ χα- γιὰ χαμηλώσετε,
 λίγο γιὰ χα- γιὰ χαμηλώσετε.

Ε σεις βου να Ζια καμ των-- Γρε βε--

νω --- ων και --- πευ κα του Με ---

τσο--βουλι--- γο --- για χα ---

για χαμη--- λωσε -- τε λι --- γο --- για τε

Λίγο για χα- για χαμηλώσετε,
 ένα τουφέκι τόπο για να φανοῦν, Ζιάκ μ', τὰ Γρεβενά,
 για να φανοῦν, Ζιάκα μ', τὰ Γρεβενά.

Για να φανοῦν, Ζιάκα μ', τὰ Γρεβενά,
 κι αὐτὸ τὸ Μέγα Σπήλιο, πῶς πολεμοῦν, Ζιάκα μ', τὰ Γρεβενά,
 πῶς πολεμοῦν, Ζιάκα μ', τὰ Γρεβενά.

Πῶς πολεμοῦν, Ζιάκα μ', οἱ Ἕλληνες,
 μέ τὸ Νιζάμ' ἄσκέρι, τρεῖς μέρες κά- βρέ, κάνουν πόλεμο,
 τρεῖς μέρες κά- βρέ, κάνουν πόλεμο.

*Τρεῖς μέρες κάνουν πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.
 Πέφτουν τὰ τόπια σὰ βροχὴ κι οἱ σφαῖρες σὰ χαλάζι,
 κι αὐτὰ τὰ λιανοντούφεκα σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μέ τοὺς πιὸ πάνω για τίς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Σημ. Ζιάκας ἢ Ζάκας. Μεγάλη οἰκογένεια ἀρματωλῶν ἀπὸ τὴν Ζίτσα Γρεβενῶν. Ἡ κυρίως ἱστορία αὐτῆς τῆς οἰκογένειας ἀρχίζει περὶ τὸ 1750 μὲ τὸ Γεώργιο Ζιάκα ποὺ ἀνέλαβε τὸ ἀρματωλίκι τῆς περιφέρειας τῶν Γρεβενῶν. Στὰ Ὀρλωφικά ὁ Ζιάκας ἐξήγειρε ὅλη τὴν περιφέρειά του ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μετὰ δὲ τὴν καταστολὴ τῆς ἐξέγερσης, σὲ ἀντίποινα, ἐξοντώθηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους περίπου τριάντα μέλη τῆς οἰκογένειάς του. Ὅταν ἔφθασε σὲ μεγάλη ἡλικία, τὸν ἀντικατέστησε ὁ γιὸς του Γιαννούλας, ὁ ὁποῖος ἦλθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ὀργανωτὲς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ προετοίμαζε τὴν περιφέρειά του γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὸν Ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας.

Μετὰ τὴν ἔκρηξή τῆς ἐπαναστάσεως, ἔστειλε στὸ Μεσολόγγι ἐπίλεκτο στρατιωτικὸ σῶμα. Στούς ἀγῶνες του ἔθεσε τέλος ἡ κατὰ τὸ 1827 δολοφονία του.

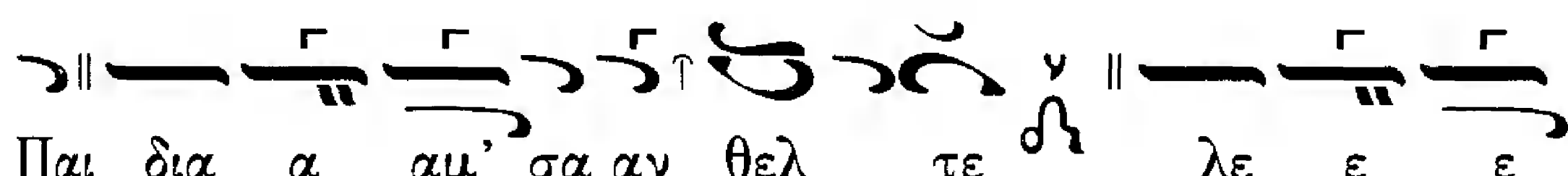
Μετὰ ἀπ' αὐτό, ἀναγνωρίσθηκε ὡς ἀρχηγὸς ὁ πρωτότοκος γιὸς του Νικολάκης Ζιάκας. Τὸ 1854 μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Χατζηπέτρο ἐξεγέρσεως ἀποκλεισθεὶς στὸ Μέγα Σπήλαιο (Σπήλιο) κοντὰ στὰ Γρεβενά, ὅπου βρῆκε ἥρωϊκὸ θάνατο. Σὲ τοῦτο τὸ γεγονὸς ἀναφέρεται καὶ τὸ ὡς ἄνω τραγούδι.

Παιδιά μ', σὰ θέλ'τε λεβεντιά

Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος

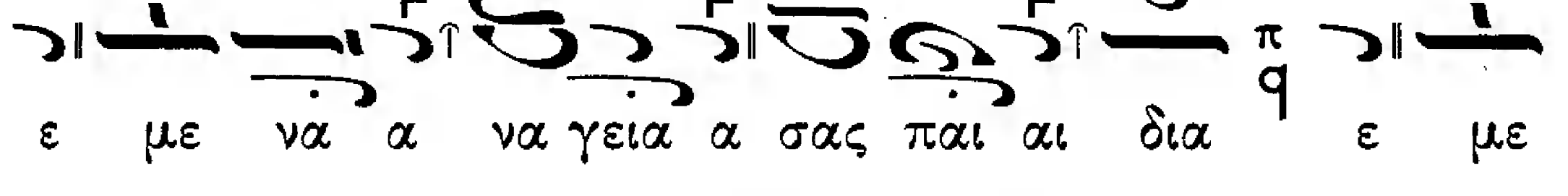
 Παι δια α αμ' σα αν θελ τε

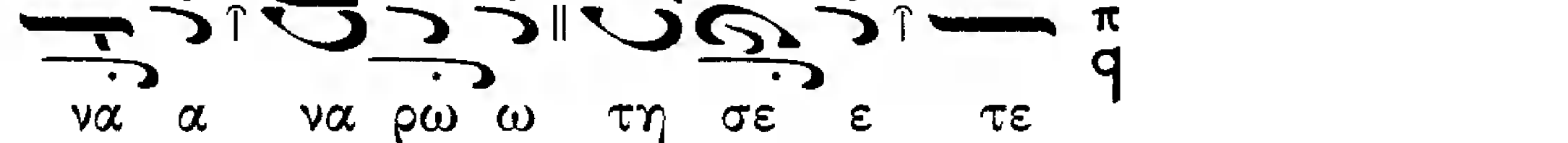
 λε ε ε

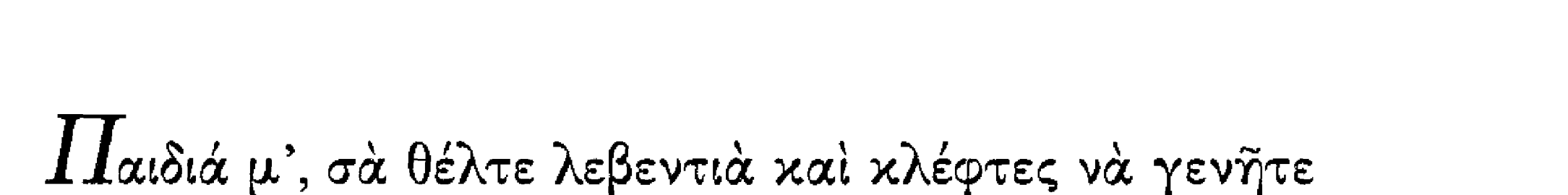
 βε εν τια και κλε ε εφ τε ες να γε

 ε νη η τε

 ε με να α να γειά α σας παι αι δια ε με

 να α να ρω ω τη σε ε τε

Παιδιά μ', σὰ θέλτε λεβεντιά καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε
καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε,
ἐμένα νὰ, γειά σας παιδιά, ἐμένα νὰ ρωτήσετε.

Ἐμένα νὰ ρωτήσετε νὰ σᾶς τὰ μολοήσω,
νὰ σᾶς τὰ μολοήσω
τῆς κλεφτουριᾶς, γειά σας παιδιά, τῆς κλεφτουριᾶς τὰ βάσανα.

Παι διαμ--- σαν -- θελ- τε λε-----βε---

τια- και κλε-----φτες- να-- γε-----νη ----

τε ε με να ---- να γεια---- σας παι-----

δια ε με να---- να ρω ---- τη σε----τε

Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στοὺς κλέφτες καπετάνιος,
 στοὺς κλέφτες καπετάνιος·
 ζεστό ψωμί, γειά σας παιδιά, ζεστό ψωμί δὲν ἔφαγα.

Ζεστό ψωμί δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα σὲ στρῶμα,
 δὲν πλάγιασα σὲ στρῶμα.
 Τὸν ὕπνο δέ- γειά σας παιδιά, τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα.

Τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα
 καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα
 καὶ τὸ καριο- γειά σας παιδιά, καὶ τὸ καριοφυλάκι μου.

*Ἄλλοι στίχοι:

*Παιδιά μ' σὰ θέλ'τε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε,
 ἐμένα νὰ ρωτήσετε πῶς τὰ περνοῦν οἱ κλέφτες.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πρὶν πάνω γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς μελωδίας.

Σαράντα χρόνους ἔκαμα στοὺς κλέφτες καπετάνιος.
Ζεστὸ ψωμὶ δὲν ἔφαγα, γλυκὸ κρασί δὲν ἤπια,
σὲ στρῶμα δὲν κοιμήθηκα, οὔτε σὲ προσκεφάλι·
τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα.

Σημ.: Ἡ πολυτραγουδισμένη κλέφτικη ζωὴ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας καὶ τοῦ '21 εἶναι τὸ θέμα τοῦ τραγουδιοῦ. Κλέφτες τότε, ὡς γνωστόν, ὀνομάζονταν οἱ μὴ ὑποτασσόμενοι στοὺς Τούρκους Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι κατέφευγαν στὰ βουνά. Ἐκεῖ σχηματίζαν ὁμάδες μὲ ἓναν ἀρχηγό, τὸν καπετάνιο (κατ' ἐπάνω, καπετάνο, καπετάνιος). Ὁ διάδοχός του ὀνομαζόταν πρωτοπαλλήκαρο καὶ οἱ κλέφτες συνήθως παλληκάρια, ὁ δὲ συνήθης τόπος διαμονῆς τους «λημέρι» καὶ τὰ γύρω φυλάκια «καραούλια».

Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος ὀργάνωναν σώματα ἀπὸ Ἕλληνες γιὰ τὴ φύλαξη ὀρισμένης περιοχῆς. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀρματωλοὶ καὶ εἶχαν τὴν ἴδια ὀργάνωση μὲ τοὺς κλέφτες. Πολλές φορές οἱ ἀρματωλοὶ μεταπηδοῦσαν στὸν κλέφτικο βίο καὶ ἀντιστρόφως. Ἔτσι, ὁ λαὸς ἐξυμνοῦσε τὸν ἀρματωλικὸ καὶ κλέφτικο βίο ἀδιακρίτως στὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα

Ἦχος λ̣ ρ̣ Ν̣η

Ρούμελης

Ρυθμός ἐξάσημος

Ω ω ρε χο ρε ευ ου ου ουν τα χο
 ρε ευ ου ουν τα α α κλε ε φτο που
 ου λα χο ρευ ουν τα κλε ε φτο ο
 που λα γλεν τα α νε τα κα αη με ε
 ε ε να γλεν τα α νε τα κα η
 με ε να

ὦρέ, χορεύουν τά, χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα,
 χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε τὰ καημένα,
 γλεντᾶνε τὰ καημένα.

ὦρέ, κι ἓνα μικρό, κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο
 κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δέν πίνει, δὲ γλεντάει,
 δέν πίνει, δέν γλεντάει.

ὦρέ, μόν' τ' ἄρματα, μόν' τ' ἄρματά του κοίταγε·
 μόν' τ' ἄρματά του κοίταγε, στέκεται καὶ τοὺς λέει,

Ω--- ρε χο ρευ-ουν----- τα χο---

ρευ-----ουν--- τα --- κλε --- φτο-- που --

λα χο ρευ ουν--- τα-- κλε---

φτο που-- λα γλεν τα νε--- τα -καη η

με ----- να γλεν 1 2 με να

στέκεται καὶ τοὺς λέει:

«ὦρέ, ντουφέκι μου, ντουφέκι μου περήφανο·
ντουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο,
σπαθί μου παινεμένο,

ὦρέ, πολλές φορές, πολλές φορές μέ γλύτωσης·
πολλές φορές μέ γλύτωσης ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια,
ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια.

Ἄλλη ποιητική παραλλαγή:

*Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε τὰ καημένα
κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲν γελάει,
μόν' τ' ἄρματα συγύριζε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει:
«Τουφέκι μου περήφανο, ἄξιο μου καριοφύλι
καὶ σὺ καλὸ σπαθάκι μου, πάλα μου παινεμένη,
πόσες φορές μέ γλύτωσης ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια».

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μέ τοὺς πρὶν πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Κάθε πρωὶ σηκώνουμαι (Α)

Ἡπείρου

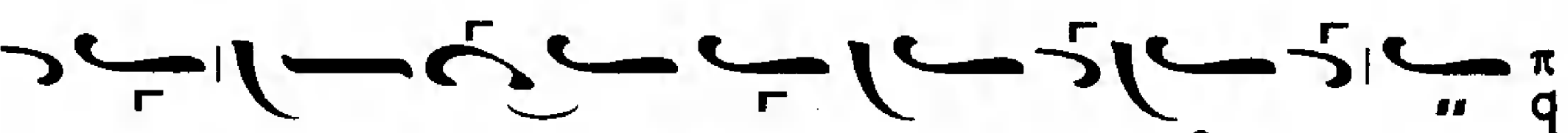
Ἦχος Γα

Ρυθμὸς τετράσημος

Κα θε πρω ι ση κώ ση κω ω νου μαι

δυο ῥες να ξη με ρω ω ση παιρ νω ω

νε ρο ο και αι νι ι ι και νι βου μαι αἶ

ντε και νι ι ι και νι ι βου ου μαι

Κάθε πρωὶ σηκώ- σηκώνουμαι δύο ῥες νὰ ξημερώση,
παίρνω νερό καὶ νί- καὶ νίβουμαι,
ἄϊντε καὶ νί- καὶ νίβουμαι.

Κι ἀκῶ τὰ πεῦκα καί, μωρ' καὶ βροντοῦν καὶ τὶς ὀξυές καὶ τρίζουν
καὶ τὰ γιατάκια τῶν, μωρ' τῶν κλεφτῶν,
ἄϊντε, μωρ' τῶν, μωρ' τῶν κλεφτῶν.
Καὶ τὰ γιατάκια τῶν, μωρ' τῶν κλεφτῶν νὰ κλαῖν τὸν καπετάνιο:
«Γιὰ σήκ' ἀπάνω Γιώ- μωρ' Γιώτῃ μου,
ἄϊντε, μωρ' Γιώ- μωρ' Γιώτῃ μου.
Γιὰ σήκ' ἀπάνω Γιώ- μωρ' Γιώτῃ μου καὶ μὴ βαρεῖά κοιμᾶσαι,
γιατ' ἡ Τουρκιὰ μᾶς πλά- μᾶς πλάκωσε,
ἄϊντε, μᾶς πλά- πλάκωσε.

Κα θε πρω ἰ ση κω ση κω ----- νου

μαι δυο 'ρες να ξη με ρω ----- ση παιρ

νω --- νε ρο --- και -- νι ---- και νι μαι αἶ ντε και

νι ---- και νι ----- βου ---- μαι

Γιατ' ἡ Τουρκιὰ μᾶς πλά- μᾶς πλάκωσε, θέλουν νὰ μᾶς βαρέσουν».
 «Τί νὰ σᾶς πῶ, μωρέ, μωρέ παιδιά,
 ἄιντε, μωρέ, μωρέ παιδιά.
 Τί νᾶ σᾶς πῶ, μωρέ, μωρέ παιδιά, καημένα παλληκάρια,
 φαρμακερὸ εἶν' τὸ λά- τὸ λάβωμα,
 ἄιντε, τὸ λά- τὸ λάβωμα».

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὸ θανάσιμο λάβωμα τοῦ πρωτοκλέφτη καὶ καπετάνιου Γιώτη Μπαρτζόκα ἀπὸ τὰ χωριὰ τῶν Τζουμέρκων, ποὺ ἔδρα-
 σε στὴ Θεσσαλία γύρω στὰ 1783 καὶ ὕστερα, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀλῆ
 Πασᾶς εἶχε κηρύξει ἀμείλικτο πόλεμο κατὰ τῶν Κλεφτῶν. Ἄλλες παραλ-
 λαγές θέλουν τὸν καπετάνιο νὰ λείπη τὴν ὥρα τῆς συμπλοκῆς.

Σηκώνομαι πρωί (B)

Ἡπείρου

Ἦχος Γα

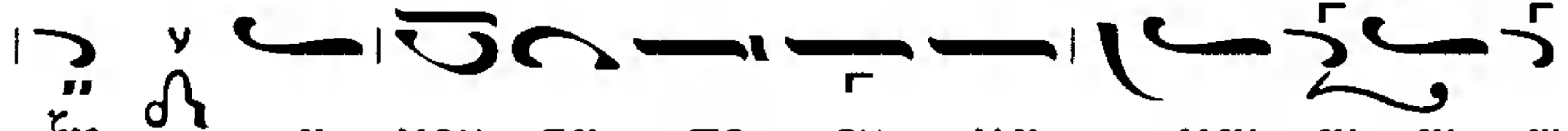
Ρυθμός τετράσημος

 Ση κω νο μαι πρω ι πο λυ υ υ πρω

 ω ι δυο ο ω ρες για να φε ε ε

 ξη α κου τα πε ευ κα και αι αι αι

 βρο ον τουν

Σηκώνομαι πρωί, πολὺ πρωί, δυὸ ὥρες γιὰ νὰ φέξῃ,
 ἀκού' τὰ πεῦκα καὶ βροντοῦν·
 ἀκού' τὰ πεῦκα καὶ βροντοῦν, τὸ καραβούλι σκούζει,
 γιὰ σήκ' ἀπάνω ἀρχηγέ.
 Γιὰ σήκ' ἀπάνω ἀρχηγέ καὶ σὺ μωρ' καπετάνιο.
 «Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ.
 Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκω.
 Στρῶστε μου δέντρα καὶ κλαδιά.
 Στρῶστε μου δέντρα καὶ κλαδιά καὶ βάλτε με νὰ κάτσω
 καὶ φέρτε μου τὸν ταμπουρά.

Καὶ φέρτε μου τὸν ταμπουρά νὰ τὸν γλυκολαλήσω,

Ση κω νο μαι πρω ι πο

λυ ----- πρω---- ι δυο ----- ω ρες

για να φε ----- ξη α

κου τα πευ -- κα και ----- βρον--- τουν

για νὰ σᾶς πῶ τραγούδια κλέφτικα, τραγούδια τοῦ σεβντά μου.
 Μουστάκι μου καραμπογιὰ καὶ φρύδια μου βαμμένα,
 πῶς θὰ σᾶς φάγ' ἡ μαύρη γῆ κι αὐτὸ τὸ μαῦρο χῶμα;
 Παιδιὰ μὲ τὰ χαντσέρια σας καὶ μὲ τὰ ἄρματα σας,
 τὸ μνηῆμα μου νὰ σκάψετε δυὸ τουφεκοῦλες τόπο,
 νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω
 καὶ δεξιὰ στὸ μνηῆμα μου παράθυρο ν' ἀφῆστε,
 για νὰ περνᾷ ἡ συντροφιά νὰ μὲ καλησπερίζη».
 «Καλησπέρα σου, ἀρχηγέ». — «Καλῶς τὰ παλληκάρια.
 Ἄν πᾶτε γιὰ τὸν τόπο μας, τὸν τόπο βιλαέτι,
 τουφέκι νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδι νὰ μὴν πῆτε.
 Κι ἂν σᾶς ρωτήσ' ἡ μάνα μου κι ἡ δόλια ἀδερφή μου,
 μὴν πῆτε πῶς ἀπέθανα, παντρεύθηκα νὰ πῆτε·
 πῆρα τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναίκα».

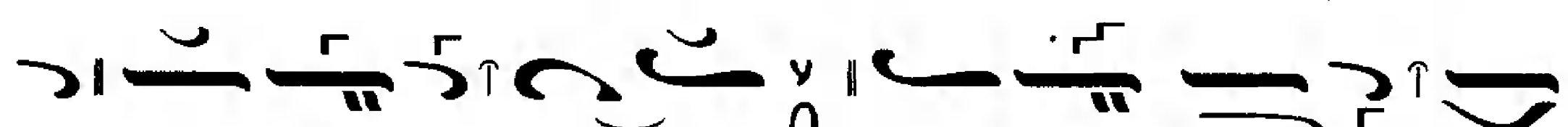
Βλ. Μουσικὸ παράρτημα Φόρμιγγος, περ. Β'. - ἔτος Β'. - τεῦχ. Α', σελ. 14, 15 (Καταγραφή: Θεοδ. Ἰ. Τσακάλογλου).

Βουνά μὴν καμαρώνετε

Ρούμελης

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος

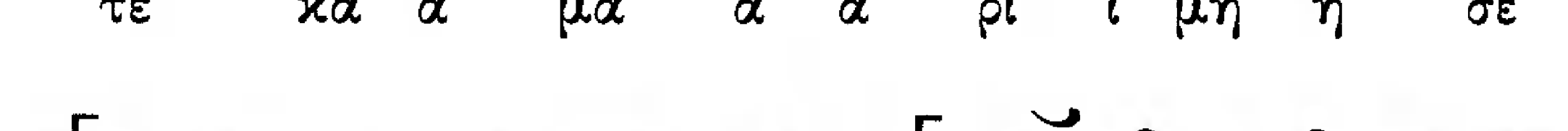

 Βου να α α μη ην κα α α βου να

 α μην κα α α α μα ρω νε ε τε ε

 ε βου να α μὴν κα μα α ρω ω

 ω ω τε ε μὴ η σε ε ε ερ νε

 τε κα α μα α α ρι ι μὴ η σε

 ε ε ερ νε τε κα α μα α ρι

*Βουνά μὴν κα- βουνά μὴν καμαρώνετε·
 βουνά μὴν καμαρώνετε, μὴ σέρνετε καμάρι
 μὴ σέρνετε καμάρι.*

Βου να μην κα βου
να μην κα μα ρω-νε τε--
-- βου να μην κα-μα ρω-νε
τε-μη σε-ερνε τε-κα μα--
ρι-μη σε-ερνε τε-κα μα ρι

Κι ἐγὼ βουνό, κι ἐγὼ βουνὸ ἤμαν μιὰ φορά.
κι ἐγὼ βουνὸ ἤμαν μιὰ φορά ψηλότερ' ἀπὸ τᾶλλα,
ψηλότερ' ἀπὸ τᾶλλα.
νΕῖχα σαρα- νεῖχα σαρανταδυὸ κορφές·
νεῖχα σαρανταδυὸ κορφές κι ἐξήντα δυὸ βρυσούλες,
κι ἐξήντα δυὸ βρυσούλες.
Κάθε βρυσού- κάθε βρυσούλα καὶ κλαρί·
κάθε βρυσούλα καὶ κλαρί, κάθε κλαρί καὶ κλέφτης,
κάθε κλαρί καὶ κλέφτης.

Οἱ κλέφτες ἀπὸ τ' ᾽Αγραφα

Ρούμελης

᾽Ηχος λ̣ δ̣ Νη

Ρυθμὸς ἐξάσημος

Οἱ κλε λε ε φτες α πο ο δ̣ τ' Α α

γα α γρα α φα γΑ α α αν τω π̣

ω νη γΑ α αν τω δ̣ νη η γΑ α

αν τω π̣ νη Κα τσα α αν τω ω ω

νη κια α αρ μα τω λoιαπ' το ο ο Βα α

αλ το Τσο ο γκα και Λε πε ε ε νιω ω

τη δ̣

οι κλέ νε-- φτες α πο ---

τ'Α ---να---γρα--- φανΑν ----- τω ----

νη νΑν ----- τω νη--νΑν-----

τω νη Κα τσα ----- αν τω -----

νη κιαρ----- μα τω λoιαπ' το-----

Βαλ ----- το Τσο ----- γκα και

Λε πε ----- νιω τη

Οἱ κλέ-νε-φτες ἀπὸ τ' Ἄ-να-γραφα
 ν'Αντώνη, ν'Αντώνη, ν'Αντώνη Κατσαντώνη,
 κι ἄρματωλοὶ ἀπ' τὸ Βάλτο,
 Τσόγκα καὶ Λεπενιώτη.

Πατή-νη-σανε τή Λε-νε-πενουῖ,
ν'Αντώνη, ν'Αντώνη, ν'Αντώνη Κατσαντώνη,
τὴν κάμανε ντερβένι,
Τσόγκα καὶ Λεπενιώτη.

Πήρα-ναν ἄσπρα, πήρα-ναν φλωριά,
ν'Αντώνη, ν'Αντώνη, ν'Αντώνη Κατσαντώνη,
πῆραν μαργαριτάρια,
Τσόγκα καὶ Λεπενιώτη.

Πήρα-ναν τὴ Νικολά-να-καινα,
ν'Αντώνη, ν'Αντώνη, ν'Αντώνη Κατσαντώνη,
πρώτη Κοτσαμπασίνα,
Τσόγκα καὶ Λεπενιώτη.

Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βροντοῦν

(Γιουσούφ Ἀράπης)

Ρούμελης - Μοριᾶ

Ἦχος λ̣ δ̣ Νη̣

Ρυθμός ἐξάσημος

Τιε χου ου ουν οι κα λεει τιε ε χουν

οι κα μποι και βρο ον του ουν μω ωρ Α ρα

πη̣

Σου ου ου ου φη η̣ καη με ε νΑ ρα

πη̣ και αι αι αι τα α βου να α

βου ι ζουν̣

Τιε χουν---- οι κά λει τιε---

χουν---- οι κά μποι και - βρον----

τουν- μωρ--- Α ρα-- πη Σου-----

φη καημε ----- νΑ ρα-- πη

και ----- τα βουνα ---- βου ι--- ζουν

Τί ἔχουν οἱ κά- λει, τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βροντοῦν, μωρ' Ἀρά-
πη,
Σούφη, καημένε Ἀράπη, καὶ τὰ βουνὰ βουῖζουν;

Γιουσούφ Ἀρά- λει, Γιουσούφ Ἀράπης πολεμάει, μωρ' Ἀράπη,
Σούφη, καημέν' Ἀράπη, μέ δύο, μέ τρεῖς χιλιάδες.

Πέφτουν τὰ βό- λει, πέφτουν τὰ βόλια σὰ βροχή, μωρ' Ἀράπη,
Σούφη καημέν' Ἀράπη, κι οἱ μπόμπες σὰ χαλάζι.

Πάψε, Γιουσούφ, λέει, πάψε Γιουσούφ τὸν πόλεμο, μωρ' Ἀράπη,
Σούφη, καημέν' Ἀράπη, νὰ μετρηθῇ τ' ἀσκέρι.

Μετριῶνται οἱ Τοῦ-λέει, μετριῶνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορές, μωρ' Ἀράπη,
Σούφη, καημέν' Ἀράπη, καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες.

Μετριῶνται τά, λέει, μετριῶνται τὰ κλεφτόπουλα, μωρ' Ἀράπη,
Σούφη, καημέν' Ἀράπη, καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες.

Ἡ μωραϊτικὴ παραλλαγή ἀρχίζει μὲ τοὺς στίχους:

—Τί ἔχουν τῆς Μά-λέει, τί ἔχουν τῆς Μάνης τὰ βουνά, μωρ' Ἀράπη,
Σούφη, καημέν' Ἀράπη, καὶ στέκουν βουρκωμένα.

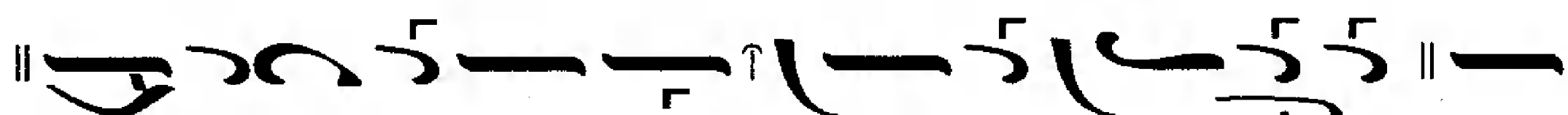
Σημ.: Ὁ Γιουσούφ (Ἰωσήφ) Ἀράπης, ἢ Σούφ' Ἀράπης, ἢ Σούφης, ὑπῆρξε ἀξιωματοῦχος στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἦταν ἀραβικῆς(;) καταγωγῆς. Ὁ Ἀλῆς τὸν χρησιμοποιοῦσε γιὰ δολοπλοκίες καὶ γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν ἀντιπάλων του, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν. Πολλές φορές τὸν ἔστελνε, ἐπικεφαλῆς Τουρκαλβανῶν, γιὰ καταστολὴ ἀπελευθερωτικῶν κινημάτων ἢ γιὰ ἐξόντωση κλεφτῶν. Ἡ δράση του εἶχε φτάσει καὶ μέχρι τὸ Μοριά. Ἀναφέρεται σὲ ἀρκετὰ δημοτικὰ τραγούδια. Δὲν γνωρίζομε ἂν τοῦτος ὁ Γιουσούφ εἶναι ὁ κατόπιν πασᾶς (1787-1803) τῆς Τριπόλεως.

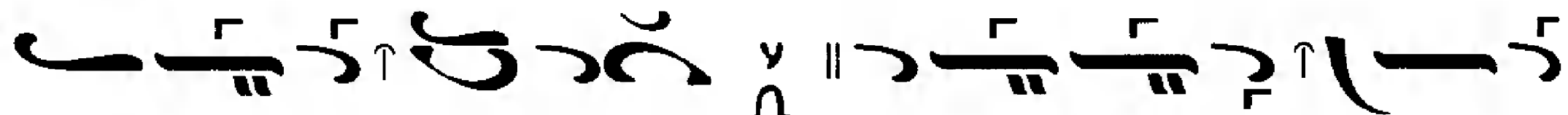
Χαρά πού τῶχουν τὰ βουνά

Πελοποννήσου

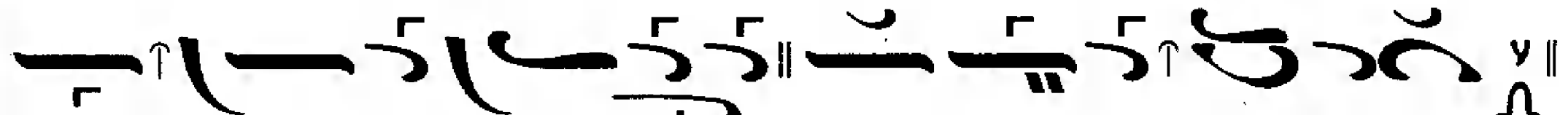
Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος. Χορὸς τσάμικος.

||
 Μω ρε ε ε χα ρα α που ου ου το

 χου ουν χα ρα που το ο ο χουν τα α

 βου ου ου να α α α χα ρα α α α

 που το ο χου ου ουν τα α βου να τα

 κα α α στρα πε ε ρη η η φα α α

 νια

Μωρέ, χαρά πού τῶχουν, χαρά πού τῶχουν τὰ βουνά·
 χαρά πού τῶχουν τὰ βουνά, τὰ κάστρα περηφάνια.

Μωρέ, γιατί γιορτάζει, γιατί γιορτάζει ἡ Παναγιά,
 γιατί γιορτάζει ἡ Παναγιά, γιορτάζει κι ἡ πατρίδα.

Μωρέ, σὰν βλέπουν διάκους, σὰν βλέπουν διάκους μέ σπαθιά·
 σὰν βλέπουν διάκους μέ σπαθιά, παπάδες μέ ντουφέκια.

Μω--- ρε ----- χα ρα --- που -----

τοχουν----- χα ρα---που το-----χουν

τα --- βου----- να ----- χα

ρα ----- που το--χουν τα βου

να -- τα κα -----στρα πε -- ρη-----

φα ----- νια

Μωρέ, σάν βλέπουν καί, σάν βλέπουν καί τὸ Γερμανό·
 σάν βλέπουν καί τὸ Γερμανὸ τῆς Πάτρας τὸ Δεσπότη.
 Μωρέ, γιὰ νὰ βλογάη, γιὰ νὰ βλογάη τ' ἄρματα·
 γιὰ νὰ βλογάη τ' ἄρματα, νὰ 'φκιέται τοὺς λεβέντες.

Σημ.: Πρόκειται γιὰ νεώτερο μοραΐτικο τραγούδι. Περὶ τούτου βλ. Χρίστου Δ. Κυριακόπουλου, πρωτοπρεσβυτέρου, *Δέσμη Γορτυνιακῶν Τραγουδιῶν* (Ἀνάτυπον), *Γορτυνιακά*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1999, σελ. 344, 345.

Ἀναφέρεται στὸν ξεσηκωμὸ τοῦ 1821 καὶ συγκεκριμένα στὴν 25ῃ Μαρτίου, ποὺ ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ὀρίστηκε ὡς ἡ ἀφετηρία τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ Ἐκκλησία, ποὺ κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάρκτηση, θὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργο τῆς ἀνασυγκρότησης τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, παρέμεινε σ' ὅλη τὴν περίοδο, ἀπὸ τὸν ιε' ἕως τὸ τέλος τοῦ ιζ' αἰῶνος ἡ κατευθυντήρια δύναμη τοῦ ἔθνους. Ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης σὲ ὅλες τὶς μορφές της, ἐργαζομένη γιὰ τὸ σταμάτημα τῶν ἐξισλαμισμῶν, συμμετέχοντας σ' ὅλες τὶς ἐξεγέρσεις, ἀκόμα καὶ διευθύνοντάς τες. (Βλ. Νικ. Σβορώνου, *Ἐπισκόπηση τῆς Νεοελληνικῆς Ἱστορίας*).

Ἔτσι, πρωτοστατεῖ καὶ τὸ 1821 γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ χαίρονται τὰ βουνὰ καὶ τὰ κάστρα περηφανεύονται ποὺ βλέπουν τὸν κλῆρο μὲ τὸ ντουφέκι στὸ χέρι νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐθνική μας ἀποκατάσταση.

Τ' Ἀντρούτσου ἡ μάνα χαίρεται

Ρούμελης

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμός ἐξάσημος.

Ω ρε τ' Ἀν τρου ου ου τσου η μα α α τ' Ἀν

τρου ου τσου η μα α α α α να χαι

αι ρε ε ε ε ται

Ω ρε τ' Ἀν τρου ου ου ου ου ου τσου η μα

να α α χαι αι αι ρε ται αι του ου Δια

κου παι δια μου κα μα α α ρω ω ω ω

νει ει του ου Δια κου παι δια μου κα μα

α α ρω νει

Ω ρετ' Αν τρου τσου η
μα τ'αν τρου τσου η μα να
χαι ρε ται Ω ρετ' Αν
τρου τσου η μα να χαι
ται του Δια κου παι δια μου κα μα
ρω νει του ρω νει

Ὠρέ, τ' Ἀντρούτσου ἢ μά- τ' Ἀντρούτσου ἢ μάνα χαίρεται
ὦρέ, τ' Ἀντρούτσου ἢ μάνα χαίρεται, τοῦ Διάκου, παιδιά μου,
καμαρώνει,
τοῦ Διάκου, παιδιά μου καμαρώνει.

Ὡρέ, γιὰτ' ἔχουν γιουὺς, γιὰτ' ἔχουν γιουὺς ἄρματωλοὺς·
 ὦρέ, γιὰτ' ἔχουν γιουὺς ἄρματωλοὺς καὶ γιουὺς καπεταναίους
 καὶ γιουὺς καπεταναίους.
 Ὡρέ, ν' Ἀντροῦτσος φυλάει, ν' Ἀντροῦτσος φυλάει τὴ Γραβιά·
 ὦρέ, ν' Ἀντροῦτσος φυλάει τὴ Γραβιά, κι ὁ Διάκος, παιδιὰ μ', τὴν
 Ἀλαμάννα,
 κι ὁ Διάκος, παιδιὰ μ', τὴν Ἀλαμάννα.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὶς δυὸ μεγάλες μορφές τοῦ ἐθνικοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγώνα τοῦ 1821, τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσο καὶ τὸν Ἀθανάσιο Διάκο.

Ὁ Ὀδυσσέας Ἀνδροῦτσο (Βερούσης) (1788-1825), γιὸς τοῦ Ἀνδρέα Βερούση-Ἀντρούτσου, ἀπὸ τὶς Λιβανάτες Λοκρίδος, γεννήθηκε στὴν Πρέβεζα. Ὑπῆρξε ἀγέρωχος πολέμαρχος τῆς Ρούμελης, θαρραλέος καὶ τραχὺς ἀγωνιστής, ἀλλὰ καὶ αὐταρχικὸς καὶ βίαιος. Ὁ χαρακτήρας του ἀφ' ἑνός, καὶ οἱ ἀντιζηλίες τῶν συναγωνιστῶν του ἀφ' ἑτέρου, τὸν ὁδήγησαν σὲ βίαιο ὑπ' αὐτῶν θάνατο στὴν Ἀκρόπολη, ὅπου τὸν εἶχαν φυλακισμένο, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1825. Ἔτσι ὁ ἀγὼνας στερήθηκε μιᾶς μεγάλης στρατιωτικῆς φυσιογνωμίας.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος (Ἀθανάσιος Μασαβέτας) (1788-1821) καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἄνω Μουσούνισσα Παρνασσίδος, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀρτοτίνα Δωρίδος (τόπος καταγωγῆς τῆς μητέρας του) τὸν διεκδικεῖ. Ὑπῆρξε ἀπ' τὶς ἀγνότερες καὶ ἡρωϊκότερες μορφές τοῦ ἀγώνα τοῦ 1821. Διακρινόταν γιὰ τὸ σεμνὸ του ἦθος, τὴν ἀκατάλυτη πίστη του καὶ τὸ θρυλικὸ του θάρρος. Στὴν Ἀλαμάννα ἔγραψε τὴν μεγαλειωδέστερη σελίδα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ '21. Μὲ τὸν ἡρωϊκὸ του θάνατο (θάνατος διὰ σουβλισμοῦ) περιβλήθηκε τὸν φωτοστέφανο τοῦ μάρτυρος τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας.

Ἕνας ἀητὸς καθότανε

Ρούμελης - Μοριά

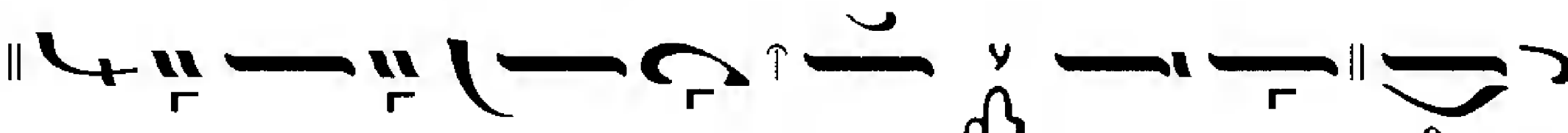
Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος

 Ε ε νας μω ω ρε λε ε ε να α ας ε ε

 να ας α αη τος κα α θο τα α α

 νε μω ρε κα α α θο τα α α νε ε

 ε ε να ας α αη τος κα α θο τα

 α α νε ε ε στο ον η η λιο ο και λια

 α ζο τα α νε και λια α α ζο τα α

 α α νε ε

Ἕνας, μωρέ νένας, ἕνας ἀητὸς
 καθότανε, μωρέ, καθότανε·
 ἕνας ἀητὸς καθότανε
 στὸν ἥλιο καὶ λιαζότανε,
 καὶ λιαζότανε.

Ε ----- νας μω----- ρενε----- νας-----
Ε ----- νας---- α αη τος κα----- θο τα-----
νε λεικα----- θο-- τα----- νε
ε ----- νας α αη τος κα----- θο τα-----
νε----- στον----- η----- λιο---- και λια----
ζο τα---- νε και λια---- ζο τα----- νε

Καὶ κοί- μωρέ καὶ κοί- καὶ κοίταγε
τὰ νύχια του, μωρέ, τὰ νύχια του·
καὶ κοίταγε τὰ νύχια του,
τὰ νυχοποδαράκια του,
ποδαράκια του.

Νύχια, μωρέ, νύχια, νύχια μου και

νυχάκια μου, μωρέ, νυχάκια μου
 νύχια μου καὶ νυχάκια μου
 καὶ νυχοποδαράκια μου,
 ποδαράκια μου.

Τὴν πέ- μωρέ, τὴν πέ- τὴν πέρδικα
 ποὺ πιάσατε, μωρέ, ποὺ πιάσατε·
 τὴν πέρδικα ποὺ πιάσατε,
 νὰ μὴν τήνε χαλάσετε,
 μωρέ, χαλάσετε.

Θὲ νά, μωρέ, θὲ νά, θὲ νά τὴ βάλω
 σὲ κλουβί, μωρέ, σὲ κλουβί·
 θὲ νά τὴ βάλω σὲ κλουβί,
 νὰ καλεηδῇ κάθε πρωτῆ,
 λέει, κάθε πρωτῆ.

Σημ.: Ὁ ἀετὸς στὴ δημοτικὴ μας ποίηση συμβολίζει τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὸ ἀγέρωχο φρόνημα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Σὲ κάποιες παραλλαγές ἀλληγορικὰ ὑπονοεῖται ὁ κλέφτης πάνω στὰ βουνά, ποὺ δὲν κατεβαίνει στοὺς κάμπους οὔτε τὸ χειμῶνα, ἀλλὰ παραμένει ἀγωνιζόμενος.

Σύμβολο γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, καὶ μέχρι σήμερα ἀκόμη, ἀπετέλεσε ὁ Δικέφαλος ἀετὸς, ποὺ δὲν ἔχει βέβαια σχέση μὲ τὸ παραπάνω τραγούδι, ἀλλὰ συνειρμικὰ τὸν ἔφερναν στὴ μνήμη τους οἱ Ἕλληνες τραγουδώντας τραγούδια μὲ θέμα τὸν ἀετό.

Τὸ σύμβολο αὐτὸ ποὺ ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχε στοὺς μικρασιατικοὺς λαοὺς, ἔγινε οἰκόσημο —ὡς δικέφαλος— τοῦ βυζαντινοῦ οἴκου τῶν Λασκάρων· ἀπ' αὐτοὺς διαδόθηκε καὶ στοὺς κατοπινοὺς αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου. Κατόπιν κατέστη σύμβολο καὶ ἄλλων χριστιανικῶν λαῶν, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ διατηροῦν στὴ σημαία τους μέχρι σήμερα.

Μετὰ τὴν Ἀλωση, ὁ ἐλληνισμὸς διατήρησε τὸν Δικέφαλο ἀετὸ ὡς σύμβολο μέσα στὶς ἐκκλησιές καὶ τὴν καρδιά του μὲ ἀγάπη καὶ τὸ περιέβαλε μὲ αἴγλη καὶ μὲ μιὰ μυστικὴ λατρεία, θὰ λέγαμε, ὅσο κανένα ἄλλο ἐθνικὸ σύμβολο. Ἐγινε ἡ σημαία τῶν νέων του ὀνείρων καὶ ἐλπίδων, γιὰ τὴν ἐθνικὴ του ἀποκατάσταση. Εἶναι καὶ παραμένει ὁ Δικέφαλος ἀετὸς σύμβολο ἱερὸ τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων.

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνά

Πελοποννήσου

᾽Ηχος $\frac{4}{8}$ Κε

Ρυθμός ἐξάσημος.

Λα μπου ου ουν τα α χιο μω ρε τα χιο

ο νια α στα α βου ου ου να χιο η

λιος στα α λα α γκα α δια α λε ε

τσι ι ι λα α μπει μω ρε λα μπει ει

κιη η κλε ε φτου ου ουρ για

Λάμπουν τὰ χιό- ὠρέ, τὰ χιόνια στὰ βουνά,
λάμπουν καὶ στὰ λαγκαδία,
ἔτσι λάμπει, λάμπει κι ἡ κλεφτουργιά.

Ἔτσι λάμπει, ὠρέ, λάμπει κι ἡ κλεφτουργιά,
οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πῶχουν τ' ἀσή- ὠρέ, τ' ἀσήμια τὰ πολλά.

Πῶχουν τ' ἀσή- ὠρέ, τ' ἀσήμια τὰ πολλά,
τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντ' ἀρά- ὠρέ, ἀράδες τὰ κουμπιά.

Λα μπουν-----τα----- χιο μω ρετα
 χιο----- νια-- στα-- βου- να κιο η λιος
 στα λα ----- γκαδια νε ---- τσι----- λα -----
 μπει μω ρε λα μπει----- κη----- κλε-- φτουρ----- για

*Τῖς πέντ' ἀράδες τὰ κουμπιά, τῖς ἔξη τὰ τσαπράζια,
 ὅπου δὲν καταδέχονται τῇ γῇ νὰ τὴν πατήσουν.
 Καβάλα πᾶν' στὴν ἐκκλησιά, καβάλα προσκυνᾶνε,
 καβάλα παίρν' ἀντίδωρο (ἢ ἀντίδερο) ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.

Σημ.: Ἡ πιὸ φημισμένη οἰκογένεια κλεφτῶν στὸ Μοριά ὑπῆρξαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ἀγέρωχος γέρος τοῦ Μοριά, μιλῶντας στὸν Γ. Τερτσέτη γιὰ τὴν ἱστορία τῆς οἰκογένειάς του λέει: «Ἀπὸ τότε ποὺ φάνηκαν εἰς τὰ μέρη μας Τοῦρκοι, ποτὲ δὲν τοὺς ἀναγνώρισαν, ἀλλὰ ἦσαν εἰς αἰώνιον πόλεμον... Ἀπὸ τριάντα ἔξι πρωτοξαδέρφια μου, μόνο ὀκτῶ ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθηκαν ὅλοι· δὲν εἶναι διάσελο, ὅπου δὲν εἶναι θαμμένος Κολοκοτρώνης. Χωριστὰ τὰ δευτεροξαδέρφια, θεῖοι καὶ λοιποὶ φίλοι χαϊμένοι».

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ σημαντικότερος τῶν Κολοκοτρωναίων, γεννήθηκε στίς 5 Ἀπριλίου τοῦ 1770 «εἰς ἓνα δέντρο ἀποκάτω εἰς τὴν παλαιὰν Μεσσηνίαν, εἰς ἓνα βουνὸ ὀνομαζόμενον Ραμοβούνι».

Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἀκολούθησε τὸν κλεφταρματολικὸ βίον. Ἡ ζωὴ του ὑπῆρξε πολυκύμαντη καὶ γεμάτη ἀγῶνες κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ ἀγῶνες του, τὸ ἀδούλωτο φρόνημά του, ἡ πίστη του στὸ δίκαιο τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ λαμπερὸ μυαλό του τὸν κατέστησαν καὶ ἐπίσημα ἀρχιστράτηγο τοῦ Μοριά καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀνδρῶν τοῦ ἐθνικοῦ μας ἀγῶνος.

Πέθανε στίς 4 Φεβρουαρίου τοῦ 1843 στὴν Ἀθήνα.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τῖς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Στὰ τρίκορφα μέσ' στὴν κορφὴ (Α)

Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

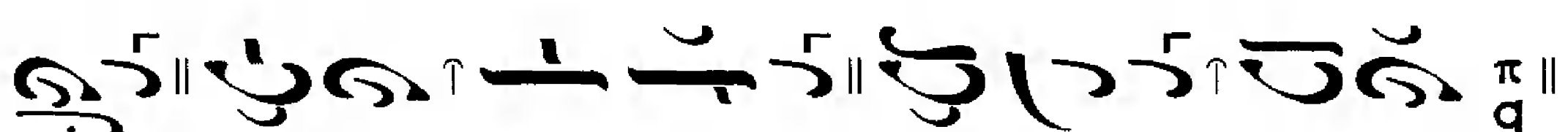
Ρυθμὸς ἐξάσημος.

 Στα Τρι κο ορ φα με εσ' στη ην κο ορ
 Κο λο κο ο τρω νη ης φω ω να α

 φη η μεσ' στα Τρι κο ορ φα στη η ρα
 ξε ε

 χη η παει το αι μα α σαν α αυ λα κι

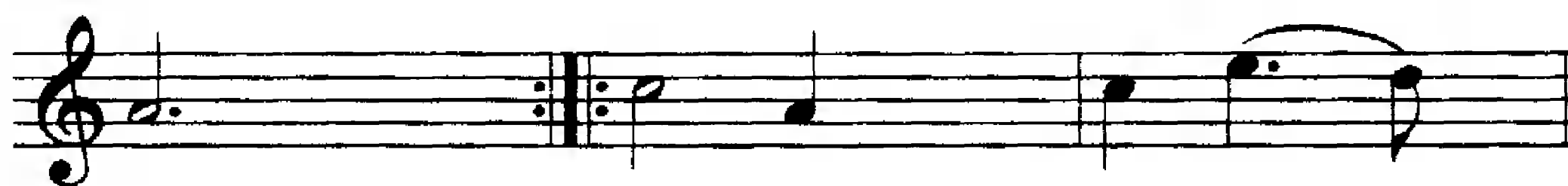
Στὰ Τρίκορφα, μέσ' στὴν κορφὴ
 Κολοκοτρώνης φώναξε·
 (ἢ Κολοκοτρώνης ρίχνει ὀρδὴ)
 μέσ' στὰ Τρίκορφα στὴ ράχη
 πάει τὸ αἷμα σὰν αὐλάκι.

Κολοκοτρώνης φώναξε·
 κι ὅλος ὁ κόσμος τρόμαξε,
 γιέ μ', ὁ Θεωρῆς φωνάζει
 καὶ τὸ στράτευμα διατάζει.

Ποῦ εἶσαι καὶ σύ, Νικηταρά,
 πῶχουν τὰ πόδια σου φτερά.

- A) 1. Στα Τρι κορ-- φα μεσ ---- στην κορ --
 2. Κο λο κο --- τρω νης ---- φω --- να --

φη
ξε

- B) 1. μεσ' στα Τρι κορ ---
 2. παει το αι μα ---

φα στη--
σαν αυ

ρα χη ---

1 2
λα κι

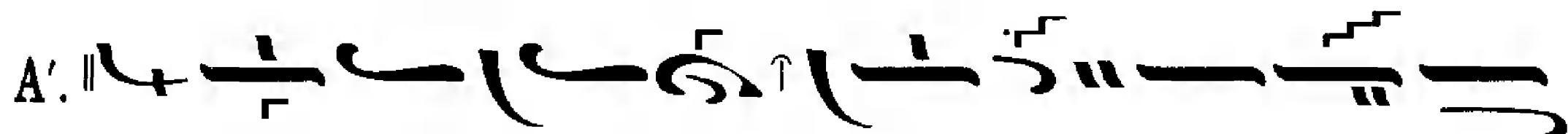
Σημ.: Τόσο τὸ ὥς ἄνω ὅσο καὶ τὸ ἐπόμενο εἶναι μοραϊτικά τραγούδια, νεώ-
 τερα τῆς μεγάλης ἐθνεγερσίας τοῦ 1821.

Στὰ τρίκορφα μέσ' στὴν κορφὴ (B)

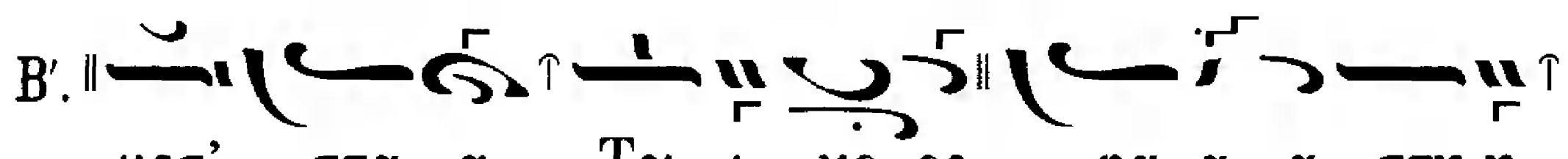
Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\dot{\eta}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

A'.
 Στα α Τρι κο ορ φα α α με ε ε
 Κο ο λο κο ο τρω ω νη η η η

 ε ε στη η ην κο ορ φη η
 η ης φω ω ω να α ξε ε

B'.
 μεσ' στα α Τρι ι κο ορ φα α α στη η
 παει το ο αι αι μα α σα α αν α αυ

 ρα χη
 λα κι

Στὰ Τρίκορφα μέσ' στὴν κορφὴ
 Κολοκοτρώνης φώναξε·
 (ῥ: Κολοκοτρώνης ρίχν' ὀρδὴ)
 μέσ' στὰ Τρίκορφα στὴ ράχη
 πάει τὸ αἷμα σὰν αὐλάκι.

(Τὸ ὑπόλοιπο κείμενο βλ. στὸ προηγούμενο τραγούδι)

A) 1. Στα-- Τρι κορ-- φα----μεσ-----
 2. Κο λο κο --- τρω---- νης-----

στην----- κορ φη
 φω ----- να ξε

B 1. μεσ' στα --
 2. παει το --

Τρι --- κορ ----- φα----- στη --- ρα χη
 αι --- μα----- σαν --- αυ --- λα κι

Πουλιά μου ποῦθ' ἐρχόσαστε

Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

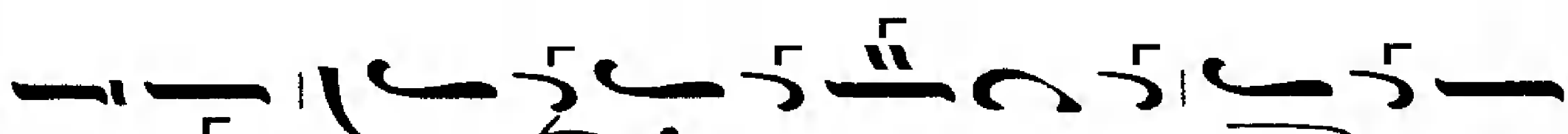
 Που λια μου που θ'ερ χο ο που θ'ερ χο σα α

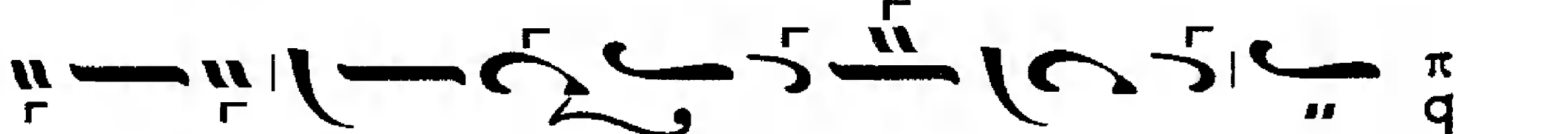
 στε και που ου ου κα λε ε και αι που

 θε ε νε ες να α πα τε

 Α α πο ο ο κα λε α α πο α πο

 ο τη η Μα α α νηερ χο μα α στε

Πουλιά μου ποῦθ' ἐρχό- ποῦθ' ἐρχόσαστε καὶ πού-
καλέ, καὶ πούθενες νὰ πᾶτε;

Ἀπό, καλέ, ἀπό- ἀπὸ τὴ Μάνη ἐρχόμαστε·

Ἀπὸ τὴ Μάνη ἐρχόμα- ἐρχόμαστε, στὴν Κα- καλέ,
στὴν Καλαμάτα πᾶμε.

Πᾶμε, καλέ, πᾶμε, πᾶμε τὰ χαιρετίσματα.

Πᾶμε τὰ χαιρετί- χαιρετίσματα, τοῦ Μπά- καλέ,
τοῦ Μπάλιου τὰ μαντάτα.

Που λια μου που θ'ερ χο ----πουθερ' χο σα----

στε και που -- καλε-----και ---- που-- θε---- νες---- να ---

πα τε α ---- πο ---- κα λε ---- α ---

πο α πο --- τη ---- Μα---- νηερχο---- μα --- στε

Τὸν Μπά- καλέ, τὸν Μπά- τὸν Μπάλιο μας τὸν πιάσανε.

Τὸν Μπάλιο μας τὸν πιά- τὸν πιάσανε, στή φυ- μωρέ,
στή φυλακή τὸν πᾶνε.

Χίλιοι, καλέ, χίλιοι τὸν πᾶν' ἀπὸ μπροστά.

Χίλιοι τὸν πᾶν ἀπὸ μπροστά καὶ δυό, καλέ,
καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω,
Στή μέ- καλέ, στή μέ- στή μέση πάει ὁ Μπάλιος μας.

*Στή μέση πάει ὁ Μπάλιος μας σὰ μῆλο μαραμένο.

Κι ἡ μάνα τοῦ τοῦ ἔλεγε κι ἡ μάνα τοῦ λέει:

«Μπάλιο μ', ποῦ ἔτρωγες ψωμί, ποῦ ἔκανες λημέρι;»

«Μάνα μ', στίς φιλενάδες μου καὶ στοὺς μπραζέρηδες μου».

Κι ὁ Μπάλιος μας τοῦ ἔλεγε κι ὁ Μπάλιος μας τοῦ λέει:

«Μὴ μὲ περᾶστε ἀπὸ χωριὸ μήτε ἀπὸ τὸ σπίτι,

γιατ' ἔχω ἐχθροὺς καὶ θὰ χαροῦν καὶ φίλοι θὰ λυποῦνται».

Βλ.: Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου, 170 Γορτυνιακά Δημοτικά Τραγούδια, (Μουσική Βυζαντινή, Εὐρωπαϊκή), Ἀθῆναι 1992, σελ. 292, 293.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πρὶν πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Ἑμεῖς καλὰ καθόμαστε

Πελοποννήσου

Ἦχος λ π Πα

Ρυθμός ἐπτάσημος.

ῥ|| ῥ ῥ ῥ ῥ|| ῥ ῥ ῥ ῥ||

Ε μεις μω ρε λε μεις ε μεις εις κα α

|| ῥ ῥ ῥ|| ῥ ῥ ῥ ῥ||

λα κα θο μα στε ε ε

ῥ|| ῥ ῥ ῥ|| ῥ ῥ ῥ ῥ||

Ε μεις κα λα κα θο μα στε και αι τρω

|| ῥ ῥ ῥ|| ῥ ῥ ῥ ῥ||

ω με και αι γλε εν τα α με

Ἑμεῖς, μωρέ, νέμεῖς, ἐμεῖς καλὰ καθόμαστε·
ἐμεῖς καλὰ καθόμαστε καὶ τρῶμε καὶ γλεντᾶμε·

δὲν κά- μωρέ, δὲν κά- δὲν κάνουμε κι ἓνα καλό,
δὲν κάνουμε κι ἓνα καλό, καλὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μας.

Νὰ πᾶ- μωρέ, νὰ πᾶ- νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε·
νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε στὸ τρίχινο γιοφύρι

ποὺ θά, μωρέ, ποὺ θά, ποὺ θά περάση ὁ βόϊβοντας,
ποὺ θά περάση ὁ βόϊβοντας μὲ τοὺς ἀλυσομένους.

Ε μεις μω ρε -- νε μεις ε μεις -- κα --

λα κα θο μα στε ----- ε μεις κα λα κα

θο μα στε και -- τρω --- με και --- γλεν -- τα με

Βλ. Χρίστου Δ. Κυριακόπουλου, πρωτοπρεσβυτέρου: *Δέσμη Γορτυνιακῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν* (Ἀνάτυπον) *Γορτυνιακά*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1999, σελ. 330, 331.

Σαββάτο ἔβαλαν βουλή

Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\bar{q}}$ Πα^ο

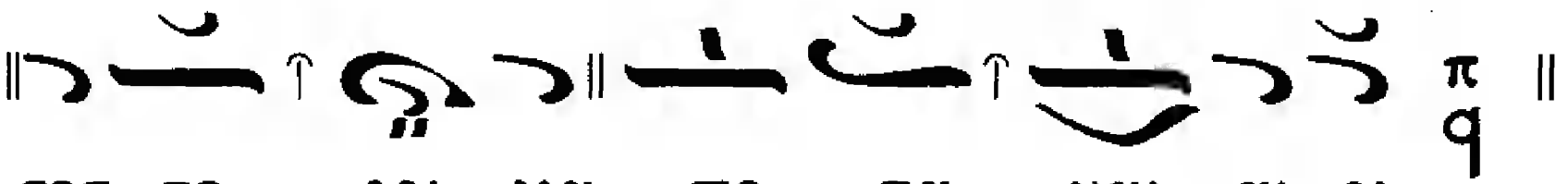
Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

 Σαβ βα το ε βα α λαν βου λη η η κλε

 φτες και α αρ μα τω λοι οι

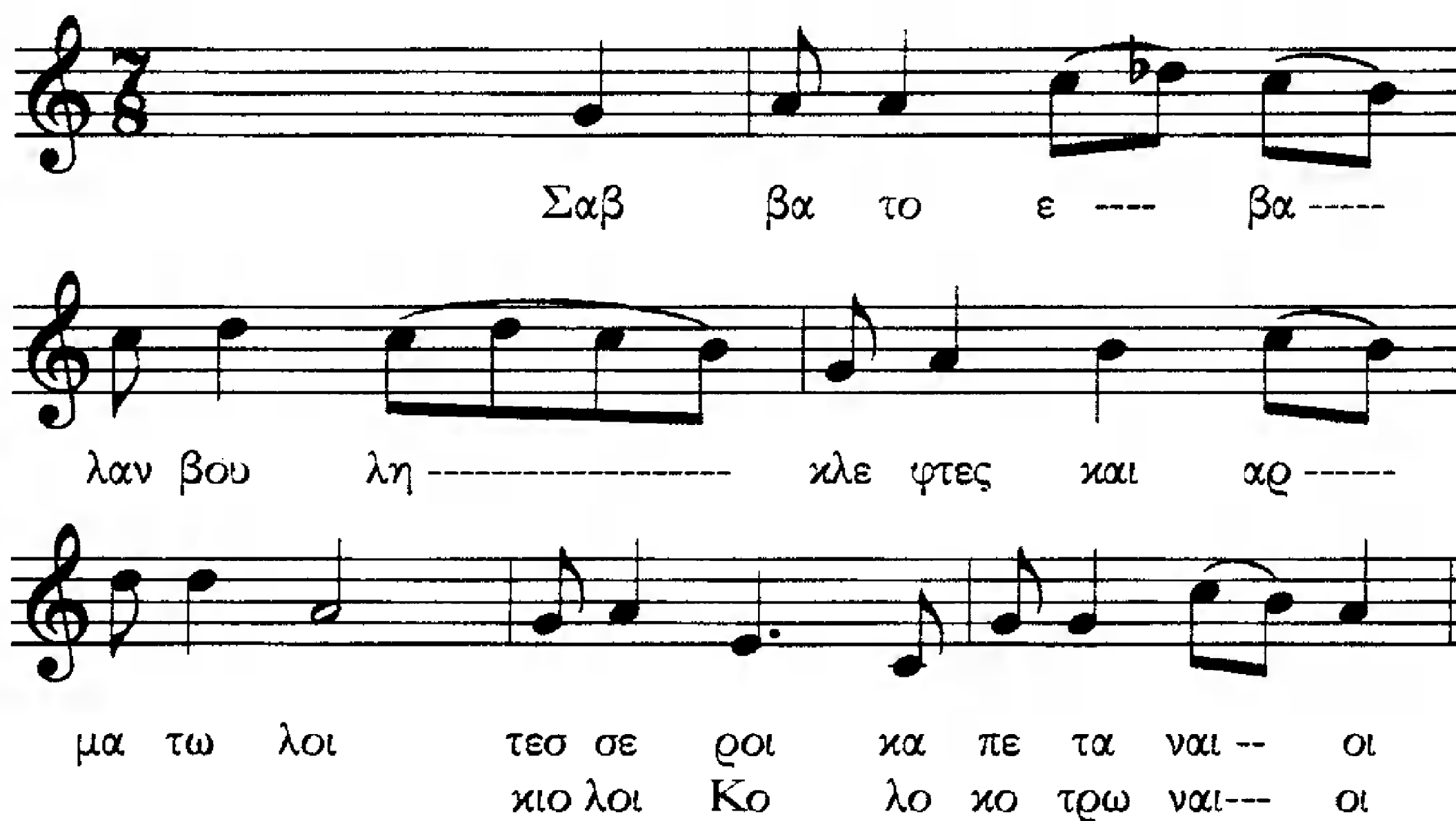
 τες σε ροι κα πε τα ναι αι οι

 κιο λοι Κο λο κο τρω ναι αι οι

Σαββάτο ἔβαλαν βουλή,
 κλέφτες καὶ ἄρματωλοί,
 τέσσεροι καπεταναῖοι
 κι ὅλοι Κολοκοτρωναῖοι.

Μέσ' στοῦ Τσαλντῆ ἐπήγανε
 κι ὅλοι μαζὶ μιλήσανε,
 μὲ γυμνὰ σπαθιὰ στὰ χέρια
 καὶ πετᾶν σὰν περιστέρια.

Ὅλοι μαζὶ μιλήσανε
 καὶ κεῖ τὰ συμφωνήσανε,
 γιὰ νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν

Σαβ βα το ε ---- βα ----

λαν βου λη ----- κλε φτες και αρ ----

μα τω λοι τες σε ροι κα πε τα ναι -- οι
 κιο λοι Κο λο κο τρω ναι --- οι

καὶ τοὺς Τούρκους νὰ νικήσουν.

Ὁ Γιάννος πάει στῆς Αἰμιαλοῦς,
 ἄϊντε, βρέ Γιάννο μ', δέ μ' ἀκοῦς·
 κι ὁ Πάνος πάει στὴν Πιάνα
 πάει στὴ δόλια του τὴ μάνα.

Κι ὁ Θοδωράκης ξεκινᾷ
 γιὰ τῆς Κλεινίτσας τὰ βουνά,
 καὶ τοὺς Τούρκους γιὰ νὰ κλείση
 ὅλους μέσ' στὸ μετερίζι.

Κορίτσια τί ἀγναντεύετε

Πελοποννήσου

ᾠχος $\frac{4}{4}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος

Κο ρι κα λε ε κο ρι ι ι ι τσια α
 τι α γνα αν τευ ε ε τε $\frac{\pi}{q}$ κο ρι τσια τι α
 α γναν τε ε ε ευ τε $\frac{\pi}{q}$ κο ρι τσια α τι
 κοι οι τα τε $\frac{\pi}{q}$

Α'

Κορί- καλέ, κορίτσια τί ἀγναντεύετε·
 κορίτσια τί ἀγναντεύετε, κορίτσια τί κοιτᾶτε.

Κοιτᾶ- καλέ, κοιτᾶμε τὴν Τροπολιτσά·
 κοιτᾶμε τὴν Τροπολιτσά, τὴν παινεμένη χώρα.

Πῶς πο- καλέ, πῶς πολεμᾶν οἱ Ἕλληνες·
 πῶς πολεμᾶν οἱ Ἕλληνες μὲ τούρκικα ἀσκέρια.

Κολο- καλέ, Κολοκοτρώνης φώναξε·
 Κολοκοτρώνης φώναξε, λέει στὰ παλληκάρια.

Ἐμπρός, καλέ, νέμπρός, παιδιά μ', νὰ πάρουμε·
 ἔμπρός, παιδιά μ', νὰ πάρουμε τὴν ξακουσμένη χώρα.

Κο ρι κα λε --- κο ρι----- τσια ---

τια γναν-- τευ ---- ε ε τε κο ρι τσια τια--- γναν

τε ---- ευ --- τε κο ρι τσια-- τι ---- κοι---- τα τε

B'

*Κορίτσια τί ἀγναντεύετε, κοπέλες τί κοιτᾶτε;
 Κοιτᾶμε τὴν Τροπολιτσά, τὴν ξακουσμένη χώρα·
 πῶς πολεμᾷν οἱ Ἕλληνες μὲ τούρκικα ἀσκέρια.
 Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης
 καὶ παραπίσω ἡ κλεφτουργιὰ μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴν κατάληψη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μὲ ἀρχηγὸ τὸ Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τῆς Τριπολιτσᾶς στὶς 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1821. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ '21, ἐδραίωσε τὴν ἐπανάσταση στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστη τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν τελικὴ τους νίκη.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πρὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Τὰ Ρουμελιώτικα βουνά

Ρούμελης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Ν̣η̣

Ρυθμός τετράσημος

Τα Ρου ου μα ναμ τα Ρου ου με ε

λιω τι κα βου να τα Ρου ου ου

με λιω τι κα βου να τρο υ υ ρι

σμούς δεν ε χου ουν τρο υ ρι σμούς δεν

ε χουν

Τὰ Ρου- μάνα μ', τὰ Ρουμελιώτικα βουνά·
τὰ Ρουμελιώτικα βουνά τροῦρισμούς δὲν ἔχουν,
τροῦρισμούς δὲν ἔχουν.

Κι ἐγώ, μάνα μ', κι ἐγώ, μάνα μ', τὰ πάτησα·
κι ἐγώ, μάνα μ', τὰ πάτησα νάπὰν' στὰ εἰκοσιένα,
νάπὰν' στὰ εἰκοσιένα,

μέ τό, μάνα μ', μέ τὸ σπαθί μου στὸ πλευρό·
μέ τὸ σπαθί μου στὸ πλευρό, μέ τὸ ντουφέκ' στὸν ὦμο,
μέ τὸ ντουφέκ' στὸν ὦμο.

Τα Ρου ----- μα ναμ ---- τα

ρου----- με ----- λιω-- τι κα --- βου να τα

Ρου --- με λιω--- τι κα--- βου--- να τρο

ϋ ----- ρι -- σμους ---- δεν --- ε χουν--- τρο --

ϋ --- ρι σμους -- δεν --- ε χουν

Καὶ πά- μάνα μ', καὶ πάτησα τὸν Παρνασσό·
καὶ πάτησα τὸν Παρνασσό, τὴ Γκιώνα, τὰ Βαρδούσια,
τὴ Γκιώνα, τὰ Βαρδούσια.
ν' Ἐκεῖ, μάνα μ', νέκεϊ 'ναι οἱ κλέφτες οἱ πολλοί,
νέκεϊ 'ναι οἱ κλέφτες οἱ πολλοί, ἄρματωλῶν λημέρια,
ἄρματωλῶν λημέρια.

Ἐκούγω τὸν ἄνεμο

(παπα-Γιώργης)

Ἡπείρου

Ἦχος $\frac{4}{\bar{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος δακτυλικός.

Κου γω τον α α α νε μο κια α

χαει μω ρε πα πα α αϊ ντε λη

η πα πα

το ον κου γω ω και αι μα λω νει ντε

ε λη η πα πα α λε βε ντη

Ἐκούγω τὸν ἄνεμο κι ἀχάει
μωρέ, παπᾶ, αἶ ντελῆ παπᾶ·
τὸν ἔκούγω καὶ μαλώνει,
ντελῆ παπᾶ, λεβέντη.

Μὲ τὰ βουνὰ ἐμάλωνε,

Κου γω τον α --- α νε μο κια ----

χαιμω ρε πα--- πα--- αϊ ντε λη πα-- πα

τον --- κου γω --- και-- μα λωνει
ντε ----- λη πα--- πα-- λε βεντη

καὶ μέ τὰ δέντρα σκούζει,
ντελῇ παπᾶ, λεβέντη.

Ἐσεῖς βουνὰ τῶν Γρεβενῶν,
μωρέ, παπᾶ, αἶ ντελῇ παπᾶ,
καὶ πεῦκα τοῦ Μετσόβου,
ντελῇ παπᾶ, λεβέντη.

Ἐσεῖς καλὰ τὸν ξέρετε,
μωρέ, παπᾶ, αἶ ντελῇ παπᾶ,
ναὐτὸν τὸν παπᾶ Γιώργη,
ντελῇ παπᾶ, λεβέντη.

Δώδεκα χρόνους ἔκαμε,
μωρέ, παπᾶ, αἶ ντελῇ παπᾶ,
στοὺς κλέφτες καπετάνιος,
ντελῇ παπᾶ, λεβέντη.

Στή βρύση στὰ Τσερίτσιανα*

Ἡπείρου

Ἦχος $\frac{4}{\dot{q}}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος με̐ ἐξάσημο.

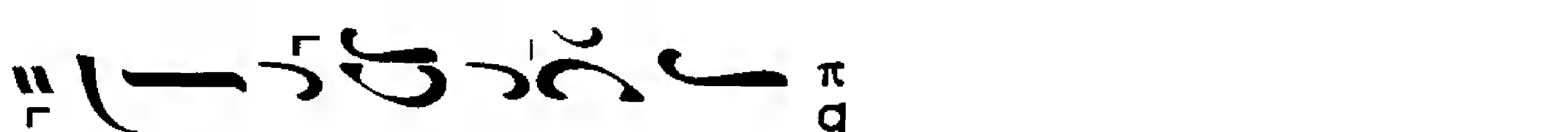
Ρυθμός τετράσημος.

 Στη βρύση η στα Τσε ρι ι τσια α να

 στη με ε ε μω ρε στη με ε σηα

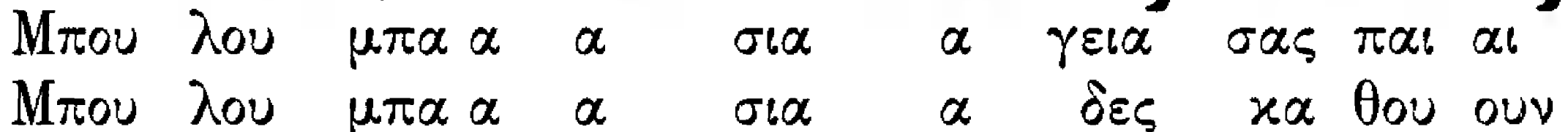

 α πο ο τη χω ρα

Ρυθμός ἐξάσημος.

 Μπου λου μπα α α σια α γεια σας παι αι

 Μπου λου μπα α α σια α δεσ κα θου ουν

 δια νταν

Στή βρύση στὰ Τσερί-νι-τσιανα, στή μέ- μωρέ,
 στή μέση ἀπὸ τὴ χώρα,
 Μπουλουμπασιά- γειά σας παιδιά,
 Μπουλουμπασιάδες κάθουνταν.

* Καταγραφή: Σίμων Ἰ. Καράς.

Στη βου ση --- στα Τσε ρι νι ---- τσια

να στη με -- μω ρε στη με --- σηα-- πο ---- τη --

χω ρα Μπου λου μπα -----
Μπου λου μπα -----

σια ----- γεια σας παι ----- δια
σια ----- δες κα θουν----- ταν

Μπουλουμπασιάσες κά-να-θουνταν κι όλοι, μωρέ,
 κι όλοι Μαργαριτιώτες·
 κι άγνάντευαν, γειά σας παιδιά,
 κι άγνάντευαν τόν πόλεμο.
 Κι άγνάντευαν τόν πό- τόν πόλεμο*, πού κά- μωρέ,
 πού κάναν οί Σουλιώτες·
 πώς πολεμάει, γειά σας παιδιά,
 πώς πολεμάει ή Τζαβέλαινα.
 Πώς πολεμάει ή Τζαβέ-νε-λαινα σάν ά- μωρέ,
 σάν άξιο παλληκάρι·
 σέρνει τά βό- γειά σας παιδιά,
 σέρνει τά βόλια στήν ποδιά.
 Σέρνει τά βόλια στή-νη-ν ποδιά, φυσέ- μωρέ,

* ή: πό-νο-λεμο.

φυσέκια στὸ μαντήλι (ἢ ζουνάρι),
καὶ τὸ παιδί, γειά σας παιδιά,
καὶ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά.

Σημ.: Τσερίτσιανα - Τσερίτσανη: Κωμόπολη τῆς Ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦταν γνωστὴ καὶ πέρα ἀπ' τὸν ἑλληνικὸ χῶρο γιὰ τὰ χρωματιστὰ νήματα καὶ ὑφάσματα τῶν ἐργαστηρίων της.

Ἐπανελημμένα τὴν εἶχε λεηλατήσει ὁ Ἀλῆ πασᾶς γιὰ τὰ πλούτη της καὶ γενικὰ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ της θέση. Πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἐδῶ γεννήθηκε ὁ περίφημος συγγραφέας καὶ κληρικὸς Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Ἡ Τσερίτσανη ἀπελευθερώθηκε στὶς 6 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912.

Ἡ Τζαβέλαινα ποὺ ἀναφέρει τὸ τραγούδι εἶναι ἡ Μόσχω, σύζυγος τοῦ Λάμπρου Τζαβέλα. Γεννήθηκε στὸ Σούλι τὸ 1760 καὶ ἀγωνίσθηκε γενναῖα κατὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τὸ 1792 ἐπὶ κεφαλῆς 400 γυναικῶν ἀπ' τὸ Σούλι καὶ ἔτρεψε σὲ φυγὴ τὶς ὁρδὲς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τὰ κατορθώματά της ἀπαθανατίσθηκαν ἀπὸ πολλὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πέθανε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1795 καὶ 1803.

Θὲ νὰ ταξιδέψω

Νήσων Αἰγαίου

ῥΗχος ♩ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Θε νὰ τα ξι δε ψῶ ω θε λω ω ε
 Θε νὰ τα ξι δε ψω ω θε λω ω ε

 ρι πα α λι
 ρι πα α λι

 στῆς Ἀτ τα λειας τὰ α νε ε ε ε

 ρα α α ε ρι ι πα α λι στῆς

 Ἀτ τα λειας τὰ α νε ε ε ε ρα α

 α

Θὲ νὰ ταξιδέψω, θέλω, ἔρι πάλι, (δὶς)
 στῆς Ἀττάλειας τὰ νερά, ἔρι πάλι,
 στῆς Ἀττάλειας τὰ νερά.
 Μὲ τὰ ψαριανὰ καράβια, ἔρι πάλι, (δὶς)
 πῶχουν ναῦτες λεβεντιά, ἔρι πάλι,
 πῶχουν ναῦτες λεβεντιά.

Θε να τα ξι δε ψω --- θε λω ----

ε ρι πα ----- λι σης Ατ τα λειας

τα --- νε ----- ρα

ε ----- ρι --- πα --- λι ----- σης Ατ τα λειας

τα --- --- νε ----- ρα

Πόχουν ναῦτες παλληκάρια, ἔρι πάλι, (δῖς)
καὶ πηδοῦνε στὴ φωτιά, ἔρι πάλι
καὶ πηδοῦνε στὴ φωτιά.

Νυδριῶτες καὶ Σπετσιῶτες, ἔρι πάλι, (δῖς)
καὶ θαλασσινὰ πουλιά, ἔρι πάλι,
καὶ θαλασσινὰ πουλιά,

ποὺ τρομάξ'τε τὴν ἀρμάδα, ἔρι πάλι, (δῖς)
κείν' τοῦ Καπουδὰν πασᾶ, ἔρι πάλι,
κείν' τοῦ Καπουδὰν πασᾶ.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στοὺς ναυτικούς μας ποὺ κατὰ τὴν ἐπανάστα-
ση τοῦ '21 μετατράπηκαν ἀπὸ ἀγωνιστὲς τῆς ζωῆς σὲ ἀγωνιστὲς τῆς ἐθνικῆς
μας ἀνεξαρτησίας καὶ οἱ ὅποιοι ἀπλόχερα μαζί μὲ τοὺς ἑαυτοὺς τους διέθεσαν τὸ
βίός τους καὶ τὰ καράβια τους στὸν ὑπὲρ πάντων ἀγώνα τοῦ ἔθνους μας.

Τρίτη, Τετάρτη μιὰ βραδιά (Μιαούλης)

Νήσων (Καλύμνου)

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Κε (— $\frac{\text{q}}{\text{q}}$ Νάος)

Ρυθμός ἐξάσημος

Τρι τη Τε ταρ τη μια α βρα δια βγαι

ν'ο Μια ου λης στα α πα νια την πε ε

φτη ξη με ρω νει τ'Ο με ερ πα σα α

α λα βω νει $\frac{\text{x}}{\text{q}}$

Τρίτη, Τετάρτη μιὰ βραδιά
βγαίν' ὁ Μιαούλης στὰ πανιά,
τὴν Πέφτη ξημερώνει
τ' Ὁμέρ πασᾶ λαβώνει.

Μάϊνα, Μιαούλη, τὰ πανιά,
δὲ μαϊνάρω, βρέ σκυλιά·
τραβᾶ μιὰ μπαταριά
βουλιάζει δύο-τριά.

Τρι τη Τε τα ρτη

μια --- βρα δια βγαιν 'ο Μια

ου λης στα ---- πα νια

την πε -- φτη ξη με ρω νει

τ'ο μερ-- πα σα---- λα βω νει

Κι οί καημένοι οί ταχτικοί (οί ναῦτες)
 βουλιάζουνε σὰ βαθρακοί.
 Ἀλάχ, Ἀλάχ, φωνάζουν,
 τὸ Μωχαμέτη κράζουν.

Ἑσεῖς παιδιά κλεφτόπουλα

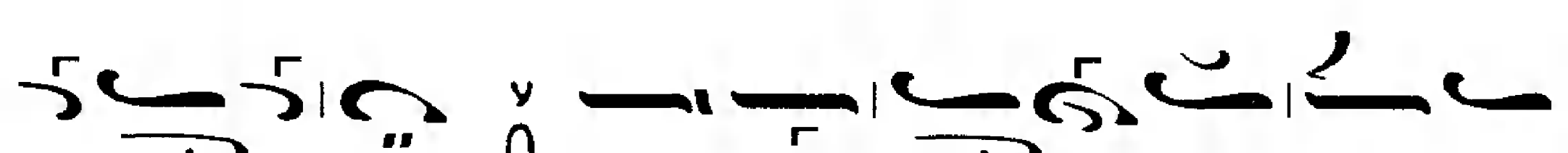
Ἡπείρου

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη

Ρυθμός τετράσημος.

 Ε ε σεί εις παι δια μω ρε ε κλε φτο

 ο που ου λα ϝ̣ ε ε σεί εις παι δια μω

 ρε ε κλε φτο ο που ου λα ϝ̣

 παι δια της Σα μα ρι ι νας ϝ̣ μω ω

 ρε παι αι δια α καη με ε ε να κ̣ παι

 δια της Σα μα ρι ι νας ϝ̣ κια ας ει

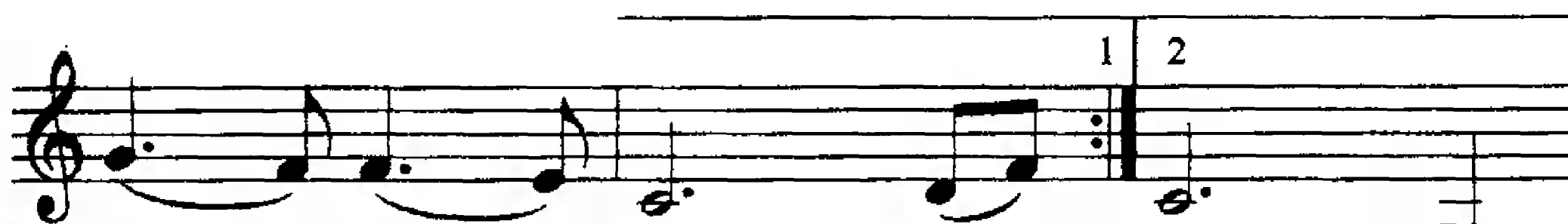
 στε ε λε ε ρω με να ϝ̣

Ἑσεῖς, παιδιά, μωρὲ κλεφτόπουλα, (δίς)
 παιδιά τῆς Σαμαρίνας, μωρὲ παιδιά καημένα,
 παιδιά τῆς Σαμαρίνας κι ἄς εἴστέ λερωμένα.

Κι ἂν πᾶτε πάνω, μωρέ, στὰ βουνά, (δίς)

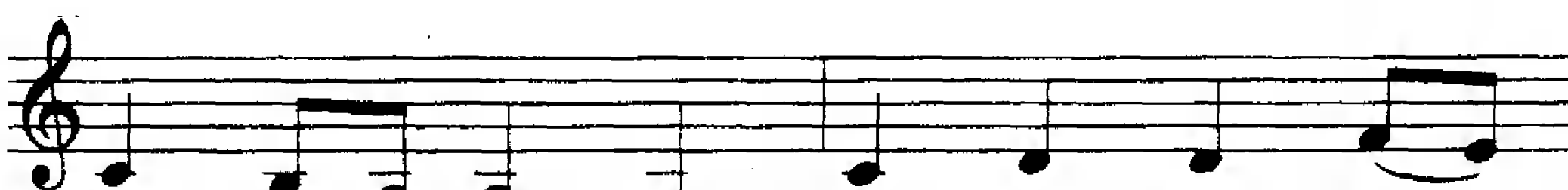
Ε ---- σεις ---- παι δια μω ρε ---- κλε

φτο ---- που ---- λα ε ---- λα παι

δια της Σα μα--- ρι --- νας μω--- ρε παι--- δια-- καη--

με ---- να παι δια της Σα μα ----

ρι ----- νας κιας---- ει στε ---- λε---- ρω---- με να

ψηλά στη Σαμαρίνα, μωρέ παιδιά καημένα,
ψηλά στη Σαμαρίνα κι ἄς εἴστε λερωμένα.

Ντουφέκια νά, μωρέ, μὴ ρίξετε, (δίς)
τραγούδια μὴν εἰπῆτε, μωρέ παιδιά καημένα,
τραγούδια μὴν εἰπῆτε κι ἄς εἴστε λερωμένα.

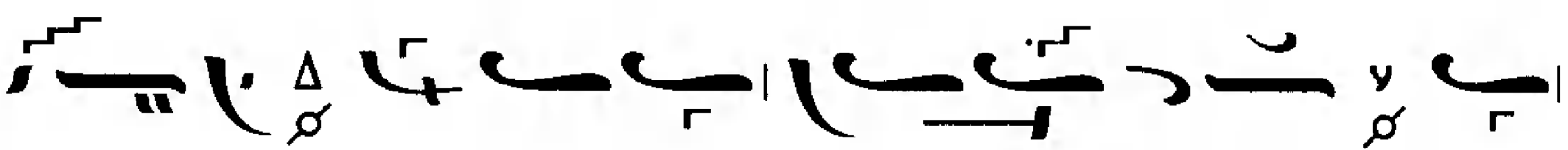

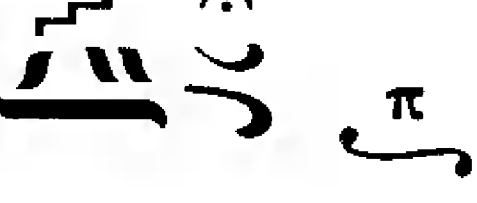
*Κι ἂν σᾶς ρωτήση, μωρέ, ἡ μάνα μου κι ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου,
μὴν πεῖτε πὼς σκοτώθηκα, πὼς εἶμαι σκοτωμένος.
Μόν' πεῖτε πὼς παντρεύτηκα, πὼς εἶμαι παντρεμένος.
Πῆρα τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναίκα
κι αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ἀδέρφια καὶ ξαδέρφια.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Βαστᾶτε Τοῦρκοι τ' ἄλογα

Ρούμελης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νῆ̣ ϣ̣
Ἐλεύθερα. Καθιστικό.

 Βα στα τε Τουρ κοι τ'α α α α λο

 γα α α α α α α α α α α μω

 ρε λι γο ο ο ο να ξα α α α να

 σα α α α α α α α νω ω ω

 ω ω να χαι ρε τη η η η να

 χαι αι ρε ε ε τη η η η η σω

 τα βου ου ου ου ου ου ου να α α

 α α

Βαστᾶτε, Τοῦρκοι, τ' ἄλογα, μωρέ, λίγο νὰ ξανασάνω,
 νὰ χαιρετή- νὰ χαιρετήσω τὰ βουνά.
 Νὰ χαιρετήσω τὰ βουνά, μωρέ, καὶ τὶς κοντοραχοῦλες,

Βα στα τε Τουρ κοι τ'α ----- λο
γα ----- μω ρε
λι γο----- να ξα ----- να σα -----
----- νω ----- να χαι ρε τη ----- να χαι--
ρε ----- τη ----- σω
τα βου ----- να-----

ἔχετε γειά, ἔχετε γειά, ψηλά βουνά.

Ἔχετε γειά, ψηλά βουνά, μωρέ, καὶ δέντρα μὲ τοὺς ἴσκιους,
ποὺ καρτερεῖ- ποὺ καρτερεῖτε Ἄνοιξη.

Ποὺ καρτερεῖτε Ἄνοιξη, μωρέ, τ' ὁμορφο καλοκαίρι.

Καὶ σεῖς Τζουμέ- καὶ σεῖς Τζουμέρκα κι Ἀγραφα.

Καὶ σεῖς Τζουμέρκα κι Ἀγραφα, μωρέ, παλληκαριῶν λημέρια,
ἂν δῆτε τή, ἂν δῆτε τή γυναίκα μου.

Ἄν δῆτε τή γυναίκα μου, μωρέ, τὸ δόλιο τὸ παιδί μου,
πέστε τους πῶς, πέστε τους πῶς μὲ πιάσανε.

ἦ Βαστᾶτε, Τοῦρκοι, τ' ἄλογα λίγο νὰ ξανασάνω,
νὰ χαιρετήσω τὰ βουνὰ καὶ τὰ παλιὰ λημέρια.

Ν' ἀφήσω διάτα στὰ παιδιά καὶ στὸ μικρὸ τὸ Γιῶργο.

*Οἱ στίχοι ἐξεζῆς τακτοποιοῦνται ὅπως οἱ προηγούμενοι γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Ἑσεῖς χελιδονάκια μου

Πελοποννήσου

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

 Ε ε ε σεις χε λι δο ο ο να κια

 μου που ου ου πα τε στο ον α α

 ε ε ρα

 συρ τε χα μπε ερ για συρ τε χα μπερ για

 α στο Μορ για α μω ρε παι δια

Ἑσεῖς χελιδονάκια μου ποὺ πᾶτε στὸν ἀέρα·
 σύρτε χαμπέργια, σύρτε χαμπέργια
 στὸ Μοργιά, μωρὲ παιδιά.

Σύρτε χαμπέργια στὸ Μοργιά, σ' ὅλα τὰ βιλαέτια·
 ἦρθαν τὰ Τσα- ἦρθαν τὰ Τσακωνόπουλα,
 μωρὲ παιδιά.

Ε--- σεις γε-- λι δο---- να κια---μου που---

πα τε στον-- α ---- ε----- ρα συρ-- τε χα μπερ---για συρ

τε χα μπερ για---- στο Μορ για--- μω ρε παι δια

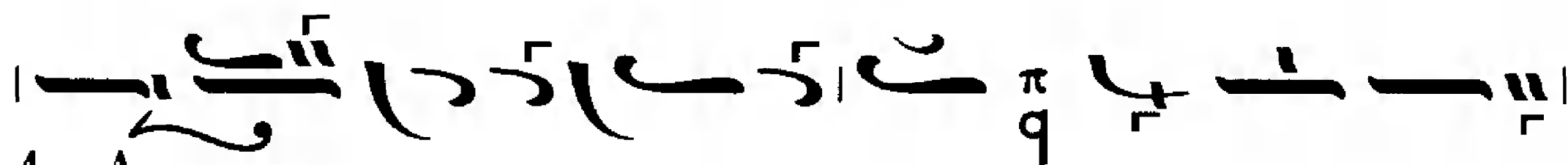
Ἦρθαν τὰ Τσακωνόπουλα κι ὁ καπετὰν Γιωργάκης·
 πήρανε χῶ- πήρανε χῶρες καὶ χωριά,
 μωρὲ παιδιά.
 Πήρανε χῶρες καὶ χωριά, χωριὰ καὶ βιλαέτια·
 πήρανε τή, πήρανε τὴ Μονεμβασιά,
 γειὰ σας παιδιά.
 Πήρανε τὴ Μονεμβασιά, τὸ παινεμένο κάστρο·
 ὦχ, καρτέραγε, καρτέραγε Τροπολιτσά,
 μωρὲ παιδιά.
 Καρτέραγε Τροπολιτσά σὲ δυό, σὲ τρεῖς ἡμέρες,
 νὰ ἰδῆς τσακῶ- νὰ ἰδῆς τσακῶνικο σπαθί,
 μωρὲ παιδιά.
 Νὰ ἰδῆς τσακῶνικο σπαθί, πραστιώτικο ντουφέκι.

Ἀφήνω γειὰ στὸν Ὀλυμπο

Θεσσαλίας

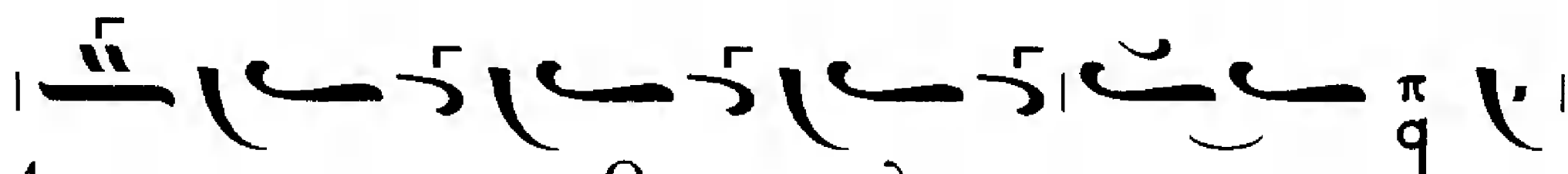
Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

1. Α α φη η νω ω γεια α φη νω ω

2. και αι γεια α στα α κο και γεια στα α

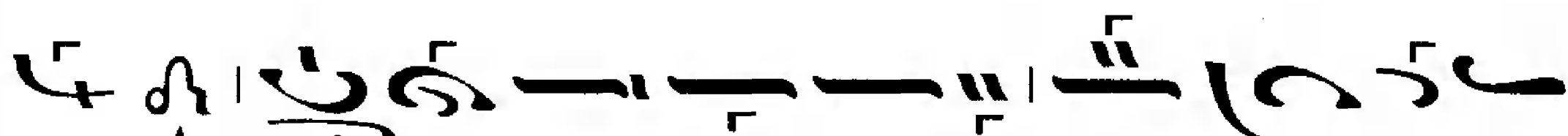

1. γεια α στον Ο ο λυ υ μπο ο

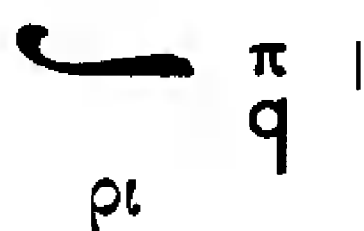
2. κο ορ φο βου ου ου ου νια α

3. Γιω ωρ γα α κη ημ κα πε ε τα νιε

εμ Δ τ'Ο ο λυ υ μπου ου το ξι ι φτε

ρι

Ἀφήνω γειὰ, ἀφήνω γειὰ στὸν Ὀλυμπο
καὶ γειὰ στὰ κο- καὶ γειὰ στὰ κορφοβούνια.
Γιωργάκη μ' καπετάνιε μ', τ' Ὀλύμπου τὸ ξιφτέρι.

Σ' ἐσᾶς λημέ- σέ σᾶς λημέρια μ' ἔρημα,
πλατάνια μέ, πλατάνια μέ τοὺς ἴσκιους.
Γιωργάκη μ' καπετάνιε μ', τ' Ὀλύμπου τὸ ξιφτέρι.

Βρυσοῦλες μέ, βρυσοῦλες μέ τὰ κρία νερά

Α ----- φη ---- νω ---- γεια α φη νω ----
 και ----- γεια ---- στα ---- κο και γεια στα ----

γεια ---- στον Ο ---- λυ ---- μπο
 κορ ---- φο βου ----- νια

Γιωρ---- γα--- κημ- κα -- πε -- τα νιεμ-- το -- ξι--- φτε ρι
 τΟ ----- λυ-- μπου-

καὶ χαμηλοί, καὶ χαμηλοί μου κάμποι.
 Γιωργάκη μ' καπετάνιε μ', τ' Ὀλύμπου τὸ ξιφτέρι.

Ἀφήνω γειά, ἀφήνω γειὰ στοὺς σταυραητοὺς
 καὶ σ' ὅλα τά, καὶ σ' ὅλα τὰ ξιφτέρια.
 Γιωργάκη μ' καπετάνιε μ', τ' Ὀλύμπου τὸ ξιφτέρι.

Ἀφήνω γειά, ἀφήνω γειὰ στ' ἀργυροφέγγαρο
 καὶ στ' ἀργυρό, καὶ στ' ἀργυρὸ φεγγάρι.
 Γιωργάκη μ' καπετάνιε μ', τ' Ὀλύμπου τὸ ξιφτέρι.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὸν καπετὰν Γιωργάκη Ὀλύμπιο (1772-1821), ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως. Γεννήθηκε στὸ Βλαχολεῖβαδο (Λιβιάδι) τοῦ Ὀλύμπου καὶ κατήγετο ἀπ' τὴν ἀρματολικὴ οἰκογένεια τῶν Λαζαίων.

Τὸ 1803 πῆγε στὸ Βουκουρέστι, ὅπου κατόπιν συνεννόησε μετὰ τοῦ ἐκεῖ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Ὑψηλάντη, κατήρτισε ἀξιόμαχο στρατιωτικὸ σῶμα ἀπὸ Ἑλλήνες τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Τὸ 1820 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τὸν διώρισε ἀρχιστράτηγο τῶν στρατευμάτων τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἐν ὧσι τῆς προετοιμαζομένης Ἐπανάστασεως. Μετὰ τὴν καταστροφὴ στὸ Δραγατσάνι ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος συνέχισε τὸν ἀγῶνα μέχρι τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1821, ὅποτε καταδιώχθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ κλείστηκε στὴν Μονὴ Σέκου στὴ Μολδαβία. Ἐκεῖ ἀγωνίστηκε κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι τὸν πολιορκησαν. Περιῆλθε ὅμως σὲ δυσκολώτατη θέση λόγῳ ἐλλείψεως ὕδατος καὶ τροφῶν. Γιὰ νὰ μὴ συλληφθῇ, ἔβαλε φωτιά στὴν πυριτιδαποθήκη καὶ ἀνατινάχτηκε στὸν ἀέρα μὲ 11 συντρόφους του.

Δ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ
ΣΕ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΜΑΣ

Στὸ γνωστὸ σκοπὸ «Τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ βουνά», σελ. 111-112 τραγουδιέται καὶ τὸ ἀκόλουθο τραγούδι, ποὺ ἀναφέρεται στὴ δράση ἐνόπλων ἐλληνικῶν σωμάτων στὴ Μακεδονία μετὰ τὸ 1894, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων καὶ τὴν προετοιμασία γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Ὁ Μπρούφας ποὺ ἀναφέρει τὸ τραγούδι καταγόταν ἀπὸ τὴ Ζάχα Γρεβενῶν. Σύμφωνα μὲ πληροφορίες τῶν ντόπιων, ἔπεσε μαχόμενος τὸ 1886 στὶς Σιδηρὲς Πύλες. Ἐπίσης ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα ὑπῆρξαν καὶ οἱ δύο ἄλλοι ποὺ μνημονεύονται στὸ τραγούδι, Ζαρκάδας καὶ Τάκης. (Βλ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, *Ἑλληνικά Δημοτικά Τραγούδια*, τ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1962, σελ. 176, 177).

Τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ βουνὰ κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
τὸ λέει κι ὁ πετροκότσυφας σ' ἀντάρτικα λημέρια.
Οἱ ἀντάρτες ἐσκορπίσανε, γινήκανε μπουλούκια,
ὁ Μπρούφας στὸ Μορίχοβο*, Ζαρκάδας στὰ Καλιάρια**
κι ὁ Τάκης ὁ περήφανος ψηλὰ στὸ Περιστέρι.
Καὶ πάλιν ἐσυνάχτηκαν στὴν Παναγιὰ Λιμνίτσα
κι ἐκεῖθε στέλνουν προσταγὴ καὶ τὴν Τουρκιὰ τρομάζουν.
«Τοῦρκοι, καθῆστε φρόνιμα, σᾶς καῖμε τὰ χωριά σας!
δὲν εἶναι ὁ περσινὸς καιρὸς, Βουλγάρ' ἀρκουδιαραῖοι,
μόν' εἶναι Ἑλληνόπουλα, ποὺ ζοῦνε στὰ λαγκάδια
καὶ πολεμοῦνε τὴν Τουρκιὰ καὶ νύχτα καὶ ἡμέρα».

* Ὁροπέδιο τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

** Καῖλάρια Κοζάνης.

Ποιά μάνα ἔχει δυὸ παιδιὰ

Ἦχος ἴσ' Πα

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

Ποια μα α να α ε χει δυο ο παι
 δια α α στο ον πο λε μο ο σταλ
 με ε ε να α πες τη η ης να α μη
 ην τα κα αρ τε ρη η η

Ποιά μάνα ἔχει δυὸ παιδιὰ στὸν πόλεμο σταλμένα,
 πές της νὰ μὴν τὰ καρτερῇ.

Πές της νὰ μὴν τὰ καρτερῇ, νὰ μὴν τὰ περιμένῃ,
 ἵτι ἐκεῖνα σκοτωθήκανε.

Ἵτι ἐκεῖνα σκοτωθήκανε στὸ Δομοκὸ στῇ μάχῃ.
 Κι ὁ Δομοκὸς φέρνει νερά.

Κι ὁ Δομοκὸς φέρνει νερά, ποτάμια θολωμένα,
 φέρνει καὶ μιὰ γλυκομηλιά.

Ποια μα να ----- ε χει δυο-- παι ---
 δια ---- στον πο λε μο-- σταλ-- με να --- πεσ'--
 της να ---- μην -- τα καρ---- τε ρη -----

*Φέρνει και μιὰ γλυκομηλιά στὰ μῆλα φορτωμένη
 κι ἀπάνω στὰ κλωνάρια της δυὸ ἀδέρφια ἀγκαλιασμένα.
 Τό 'να τηράει τὸ Δομοκό, τ' ἄλλο τὴ Μακρυνίτσα.
 ἤ: Τό 'να τηράει τὴν Ἑπειρο, τ' ἄλλο τ' Μακεδονία.
 Καὶ μιὰ βαρκούλα ἔρχεται μὲ τὰ πανιὰ ἀπλωμένα.
 Μέσ' ἦταν ἡ μανούλα τους, ζητώντας τὰ παιδιὰ της.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴν πολύνεκρη μάχη ποὺ ἔγινε στὸ Δομοκὸ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων στὶς 5 Μαΐου τοῦ 1897, ὅπου ἡττήθηκαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τούρκοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ εἰσβάλουν στὴ Λαμία. Μὲ τὴ μεσολάβηση ὅμως τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας οἱ Τούρκοι σταμάτησαν στὴ θέση «Ταράτσα» τῆς Λαμίας, ὅπου ὑπογράφηκε ἀνακωχή (8 Μαΐου). Ἀργότερα, μὲ τὴ συνθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως (12 Νοεμβρίου 1897) ἡ Τουρκία ἐγκατέλειψε τὴ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἑλλάδα ὑποχρεώθηκε στὴν καταβολὴ πολεμικῶν ἀποζημιώσεων.

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Δὲ λαλεῖς καημέν' ἀηδόνι

Ἦχος Πά

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

Δε ε λα α α λει ει εις λα λεις
 καη με ε ν'α αη δο ο νι ι το πρω
 ι με τη η δρο ο σια α α α
 λα λαη δο νι μου ου γλυ υ υ υ κα α
 α

Δὲ λαλεῖς, λαλεῖς, καημέν' ἀηδόνι,
 τὸ πρωῒ μέ τῇ δροσίᾳ,
 λάλ' ἀηδόνι μου γλυκά.

Νὰ ξυπνή- ξυπνήσης τὸν ὑγιό μου,
 ποῦν' ἀπάνω στὰ ψηλά,
 καὶ στὸ γέρο Ὀλυμπο*.

Γιὰ νὰ διώ- νὰ διώξη τοὺς ἐχθρούς μας
 ἀπ' τὴν ἔνδοξή μας γῆ,
 τὴ γλυκειὰ πατρίδα μας.

* «Στῆς Ἡπείρου τὰ βουνά», ὅταν τραγουδιέται γιὰ τὴν 28ῃ Ὀκτωβρίου.

Δε λα λεις λα λεις καη με ναι νι
 το πρωι με τη δροσια λα λαη δο νι
 μου γλυ κα

Ἡ Δέ λαλεῖς, λαλεῖς καημέν' ἀηδόνι
 τὸ πρωὶ μέ τῇ δροσίᾳ,
 λάλ', ἀηδόνι μου, γλυκά.

Νὰ ξυπνή- ξυπνήσης τὸν ὑγιό μου
 ποῦν' ἀπάνω στὰ βουνά
 καὶ στὸ γέρο Ὀλυμπο.

Νὰ τοῦ εἰπῇς, τοῦ εἰπῇς, καημέν' ἀηδόνι,
 νὰ θυμᾶται τὴν εὐχή,
 τὴν εὐχή τῆς μάνας του.

Ἄν δὲ διώ- δὲ διώξῃ τοὺς ἐχθροὺς μας
 ἀπ' τὴν ἐνδοξή μας γῆ
 τὴ Μακεδονία μας.

Κι οὔτε ἔ- κι οὔτε ἓναν δὲν ἀφήσῃ
 νὰ πατῇ τὰ χῶματα
 στὴν ἀγία μας τὴ γῆ.

Δὲν τὸν ἔ- τὸν ἔχω πιά παιδί μου.
 μάνα του δὲν εἶμαι πιά,
 μάνα του δὲν εἶμαι πιά.

Λάλησι, κοῦκι μ', λάλησι

Μακεδονίας

Ἦχος $\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$ Βου

Ρυθμός τετράσημος.

$\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$
 Λα λη η σι κου ου κιμ $\text{♩} \text{ } \text{♩}$ λα α α

$\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$
 λη η σι ο πω ως λα λου ου

$\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$
 σες $\text{♩} \text{ } \text{♩}$ πρω ω ω τα Βαϊ και μη λα

$\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$
 λεις $\text{♩} \text{ } \text{♩}$ βαϊ και μη η λα α α α λεις $\text{♩} \text{ } \text{♩}$

$\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$
 βαϊ και μη λα λεις $\text{♩} \text{ } \text{♩}$ λα λεις πα ρα α κη

$\text{♩} \text{ } \text{♩} \text{ } \text{♩}$
 η ρα $\text{♩} \text{ } \text{♩}$

Λάλησι, κοῦκι μ', λάλησι, ὅπως λαλοῦσες πρῶτα.
 Βαϊ, καὶ μὴ λαλῆς, βάϊ καὶ μὴ λαλῆς,
 καὶ μὴ λαλῆς παράκηρα.

Τί νὰ λαλήσω, βρέ παιδιά, καὶ τί νὰ μολοήσω·
 βάϊ, μᾶς ἦρθε ἡ Ἄ- βάϊ, μᾶς ἦρθε ἡ Ἄ-

Λα λη --- σι κου κιμ

λα --- λη --- σι ο πως --- λα

λου --- σες πρω --- τα

Βαϊ και μη λα λεις βαϊ και μη λα ---

λεις βαϊ και μη λα λεις λα λεις πα

ρα κη ρα

βάϊ, μάς ἤρθε ἡ Ἀνοιξη πικρή.

Μάς ἤρθε ἡ Ἀνοιξη πικρή, τὸ Καλοκαίρι μαῦρο,
βάϊ, καὶ τὸ μεσο- βάϊ, καὶ τὸ μεσο-
βάϊ, καὶ τὸ μεσοκαλόκαιρο.

Καὶ τὸ μεσοκαλόκαιρο πικρὸ φαρμακωμένο.

Σημ.: Ἐκ τοῦ μουσικοῦ παραρτήματος τῆς Φόρμιγγος.

Τρία πουλάκια κάθουνταν

Δ. Μακεδονίας

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

Τρι α α α που ου λα κιὰϊ μαν α

μαν κιὰ κα α α θου ουν τα αν

στης Νια ου στας το κα στρο Μα κρυ νι

ι ι τσα α μου καη μο πο χει η

καρ δι ι ι τσα α α μου ου

Ἐπωδός

Ε να μη λο ο α μαν κιὰλ λο μη

λο ο α μαν βρα δυα α σι ι κι ι

που ου θα μει νω

Τρι α ----- που ----- λα κι αϊ μονα μαν κι α
κα ----- θουν ----- ταν, στῆς Νια ου στας το ---
κα --- στρο -- Μα κρυ νι ----- τσα --- μου καη μο πο χει--- καρ
δι----- τσα ----- μου--- ε να μη λο α μαν κι αλ λο
μη λο α μαν βραδυα- σι ι κι ----- που --- θα με νω

*Τ*ρία πουλά- κι αϊμάν, αμάν -κια κάθουνταν
στῆς Νιάουστας τὸ κάστρο, Μακρυνίτσα μου,
καημὸ πῶχει ἡ καρδίτσα μου
Ἐπωδὸς Ἐνα μῆλο, αμάν, κι ἄλλο μῆλο, αμάν,
βράδυασε κι ποῦ θὰ μείνω.

Τὸ ἔνα τηράει, κι αϊμάν, αμάν, τὰ Βοδενά,
τ' ἄλλο τῇ Σαλονίκη, Μακρυνίτσα μου,
καημὸ πῶχει ἡ καρδίτσα μου
Ἐπωδὸς Ἐνα μῆλο, αμάν, κι ἄλλο μῆλο, αμάν,
βράδυασε κι ποῦ θὰ μείνω.

Τὸ τρίτο τό, κι αϊμάν, αμάν, καλύτερο,
μοιρολογάει καὶ λέει: Μακρυνίτσα μου,
καημὸ πῶχει ἡ καρδίτσα μου
Ἐπωδὸς Ἐνα μῆλο, αμάν, κι ἄλλο μῆλο, αμάν,
βράδυασε κι ποῦ θὰ μείνω.

Μᾶς πάτησαν, κι αἶμάν ἀμάν, μᾶς χάλασαν·
μᾶς πῆραν τὶς γυναῖκες, Μακρυνίτσα μου,
καημὸ πῶχει ἡ καρδίτσα μου
Ἐπωδὸς Ἕνα μῆλο, ἀμάν, κι ἄλλο μῆλο, ἀμάν,
βράδυασε κι ποῦ θὰ μείνω.

Πῆραν γυναῖ- κι αἶμάν, ἀμάν, -κες μὲ παιδιά·
καὶ πεθερὲς μὲ νύφες, Μακρυνίτσα μου,
καημὸ πῶχει ἡ καρδίτσα μου
Ἐπωδὸς Ἕνα μῆλο, ἀμάν, κι ἄλλο μῆλο, ἀμάν,
βράδυασε κι ποῦ θὰ μείνω.

Σημ.: Ἡ ἐπωδὸς «Ἕνα μῆλο...» μπορεῖ νὰ ᾄδεται καὶ ἀνὰ δύο μουσικὲς
στροφές.

Στῆς Στάτιστας τὰ μέρη

Δ. Μακεδονίας

Ἦχος Δι' () Δευτερόπρωτος

Ρυθμός ἐπτάσημος.

 Στῆ ἡ ἡς Στὰ τι ι στα ας τα α α

 με ε ε ρη ἡ τα α με ε ε ρη

 σι ι ι μα στήν Κα α α στου ουρ για

 α α δεν κλαι τι ι μα νις μα νι ις

 κι πι ι δγια α α

Στῆς Στάτιστας τὰ μέρη, τὰ μέρη,
 σιμὰ στήν Καστουργιά,
 δέν κλαῖτι μάνις, μάνις κι πιδγιά.

Σκοτώσανε τὸν Παῦλο, τὸν Παῦλο,
 τὸν Παῦλο τὸ Μελᾶ,
 δέν κλαῖτι χῶρις, χῶρις κι χουργιά.

Τρεῖς μέρις ξαπλουμένους, ξαπλουμένους,
 ὁ Παῦλος ὁ Μελᾶς,
 δέν κλαῖς καημέ- καημένο ἐλληνικό.

Στης--- Στα τι --- στας τα ---

με --- ρη --- τα --- με --- ρη

σι --- μα στην Κα --- στουρ --- για --- δεν

κλαι τι --- μα νις μα νις --- κι --- πι --- δγια ---

Σημ.: Ὁ Παῦλος Μελάς (1870-1904) ὑπῆρξε ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Φέροντας βαρύτατα τὴν ἥττα τοῦ 1897, ἔγινε μέλος τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου ποὺ εἶχε ἰδρυθῇ τὸ 1900 γιὰ ἐμφύχωση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, ποὺ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ βρισκόταν σὲ μεγάλη ἀπογοήτευση ἐξ αἰτίας τῶν τουρκικῶν αὐθαιρεσιῶν καὶ τῆς δράσεως τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων.

Στις 18 Αὐγούστου τοῦ 1904, ὁ Παῦλος Μελάς ὑπὸ τὸ ὄνομα καπετὰν Μίκης Ζέζας, ἐπικεφαλῆς 35 ἀνδρῶν εἰσῆλθε στὰ μακεδονικὰ ἐδάφη, ὅπου ἄρχισε τὴ δράση του. Εὐρισκόμενος στὶς 13 Ὀκτωβρίου 1904 στὴ Στάτιστα, κυκλώθηκε ἀπὸ τουρκικὸ ἀπόσπασμα, ὕστερα ἀπὸ προδοσίαν τῶν κομιτατζήδων. Μετὰ ἀπὸ δίωρη σκληρὴ μάχη, διέταξε ἔξοδο κατὰ τὴν ὁποία πληγώθηκε θανάσιμα καὶ μετὰ ἀπὸ λίγη ὥρα πέθανε.

Ἡ εἶδηση τοῦ θανάτου τοῦ Παύλου Μελά συγκλόνησε τὸ πανελλήνιο. Τὸ ὄνομά του κατέστη σύμβολο τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα, πλῆθος δέ, κατόπιν, ἀξιωματικῶν καὶ ἀπλῶν πολιτῶν πύκνωσαν τίς τάξεις τῶν Μακεδονομάχων.

Ἑσεῖς πουλιά μ' πιτούμενα

Μακεδονίας

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα^ρ

Ρυθμός επτάσημος

|| $\overset{\sim}{\text{—}} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \overset{\sim}{\text{—}} \overset{\sim}{\text{—}} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \uparrow$
 ω'Ε ε σεις που λια μ' που λια μ^ρ πι του ου
 — \uparrow $\text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \overset{\sim}{\text{—}} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} \uparrow$
 ου του με να α α^ρ πι ι
 $\uparrow \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—}$
 τα τι στου ουν α α ε ε ρα α
 $\text{—} \text{—} || \overset{\sim}{\text{—}} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \overset{\sim}{\text{—}} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} ||$
 μη ην ει ει^ρ δα τε που λια αμ του
 || $\text{—} \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \overset{\sim}{\text{—}} \text{—} ||$
 Γιω ω ωρ γη η η μα α^ρ ας

ν' Ἑσεῖς πουλιά μ', πουλιά μ' πιτού- νου-μενα, πιτᾶτι στοὺν ἀέρα, μὴν εἶδατε, πουλιά μ', τοῦ Γιώργη μας.

Μὴν εἶδατε, πουλιά μ', τοῦ Γιώ -νω-ργη μας, τὸν καπετὰν Για- γλή μας:

νέψες, προψές, παιδιά μ', τὸν εἶδαμε.

ν' Ἐψές, προψές, παιδιά μ', τὸν εἴ-νει-δαμε, κάτου εἰς τὴν Ἀθήνα, παλληκαράκια ὁ Γιώργης μάζευε.

Παλληκαράκια ὁ Γιώργης μα-νά-ζεψε καὶ ὅλο Μακεδόνες:

Ne σεις που λαμ που λαμ πι
του ----- νου με να ----- πι τα τι
στουν α ε ρα---- μην --- ει δα
τε που λαμ-- το Γιωρ ---- γη ---- μας -----

τὰ ἔμασε, Γιώργης, τὰ σύναξε.

Τὰ ἔμασε, παιδιά μ', τὰ σύ-νυ-ναξε, κάθεται τὰ ρωτάει:
«Παιδιά μου, τί ἀποφασίζετε.

Παιδιά του, τί ἀποφασί-νι-ζετε γιὰ τὴ γλυκεῖα πατρίδα;»
«Τί λές, τί λές, μωρ' καπετὰν Γιαγλή;

Τί λές, τί λές, μωρ' καπετά-να-ν Γιαγλή, τί λόγια συντυχαίνεις;
Ἐμεῖς μπροστά, Γιαγλή μ', θὰ φύβγουμε.

Ἐμεῖς μπροστά, παιδιά μ', θὰ φύ-νυ-βγουμε καὶ σὺ νὰ ἔρθης πίσω».
Σὰν τ' ἄκουσε ὁ καπετὰν Γιαγλῆς.

Σὰν τ' ἄκουσε ὁ καπετά-να-ν Γιαγλῆς βαρεῖα τοῦ κακοφάνη
κι ἄρπαξε τ' ἄλαφρύ, παιδιά μ', σπαθί.

Σημ.: Ὁ καπετάν Γιαγλής, πρῶην ἀρχηγὸς ληστῶν, ἔδρασε κυρίως στὴν περιφέρεια τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα. Στρατολογήθηκε αὐτὸς καὶ ἄλλοι Μακεδονομάχοι ἀπὸ τὸν Μακεδονικὸ Σύνλογο «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος», ποὺ εἶχε τὴν ἔδρα του στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπεστάλη στὴ Μακεδονία καὶ στὶς 15 Μαΐου τοῦ 1906 ἀποβιβάστηκε στὴ Χαλκιδική.

Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν χωρὶς τὴ συγκατάθεση καὶ τὸν ἔλεγχο τοῦ Γενικοῦ Προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ σῶμα τοῦ καπετάν Γιαγλῆ ἐνεργοῦσε σχεδὸν αὐτόνομα καὶ πολλές φορές ἐνόχλησε αὐτοὺς ποὺ εἶχαν στὰ χέρια τους τὴν τύχη τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Μακεδονίας μὲ τίς ἐνέργειές του. Γι' αὐτὸ καὶ καταβλήθηκαν σύντονες προσπάθειες τῶν προξενίων Θεσσαλονίκης καὶ Σερρῶν νὰ θέσουν ὑπὸ ἔλεγχο τὸ σῶμα τοῦ Γιαγλῆ.

Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴ στρατολογία Μακεδόνων γιὰ τὴν ἐπάνδρωση τοῦ ἐπαναστατικοῦ σώματος τοῦ καπετάν Γιώργη Γιαγλῆ.

Κορίτσι' ἀπὸ τὴν Καστοργιά (Α)

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

Ω ω ρε ε ε ε κο ο ρι ι τσια

α α α πο ο κο ο ρι ι τσια πο

ο ο ο ο ο τη ην Κα α στο ο ορ

για α α Κο ρι ι ι ι ι ι τσια

α πο ο τη η η ην Κα α α στορ για α

κια πτη η η η η η Βλα α χο

οκ κλη η η η σιου ου λα

Ω --- ρε --- κο --- ρι --- τσια ---

πο --- κο --- ρι --- τσια

πο --- την --- Κα --- στορ ---

για --- κο

ρι --- τσια --- πο --- την ---

Κα --- στορ για κια

πτη --- Βλα --- χοκ - κλη ---

σιου λα

Ὠρέ, Κορίτσι' από, κορίτσ' από την Καστοργιά·
 κορίτσ' από την Καστοργιά κι απ' την Βλαχοκκλησιούλα,
 (ῥ: Μακεδονία)

ὦρέ, γιὰ ᾿λᾱτε λί- γιὰ ᾿λᾱτε λίγο παρὰ ᾿δῶ·
γιὰ ᾿λᾱτε λίγο παρὰ ᾿δῶ κάτι νὰ σᾱς ρωτήσω.

ὦρέ, ποιός εἶσαι σύ, ποιός εἶσαι σὺ ποὺ μᾱς ρωτᾱς;
ποιός εἶσαι σὺ ποὺ μᾱς ρωτᾱς καὶ θέλεις νὰ σοῦ εἰποῦμε.

ὦρέ, ἐγὼ εἶμ' ὁ Πα- ἐγὼ εἶμ' ὁ Παῦλος ὁ Μελᾱς·
ἐγὼ εἶμ' ὁ Παῦλος ὁ Μελᾱς τῆς Καστοργιᾱς καμάρι.

Στὸν παραπάνω σκοπὸ τραγουδιέται συνήθως καὶ τὸ ἀκόλουθο τραγούδι
γιὰ τὸν Παῦλο Μελᾱ:

*Ποιός εἶν' ἄξιος καὶ γρήγορος, ἄξιος καὶ παλληκάρι,
γιὰ νὰ διαβῇ τὰ σύνορα νὰ πάη στὴν Ἀθήνα·
νὰ πάη νὰ εἰπῇ τῆς Παύλαινας τῆς μικροπαντρεμένης,
νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ Λαμπρή, φλωργιὰ νὰ μὴν κρεμάσῃ.
Τὸν Παῦλο τὸν σκοτώσανε μέσ' στὴ Μακεδονία.
(ἦ: στῆς Καστοριᾱς τὰ μέρη)
Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε κι ἄσπρα τὸν τριγυρνᾶνε.

* Οἱ στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες
τῆς μελωδίας.

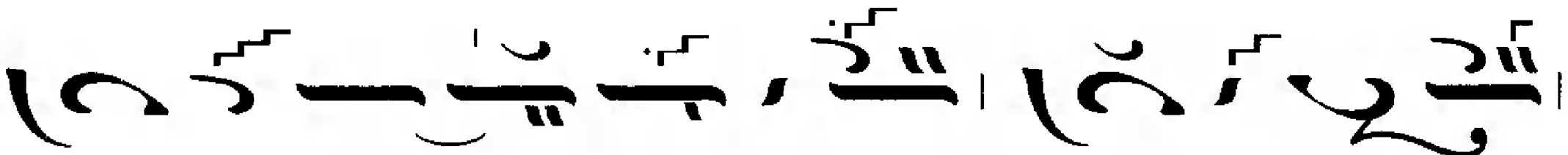
Κορίτσι' από τήν Καστοργιά (B)

Ἦχος $\frac{4}{q}$ Πα

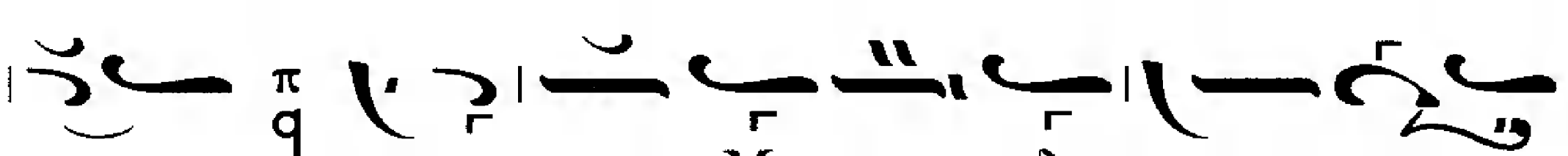
Ἐλεύθερα. Καθιστικό.

 Ω ρε Κο ρι τσια πο τήν Κα στορ για α

 α α α α α α α α α α α α

 α α $\frac{p}{q}$ κιαπ τη Μα κε δο νι ι ι

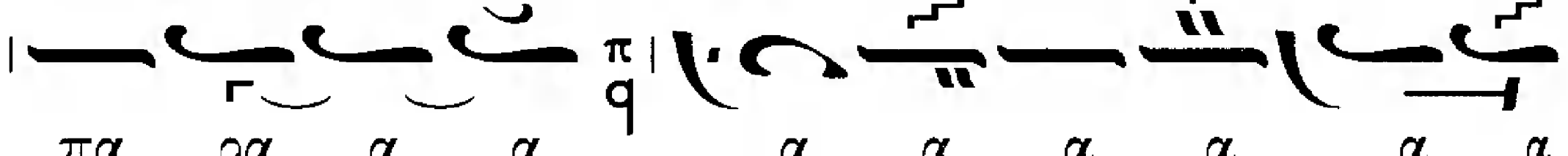
 ι ι $\frac{6}{\lambda}$ ι ι ι ι α α α α α α

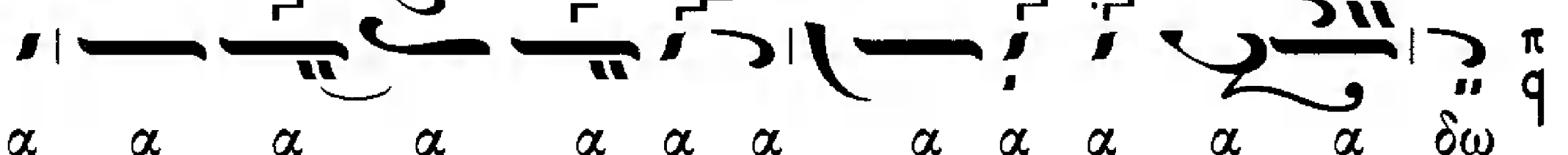
 για κα τε βη $\frac{p}{q}$ για κα τε ε ε ε βη

 η η η η η η η η η η τε ε ε ε

 πα ρα α α $\frac{p}{q}$ α α α α α α

 α α α α α α α α α α α δω $\frac{p}{q}$

Ελεύθερο ρυθμού

Ω ρε Κο ρι τια πο την Κα στορ για -----

----- κιαπ τη Μα κε δο

vi ----- α-----

-----για κα τε βη για κα τε βη -----

----- τε πα ρα-----

----- δω

Ὁρέ, Κορίτσι' ἀπὸ τὴν Καστοργιά κι ἀπ' τὴ Μακεδονία,
 γιὰ κατεβῆ- γιὰ κατεβῆτε παρὰ δῶ.
 Ὁρέ, γιὰ κατεβῆτε παρὰ δῶ, κάτι νὰ σᾶς ρωτήσω:
 «Μὴν εἶναι Τοῦ- μὴν εἶναι Τοῦρκοι στὸ χωριό».
 «Ὁρέ, ποιὸς εἶσαι σὺ ποὺ μᾶς ρωτᾷς, μὴν εἶναι Τοῦρκοι στὸ χωριό».
 «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Παῦλος ὁ Μελᾶς.
 Ἐγὼ εἶμαι ὁ Παῦλος ὁ Μελᾶς στὸν κόσμον ξακουσμένος,
 πῶχον τρομάζει τὴν Τουρκιά».

Λεβέντης έξεκίνησε

Μακεδονίας

Ήχος $\frac{4}{4}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

Λε βεν της ε ξε κι νη σε που με
 ε σα απ τη ην Α θη η να α που
 ου δε εν ψη φι ι ι που ου δεν ψη
 φι ι ζει ου Παυ λος τή η ζώ ω η

Λεβέντης έξεκίνησε 'πού μέσ' άπ' τήν Άθήνα,
 πού δέν ψηφί- πού δέν ψηφίζει ού Παῦλος τή ζωή.

Στήν Καστοργιά βαρέθηκε, στή Στάτιστα στ' αὔλάκι.
 «Μάνα μ', δέ θέλω, μάνα μ', δέ θέλω κλάμα- κλάματα.

Μάνα μ', δέ θέλω κλάματα, δέ θέλω μοιρολόγια,
 'μένα μέ κλαίγουν, 'μένα μέ κλαί- μέ κλαίγουν τὰ πουλιά.

'Μένα μέ κλαίγουν τὰ πουλιά, μέ κλαῖν τὰ χελιδόνια,
 μέ κλαίει κι ή, μέ κλαίει κι ή πατρί- πατρίδα μου».

Λε βε ντης ε ξε κα νι -----

σε που με ----- σα ---- 'πτην ---- Α

θη ----- να ----- που ----- δεν ---- ψη

φι ----- 'που ---- δεν ψη φι ---- ζειο ----

Παυ λος τη ----- ζω ----- η

Ἰσεῖς βουνά τοῦ Γρίμποβου

Ἡπείρου-Θεσσαλίας

Ἦχος λ' ᾠὴ Νῆ

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Ἰ σεις βου να του Γρι ι ι του Γρι μπο

 βου ᾠ Bou να α α της Μα νω λια α α σας

 λι γο για χα για χα μπη λω σε ε τε ᾠ

Ἰσεῖς βουνά τοῦ Γρί-τοῦ Γρίμποβου, βουνά τῆς Μανωλιάσας,
λίγο γιὰ χα- γιὰ χαμπηλώσετε·

Λίγο γιὰ χαμπηλώ- νω-σετε κάνα ντουφέκι τόπο,
γιὰ νὰ φανοῦν , φανοῦν τὰ Γιάννενα.

Γιὰ νὰ φανοῦν τὰ Γιά- τὰ Γιάννενα, τὸ ἔρημο Μπιζάνι,
πῶς πολε- πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες.

Πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕ- οἱ Ἕλληνες μὲ τούρκικα ἀσκέρια,
πέφτουν κανό- κανόνια σὰ βροχή.

Πέφτουν κανόνια σὰ, μωρ', σὰ βροχή, ὀβίδες σὰ χαλάζι
κι αὐτὰ τὰ λια- τὰ λιανοντούφεκα.

Κι αὐτὰ τὰ λιανοντού- ντούφεκα σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης
κι ὁ στρατηγός, παιδιά μ', ἐφώναξε.

Ι σεις βου να του Γρι ----- του Γρι μπο

βου βου να ----- τηςΜα νω λια ----- σας λι --

γο για χα για χα μπη λω σε --- τε

Φύγαν ὅλα τὰ παιδιὰ

Ρούμελης-Μοριά

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

Φυ υ γαν ο μω ρε φυ υ γαν ο ο φυ
 υ γα αν ο λα τα α παι αι δια φυ
 υ γα αν ο λα τα α παι αι δια και αι
 ρη η μα ξαν τα α χω ωρ για

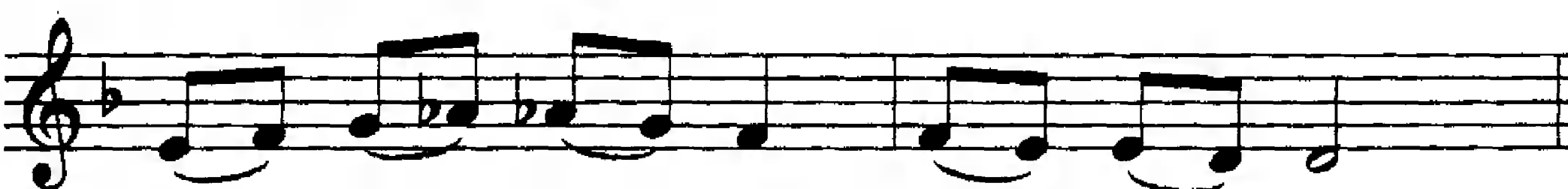
Φύγαν ὅ- μωρέ, φύγαν ὅ- φύγαν ὅλα τὰ παιδιὰ,
 φύγαν ὅλα τὰ παιδιὰ
 καὶ ρημάξαν τὰ χωργιά.
 Φύγαν ὅ- μωρέ, φύγαν ὅ- φύγαν ὅλοι οἱ λεβέντες,
 φύγαν ὅλοι οἱ λεβέντες
 καὶ ρημάξαν οἱ ταβέρνες.
 Πᾶν' νὰ πο- μωρέ παιδιὰ, πᾶν' νὰ πολεμήσουνε,
 πᾶν' νὰ πολεμήσουνε
 καὶ πίσω νὰ γυρίσουνε.

Φυ--- γαν ο μω ρε φυ -- γαν ο ----- φυ--- γαν---ο---- λα

τα --- παι -- δια φυ --- γαν-- ο--- λα τα -- παι -- δια

και --- ρη --- μα --- ξαν τα ---- χωρ ---- για

Σημ.: Τὸ τραγούδι εἶναι νεώτερο, Ρουμελιώτικο καὶ Μοραΐτικο, καὶ ἀναφέρεται στὴν ἐρήμωση τῶν χωριῶν ἐξ αἰτίας τῆς στρατολογήσεως τῶν νέων γιὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες τοῦ 1912-13 καὶ μετέπειτα. Τραγουδήθηκε ὅμως καὶ σὲ κατοπινὲς περιόδους πολεμικῶν περιπετειῶν τῆς πατρίδας μας γι' αὐτὸ καὶ ὁ τελευταῖος στίχος «πᾶν' νὰ πολεμήσουνε, τὴν Πόλη νὰ πατήσουνε», γιὰ τὸ 1940: «πᾶν' νὰ πολεμήσουνε, τοὺς Ἴταλοὺς νὰ σβήσουνε».

Στὸν ἴδιο σκοπὸ τραγουδιέται καὶ τὸ ἀκόλουθο μοραΐτικο τραγούδι:

*Πέρασα ἀπ' τὰ Δέρβαινα
κι εἶδα σπίτια ἔρημα
κι εἶδα μανοῦλες κλαίγανε
καὶ μιὰ τὴν ἄλλη λέγανε:
«Φύγαν ὅλα τὰ παιδιὰ
καὶ ρημάξαν τὰ χωριά».
Μπῆκαν κορίτσια στὸ χορὸ
καὶ χορεύουνε καὶ κλαῖνε,
ποῦν' τὰ παλληκάρια λένε.
Τὰ παλληκάρια φύβγανε

καὶ στὸ Μπιζάνι πήγανε.
(ἢ στὸ Λαχανᾶ ἐπήγανε)

ἦ

Τὰ παλληκάρια φύβγανε
πᾶνε νὰ πολεμήσουνε·
πᾶνε νὰ πολεμήσουνε
τοὺς Τούρκους νὰ νικήσουνε.
(ἦ καὶ πίσω νὰ γυρίσουνε)

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς πιὸ πάνω γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Τί ἔχεις καημένε κόρακα

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

Τιε χει εἰ εἰς καη με μω ρε ε κο ο ρα

α α α α κα τιε χει εἰ εἰς καη με

λε νε ε κο ο ρα α α κα

βρε ε κο ο ρα α κα κα α αη με ε

ε νε που ου ου σκου ου ζει εἰς και φω

ω ω να α α ζεις

Τί ἔχεις καημέ- μωρέ κόρακα,
τί ἔχεις καημένε-νε κόρακα,
βρέ, κόρακα καημένε, πού σκούζεις καὶ φωνάζεις.

Νὰ μὴ διψᾷς, μωρέ, κόρακα.
Νὰ μὴ διψᾷ-νας γιὰ αἵματα,

Τιε χεις--- καη με μω ρε --- κο--ρα -----

κα τιε χεις --- καη με νε νε --- κο -- ρα -----

κα βρε--- κο ---- ρα--- κα----- αη με -----

νε που ----- σκου -- ζεις-- και--φω ----- να ----- ζεις

βρέ κόρακα καημένε, γι' ανθρώπινα κεφάλια.
 Έβγα ψηλά, μωρέ κόρακα,
 έβγα ψηλά-να στο Λαχανά,
 βρέ κόρακα καημένε, κι αγνάντια στο Κιλκίσι.
 Καί κοίτα κα- μωρέ κόρακα,
 και κοίτα κά-να τή Τζουμαγιά,
 βρέ κόρακα καημένε, στο δόλιο Πουρναρέλι.
 Νά ιδής κορμιά, μωρέ κόρακα,
 νά ιδής κορμιά-να που κείτονται.

Σημ.: Τò τραγούδι αναφέρεται στη μάχη που έγινε μεταξύ των ελληνικῶν
 καὶ τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων στίς 19 Ἰουνίου τοῦ 1913 στήν περιφέ-
 ρεια τοῦ χωριοῦ Λαχανᾶ τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ. Ἡ μάχη αὕτη ὑπῆρξε
 σκληρὴ καὶ πεισματώδης καὶ ἔληξε μὲ νίκη τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ ἔμειναν στο
 πεδίο τῆς μάχης πλέον τῶν 2.700 στρατιωτῶν μας.

Παραμερᾶτε σύννεφα

Ρούμελης

Ἦχος $\frac{4}{\dot{\alpha}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

Ω ρε ε ε πα ρα α με ε ε ε

ρα α πα ρα με ρα α α α α τε

συ υν νε ε ε ε φα

πα ρα α α α α με ρα α τε ε ε

ε συ υν νε φα και κα α α α α τσε

τε ε στου ου ου ους κα α α μπους και

κα α α α α τσε τε ε στου ου ου

ους κα α μπους

Ω ---ρε --- πα ρα - με --- ρα --- πα ρα με

ρα --- τε συν -- νε --- φα πα

ρα --- με ρα-τε --- συν - νε φα και κα --- τσε

τε -στους -- καμ --- μπους και καμ πους

ὦρέ, παραμερᾶ- παραμερᾶτε σύννεφα·
 παραμερᾶτε σύννεφα καὶ κάτσετε στοὺς κάμπους,
 καὶ κάτσετε στοὺς κάμπους.
 ὦρέ, νὰ λάμψη ὁ ἥ- νὰ λάμψη ὁ ἥλιος στὰ βουνά·
 νὰ λάμψη ὁ ἥλιος στὰ βουνά, νὰ λιώσουνε τὰ χιόνια,
 νὰ λιώσουνε τὰ χιόνια.
 ὦρέ, ν' ἀνοίξουν τά, ν' ἀνοίξουν τὰ τηλέφωνα·
 ν' ἀνοίξουν τὰ τηλέφωνα καὶ τὰ ταχυδρομεῖα
 καὶ τὰ ταχυδρομεῖα,
 ὦρέ, νὰ στείλω γρά- νὰ στείλω γράμμα στὸ χωριό·
 νὰ στείλω γράμμα στὸ χωριὸ ἀπ' τὴ Μικρὰ Ἀσία,
 ἀπ' τὴ Μικρὰ Ἀσία.

Στὸν προηγούμενο σκοπὸ τραγουδιέται τὸ ἐπόμενο τραγούδι ποὺ ἀναφέρεται καὶ αὐτὸ στὴν Μικρασιατικὴ καταστροφή:

* *Ἐ*σεῖς βουνά τῆς Ἀγκυρας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας,
 ποτὲ νὰ μὴν ἀνθίσετε, ποτὲ μὴ λουλουδίστε
 γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔγινε πέρα στὴν Ἰωνία
 (ἦ: στὶς δεκατρεῖς Αὐγούστου).

Γιόμισαν τὰ βουνὰ κορμιὰ κι οἱ κάμποι παλληκάρια.
 Κι ἄλλα παιδιὰ ἔν' αἰχμάλωτα κι ἄλλα ἔναι λαβωμένα.
 Κι ἓνα παιδὶ ἀπ' τὸν τόπο μας, ἄλλων παιδιῶνε λέει:
 «Βλέπω καὶ ἐτοιμάζεστε στὸν τόπο μας νὰ πᾶτε.
 Ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴν πῆτε.
 Κι ἂν σᾶς ρωτήσῃ ἡ μάνα μου κι ὁ δόλιος μου πατέρας,
 πέστε τους πὼς παντρεύτηκα μέσ' στὴ Μικρὰ Ἀσία,
 τὴν πλάκα πῆρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναίκα,
 δυὸ κυπαρίσσια ἀγκαλιὰ στὸ μνηῆμα μου ἐπάνω».

(Βλ. Λαογραφία ΙΖ', σ. 74)

* Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι τακτοποιοῦνται ἀναλόγως μὲ τοὺς τοῦ προηγούμενου
 γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς μελωδίας.

Σαράντα εὐζωνάκια

Θράκης

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

Σα ραν τα α ε ε ε ευ ζω ω να

α α α α α κια τ'α πο φα α σι ι

ι ι σα α νε στον πο λε μο ο να

πα νε Πα να α για α α μου να

α πο ο λε ε μη η η η σου ου

νε

Σαράντα (ἢ δώδεκα) εὐζωνάκια τ' ἀποφασίσανε
στον πόλεμο νὰ πᾶνε, Παναγιά μου, νὰ πολεμήσουνε,
στον πόλεμο νὰ πᾶνε, Παναγιά μου, νὰ πολεμήσουνε.

Στὸ δρόμο ποὺ πηγαῖναν, στὴ μαύρη θάλασσα,

Σα ρα ντα --- ευ --- ζω ---

να --- κια τ'α πο φα ---

οι --- σα --- νε --- στον πο λε

μο --- να πα νε πα --- να -- για --- μου να ---

πο --- λε --- μη --- σου -- νε

μαύρη φουρτούνα πιάνει, Παναγιά μου, σχίζονται τὰ πανιά,
μαύρη φουρτούνα πιάνει, Παναγιά μου, σχίζονται τὰ πανιά.

Δέν κλαίω τὸ καράβι, δέν κλαίω τὰ πανιά,
μόν' κλαίω τὸν καπετάνιο, Παναγιά μου, τὰ δώδεκα παιδιά,
μόν' κλαίω τὸν καπετάνιο, Παναγιά μου, τὰ δώδεκα παιδιά.

Βοήθα, Παναγιά μου, γιὰ νὰ γλυτώσουμε
κι ὅσα καντήλια ἔχεις, Παναγιά μου, νὰ τ' ἀσημώσουμε,
κι ὅσα καντήλια ἔχεις, Παναγιά μου, νὰ τ' ἀσημώσουμε.

Συνάζεται τὸ στράτευμα

Ρούμελης - Μοριᾶ

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

|| $\overset{\frown}{\text{—}} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} ||$
 Συ υ να μω ρε συ να α α

|| $\text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—}$
 ξε ε ται αι το στρα τευ μα α α

$\text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow$
 πο ο το ει κο σι ι ε να με χρι

$\uparrow \text{—} \text{—} \text{—} || \text{—} \text{—} \uparrow \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} \text{—} ||$
 το ο Σα α ραν τα ε να

Συνά- μωρέ, συνάζεται τὸ στράτευμα

ἀπὸ τὸ Εἰκοσιένα

μέχρι τὸ Σαρανταένα.

Συνά- μωρέ, συνάχτηκε, συντάχτηκε,

γιὰ νὰ πάη στὴ Θεσσαλία,

Ἕπειρο, Μακεδονία.

Μπροστά, μωρέ, μπροστὰ πάει τὸ ἵππικὸ

καὶ πιὸ πίσω οἱ φαντᾶροι,

ἓνα, ἓνα παλληκάρι.

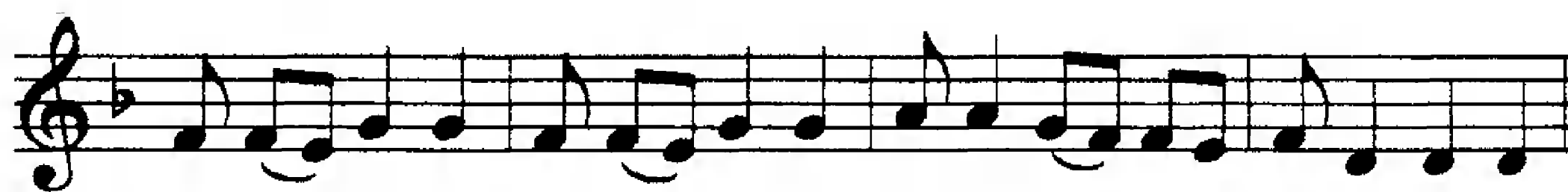
Τρίτο, μωρέ, τρίτο τὸ πυροβολικὸ,

ποὺ βροντοῦνε τὰ κανόνια,

κελαηδοῦνε σὰν τ' ἀηδόνια.

Συ να μω ρε συ να ----- ξε ----ται ---το στα τευ μα ---

α πο ---το ει κο σι --- ε να με χρι το ---Σα -- ρα ντα ε να

Ἕλιε μ' γιὰτ' εἶσαι σκοτεινός

Ρούμελης-Μοριά

Ἦχος ♭ Πα

Ρυθμός ἐπτάσημος.

Ἦ | (— — — — —) | (— — — — —) || (— — — — —) | (— — — — —) ||
 Η λιε ε μω ρε η η λιε η λιε εμγιατ

|| (— — — — —) | (— — — — —) || (— — — — —) | (— — — — —) || π
 ει ει σαι σκο τει ει νο ο ο ος ♭

Ἦ || (— — — — —) | (— — — — —) || (— — — — —) | (— — — — —) ||
 η λιε εμ γιατ ει σαι αι σκο τει νος γιατ

|| (— — — — —) | (— — — — —) || (— — — — —) | (— — — — —) ||
 ει ει σαι λυ πη η με ε νος γιατ ει

Ἦ — — — — — | (— — — — —) || (— — — — —) | (— — — — —) || π
 ει σαι λυ πη η με ε νος ♭

Ἕλιε, μωρέ, ἤλιε, ἤλιε μ' γιὰτ' εἶσαι σκοτεινός,
 ἤλιε γιὰτ' εἶσαι σκοτεινός, γιὰτ' εἶσαι λυπημένος,
 γιὰτ' εἶσαι λυπημένος.

Μὴν τ' ἄ- μωρέ, μὴν τ' ἄ- μὴν τ' ἄστεράκια σοῦλειψαν,
 μὴν τ' ἄστεράκια σοῦλειψαν, μήνα καὶ τὸ φεγγάρι,
 μήνα καὶ τὸ φεγγάρι;

Η λιε --μω ρε η --- λιε η λιεμ--γιατ ει σαισκοτει --
 νος ---- η λιεμ--γιατ ει σαι ---σκο τει νος γιατ ει ---σαι λυ πη η
 με ----- νος γιατ ει --σαι λυ πη η με νος

Οὐδέ, μωρέ, οὐδέ, οὐδέ τ' ἀστέρια μοῦλειαψαν·
 οὐδέ τ' ἀστέρια μοῦλειαψαν, οὐδέ καὶ τὸ φεγγάρι,
 οὐδέ καὶ τὸ φεγγάρι.

Μοῦ λεί- μωρέ, μοῦ λεί- μοῦ λείψαν τ' ἀδερφάκια μου·
 μοῦ λείψαν τ' ἀδερφάκια μου τὰ πολυαγαπημένα,
 τὰ πολυαγαπημένα.

Ἀπά- μωρέ, ἀπά- ἀπάνω στὰ ψηλὰ βουνά,
 ἀπάνω στὰ ψηλὰ βουνά, στῆς Πίνδου τὶς ραχοῦλες,
 στῆς Πίνδου τὶς ραχοῦλες.

Πᾶνε, μωρέ, πᾶνε, πᾶνε νὰ πολεμήσουνε,
 πᾶνε νὰ πολεμήσουνε, δὲν ξέρω ἂν θὰ γυρίσουν,
 δὲν ξέρω ἂν θὰ γυρίσουν.

Νᾶμαν πουλὶ νὰ πέταγα

Ἑπείρου

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος δακτυλικός.

Να μα αν μω ρε να α μα α αν που

λι ι να πε τα α γα α α

Να μα αν που λι να α πε τα γα να

πη η γαι να τα α ψη η λου να πη

η γαι να τα α ψη η λου

Νᾶμαν, μωρέ, νᾶμαν
πουλὶ νὰ πέταγα,
νᾶμαν πουλὶ νὰ πέταγα
νὰ πήγαινα τ' ἀψήλου,
νὰ πήγαινα τ' ἀψήλου.
Ν' ἀγνά- μωρέ, ν' ἀγνάντευα
τὴν Ἑπειρο·

Να μαν--μω ρε να --- μαν --- που λι -- να πε τα ---

γα ----- να μαν που λι να --- πε τα γα να πη --- γαι να τα ---

ψη ---- λου να πη ---- γαι να τα ---- ψη λου

ν' άγνάντευα τήν "Ηπειρο,
 τή δόλια τή Χειμάρα,
 τή δόλια τή Χειμάρα.
 Πώς πο- μωρέ, πώς πολεμοῦν
 οί "Ελληνες
 πώς πολεμοῦν οί "Ελληνες
 σάν άξια παλληκάρια,
 σάν άξια παλληκάρια.
 Πέφτουν, μωρέ, πέφτουν
 τά βόλια σά βροχή
 πέφτουν τά βόλια σά βροχή
 κι οί μπόμπες σά χαλάζι,
 κι οί μπόμπες σά χαλάζι.
 Κι αὐτά, μωρέ, κι αὐτά
 τά λιανοντούφεκα
 κι αὐτά τά λιανοντούφεκα
 σάν άμμος τῆς θαλάσσης,
 σάν άμμος τῆς θαλάσσης.

Ἑσεῖς βουνὰ τῆς Κορυτσαῖς

Ρούμελης - Μοριᾶ

Ἦχος $\frac{4}{\flat}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος χορίαμβος.

Ω ω ρε ε ε ε λε ε σει εις βου

ου ου ου να α α λε σει εις βου να

α α α α α τη ης Κο ο ρυ υ υ

υ τσα α ας

λε σει ει ει ει ει εις βου ου να α

τη η η ης Κο ο ο ρυ τσα ας και κα

α α α α αμ ποι οι τη ης Χει ει ει

ει μα α ρας

Ω --ρε----- νε-- σεις -- βου ----- να ----- νε

σεις--- βου να της--- Κο -- ρυ -----

τσας ----- νε σεις -----βου -

να -- της ----- Κο ----- ρυ τσας και

καμ ποι της--Χει ----- μα ρας

'Ωρέ, νέσεϊς βουνά, νέσεϊς βουνά τῆς Κορυτσᾶς·
 νέσεϊς βουνά τῆς Κορυτσᾶς καὶ κάμποι τῆς Χειμάρας.
 'Ωρέ, ποτέ μὴ λου- ποτέ μὴ λουλουδίσετε·
 ποτέ μὴ λουλουδίσετε, χορτάρια μὴ φυτρῶστε.
 'Ωρέ, γιὰ τὸ κακό, γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔγινε·
 γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔγινε ψηλὰ στὴν Ἀλβανία.
 'Ωρέ, γεμίσαν τά, γεμίσαν τὰ βουνά κορμιά,
 γεμίσαν τὰ βουνά κορμιὰ κι οἱ κάμποι παλληκάρια.

Παιδιά μ' γιατ' εἶστ' ἀνάλλαγα

Ρούμελης - Μοριᾶ

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

Παι διαμ' για α α α α α τι γεια σας

παι αι αι δια α α παι δια α αμ' για α

α ατ' ει ει ει στ'α α να α αλ λα γα α

τα κα α α κο ο μοι οι οι οι οι οι

ρα

μω ρε παι δια κα αη με ε ε ε ε
γιατ ει στε λε ρω ω με ε ε ε ε

ε ε να
ε ε να

κο ο μοι οι οι οι οι οι ρα

Παι διαμ γιατ--- ει
 γεια--σας παι -- δια ---- παι διαμ γιατ ----
 ει ---- στα -- ναλ λα γα -- τα κα ----
 κο--μοι----- ρα μω ρε παι
 ει στε
 δια κα αη με ---- να γιατ
 λε ρω με ----
 να

Παιδιά μ' γιατ' εἶ- γειά σας παιδιά,
 παιδιά μ' γιατ' εἶστ' ἀνάλλαγα, τὰ κακόμοιρα
 μωρέ, παιδιά καημένα, γιατ' εἶστε λερωμένα.

Εἴμαστ' ἀπό, γειά σας παιδιά,

εἴμαστ' ἀπὸ τὸν πόλεμο, τὰ κακόμοιρα·
μωρέ, παιδιὰ καημένα, κι εἴμαστε λερωμένα.
(ἤ: στὸ αἷμα βουτηγμένα)

Ταχειὰ σὰν ἔ- γειά σας παιδιὰ,
ταχειὰ σὰν ἔρθῃ ἡ Ἄνοιξη, τὰ κακόμοιρα·
μωρέ, παιδιὰ καημένα καὶ λεροφορεμένα.

Τότε καὶ μεῖ- γειά σας παιδιὰ,
τότε καὶ μεῖς θ' ἀλλάξουμε, τὰ κακόμοιρα·
μωρέ, παιδιὰ καημένα, θὰ βάλουμε πλυμένα.

Σημ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στοὺς στρατευμένους Ἕλληνες ποὺ γυρίζουν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἔχει μιὰ διαχρονικότητα καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ἀφοροῦν σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους μας. Τραγουδήθηκε πολὺ στὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μορῆά, ἀλλὰ καὶ σ' ἄλλα μέρη, ἰδίως μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1940.

Τὸ ἀκόλουθο τραγούδι ἀναφέρεται στὸν πόλεμο τοῦ 1940 καὶ τραγουδιέ-
ται στὸ σκοπὸ τοῦ «Τί ἔχεις καημένε κόρακα», σελ. 230-233.

(Βλ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἑλληνικά Δημοτικά Τραγούδια, τόμ. Α', ἐν
Ἀθήναις, σελ. 179).

Τί ἔχεις βρέ μαῦρε κόρακα καὶ σκούζεις καὶ φωνάζεις,
μήνα γιὰ αἷμα δίψασες, μήνα γιὰ μαῦρα λέσια*;
Ἔβγα νὰ πᾶς στὸ Ἑλμπασάν, Μοράβα, Τεπελένι,
νὰ ἰδῇς κορμιὰ ἐλληνικά, θαμμένα ἀράδα, ἀράδα,
Ἔβγα ψηλὰ στὸ Σμόλικο, ἀπὸν' στὴ Σαμαρίνα,
νὰ ἰδῇς κορμιὰ ἰταλικά, γεμίσαν οἱ χαράδρες.

* πτώματα.

Στὸ σκοπὸ τοῦ Διγενῆ (σελ. 40-41) τραγουδήθηκε στὴν Κρήτη καὶ τὸ
ἀκόλουθο ποὺ ἀναφέρεται στὸν ἥρωικό ἀγώνα τῶν Κρητικῶν ἐναντίον τῆς
εἰσβολῆς τῶν Γερμανῶν στὴν Κρήτη.

Ἔ, Χίτλερ, νὰ μή, Χίτλερ νὰ μὴν τὸ καυχηθῇς,
πὼς πά- ἔ, πὼς πάτησες τὴν Κρήτη,
πὼς πά- ἔ, πὼς πάτησες τὴν Κρήτη,
ἔ, ξαρμάτωση, ξαρμάτωση τὴν ἡῦρηκες.

Ἔ, ξαρμάτωση, ξαρμάτωση τὴν ἡῦρηκες
κι ἐλεῖ- ἔ, κι ἐλεῖπαν τὰ παιδιὰ της,
κι ἐλεῖ- ἔ, κι ἐλεῖπαν τὰ παιδιὰ της,
ἔ, στὰ ξένα πο- στὰ ξένα πολεμούσανε.

Ἔ, στὰ ξένα πο- στὰ ξένα πολεμούσανε,
πάνω, ἔ, πάνω στὴν Ἀλβανία,
πάνω, ἔ, πάνω στὴν Ἀλβανία,
ἔ, μὰ πάλι πο- μὰ πάλι πολεμήσανε.

ἢ Ἔ, σὲ ξένα μέ- σὲ ξένα μέρη πολεμοῦν,
στὸν ἄ- ἔ, στὸν ἄλαργον τὸν κόσμο,
στὸν ἄ- ἔ, στὸν ἄλαργον τὸν κόσμο,
ἔ, στῆς Ἀλβανί- στῆς Ἀλβανίας τὰ βουνά.

Ε.

ΚΑΛΑΝΤΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ

Κάλαντα ὀνομάζουμε τὰ εὐχετήρια καὶ ἐγκωμιαστικὰ ᾄσματα ποὺ ἄδονται τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιᾶς καὶ τῶν Φώτων. Ὁ ὅρος καλύπτει καὶ τὰ παρόμοια ᾄσματα τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου, καθὼς καὶ τὸ θρῆνο τῆς Μ. Παρασκευῆς.

Ἡ ὀνομασία Κάλαντα προέρχεται ἀπὸ τὸ λατινικὸ *Calendae*: ἔτσι ἐκαλεῖτο ἡ πρώτη μέρα ἐκάστου μηνὸς καὶ ἐπειδὴ, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ α' π.Χ. αἰ., θεσπίστηκε ἡ 1η Ἰανουαρίου ὡς ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἔτους, ἐορταζόταν μὲ ἰδιαίτερη λαμπρότητα ὡς ἡ σπουδαιότερα καὶ ἐπισημοτέρα τῶν Καλανδῶν.

Ἡ ἐορτὴ αὕτὴ ποὺ περιγράφεται μὲ ἀρκετὲς λεπτομέρειες ἀπὸ ἱστορικοὺς καὶ συγγραφεῖς τῶν βυζαντινῶν κυρίως χρόνων, εἶχε εὐρεῖα διάδοση καὶ στὴν Ἀνατολή. Ἦδη τὸν δ' μ.Χ. αἰ. ὁ Λιβάνιος γράφει ὅτι στὴν Ἀνατολὴ ἡ ἐορτὴ τῶν Καλανδῶν τοῦ Ἰανουαρίου ἦταν διαδεδομένη «ἐφ' ἅπαν ὅσον ἡ *Ρωμαίων ἀρχὴ τέτατται*» (Λιβανίου, *Ἑκφρασις Καλανδῶν*, 4, 1053). Ἔτσι ἐπεκράτησε τῶν ἄλλων νομηνιῶν ἡ πρώτη Ἰανουαρίου, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἐσίγησαν, ὅπως λέει ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης: «Ἔδοξε δὲ καὶ τὰς Ἰανουαρίου Καλάνδας προέχειν τῶν ἄλλων καὶ τὸ τῶν λοιπῶν πρεσβεῖον ἐξιδιώσασθαι καὶ ἀποκρῦψαι τὰς ἄλλας τῷ θαύματι ὡς καὶ σεσιγῆσθαι τὰς λοιπὰς καὶ μὴδ' ὄνομα γοῦν Καλάνδας ἐν ἄλλῳ μηνὶ φέρεσθαι» (ΕΟ, 315, 59).

Μέχρι σήμερα δὲ οἱ Πόντιοι καὶ οἱ Καππαδόκες ὀνομάζουν τὴν 1η Ἰανουαρίου Κάλαντα καὶ τὸν Ἰανουάριο Καλαντάρι.

Ἡ ὀνομασία Κάλαντα περιέλαβε καὶ τὰ σχετικὰ εὐχετικά ᾄσματα τῆς 1ης Ἰανουαρίου καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ Δωδεκαημέρου καθὼς καὶ ἄλλων ἐορτῶν.

Τὸ ἔθιμο, λοιπόν, τῶν Καλάντων ἀνάγεται στὰ βυζαντινὰ χρόνια, ὅπως καὶ τὰ περισσότερα νεοελληνικὰ ἔθιμα.

Ὅπως καὶ τώρα, ἔτσι καὶ τότε τὰ παιδιὰ ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι, περιερχόμενοι τὶς οἰκίες μὲ αὐλούς, μὲ σύριγγες, φλογέρες καὶ τύμπανα, ἔλεγαν τὰ Κάλαντα. Σχετικὰ περὶ τούτου, κατὰ τὸν 19 αἰ. ὁ Ἰ. Τζέτζης (1110-1180) γράφει: «Καὶ ὅσοι κατ' ἀρχίμηνον

τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τῇ Χριστοῦ γεννήσει δὲ καὶ Φώτων τῇ ἡμέρᾳ, ὅποσοι περιτρέχουσι τὰς θύρας προσαιτοῦντες μετὰ ὠδῶν καὶ ἐπωδῶν καὶ λόγων ἐγκωμίων» (Χιλιάδες, ΙΓ', ἱστορ. 475, στίχ. 243 κ.έξ.).

Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς πληροφορούμαστε ὅτι τὰ Κάλαντα περιέλαμβαναν, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερα, λόγῳ τῶν ἡμερῶν ἐγκώμια πρὸς τοὺς ἐνοίκους καθὼς καὶ ἀπαίτηση ἀμοιβῆς.

Κυρίως τὰ βυζαντινὰ Κάλαντα ἔχουν λογία προέλευση καὶ ὠρισμένα μάλιστα, ποντιακὰ καὶ καππαδοκικά, κινοῦνται σὲ δογματικά πλαίσια καὶ ἀκολουθοῦν σὲ πολλὰ σημεῖα τὸ λεκτικὸ τῶν Γραφῶν. Σὲ μερικὰ τῶν ἰδίων περιοχῶν ἔχουν εἰσαχθῇ καὶ «κρατήματα» (τεριρέμ, ἐρουρέμ) ἀπὸ τῇ βυζαντινῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ.

Ὁ λαὸς ὅμως, κατὰ τόπους, τὰ διαφοροποίησε καὶ τὰ μετέβαλε χωρὶς νὰ θίξη τὸ βασικὸ τους ἱστορικὸ θέμα. «Πάντως μὲ τίς ἀλλαγές αὐτές ποὺ ὑπαγορεύθηκαν ἀπὸ τὴν συγκίνηση, τὸ λαϊκὸ αἶσθημα ποὺ προκάλεσε τὸ θέμα, πολλές φορές παράλλαξαν τόσο καὶ τὸ ὄνομα, ὥστε στὴν πραγματικότητά νὰ λέγονται πράγματα ποὺ οὔτε μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια τοῦ θέματος, οὔτε καὶ μὲ τὴν λογικὴ συνέπειά του νὰ βρίσκονται σὲ ἀρμονία. Τὰ Χριστουγεννιάτικα ἔχουν μείνει περισσότερο ἀλώβητα. Τὰ Πρωτοχρονιάτικα ὅμως μὲ τὸν Ἅγιο Βασίλειο καὶ τῶν Φώτων ἔχουν ὑποστεῖ παράλογες ἀλλοιώσεις. Καί, ὡστόσο, πάντα συγκινητικὲς καὶ ὁμορφες, πάντα ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀφέλειας παιδικῆς στὴν πλατεῖά ἔννοια, μιᾶς ἀντίληψης θαύματος γεμάτης ἀπὸ εὐγένεια καὶ χάρη» (Βλ. Μαρίας Μιχαήλ-Δέδε, *Κάλαντα - Καλήμερα καὶ Θρησκευτικὰ Τραγούδια*, Ἀθήνα 1989, σελ. 13).

Εἰδικώτερα τὰ πρωτοχρονιάτικα Κάλαντα μὲ τὸν Ἅγιο Βασίλειο ποὺ ἔρχεται μὲ χαρτὶ καὶ καλαμάρι καὶ ἐνῶ τοῦ ζητεῖται νὰ κάτση, νὰ φάη καὶ νὰ πιῇ ἢ νὰ τραγουδήσῃ, ἐκεῖνος τοὺς ὁμιλεῖ γιὰ τὰ γράμματα

«Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῇς, κάτσε νὰ τραγουδήσῃς».

«Ἐγὼ γράμματα ἔμαθα, τραγούδια δὲν ἤξεύρω».

Μέσα λοιπὸν ἀπὸ τὰ λαϊκὰ αὐτὰ στιχουργήματα ξεπηδάει ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ὁ αἰώνιος πόθος τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὰ γράμματα.

Ι. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Καλήν ἐσπέραν ἄρχοντες

Κοινά

Ἦχος $\dot{\Delta}$ Δι

Ρυθμός τετράσημος.

Κα λην ε σπε ραν αρ χον τες α α

αν ει αν ει ναι ο ρι σμος σας Χρι στου

την θει αν Γεν νη σιν να α α πω να

πω στ'αρ χον τι κο σας

Καλήν ἐσπέραν, ἄρχοντες,
ἂν εἶ- ἂν εἶναι ὁρισμός σας,
Χριστοῦ τὴν θείαν Γέννησιν
νὰ πῶ, νὰ πῶ στ' ἄρχοντικό σας:

Χριστὸς γεννᾶται σήμερον,
ἐν Βη- ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει,
οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται,
χαίρει, χαίρει ἡ φύσις ὅλη.

Κα λην ε σπε ραν - αρ χον τες αν -----
 Χριστουτην θει αν -- Γεν νη σιν να -----

ει αν ει ναι ο ρι σμος σας
 πω να πω στ' αρχ οντι κο ο σας

Ἐν τῷ Σπηλαίῳ τίκτεται,
 ἐν φά- ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων
 ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν
 καὶ ποι- καὶ ποιητὴς τῶν ὅλων.

Πλῆθος ἀγγέλων ψάλλουσι
 τὸ «Δό- τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις»
 καὶ τοῦτο ἄξιον ἐστί,
 ἡ τῶν, ἡ τῶν Ἀγγέλων πίστις.

Ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται
 τρεῖς Μά- τρεῖς Μάγοι μέ τὰ δῶρα,
 ἄστρο λαμπρὸ τοὺς ὁδηγεῖ
 χωρίς, χωρίς νὰ λείψῃ ὥρα.

Δῶστε καὶ μᾶς τὸν κόπο μας
 κι ἂν εἶ- κι ἂν εἶναι ὁρισμός σας
 καὶ ὁ Χριστὸς μας πάντοτε
 νὰ εἶ- νὰ εἶναι βοηθός σας.

Χριστὸς γεννέθεν

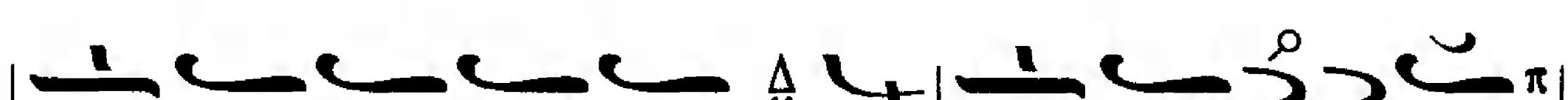
Πόντου

Ἦχος ζ̣ Πα

Ρυθμὸς ἐξάσημος ἰωνικὸς τρίμακρος.

 Χρι στος γεν νε θεν χα ρα σον κο ο σμον

 α κα λη ω ρα κα λησ' η με ε ρα

 α κα λον παι διν ο ψες γεν νε ε θεν

Χριστὸς γεννέθεν, χαρὰ ἔσὸν κόσμον.

Ἄ, καλὴ ὥρα, καλὴ σ' ἡμέρα,

Ἄ, καλὸν παιδίν, ὁψὲς γεννέθεν.

Ὅψὲς γεννέθεν, τὸ βράδον ἑστάθεν,

τὸν ἐγέννεσεν ἡ Παναΐγια,

τὸν ἀνέστεσεν αἱ Παρθένοι.

Ἐκαβάλκεψεν χρυσὸν πουλάριν,

ἐκατῆβεν ἑσὸ σταυροδρόμιν.

Ἐρπαξαν αὐτὸν οἱ χίλιοι Ἑβραῖοι,

χίλιοι Ἑβραῖοι καὶ μύριοι Ἑβραῖοι.

Χριστος γεν νε θεν χα ρα σου κο --- σμον

α κα λη ω ρα κα λη σ η με --- ρα α κα λον παι δι ν ο

ψες γεν νε ----- θεν

Ἄ σ' ἀρχοντικὰ κι ἅ σὴν καρδίαν,
 γαιῖμαν ἔσταξεν πληγὴ κι ἐφάνθεν
 οὐμπεαν ἔσταξεν καὶ μύρος ἔτον, καὶ μύρος ἔτον.

Ἐμυρίστενα ὁ κόσμον ὅλον
 γιὰ μυρίστεα το καὶ σὺ ἀφέντα,
 σὺ ἀφέντα, καλέ μ' ἀφέντα, καλέ μ' ἀφέντα.

Ἐξω στέκνε τὰ παλληκάρεα
 καὶ θυμίζνε τὸν οἰκοκύρην
 οἰκοκύρη καὶ βασιλέα καὶ βασιλέα.

Δέβα ὅσὸ ταρέζ κι ἔλα σὴν πόρταν,
 φέρων βούβας καὶ λεπτοκάρεα
 ἔβγαλ' την κεσσέ καὶ δὸς παράδες, δὸς παράδες.

᾽Αναρχος Θεός (Α)

Πόντου

᾽Ηχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

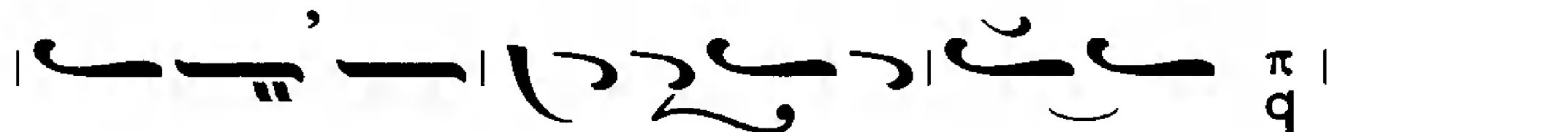
Ρυθμός τετράσημος.

 Α ναρ χος Θε ο ος κα α τα βε ε βη

 κε ε ε εν και αι εν τη Παρ θε ε

 νω ω κα τω ω ω κη σε εν

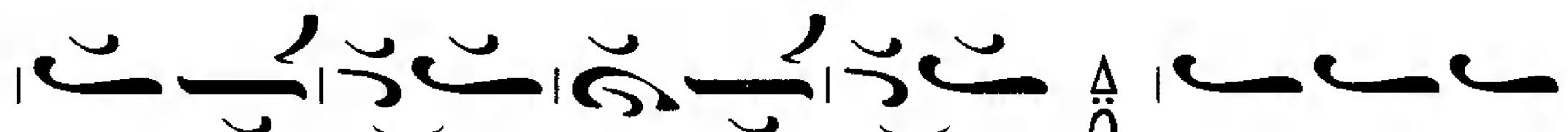

 Ερ ρου ρε εμ ερ ρου ρε εμ ερ ρου ρε

 ρου ρε εμ χαι αι ρε Δε ε ε σποι να α

Βασιλεὺς τῶν ὅλων καὶ Κύριος, ἦλθε τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσασθαι.

 Χε ρου βι ιμ Χε ρου βι ιμ χαι ρε χαι

 ρε Πα να γι α Δε σποι να

Α ναρ χος Θε ος κα τα βε βη

χεν και εν τη παρ

θε νω κα τω κη σεν

ερ ρου ρεμ ερ ρου ρεμ

ε ρου ρε ρου ρεμ χαι ρε Δε σποι

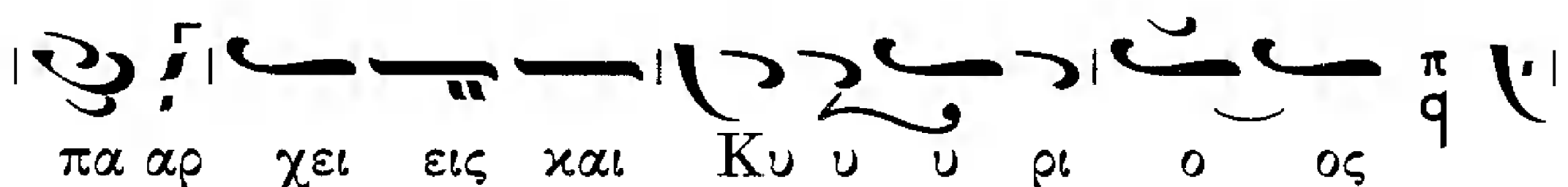
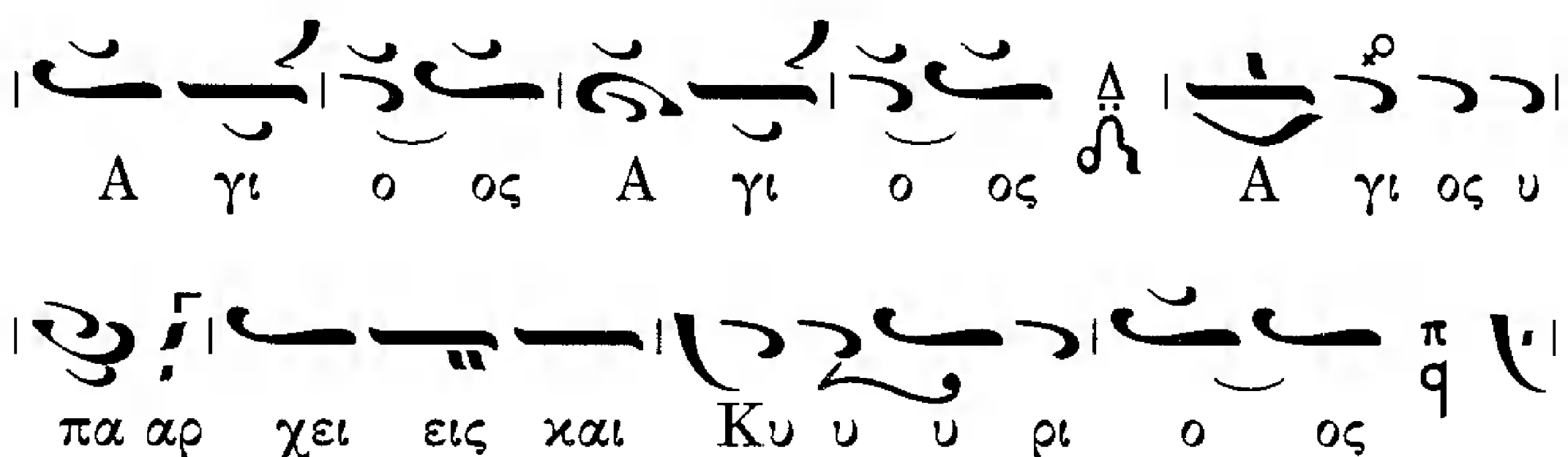
να χε ρου βιμ χε ρου

βιμ χαι ρε χαι ρε πα να γι α Δε σποι να

Α γι ος Α γι ος

Α γι ος υ παρ χεις και Κυ ρι ος

Γηγενεῖς σκιρτᾶτε καὶ χαίρετε, τάξεις Ἀγγέλων εὐφραίνονται.

Ἄναρχος Θεὸς καταβέβηκε καὶ ἐν τῇ Παρθένῳ κατώκησε.

[Ἐπωδοί: — Χερουβὶμ, Χερουβὶμ, χαῖρε, χαῖρε Παναγία Δέσποινα.

ἤ: Ἐρρουρέμ, ἐρρουρέμ, ἐρρουρερουρέμ, χαῖρε Δέσποινα.

ἤ: Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος ὑπάρχεις καὶ Κύριος].

Βασιλεὺς τῶν ὄλων καὶ Κύριος, ἦλθε τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσασθαι.

Γηγενεῖς σκιρτᾶτε καὶ χαίρετε, τάξεις τῶν Ἀγγέλων εὐφραίνονται.

Δεῦτε ἐν σπηλαίῳ κατίδωμεν (ἢ θεάσασθε), κείμενον ἐν φάτνῃ τὸν Κύριον.

Ἐξ Ἀνατολῶν μάγοι ἔρχονται, δῶρα προσκομίζουσιν ἄξια.

Ζητοῦν προσκυνῆσαι τὸν Κύριον, τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ τικτόμενον.

ἤ: (Ζάλην Ἰωσήφ οὐκ ἠνείχετο, λάθρα ἀπολέσαι ἐβούλετο).

Ἦκουσεν Ἡρώδης τὸ μήνυμα κι ὅλος ἐταράχθη ὁ δόλιος.

Θεοδόμον ἄστρον θεώμενοι, μάγοι τῶν Περσῶν ἐξεκίνησαν.

ἤ: (Θεός, βασιλεὺς προαιώνιος, τίκτεται ἐκ Θεόπαιδος).

Ἰδοῦσα Μαριάμ τὴν εὐσέβειαν παίδων τῶν Χαλδαίων, ἠγάλλετο

ἤ: (Ἰδὼν Ἡρώδης ὡς ἔμαθεν, ὅλος ἐξεπλάγη ὁ δόλιος).

Κάκωσιν προστάξας ὁ τύραννος, τῆς Ραχὴλ τὰ τέκνα κατέσφαξε.

ἤ: (Κράζει καὶ βοᾷ πρὸς τοὺς λειτουργοὺς καὶ δοξολογοῦντας τὸν Κύριον).

Λάμπας ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Κύριος τὴν ὄσφυν εἰδώλων κατέβαλε.

ἤ: (Λάμπουσα ἡ κτίσις ἀγάλλεται καὶ πανηγυρίζει, εὐφραίνεται).

Μέλλων Συμεὼν ἐν χερσὶν ἰδεῖν καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τὸν Κύριον.

ἤ: (Μέγα καὶ φρικτὸν τὸ τεράστιον, τὸ τῆς οἰκουμένης μυστήριον).

Νέος Ἰσραὴλ ἀναδέδεικται διὰ σοῦ, Παρθένε Θεόνυμφε.

ἤ: (Νύκτα Ἰωσήφ ρῆμα ἤκουσεν, Ἀγγελος Κυρίου ἐλάλησεν).

Ξένον καὶ φρικτὸν τὸ τεράστιον τοκετοῦ σου θείου, Θεόνυμφε.

ἤ: (Ξένον καὶ παράδοξον ἄκουσμα τὸ τῆς οἰκουμένης μυστήριον).

Ὁλος ἐπὶ γῆς καταβέβηκε... καὶ ἐν τῇ φάτνῃ ἐγεννήθηκε(;))

Πᾶσαι στρατιαὶ αἱ οὐράναι, δοξολογοῦσι σε τὸν ἐπουράνιον.
ἤ: (Πύλαι οὐρανοῦ ἠνεώχθησαν, ἄγγελοι αὐτοῦ ἀνυμνεῖτωσαν).
Ρήτορες σοφοὶ ἐμωράνθησαν, Ἀθηναῖοι πάντες ἐπίστευσαν.
ἤ: (Ρήτορες ἐθνῶν προσκυνεῖτωσαν, ἄγγελοι Κυρίου ἐλάλησαν).
Σήμερον τὰ πάντα ἀγάλλονται καὶ πανηγυρίζουν, εὐφραίνονται.
ἤ: (Σῶσαι βουληθεὶς τὸ ἀνθρώπινον, τίκτεται ἐν φάτνῃ ὁ Κύριος).
Τάγματα ἀγγέλων ἐξέστησαν ἐπὶ τὸ παράδοξον θέαμα.
Ὑμνους ἱκεσίους ἀνέμελπον, πάντες οἱ πρὸς σέ καταφεύγοντες.
Φῶς ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀνέτειλε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἐπέλαμψε.
Χαίρουσα ἡ κτίσις ἀγάλλεται καὶ πανηγυρίζει, εὐφραίνεται.
Ψάλλοντες Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ τικτόμενον.
ὦ Παρθενομῆτορ καὶ Δέσποινα, σῶζε τοὺς εἰς Σέ καταφεύγοντας.

᾽Αναρχος Θεός (B)

Πόντου

᾽Ηχος $\frac{4}{\text{ολ}}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

 Α ναρ χος Θε ος $\frac{4}{\text{ολ}}$ κα τα βε βη κεν και

 εν τη Παρ θε ε νω κα τω κη σεν $\frac{\pi}{\eta}$ ερ

 ρου ρε εμ ερ ρου ρεμ $\frac{\delta}{\chi}$ ερ ρου ρε ρου ρε ρου

 ρε ε χαι ρε Δε σποι να $\frac{\pi}{\eta}$ α

Βασιλεὺς τῶν ὅλων καὶ Κύριος, ἦλθε τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσασθαι.

 Χε ρου βι ιμ Χε ρου βιμ $\frac{\delta}{\chi}$ χαι ρε χαι ρε

 Πα να γι α Δε σποι να $\frac{\pi}{\eta}$

Γηγενεῖς σκιρτᾶτε καὶ χαίρετε, τάξεις τῶν Ἀγγέλων εὐφραίνονται.

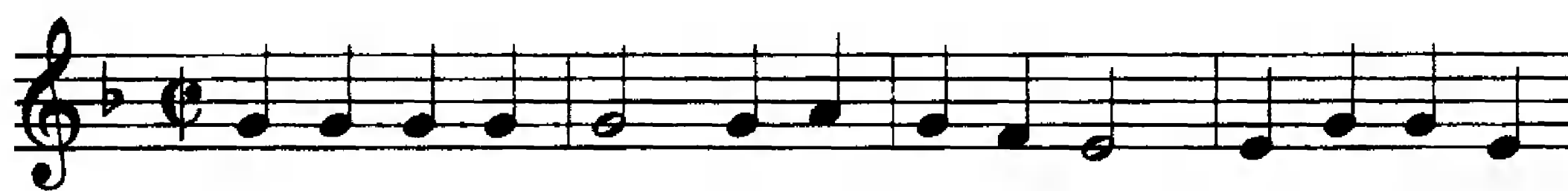

 Α γι ο ος Α γι ος $\frac{\delta}{\chi}$ Α γι ος υ

 παρ χεις και Κυ ρι ος $\frac{\pi}{\eta}$

(Τὸ ὑπόλοιπο κείμενο βλ. στήν προηγούμενη παραλλαγή).

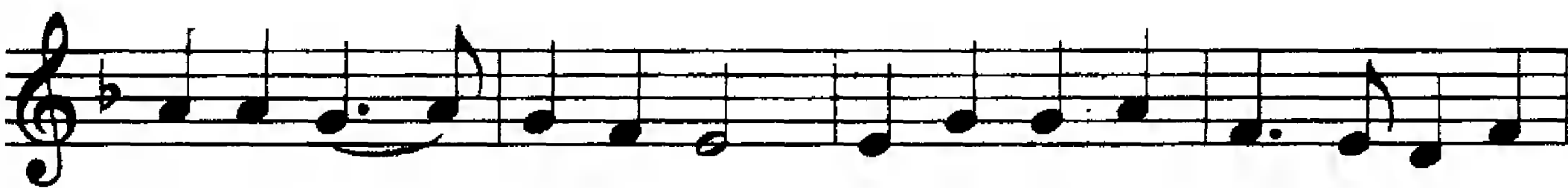
Α, να ρχος Θε ος κα τα βε βη κε και εν τη παρ

θε --- νω κα τω κη σε ερ ρου ρεμ ερ ρου ρεμ

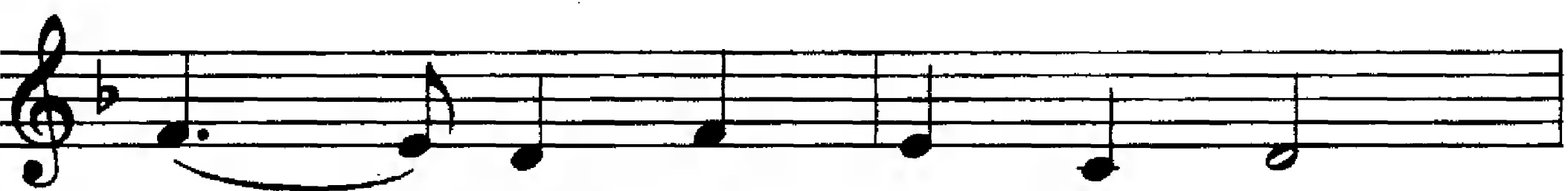
ερ ρου ρε ρου ρε ρου ρεμ -- χαι ρε Δε σποι να ---

χε ρου βιμ χε ρου βιμ χαι ρε χαι ρε Πα να γι α

Δε σποι να Α γι ος --- Α γι ος Α γι ος υ

παρ --- χεις και Κυ ρι ος

ἝΑναρχος Θεός (Γ)

ἝΗχος $\frac{4}{8}$ Πα⁹

Ρυθμός τετράσημος.

Α ναρ χος Θε ο ος κα τα βε βη κε^π

και εν τη η η Παρ θε ε νω ω ω^Δ

κα τω ω ω κη σε^π

τε ρε ρε ρε ρε εμ τεμ το τε ρου τεμ^π

τεμ λε α α α γα λε ες χαι αι αι ρε

Δε ε ε σποι να^π

τεμ λε α α α γα λε ες χαι αι αι ρε

Α α α χραν τε^π

(Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι ὡς προηγουμένως)

Α ναρ χος Θε ος κα τα βε βη κε

και εν τη παρ θε νω κα τω κη σε

τε ρε ρε ρε ρεμ το τε ρου τεμ

τεμ νε α να νες χαι ρε Δε σποι να
τεμ νε α να νες χαι ρε Α χραν τε

Σημ.: Τὰ ἀνωτέρω Κάλαντα καταγράφηκαν ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο, Α' Δομέ-
στικο (καὶ κατόπιν πρωτοψάλτη) τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατ'
ἀπαγγελίαν τοῦ Σιναΐτου π. Κορνηλίου Κοσμίδου. Βλ. Φόρμιγξ, ἥτοι Συλλογὴ
Ἀσμάτων καὶ Ὁδῶν... πρὸς χρῆσιν τῶν Δημ. Σχολείων καὶ παντὸς φιλομού-
σου, ὑπὸ Ἰακώβου Ναυπλιώτου, ἔκδ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1894, σσ.
220, 221, 222.

Καλήν ἐσπέραν ἄρχοντες

Μ. Ἀσίας

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

Κα λην ε σπε ρα α αν αρ χον τες κίαν ει
 ναι ο ρι σμο ο ος σας Χρι στου την θει ει ει
 α αν Γεν νη σιν να α πω στ'αρ χο ον τι
 κο ο ο ο ο σας

Καλήν ἐσπέραν ἄρχοντες κι ἂν εἶναι ὁρισμός σας
 Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν νὰ πῶ στ' ἄρχοντικό σας.
 Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει,
 οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει κι ἡ κτίσις ὅλη.
 Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται, ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων,
 ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ Ποιητὴς τῶν ὅλων·
 πλῆθος ἀγγέλων ψάλλουσι τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις»
 καὶ τοῦτο ἄξιόν ἐστιν ἡ τῶν ποιμένων πίστις.
 Ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται τρεῖς Μάγοι μὲ τὰ δῶρα·
 ἄστρον λαμπρὸν τοὺς ὁδηγεῖ, χωρὶς νὰ λείψῃ ὥρα.
 Φθάσαντες εἰς Ἱερουσαλὴμ μὲ πόθον ἐρωτῶσι,
 ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός, νὰ πᾶν' νὰ τὸν εὐρῶσι.

Κα λην ε σπε ραν αρ χον

τες κίαν ει ναι ο ρι σμος

σας Χρι στου τη θει

αν Γεν νη σιν να πω στ'αρ--

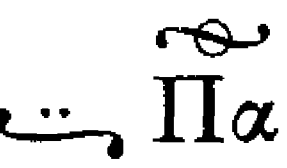
χον τι κο σας

Γονατιστοὶ τὸν προσκυνοῦν καὶ δῶρα τοῦ χαρίζουν,
 σμύρναν, χρυσὸν καὶ λίβανον, Θεὸν τὸν εὐφημίζουν.
 Τὴν σμύρναν μὲν ὡς ἄνθρωπον, χρυσὸν δ' ὡς Βασιλέα,
 τὸν λίβανον δὲ ὡς Θεόν, τὸν πάντων Βασιλέα.
 Διὰ Χριστὸν ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης,
 ἀμέσως ἐταράχθηκε κι ἔγινε θηριώδης,
 Κράζει τοὺς Μάγους κι ἐρωτᾷ: «Ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται;»
 «Εἰς Βηθλεὲμ ἠξέυρομεν, ὡς ἡ Γραφὴ διηγᾶται».
 Εἰς Βηθλεὲμ ἐπρόσταξε παιδὶ νὰ μὴν ἀφήσουν·
 ὅσα παιδία εὗρωσι δύο χρονῶν καὶ κάτω·
 καὶ νὰ τὰ πάρωσιν εὐθὺς κάτω εἰς τὰ σπαθιά των...
 Χιλιάδες δεκατέσσαρες σφάζουν σὲ μιὰν ἡμέρα,
 θρήνους, κλαυθμοὺς καὶ ὀδυρμοὺς εἶχε κάθε μητέρα.
 Καὶ ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν προφήτου Ἡσαΐου,

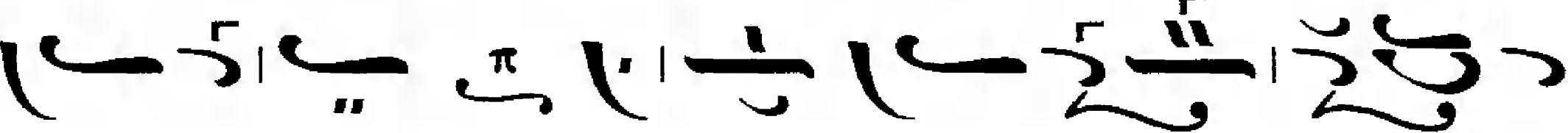
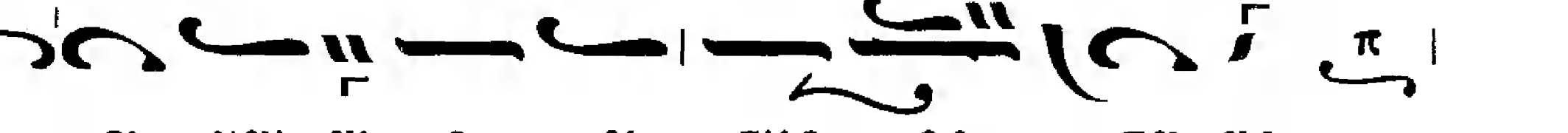
μετὰ τῶν ἄλλων προφητῶν καὶ τοῦ Ἱερεμίου.
«Φωνὴ ἠκούσθη ἐν Ραμᾶ, Ραχὴλ τὰ τέκνα κλαίει,
παραμυθὴν οὐκ ἤθελεν, ὅτι αὐτὰ οὐκ ἔχει».
Ἴδου ὅπως σᾶς εἶπαμεν ὅλην τὴν ὑμνωδίαν,
τοῦ Ἰησοῦ μας τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν τὴν ἁγίαν.
Χρόνους πολλοὺς νὰ χαίρεσθε πάντα εὐτυχισμένοι,
σωματικὰ καὶ ψυχικὰ νὰ εἴσθε πλουτισμένοι.
Δότε κι ἐμᾶς τὸν κόπο μας γιατί κι ἄλλοῦ θὰ πᾶμε.
Καὶ σᾶς καλονυκτίζομεν, πέσετε κοιμηθῆτε,
ὀλίγον ὕπνον πάρετε κι εὐθὺς νὰ σηκωθῆτε.
Στὴν ἐκκλησίαν τρέξατε, μὲ προθυμίαν μπῆτε,
ἀκούσατε τὴν προσευχὴν κι ἂν εἶναι ὁρισμός σας·
καὶ ὁ Χριστός μας πάντοτε νὰ εἶναι βοηθός σας.

Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες

Μ. Ἀσίας (Σμύρνης)

Ἦχος Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Κα λην ε σπε ε ρα αν α αρ χο ο

 ο ον τες κια α α αν ει ει κιαν

 ει ναι αι ο ρι σμο ος σα ας

*Κ*αλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες κι ἂν εἶ- κι ἂν εἶναι ὁρισμός σας
Χριστοῦ τὴν θεῖαν γέννησιν νὰ πῶ, νὰ πῶ στ' ἄρχοντικό σας.

Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βη- ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει,
οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει, χαίρει κι ἡ κτίσις ὅλη.

Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται, ἐν φά- ἐν φάτνη τῶν ἀλόγων,
ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ Ποι- καὶ Ποιητὴς τῶν ὅλων.

Πλῆθος ἀγγέλων ψάλλουσι τὸ «Δο- τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις»
καὶ τοῦτο ἄξιόν ἐστιν ἡ τῶν, ἡ τῶν ποιμένων πίστις.

Κα λην ε σπε--- ραν -- αρ ---χον ----- τες

κιαν ----- ει κιαν ει ναι — ο ρι σμος σας ----

Ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται τρεῖς Μά- τρεῖς Μάγοι μὲ τὰ δῶρα·
ἄστρο λαμπρὸ τοὺς ὁδηγεῖ χωρίς, χωρίς νὰ λείψη ὥρα.

Νὰ προσκυνήσουν ἔρχονται τὸν Κύ- τὸν Κύριον ἐν φάτνῃ
καὶ ὁ Ἡρώδης τ' ἄκουσε καὶ ὅ- καὶ ὅλος ἐταράχθη.

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποῦρθαμε πέτρα, πέτρα νὰ μὴ ραῖσῃ,
κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια, χρόνια πολλὰ νὰ ζήσῃ.

Χριστὸς γεννᾶται

Θράκης

Ἦχος λ̣ π̣ ᾠ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

Χρι στος γε εν να α α α ται αι χα α ρα α

στο ον κο ο σμον χα ρα α α στο ον κο ο

ο σμον στα α παλ λη η κα ρια

Χριστὸς γεννᾶται
χαρὰ στὸν κόσμον·
χαρὰ στὸν κόσμον,
στὰ παλληκάρια.
Σαράντα μέρες,
σαράντα νύχτες,
κι ἡ Παναγιά μας
κοιλοπονοῦσε.
Κι ἡ Παναγιά μας
κοιλοπονοῦσε·
κοιλοπονοῦσε,
παρακαλοῦσε.
Κοιλοπονοῦσε,
παρακαλοῦσε
ὄλους τοὺς Ἅγιους,
τοὺς Ἀἱ ᾠποστόλους,
ὄλους τοὺς Ἅγιους,
τοὺς Ἀἱ ᾠποστόλους.

Τρεῖς Ἀποστόλοι
μαμὴ γυρεύουν·
Τρεῖς Ἀποστόλοι
μαμὴ γυρεύουν,
μαμὴ γυρεύουν
γιὰ μῆλο τρέχουν,
οἱ Ἀἱ ᾠποστόλοι
γιὰ μῆλο τρέχουν.
ν᾽ Ὡσπου νὰ πᾶνε
κι ὥσπου νὰ ἔρθουν,
ἡ Παναγιά μας
ξηλευθερώθη.
Μέσα στὶς δάφνες
μέσ' στὰ λουλούδια·
μέσα στὶς δάφνες,
μέσ' στὰ λουλούδια
κάνει τὸν ἥλιο
καὶ τὸ φεγγάρι·

Χρι στος γεν ---- να ----- ται -- χα ---

ρα ---- στον --- κο ---- σμον χα ρα ----- στον ---

κο ----- σμον στα -- παλ λη ----- κα ρια

κάνει τὸν ἥλιο
καὶ τὸ φεγγάρι.
Σὰν ἥλιος λάμπει
σὰ νιὸ φεγγάρι
σὰν ἥλιος λάμπει,
σὰ νιὸ φεγγάρι.

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι
τοῦ νοικοκύρη.
Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι
τοῦ νοικοκύρη
στὴ φαμελιά του
καὶ στὰ παιδιὰ του.

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα

Μακεδονίας

Ἦχος λ π Πα

Ρυθμός τετράσημος.

 Χριστου γεν να πρω του γεν να α τω ρα Χρι στο

 ος γι ιν νιε ε τι τω ρα Χρι στο ος γι ιν νιε

 τι

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, τώρα Χριστὸς γιννιέτι,
 τώρα Χριστὸς γιννιέτι.

Γιννιέται κὶ βαπτίζεται τοὺς οὐρανοὺς ἅπανου,
 τοὺς οὐρανοὺς ἅπανου.

“Ολ’ οἱ Ἀγγέλοι χαίρουντι κὶ ὅλοι δοξολογιοῦντι,
 κὶ ὅλοι δοξολογιοῦντι.

Καὶ τὰ δαιμόνια σκάζουνε, καὶ σκάζουν καὶ πλαντάζουν.

Σὲ τοῦτ’ τὸ σπίτι ποῦρθαμε, μὴ μάρμαρου στρουμένου,
 μὴ μάρμαρου στρουμένου.

Ἰδῶ ἔχουν κόρη γιὰ παντρειά, κόρη γιὰ ἄρριβώνα,
 κόρη γιὰ ἄρριβώνα.

Τῆς τάζουν γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, τῆς τάζουν γιὸ τοῦ ρήγα,
 τῆς τάζουν γιὸ τοῦ ρήγα.

Δὲν θέλει γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, δὲν θέλει γιὸ τοῦ ρήγα,
 δὲν θέλει γιὸ τοῦ ρήγα.

Χρι στου γεν να --πρω του γεννα -- τω -- ρα Χριστος γεν --

νιε ---- τε --- τω -- ρα Χρι στος -- γεν νιε τε

Μόν' θέλει τ' ἄρχοντόπουλο πὺ πῖρπατεῖ καβάλα,
 πὺ πῖρπατεῖ καβάλα.
 Σὲ τοῦτ' τὸ σπῖτι ποῦρθαμε, πέτρα νὰ μὴ ραῖση,
 πέτρα νὰ μὴ ραῖση.
 Κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια πολλὰ νὰ ζήση,
 χρόνια πολλὰ νὰ ζήση.

Χριστούγιννα, πρωτούγιννα

Δυτ. Μακεδονίας

Ἦχος λ π — — — — — Κε τετράφωνος.

Ρυθμός ἐξάσημος δακτυλικός.

 Χρι στου γι ι ιν να πρω ω του γιν να

 α α πρ ω τη γιο ορ τη του ου

 χρο ο νου

Χριστούγιννα, πρωτούγιννα, πρώτη γιορτή τοῦ χρόνου.

Ἐβγαῖτι, δέτι, μάθιτι, τώρα Χριστὸς γιννιέτι.

Τώρα Χριστὸς θὰ γιννηθῇ κι εἶναι χαρὲς μιγάλις.

Τὴν Παναῖα ὀσπάζουμαν κι τοῦ Χριστοῦ προσκ'νοῦσα.

Γιὰ νὰ μοῦ δώσουν τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου.

Ν' ἀνοίξου τοὺν Παράδεισου κι νὰ τοὺν σιργιανίσου.

Κυρά μ', τὴ δυχατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβή σου,

πῶχει πλιξοῦδισ τὰ μαλλιά, σαράντα πέντε πήχεις.

Κάνει τοὺν ἥλιου πρόσουπου κι τοῦ φιγγάρ' ἀστέρι

κὶ τοῦ κοράκου τοῦ φτιρὸ βάνει καμπανοφρύδι.

Μαργαριτάρι στρογγυλὸ εἶνι τοῦ πρόσουπό σου,

λελούδ' ἀπ' τοὺν παράδεισου εἶνι τοῦ μάγουλό σου.

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποῦρθαμε, πέτρα νὰ μὴ ραῖση

κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήση.

Χριστου γιν ----- να --πρω---- του γιν να -----

πρω --- τη γιορ -- τη -- του ---- χρο νου

Καλήν ἐσπέραν ἄρχοντες

Πηλίου Θεσσαλίας

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμός τετράσημος μέ ἐξάσημο.

 Κα λην ε σπε ραν αρ χον τε ες κίαν ει ναι

 ο ρι σμο ος σας Χρι στου την θει αν γεν νη

 σι ιν να πω στ' αρ χον τι κο ο σας

Καλήν ἐσπέραν (ἢ ἡμέραν) ἄρχοντες,
 ἂν εἶναι ὁρισμός σας,
 Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν
 νὰ πῶ στ' ἄρχοντικό σας.
 Χριστὸς γεννᾶται σήμερον
 ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει κ.λπ.

Κα λην ε σπε ραν αρ χον τες ----

κιαν' ει ναι ο ρι σμος σα; Χρι στου την θει αν

γεν νη σιν --- να πω στ'αρ χον τι κο ----- σας

Χριστούγιννα, προυτούγιννα

Ἦχος λ̣ δ̣ Νη̣ Δωρίδος (Κονιάκος)

Ρυθμός τετράσημος.

 Χρι στου γιν να πρου του γιν να πρω τη γιορ
 Για βγα τι δε τι μα θι τι το 'τι Χρι

 τη του χρο νου
 στος γιν νιε τι

Χρι στουγιν να πρου του γιν να πρω τη γιο ρτη τουχρονου

Χριστούγιννα, προυτούγιννα, πρώτη γιορτή τοῦ χρόνου.
 Για βγάτι δέτι, μάθιτι τό 'τι Χριστός γινιέτι·
 γινιέτι κι ἀναθρέφιτι στοῦ μέλι κι στοῦ γάλα.
 Τοῦ μέλι τρῶν' οἱ γιάρχουντις, τοῦ γάλα οἱ γιάφιντάδισ
 κι τὰ κηρουσταλάματα στοῦν Ἁγίου Κουσαντίνου.
 Κι ἀνοῖξι τὰ κουτάκια σας τὰ κατακλειδουμένα
 κι ἀνοῖξι τίς κασέλις σας τίς μουσχουμυρισμένις
 κι δῶστι μας τοῦν κόπου μας, γιατί κι ἄλλοῦ θὰ πᾶμι.

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα

Πελοποννήσου

Ἦχος ♯ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

 Χρι στου γεν να πρω του γεν να πρω τη η

 γιορ τη η του ου χρο νου για βγα τε

 δε τε μα θε τε πως ο ο Χρι στο ος

 γε εν νιε ται

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή τοῦ χρόνου,
για βγαῖτε, δέτε, μάθετε πῶς ὁ Χριστὸς γεννιέται.

Γεννιέται κι ἀναθρέφεται στὸ μέλι καὶ στὸ γάλα.

Τὸ μέλι τρῶν οἱ ἄρχοντες, τὸ γάλα οἱ ἀφεντάδες

καὶ τὸ μελισσοβότανο τὸ λούζοντ' οἱ κυράδες.

Κυρὰ ψηλὴ, κυρὰ λιγνὴ, κυρὰ γαῖτανοφρύδα!

Κυρὰ μ' ὅταν στολίζεσαι καὶ πᾶς στὴν ἐκκλησιά σου,

βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι ἀγκάλη

καὶ τὸν καθάριο Αὐγερινὸ τὸν κάνεις δαχτυλίδι.

Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρθαμε νὰ φαῖμε καὶ νὰ πιοῦμε,

παρὰ σᾶς ἀγαπούσαμε κι ἤρθαμε νὰ σᾶς δοῦμε.

Δῶστε μας καὶ τὸν κόκορα, δῶστε μας καὶ τὴν κότα,

δῶστε μας καὶ πέντ' ἔξι αὐγά, νὰ πᾶμε σ' ἄλλη πόρτα.

Ἐδῶ ποὺ τραγουδήσαμε, πέτρα νὰ μὴ ραῖση

κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνους πολλοὺς νὰ ζήση.

Χρι στου γεν να πρω του -- γεν --- να πρω

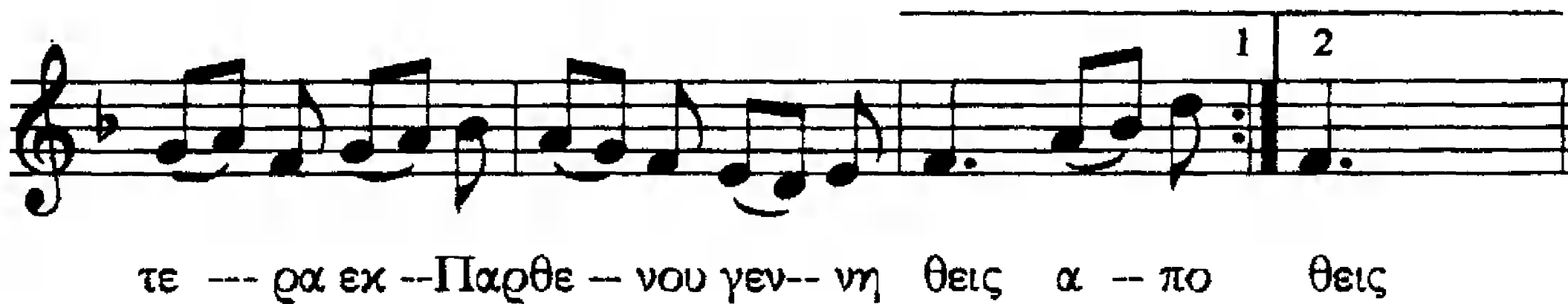
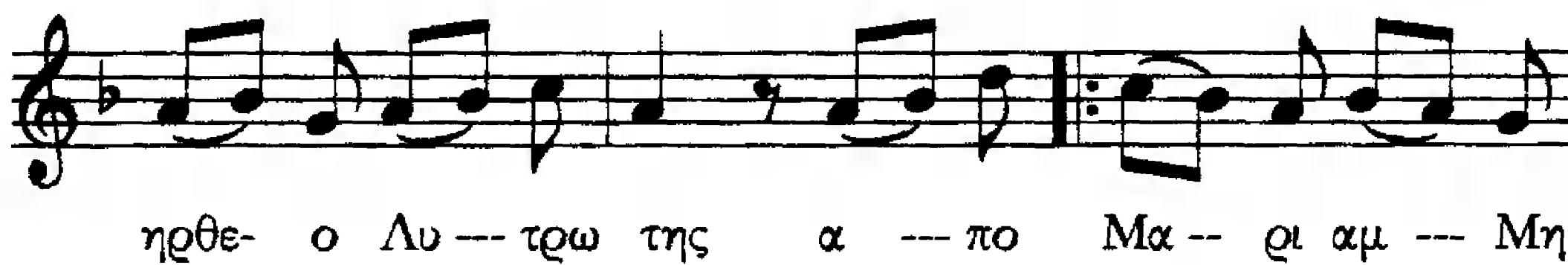

τη --- γιορ -- τη -- του -- χρο νου για βγα τε δε τε

μα -- θε -- τε πως ο ---- Χρι --στος- γεν -- νιε τε

Σημ.: Ο πρώτος πού κατέγραψε τὰ ὡς ἄνω Χριστουγεννιάτικα Πελοποννησιακά Κάλαντα (εἰς ἤχον α' ἐκ τοῦ Πα ἢ Κε) ὑπῆρξε ὁ ἀείμνηστος Σίμων Ἰ. Καράς, ὁ ὁποῖος πολλές φορές μέ τή χορωδία τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς τὰ τραγούδησε μαζί μέ ἄλλα ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς πατρίδας μας.

ὁ Ἀγέννητος γεννᾶται
εἰς τὴν φάτνην ταπεινός. (δύς)

Ἄγγελοι τὸ νέον λέγουν
εἰς ποιμένας καὶ βοσκούς,
ὁ ἀστήρ τὸ θαῦμα δείχνει
εἰς τοὺς Μάγους καὶ σοφούς. (δύς)

Ὅσοι ἔχετε στὰ ξένα
νὰ δεχθῆτε μέ καλὸ
καὶ τοῦ χρόνου μέ υἱεῖα
τὸ Θεὸ παρακαλῶ. (δύς)

Καλήν ἐσπέραν ἄρχοντες

Κρήτης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη̣

Ρυθμός ἐξάσημος ἰωνικός μέ τετράσημο.

Κα λην εσπε ε ραν αρ χοντες κίαν ει ναι ο
Χρι στου την θει ει αν Γεν νη σιν να πω στ'αρχον

ρι σμος σας
τι κο σας

*Κ*αλήν ἐσπέραν ἄρχοντες κι ἂν εἶναι ὁρισμός σας
Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν νὰ πῶ στ' ἀρχοντικό σας.

Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει,
οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει κι ἡ φύσις ὅλη.

Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται, ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων,
ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ ποιητὴς τῶν ὅλων.

Κυρὰ καμαροτράχηλη καὶ φεγγαρομαγούλα,
ἀπὸ τὸν ἔχεις τὸν υἱὸ τὸ μοσχοκανακάρη.

Λούζεις τον καὶ χτενίζεις τον καὶ στὸ σχολειὸ τὸν πέμπεις
κι ὁ δάσκαλος τὸν ἔδειρε μ' ἓνα χρυσὸ βεργάλι

καὶ ἡ κυρὰ δασκάλισσα μέ τὸ μαργαριτάρη.
Εἶπαμε δὰ καὶ τῆς κεραῖς, ἃς ποῦμε γιὰ τὴ βάρια.

Κα λην ε σπε --- ραν αρχοντες κίαν ει ναι ο ρισμος σας
Χρι στουτηνΘει -- αν Γεν νη σιν να πω σταρχοντι κο σας

Ἄψε βαγίτσα τὸ κερί, ἄψε καὶ τὸ λυχνάρι
καὶ κάτσε καὶ ντουχούντιζε ἦντα θὰ μᾶς ἐβγάλης.

Γιὰ ἀπάκι, γιὰ λουκάνικο, γιὰ χοιρινὸ κομμάτι
κι ἀπὸ τὸν πύρο τοῦ βουτσιοῦ νὰ πιοῦμε μιὰ γεμάτη.

Ἐπὰ ποὺ καλαντίσαμε καλὰ μᾶς ἐπλερῶσα,
καλὰ νὰ πᾶν τὰ τέλη των καὶ τ' ἀποδώματά των.

II. ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχροινιά

Κοινά

Ἦχος ♭ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

|| || π ρ
Ἀρ χι μη νια κια αρ χι χρο νια κια
ψη λη μου δε ντρο ο λι βα νια

 δ ρ
α αρ χη κιαρ χη κα λος μας χρο νος εκ

 π ρ
κλη σια εκ κλη σια με τ'α γιο θρο νος

Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχροινιά,
ψηλή μου δεντρολιβανιά,
κι ἀρχή, κι ἀρχή καλός μας χρόνος,
ἐκκλησιά, ἐκκλησιά μέ τ' ἅγιο θρόνος.

Ἀρχή πού βγῆκε ὁ Χριστός,
ἅγιος καὶ πνευματικός,
στή γῇ, στή γῇ νὰ περπατήσῃ
καὶ νὰ μᾶς, καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίσῃ.

Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται,
ἄρχοντες τὸν κατέχετε,
ἀπό, ἀπό τὴν Καισαρεία,

Αρχι μη νια -- κιαρ-- χη χρo -- νια ψη λη μου

δε ---ντρο-- λι βα --- νια κιαρ----- χη κιαρχη καλοςμας

χρo νος εκκ λη σια εκκ λη σια με τ'α γιο θρο νος

σ' εἶς' ἀρχό- σ' εἶς' ἀρχόντισσα κυρία.

Βαστάει πένα καὶ χαρτί,
ζαχαροκαντιοζυμωτή,
χαρτί, χαρτί καὶ καλαμάρι,
δές κι ἐμέ, δές κι ἐμέ τὸ παλληκάρι.

Τὸ καλαμάρι ἔγραφε,
τὴ μοίρα σου τὴν ἔγραφε,
καὶ τό, καὶ τὸ χαρτί ὁμίλειε,
ἄσπρε μου, ἄσπρε μου χρυσέ μου ἥλιε.

Βασίλη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι
καὶ δὲ μᾶς καταδέχεσαι
καὶ ποῦ- καὶ ποῦθεν κατεβαίνεις
καὶ δὲ μᾶς, καὶ δὲ μᾶς συναπανταίνεις.

Ἀπὸ τὴ μάνα μ' ἔρχομαι,
κι ἐγὼ σᾶς καταδέχομαι,
καὶ στό, καὶ στὸ σχολειὸ πηγαίνω
κι ἐγὼ σᾶς, κι ἐγὼ σᾶς συναπανταίνω.

Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῇς,
 κάτσε τὸν πόνο σου νὰ πῆς,
 κάτσε, κάτσε νὰ τραγουδήσης
 καὶ νὰ μᾶς, καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίσης.

Βασίλη μ', ξέρεις γράμματα,
 γράμματα καὶ σπουδάματα,
 πές μας, πές μας τὴν ἀλφαβήτα,
 νᾶχης τό, νᾶχης τὸ Θεὸ βοήθεια.

Σημ.: Τὰ κοινὰ πρωτοχρονιάτικα κάλαντα εἶναι μᾶλλον νησιώτικα (Αἰγαίοπελαγίτικα), διότι μόνο στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ στὰ χωριά καὶ τίς πόλεις τῶν μικρασιατικῶν παραλίων, ὅπου κατοικοῦσε ἀπὸ αἰώνων ὁ ἐλληνισμός, βρίσκουμε παρόμοιες μελωδίες πρωτοχρονιάτικων καλάντων μὲ μικρὲς μουσικὲς παραλλαγές.

Ὅπως παρατηρεῖ κανεὶς, στὸ ποιητικὸ κείμενο αὐτῶν τῶν Καλάντων εἶναι μπλεγμένο καὶ ἄλλο κείμενο ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς τὴν κυρὰ τοῦ σπιτιοῦ, ἢ ὅποια καὶ θὰ δώσῃ καὶ τὸ φιλοδώρημα στοὺς καλαντιστές. Εἶναι τὰ λεγόμενα παινέματα μὲ τὰ ὅποια συνήθως καταλήγουν τὰ Κάλαντα. Τοῦτο μᾶλλον ἀπετέλεσε καὶ τὴν αἰτία, ὥστε ἀρκετοὶ συλλογεῖς Καλάντων, ποὺ δὲν ἀντελήφθησαν τὴν ποιητικὴ δομὴ τούτου, νὰ ἀλλοιώσουν τὸ κείμενο καὶ νὰ γράφουν π.χ. ἀντὶ τοῦ «ἄσπρε μου, χρυσέ μου ἥλιε» —παῖνεμα τῆς κυρᾶς— «ἄσπρε μου Ἁγιοβασίλη», κ.λπ.

Ἀρχὴ Κάλαντα

Πόντου

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς ἰωνικὸς ἐξάσημος.

 Αρ χη Κάλαν τα κι αρ χη του χρο ο

 νου κι αρ χη του χρο ο νου παν τα

 Κα α λαν τα παν τα του χρο ο ο

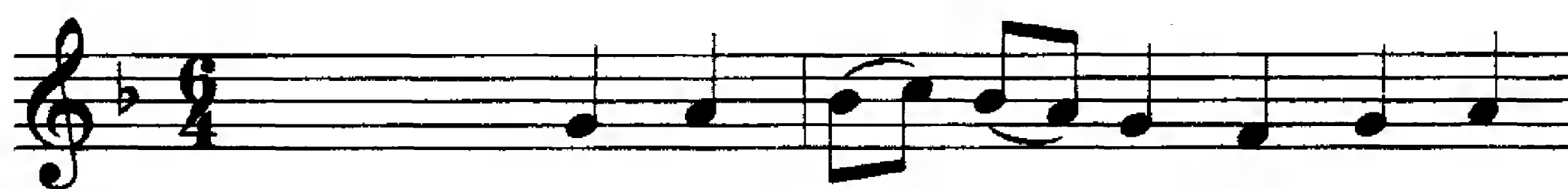
 νου παν τα του χρο ο ο νου

Ἀρχὴ κάλαντα, κι ἀρχὴ τοῦ χρόνου, κι ἀρχὴ τοῦ χρόνου,
πάντα κάλαντα, πάντα τοῦ χρόνου, πάντα τοῦ χρόνου.

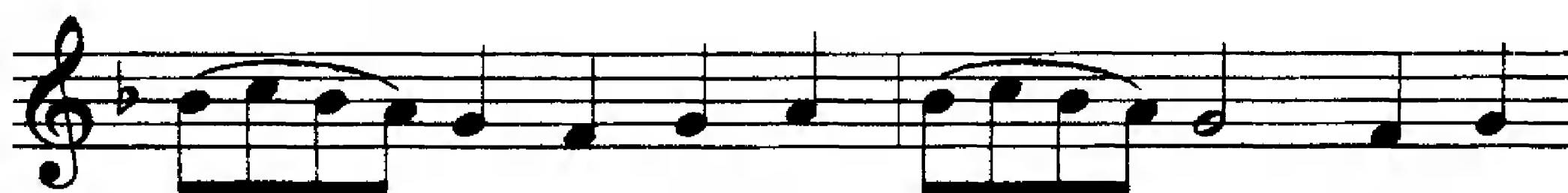
Ἀρχὴ μῆλον ἔν, κι ἀρχὴ κυδώνιν, κι ἀρχὴ κυδώνιν,
ἀρχὴ βάρσαμον τὸ μυριγμένον, τὸ μυριγμένον.

Π' ἐμυρίστεν ἀτ' ὁ κόσμον ὅλεν, ὁ κόσμον ὅλεν,
γιὰ μυρίστα ἀτὸ καὶ σὺ ἀφφέντα, καὶ σὺ ἀφφέντα.

Ἐνας εἶσαι καὶ μὴ κοιμᾶσαι, καὶ μὴ κοιμᾶσαι,
ἂν κοιμᾶσαι, ἐγὼ ξυπνῶ σε, ἐγὼ ξυπνῶ σε.

Αρ χη κα --- λαν --- τα κιαρ χη του

χρο ----- νου κιαρ χη του χρο ----- νου παν τα

κα --- λαν-- ταπαντατου--χρο---- νου πα ντα του-- χρο--- νου

Ἔρθαν τῇ Χριστοῦ τὰ παλληκάρια, τὰ παλληκάρια
καὶ φημίζουν τὸν οἰκοκύριον, τὸν οἰκοκύριον.

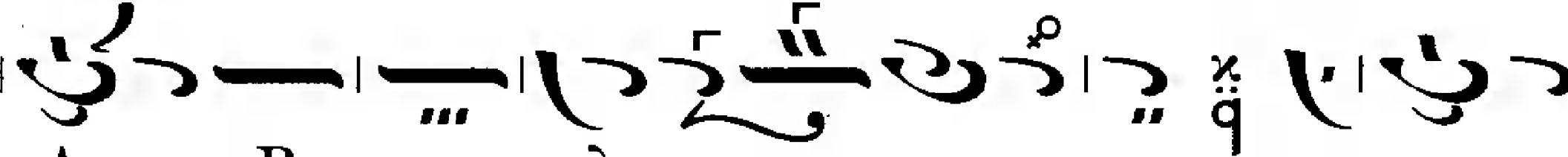
Δέβα ἔσο ταρὲζ κι ἔλα ἔσῃν πόρταν, κι ἔλα ἔσῃν πόρταν,
φέρων βούβας καὶ λεπτοκάρια φέρων τὸ φετίρ, θέλω νὰ πάω.

᾿Αγιος Βασίλης ἔρχεται

Μ. ᾿Ασίας

᾿Ηχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα^ο

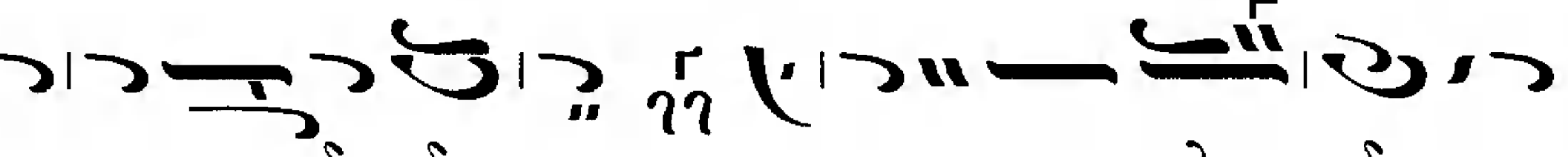
Ρυθμὸς τετράσημος.

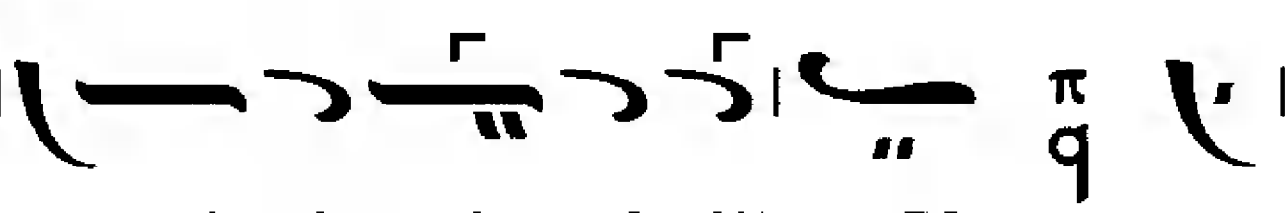
 Ἀ γίος Βα σι λη η ἡς ἐρ χε ται α πο

 τὴν Καί σα ρεῖ εἰ εἰ α σερ νεῖ μου λα α

 α ρια α δω δε κα και αι μου λες δε ε κα

 πε ε ε ε εν τε

᾿Αγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία
σέρνει μουλάρια δώδεκα καὶ μοῦλες δεκαπέντε.

«Βασίλη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθεν κατεβαίνεις;»
«Ἀπὸ τὴ μάνα μ' ἔρχομαι καὶ στὸ σχολεῖο πηγαίνω».

«Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῇς, κάτσε νὰ τραγουδήσης».
«Ἐγὼ ἔμαθα γράμματα, τραγούδια δὲν ἤξεύρω».

Καὶ στὸ ραβδί τ' ἀκούμπησε νὰ πῇ τὴν ἀλφαβήτα,
καὶ τὸ ραβδί ᾿τανε ξερό, χλωριὰ βλαστάρια βγάνει.

᾿Πάνω στὰ βλαστάρια τοῦ περδίκια φωλιασμένα
καὶ κάτω στὴ ριζίτσα τοῦ, βρύση μαλαματένια.

Α γιος Βα σι λης ερ χε

ται α πο την Και σα ρει

α σερ νει μου λα

ρια δω δε κα και μου λες δε κα

πεν τε

Παίρνουν στὴ μύτη τους νερὸ καὶ χιόνι στὰ πλευρά τους
καὶ βρέχουν τὸν ἀφέντη τους, βρέχουν καὶ τὴν κυρά τους.

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποῦρθαμε, πέτρα νὰ μὴ ραῖση
κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσει.

Ἀπόψε εἶν' ἀρχιμηνιά

Θράκης (Περίστασις)

Ἦχος $\frac{4}{\bar{q}}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

Α πο ψε ει ν αρ χι μη νια σας ευ χο μαι κα

λη χρο νια ευ τυ χες ευ τυ χες το νε ον

ε τος να το ε να το ε χο με κιε φε

τος

Ἀπόψε εἶν' ἀρχιμηνιά, σᾶς εὐχομαι καλὴ χρονιά,
εὐτυχές, εὐτυχές τὸ νέον ἔτος νὰ τὸ ἔ- νὰ τὸ ἔχομε κι ἐφέτος.

Ἔχομεν δὲ καὶ ἐορτήν, Κυρίου τὴν Περιτομήν,
τοῦ Ἀγί- τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, Ἱερά- Ἱεράρχου σεβασμίου.

Κατ' ἔθιμον ἀρχαϊκόν, ἦρθα ἐδῶ στ' ἀρχοντικόν.
διὰ νά, διὰ νὰ σᾶς καλαντίσω καὶ νὰ σᾶς καὶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω.

Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται, ἄρχοντες τὸ κατέχετε
ἀπό, ἀπὸ τὴν Καισαρεία, σύ 'σ' ἀρχό- σύ 'σ' ἀρχόντισσα κυρία.

κλπ.

Ἐκ τοῦ Παραρτήματος τῆς Φόρμιγγος (περ. Β', ἔτ. Γ(Ε), 1907. Καταγρα-
φεύς: Στυλιανὸς Νεράτζης.

Α πο ψε ει ν αρ χι μη νια --- σας ευ χο

μαι κα λη χρο νια ευ τυ χες ευ τυ χες το νε ον

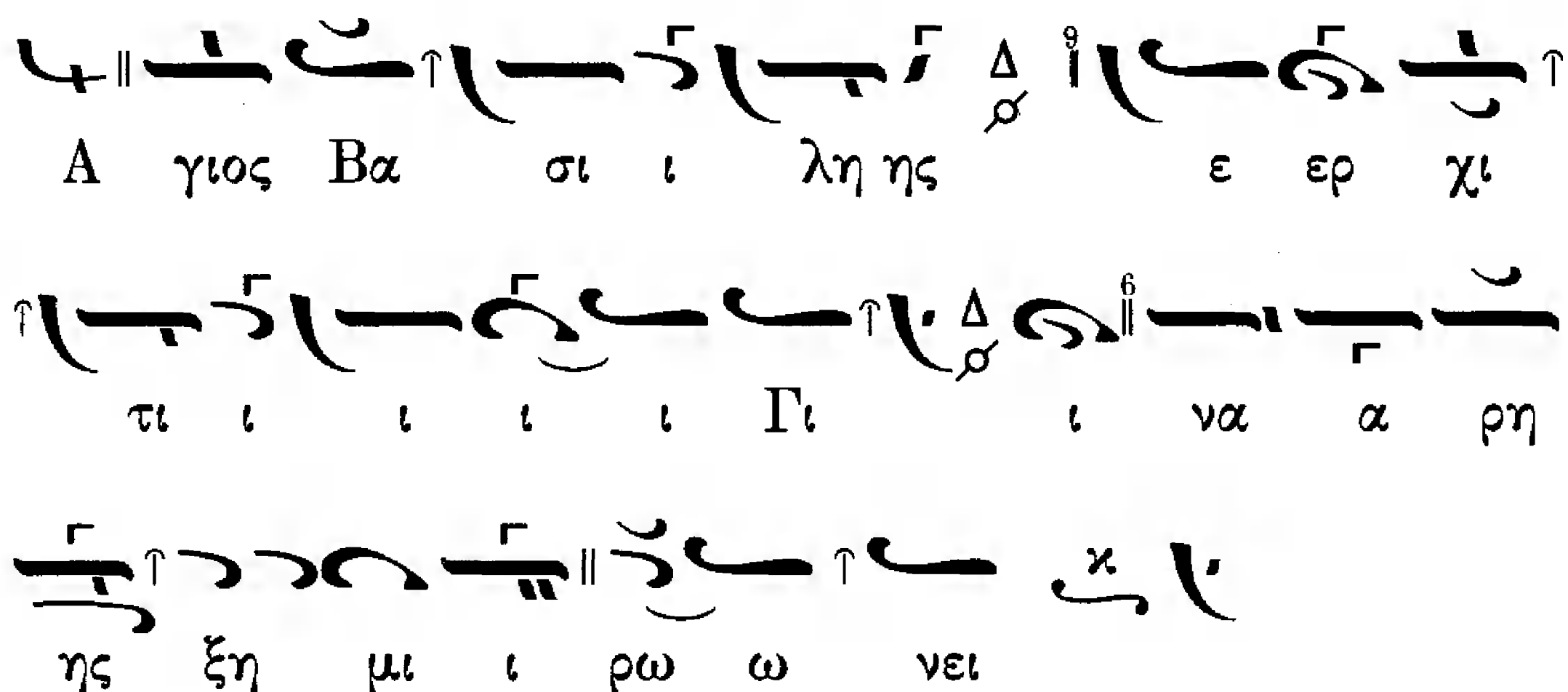
ε τος να το ε να το ε χο μεν κι ε ψε τος

“Αγιος Βασίλης ἔρχιτι

Δυτ. Μακεδονίας

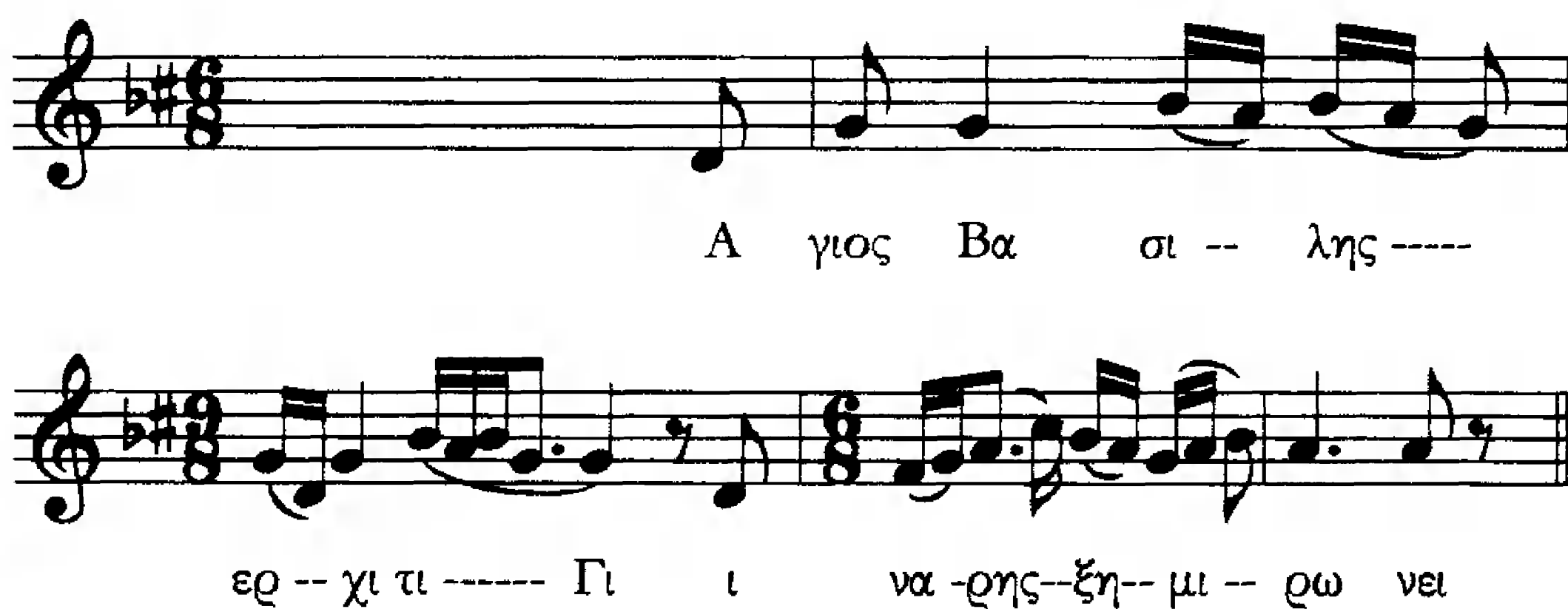
ᾠχος λ π ټ Κε

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

Α'

“Αγιος Βασίλης ἔρχιτι, Γινάρης ξημιρώνει·
 Σὰ φέτου, παλληκάρια μου, σὰ φέτου καὶ τοῦ χρόνου.
 Βασίλη μ', ποῦθεν ἔρχισι καὶ ποῦθεν κατιβαίνεις.
 Ἰγὼ 'π' τὰ ξένα ἔρχουμι κὶ στὰ δικά μου πάου.
 Βασίλη μ', ξέρεις γράμματα, πές μας τὴν ἀλφαβήτα,
 Σὲ τοῦτ' τὸ σπίτι ποῦρθαμι πέτρα νὰ μὴ ραῖσῃ
 κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσῃ.

Α γιος Βα σι -- λης ----

ερ -- χι τι ----- Γι ι να -ρης--ξη-- μι -- ρω νει

B'

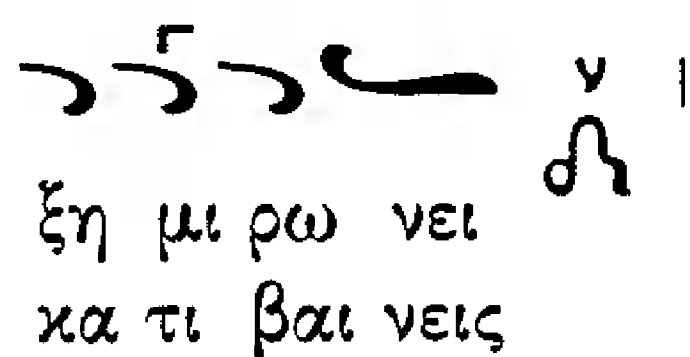
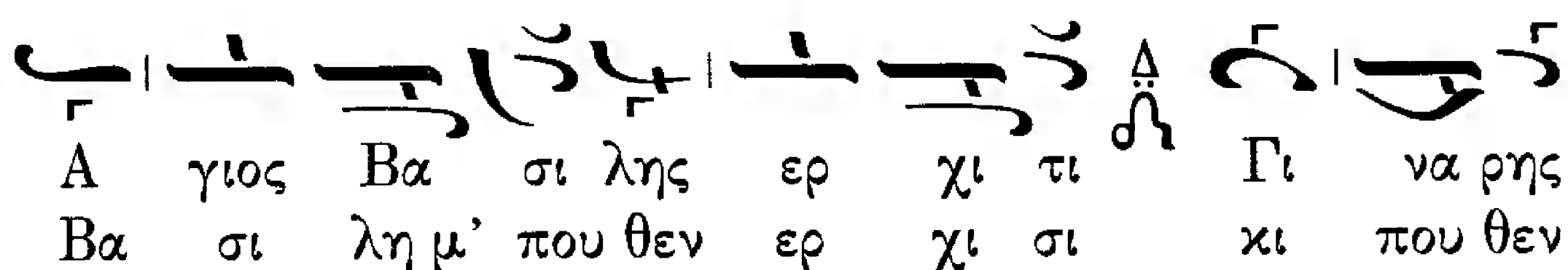
Σὰ φέτου, παλληκάρια μου, σὰ φέτου καὶ τοῦ χρόνου.
 Κι ἓνα μικρὸ μικρούτσικο, μικρὸ κὶ χαϊδιμένου,
 μικρὸ τὸ ἔχ' ἡ μάνα του, μικρὸ κὶ οὐ πατέρας τ',
 τοῦ ἔλουζι, τοῦ χτένιζι κὶ στοὺ σκουλειὸ τοῦ στέλνει
 κι οὐ δάσκαλους τοῦ καρτερεῖ μὲ τὴ χρυσῇ τῇ βέργα·
 παραπουνέθηκι τοῦ πιδὶ στὴ μάνα του πααίνει:
 «Πιδί μου, ποῦ εἶν' τὰ γράμματα, πιδί μου ποῦ εἶν' ὁ νόῦς σου;»
 «Τὰ γράμματα εἶνι στοὺ χαρτὶ κι οὐ νόῦς μου στὰ πιγνίδια».

“Αγιος Βασίλης ἔρχιτι

Δωρίδος (Κονιάκος)

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη

Ρυθμός τετράσημος.

“Αγιος Βασίλης ἔρχιτι, Γινάρης ξημιρώνει·
«Βασίλη μ', ποῦθεν ἔρχισι κὶ ποῦθεν κατιβαίνεις;»
«Ἀπὸ τοῦ σπίτι μ' ἔρχουμι στοῦ δάσκαλου πααίνου.
Πάου νὰ μάθου γράμματα κὶ πίσου νὰ γυρίσου·
πάου νὰ πάρου τοῦ ψουμὶ στὰ πρόβατα νὰ πάου·
πάου νὰ μάσου τοῦ ἀρνὶ νὰ μὴν τοῦ φᾶν' οἱ λύκοι·
πάου νὰ κλείσου τοῦ μαντρὶ γιὰ νὰ μὴ μποῦν οἱ λύκοι·
νὰ μάσου κὶ τὰ πρόβατα, νὰ μάσου κὶ τὰ γίδια».
«Βασίλη μ', ξέρεις γράμματα, πές μας τὴν ἀλφαβήτα».

“Αγιος Βασίλης έρχεται

Κεφαλλονιάς

Ήχος Δι

Ρυθμός τετράσημος.

Α γιο Βα σι λη ης ερ χε ται Γε να
 ρης ξη με ρω νει ο μη νας που μα
 ας ερ χε ται το χρο νο φα νε ρω νει

Α γιος Βασι λης -- ερ χε ται Γε να ρης ξη με ρω νει
 ο μηνας που μας ---ερ χε ται το χρο νο φα νε ρω νει

“Αγιος Βασίλης έρχεται, Γενάρης ξημερώνει
 ό μήνας που μάς έρχεται τó χρόνο φανερώνει.

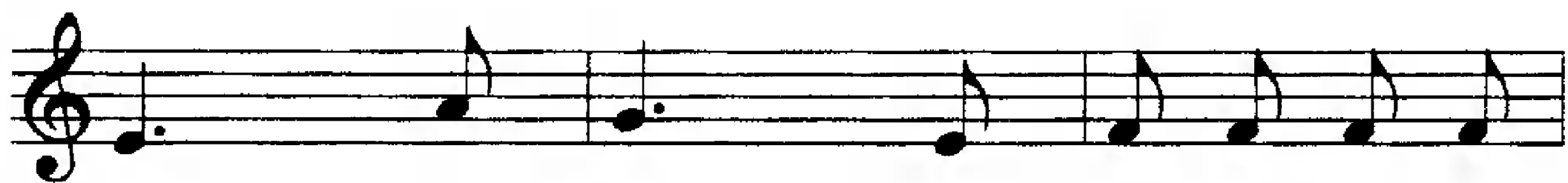
Τήν άδεια γυρεύουμε στό σπίτι σας νά μποῦμε,
 τόν Άγιο μέ ὄργανα καί μέ φωνές νά ποῦμε.
 Έκοίταξα στόν οὐρανό καί εἶδα δυό λαμπάδες
 καί μέ τó καλωσόρισε, καλές σας έορτάδες.
 Καί πάλι ξανακοίταξα καί εἶδα δυό στεφάνια
 καί μέ τó καληνύχτισμα, καλά σας Θεοφάνεια.

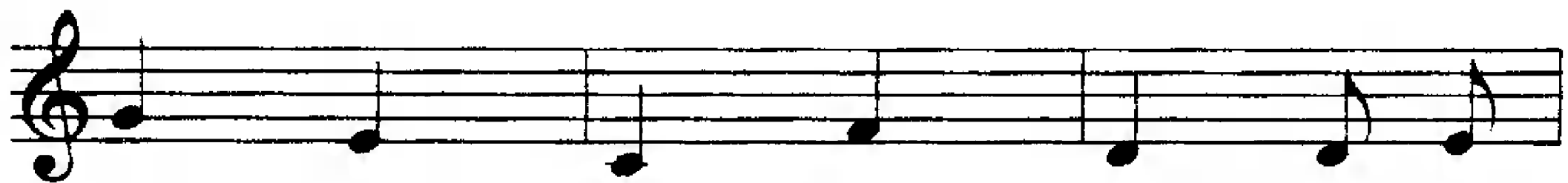
Α γιος Βα σι ---- λης ερ χε

ται αρ χον τες τον --- κα τε χε

τε α πο α πο την Και σα

ρει α συ σ'αρ χο συ σ'αρ

χον ντισ σα κυ ρι α Βα στα ει κ.λ.π.

Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχροινιά

Δωδεκανήσου

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμός ιωνικός ἐξάσημος μέ τετράσημο.

 Αρ χι μη νια κιαρ χι χρο νια κιαρ χη

 του Γε να ρι ου αρ χη ο μη νας του Χρι

 στου τ'Α γι ου Βα σι λει ου

Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχροινιά κι ἀρχὴ τοῦ Γεναρίου,
ἀρχὴ ὁ μήνας τοῦ Χριστοῦ, τ' Ἀγίου Βασιλείου.

Ὁ Ἄϊ Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία,
βαστάει πένα καὶ χαρτί, χαρτί καὶ καλαμάρι.

«Βασίλη πόθεν ἔρχεσαι καὶ πόθεν κατεβαίνεις;»
«Ἀπὸ τῆς μάνας μου περνῶ καὶ στὸ σχολειὸ πηγαίνω».

«Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῇς, κάτσε νὰ τραγουδήσης».
«Ἐγὼ γράμματα μάθαινα, τραγούδια δὲν ἤξεύρω».

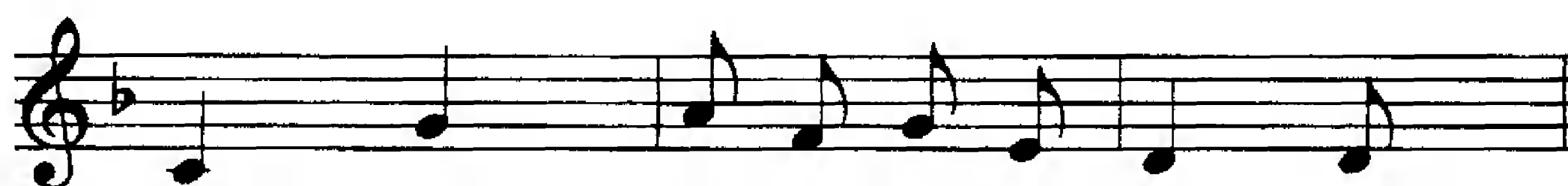
Καὶ στὸ ραβδί τ' ἀκούμπησε, νὰ πῇ τὴν ἀλφαβήτα
καὶ τὸ ραβδί ἦτο ξερό, χλωρὰ βλαστάρια 'πέτα.

Αρ χι μη νια κιαρ χη χρo νια κιαρ

χη του Γε να ρι ου αρ χη ο μη νας του Χρι

στού τ'Α γι ου Βα σι λει ου

Καὶ πάνω στὰ κλωνάρια του, πέρδικες κηλαῖδοῦσαν.
Δὲν ἦσαν μόνο πέρδικες παρὰ καὶ περιστέρια.

Κατέβηκεν ἡ πέρδικα, πίνει νερὸ καὶ βγαίνει
καὶ βρέχει τὴ φτερούγα της κι ἐσένα ἀφέντη ραίνει.

Ταχειά, ταχειά 'ν' ἀρχιμηνιά

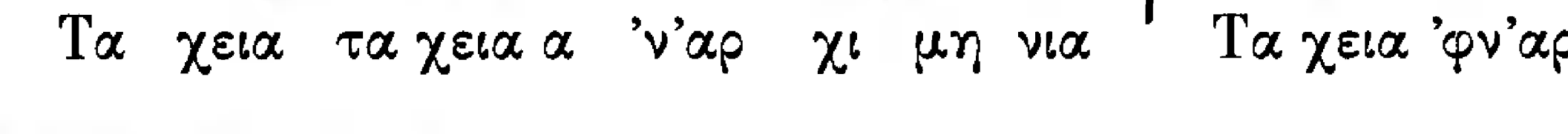
Κρήτης

Ἦχος λ ϝ Νη

Ρυθμός ἐξάσημος ἰωνικός μέ τετράσημο.

 Τα χεια τα χεια α 'ν'αρ χι μη νια

 Τα χεια 'φν'αρ

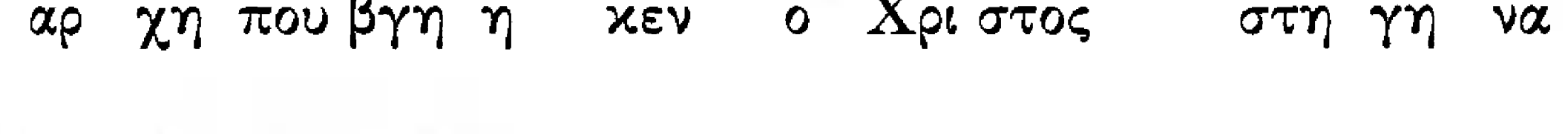
 χη του χρο νου

 αρχη που βγη η κεν ο Χρι στος

 στη γη να

 πορ πα τη ση

Α'.

Ταχειά, ταχειά 'ν' ἀρχιμηνιά, ταχειά 'ν' ἀρχή τοῦ χρόνου.
 Ἀρχή πού βγῆκεν ὁ Χριστός στή γῆ νά πορπατήσῃ.
 Καί πρῶτος πού χαιρέτησε ἦταν ὁ Ἄϊ Βασίλης.
 «Πές μου νά ζῆς, Βασίλειε, καλὸ ζευγάριν ἔχεις;»
 «Καλὸ 'ναι τὸ ζευγάρι μου, καλὸ καὶ προκομμένο»
 «Γιὰ πές μας, Ἄγιε Δέσποτα, τί σπέρνεις τὴν ἡμέρα;»
 «Σπέρνω σιτάρι δώδεκα, κριθάρι δεκαπέντε,
 ταῖ καὶ ρόβη δεκοχτῶ κι ἀπὸ νωρὶς στὸ σταῦλο»
 Ἐπὰ πού καλαντίσαμε, καλὰ πλερώσετέ μας.
 Καλὰ νὰ πᾶν τὰ τέλη σας καὶ τ' ἀποδέματά σας.

Τα χεία τα χεία -- 'ν' αρχι μη νια τ χεία 'ν' αρχή του χρο νου
αρχή που βγή --- κεν ο Χρiστος στη γη να πορ πα τη ση

B'.

Ταχειά, ταχειά 'ν' ἀρχιμηνιά πρώτη ἀρχή τοῦ χρόνου
ἀποῦ πρωτοπερπάτηξεν ἀφέντη μας στὸν κόσμο.
Ἐκεῖ ποὺ πρωτοπάτησε χρυσὸ δέντρον ἐβγῆκε,
χρυσᾶ 'σαν τὰ κλωνάρια του κι ὀλάργυρ' ἡ κορφή του
καὶ κάτω στὴν ποδίτσα του σὰν γράμματα γραμμένα·
δασκάλοι τ' ἀναγνώθουνε, διάκοι καλαναρχοῦνε
κι ἓνα μικρὸ διακόπουλο ἐβγῆκε κι ἐδιαλάλιε.
Πρῶτος ἀποῦ τ' ἀπάντηξεν ἦτον Ἄϊς Βασίλης.
Πές μου νὰ ζήσης Βασιλειό, τί σπέρνεις τὴν ἡμέρα;
Σπέρνω σιτάρι δώδεκα (ὀκ.), κριθάρι δεκατρία,
ταῆ καὶ ρόβι δεκοχτῶ κι ἀπονωρίς στὸ σταῦλο.
Πές μου νὰ ζήσης Βασιλειό, καλὸ ζευγάριν ἔχεις;
Καλὸ 'ναι μὰ τὴ δόξα του καὶ μὰ τὴ δύναμή του,
τὸ μαῦρο καὶ τὸ μελισσὸ καὶ τὸ στεφανοκέρι,
ἀποῦ τὸ βλόησ' ὁ Χριστὸς μὲ τὸ δεξὸ του χέρι,
μὲ τὸ δεξὸ μὲ τὸ ζερβὸ μὲ τὸ μαλαματένιο,
ἀρσήλιο 'ναι τ' ἀλέτρι μου, πευκένιος ὁ ζυγός μου,
λαμπάδα τὸ βουκέντρι μου τ' ἀλυσιδόσκοινό μου,
τ' ἀπανωζεύλια τοῦ ζυγοῦ στ' ἀσήμι βουτημένα.
Κάτω στὴ σάρκα τοῦ γιαλοῦ, κάτω στὸ περιγιάλι
καυκάκι ρόβιν ἔσπειρα κι ἐβγῆκεν ἀστοχάρι,
κι ἤλεγα δὲν ἐφύτρωνε κι εἶπα πὼς δὲ φυτρώνει
κι ἐκεῖνον ἐξεφύτρωνε κι ἀθεῖ καὶ λουλουδώνει.
Κι ἐκεῖ τ' ἀνεργιαστήκανε λαγούδια καὶ περδίκια
κι εἰς τὰ 'πολογουδίσματα ἔβγαλα χίλια μόδια
κι εἰς τὰ 'ποπερδικίσματα χίλια καὶ δυὸ χιλιάδες·
καὶ παίρνω τὸ στρατὶ στρατὶ τὰ δυὸ τὸ μονοπάτι
νὰ πᾶ νὰ βρῶ τὸν πιθαρά, πιθάρια νὰ μοῦ κάμῃ.
Στὴ στράτα μ' ἀπαντήξανε οἱ ἄνομοι Ὀβραῖοι

καὶ τὸ σταυρό μου θέκανε νὰ πῶ 'να τραγουδάκι,
 Βασίλη καὶ τραγούδηξε, Βασίλη πὲ τραγούδια·
 γι' ἀσπάντη μας μοῦ μάθαινε ἢ μάνα μου τραγούδια
 μὰ γράμματα μοῦ μάθαινε καὶ γράμματα κατέχω.
 Καὶ σὰν κατές τὰ γράμματα πές μας τὴν ἄλφα βῆτα.
 Κι εἰς τὸ ραβδὶν τ' ἀκούμπησε τὴν ἄλφα βῆτα λέει
 καὶ τὸ ραβδ' ἦτονε ξερό, χλωρὰ βλαστάρια βγάνει
 καὶ μέσα στσοὶ χλωροὺς βλαστοὺς ἀητοφωλιὰ χτισμένη,
 καὶ μέσα στὴν ἀητοφωλιὰ χώρα ξετελεσμένη
 καὶ μέσ' ἀφέντης κάθεται ὁ μοσκοκανακάρης·
 καὶ ποιός θὰ μπῆ καὶ ποιός θὰ βγῇ καὶ ποιός θὰ τὸν ξυπνήσῃ.
 Φέρετε μῆλα δώδεκα κυδώνια δεκατρία,
 μὰ γὼ θὰ μπῶ κι ἐγὼ θὰ βγῶ· κι ἐγὼ θὰ τὸν ξυπνήσω.
 Εὐπνησ' ἀφέντη, ξύπνησε πέντε βολές ἀφέντη,
 πέντε βολές γραμματικὲ κι ἐννιὰ βολές ροδάρη.
 Ἡ φούρτσα πάει τὸ νερὸ κι ἡ φάσα τὸ σαποῦνι
 κι ἡ πέρδικα τὰ ροῦχα του τὰ μοσκομυρισμένα,
 ἀπὸ τὰ μοσκομύριζεν ὁ ἥλιος τὴν ἡμέρα,
 καὶ τὸ φεγγάρι τὴν αὐγὴ καὶ τ' ἄστρα ἀποσπέρας.

Εἶπαμε δὰ τ' ἀφέντη μας νὰ ποῦμε τσὴ κερά μας·
 κερά μαρμαροτράχηλη καὶ φεγγαρομαγοῦλα
 καὶ κρουσταλλίδα τοῦ γιαλοῦ καὶ πάχνη ἀπὸ τὰ χιόνια,
 κερά ἐκκλησὰ θὲ νὰ γενῆς μὲ τσί γιοντὲς καμάρες
 κάθα καμάρα τὸ κερί σὲ κάθα δυὸ διπλέρι,
 σὲ κάθα τρεῖς καὶ τέσσερις βρύση ξετελεμένη
 κι ἐγὼ διαβάτης θὰ περνῶ, διαβάτης θὰ περάσω
 νὰ πίνω τὸ κρυγιὸ νερὸ καὶ σένα νὰ δοξάσω.

Εἶπαμε δὰ καὶ τσῇ κεράς νὰ ποῦμε καὶ τσῇ βάγιας·
 βάστα βαγίτσ' ἄψε κερί βαγίτσα τὸ διπλέρι,
 βάλε τὸ φελοκάλυκο κι ἀνέβα καὶ κατέβα
 καὶ γιάϊδε καὶ ντουσουντίσε ἦντα θὰ μᾶς ἐφέρης
 γῆ ἀπάκι γῆ λουκάνικο γῆ ἀφράτο παξιμάδι,
 γῆ ἀπὸ τὴ μπουζουνιέρα σου κιανένα δεκαράκι,
 κι ἂν εἶναι κι ἀπὸ τὸ βουτσί νὰ πιοῦμε μιὰ γεμάτη

κι ἂν εἶν' καὶ περισσότερο βαστοῦμε καὶ τ' ἀσκάκι
κι ἀπὸ τῆ μαύρην ὄρνιθα κιὰν ἕναν αὐγουλάκι
κι ἂν εἶν' κι ἀπὸ τῆ γαλανή, ἃς εἶναι ζευγαράκι
κι ἀκόμη δὲν τὸν ἡῦρικες τὸ μάνταλο ν' ἀνοίξης,
νὰ μᾶς ἐδώσης τίποτα κι ἀπόκιας νὰ σφαλίξης.

Ἐπὰ ποὺ καλαντήσαμε καλὰ μᾶς ἐπλερῶσα,
καλὰ νὰ πᾶν τὰ τέλη των καὶ τ' ἀποδόματά των
κι ἂν ἔχουνε μωρὸ παιδὶ στὰ πύρπυρα χωσμένο
κι ἂν ἔχουν μεγαλύτερο στὴν κούνια καθισμένο,
νὰ σῇ τὸ κανυκάκι του νὰ πέφτη τὸ λογάδι
νὰ τὸ μαζών' ἢ μάνα του νὰ ἔχη χαρὰ μεγάλη
νὰ τὸ μαζώνουν ἄρχοντες νὰ κάνουν δαχτυλίδια
καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα μικρὰ παρανοιξίδια.

Βλ. καὶ 50 Δημῶδη ᾠσματα, Πελοποννήσου καὶ Κρήτης, Συλλογὴ Ὁ-
δείου Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις, 1930, σελ. 66 κ.έ.

Ἀρχιμενιά κι ἀρχιχρονιά

Κρήτης

Ἦχος λ̣ δ̣ Νη

Ρυθμός τρίσημος μετέτροπος.

Ἀρ χι με νια α κι αρ χι χρο νια κι αρ χη κα λος

μας χρο νος

κι αρ χη που βγη η κεν ο Χρι στός στη γη και πε

ρι πα τει

Ἀρχιμενιά κι ἀρχιχρονιά κι ἀρχὴ καλὸς μας χρόνος
κι ἀρχὴ ποὺ βγῆκεν ὁ Χριστὸς στὴ γῆ καὶ περιπάτει.
Κι ἀρχὴ ποὺ βγῆκεν ὁ Χριστὸς τὸν κόσμον νὰ διδάξῃ
καὶ βγῆκε καὶ χαιρέτησε οὐλοὺς τοὺς ζευγολάτες κλπ.

Ἐκ τῆς Φόρμιγγος (περ. Β', ἔτ. Β' - Ἀρ. 17-18, 1906). Ὡς ᾄδονται εἰς τὰ ὄρεινά
τῆς Κρήτης. Καταγραφεὺς: Π. Βλαστός, Ρεθύμνιος.

Αρ χι με νια ---- κιαρ χη χρo νια

κιαρ χη κα λος μας χρo νος κιαρ --- χη που βγη ----

κεν ο Χοι στος στη γη και πε ρι πα τει

III. ΦΩΤΩΝ

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμός ιωνικός ἐξάσημος.

Κοινά

Ση με ρά'ν' τα Φω τα και φω τι σμοι $\frac{\Gamma}{\eta}$

και χα ρα με γα α λη και α για σμοι $\frac{\pi}{\eta}$ κα

τω στον Ι ορ δα νη τον πο τα μο $\frac{\Gamma}{\eta}$

κα θετ' η Κυ ρα α μας η Πα να για $\frac{\pi}{\eta}$

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα καὶ φωτισμοὶ
καὶ χαρὰ μεγάλη καὶ ἁγιασμοί.
Κάτω στὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμὸ
κάθετ' ἡ Κυρά μας ἡ Παναγιά.
Σπάργана βαστάει, παιδὶ κρατεῖ
καὶ τὸν Ἄη Γιάννη παρακαλεῖ.
Ἄη Γιάννη ἀφέντη καὶ Πρόδρομε,

Ση με ρά'ν'τα φω --- τα και φω τι σμοι και χα ρα με
 γα --- λη και α για σμοι κα τωστον Ι ορ δα --- νη τον πο τα
 μο κα θετ 'η Κυ ρα --- μας η πα να για

ἔλα νὰ βαπτίσης Θεοῦ παιδί.

Ἔλα νὰ βαπτίσης Θεοῦ παιδί

καὶ νὰ τ' ὀνομάσης Μονογενῆ.

Ν' ἀγιαστοῦν οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνά,

ν' ἀγιαστῇ κι ἀφέντης μὲ τὴν κυρά.

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα καὶ φωτισμός

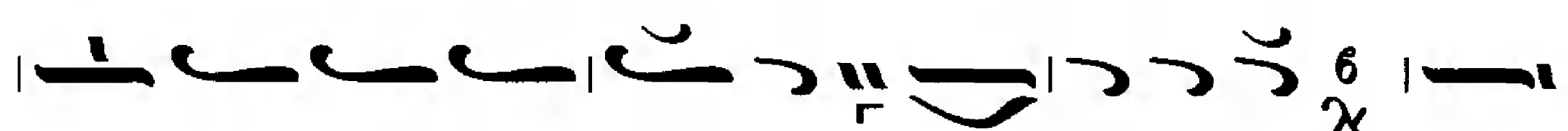
καὶ τοῦ Ἰησοῦ μας ὁ Βαπτισμός.

Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος (Α)

Ἦχος δὲ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

Πόντου

 Α πο της ε ρη μου ου ο Προδρομος ηλ

 θε του βα πτι ι σαι αι τον Κυ ρι ον Ε

 ρου ρε ε ρου ρε ε ρου ρε ρου ρε ρου ρε

 ε χαι ρε Α χραν τε

Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος,

ἦλθε τοῦ βαπτίσει τὸν Κύριον.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Ἀχραντε.

Βέβαιον, Βασιλέα ἐβάπτισεν

ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὁ Πρόδρομος.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Ἀχραντε.

Γηγενεῖς σκιρτᾶτε καὶ χαίρετε,

τάξεις τῶν ἀγγέλων εὐφραίνονται.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Δέσποινα.

Δειλιῶν τί ἵστασαι Πρόδρομε,

σπεῦσον τοῦ βαπτίσει τὸν Κύριον.

Α πο της Ε ρη μου --- ο προ δρο μος
 ηλ θε του βα πτι σαι --- τον Κυ ρι ον
 Ε ρου ρε ε ρου ρε ε ρου ρε ρου
 ρε ρου ρε --- χαι ρε Αχ ραν τε

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Δέσποινα.

Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Δεσπότη μου,
 πῶς νῦν ἐπιθέσω τὴν χεῖρά μου;

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Ἀχραντε.

Οὐρανῶν Δυνάμεις ἀγάλλονται,
 τάξεις τῶν ἀγγέλων εὐφραίνονται.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Ἀχραντε.

Σπεῦσον τοῦ βαπτίσει τὸν Κύριον,
 ἵνα καταργήσῃ τὰ εἰδῶλα.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Δέσποινα.

Ψάλλοντες ὠδὴν Σοι ἐπάξιον,
 ὕμνον Σοι προσφέρομεν Δέσποτα.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Δέσποινα.

ὦ Παρθενομῆτορ καὶ Δέσποινα,
 σῶζε τοὺς εἰς Σὲ καταφεύγοντας.

Ἔρουρε, ἔρουρε, ἐρουρερουρέρουρε, χαῖρε Ἀχραντε.

Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος (B)

Καππαδοκίας

Ἦχος λ̣ ᾠ̣ Κε̣

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Α πο της ε ρη μου ο Προδρομος ηλ

 θε να βα πτι ι ση τον Κυ ρι ον Α

 γι ος ο Θε ος Α γι ος Ι σχυ ρος Α

 γι ος Α θα να τος ο Κυ ρι ος

Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος,

ἦλθε τοῦ βαπτίσει τὸν Κύριον.

Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος Ἰσχυρός, Ἅγιος Ἀθάνατος ὁ Κύριος.

Ἰορδάνης εἶδε καὶ ἔφριξε,

τὰ νερά τ' ὀπίσω ἐτράβηξε.

Ἅγιος ὁ Θεός... κ.λπ.

Γηγενεῖς σκιρτᾶτε καὶ χαίρετε,

τάξεις τῶν ἀγγέλων εὐφραίνονται.

Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.

Δειλιῶν τί ἴστασαι Πρόδρομε,

σπεῦσον τοῦ βαπτίσει τὸν Κύριον.

Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.

Α πο της Ε ρη μου ο προδρομος ηλ θε να βα
 πι --- ση τον Κυ ρι ον Α γι ος --- ο Θε ος
 Α γι ος --- Ι σχυ ρος Α γι ος Α θα να τος ο Κυ ρι ος

Οὐρανῶν Δυνάμεις ἀγάλλονται,
 τάξεις τῶν ἀγγέλων εὐφραίνονται.
 Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.
 Ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ Δεσπότου μου,
 πῶς νῦν ἐπιθέσω τὴν χεῖρά μου;
 Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.
 Σπεῦσον τοῦ βαπτίσει τὸν Κύριον,
 ἵνα καταργήσῃ τὰ εἰδωλα.
 Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.
 Ψάλλοντες ᾠδὴν Σοι ἐπάξιον,
 ὕμνον Σοι προσφέρομεν Δέσποτα.
 Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.
 ὦ Παρθενομῆτορ καὶ Δέσποινα,
 σῶζε τοὺς εἰς Σὲ καταφεύγοντας.
 Ἅγιος ὑπάρχει καὶ Κύριος.

Σήμιρα τὰ Φῶτα

Ἀδριανούπολη (Ὁρτάκιοϊ)

Ἦχος $\overset{\text{L}}{\underset{\cdot\cdot}{\text{H}}}$ $\overset{\text{P}}{\text{Pa}}$

Ρυθμὸς πεντάσημος.

|| $\overset{\sim}{\text{S}}$ — \uparrow — $\overset{\sim}{\text{S}}$ || — \uparrow $\overset{\sim}{\text{S}}$ || — — \uparrow — $\overset{\sim}{\text{S}}$ $\overset{\text{L}}{\underset{\cdot\cdot}{\text{H}}}$ ||
 Ση μι ρα τα Φω τα κιο φω τι σμος
 || — — \uparrow $\overset{\sim}{\text{S}}$ || — — \uparrow — — || $\overset{\sim}{\text{S}}$ — \uparrow
 κι χα ρα με γα α λη στον Κυ ριο
 \uparrow — $\overset{\sim}{\text{S}}$ $\overset{\text{P}}{\underset{\cdot\cdot}{\text{H}}}$ $\overset{\sim}{\text{S}}$ ||
 μας

Α΄

Σήμιρα τὰ Φῶτα κι ὁ φωτισμὸς
 κι χαρὰ μεγάλη στὸν Κύριο μας.

Αὔριο Κυρά μας ἡ Παναγιά,
 μὴ τὰ θυμιατήρια στὰ δάχτυλα,
 γιὰ ν' ἀνέβ' ἀπάνω στὸν οὐρανό,
 γιὰ νὰ ρίξῃ δρόσον κατὰ τὴ γῆ·
 νὰ δροσίς' τὸν κόσμον κι τὰ νερά,
 νὰ βραχῇ ἀφέντης μὲ τὴν κυρά.

Ἐκ τῆς Φόρμιγγος (περ. Β', ἔτ. Β', 17-18, 1906. καὶ περ. Β'-ἔτ. Γ(Ε), 1907). Καταγραφεὺς: Νικόλαος Α. Ροδινός.

Ση μι ρα τα φω ---- τα κιο φω τι σμος

και χα ρα με γα ---- λη στον Κυ ριο μας

Β'

Σήμιρα τὰ Φῶτα καὶ ὁ φωτισμὸς
καὶ χαρὰ μεγάλη στὸν Κύριο μας.
Κάτω στὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμό,
κάθεται ἡ κυρά μας ἡ Παναγιά.
Κάθετ' ἡ κυρά μας ἡ Παναγιά
μέ τὰ θυμιατήρια στὰ δάχτυλα.
Γιὰ ν' ἀνέβ' ἀπάνου στὸν οὐρανό,
γιὰ νὰ ρίξῃ δρόσον κατὰ τὴ γῆ,
νὰ δροσίσ' τὸν κόσμον μέ τὰ νερά,
νὰ βραχῇ κι ἀφέντης μέ τὴν κυρά.

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα

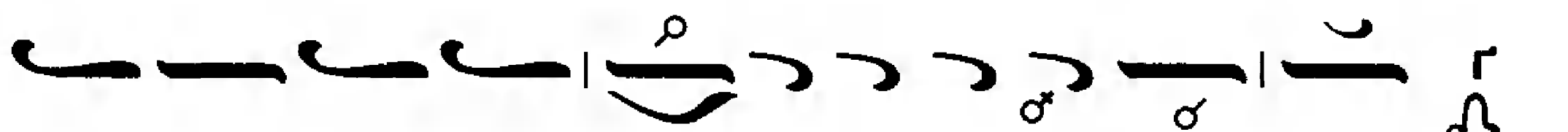
Ἦχος λ̣ ϝ̣ Γα̣

Ρυθμός ἐξάσημος. Ἰωνικός.

Θεσσαλίας

 Ση με ρά'ν' τα Φω ω τα κιο φω τι σμος

 και χα ρες με γα α λες κια γι α σμος

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα κι ὁ φωτισμός
 καὶ χαρὲς μεγάλες κι ἁγιασμός.
 Σήμερα βαπτίζεται ὁ Χριστὸς
 εἰς τὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμό,
 Κάθεται κυρά μας ἡ Παναγιά,
 μὲ τὰ θυμιατούρια στὰ δάχτυλα,
 σπάργανα βαστάει, κερὶ κρατεῖ
 καὶ τὸν Ἄη Γιάννη παρακαλεῖ:
 Ἄγιέ μου Γιάννη καὶ βαπτιστή,
 δύνασαι βαπτίσης Θεοῦ παιδί».

«Δύναμαι καὶ θέλω καὶ προσκυνῶ
 καὶ τὸν Κύριό μου παρακαλῶ».

Ση με ρά'ν'τα φω ---- τα κιο φω τι σμος και χα ρες με

γα ---- λες κια γι α σμος

Σήμερα τὰ Φῶτα

Ἡλείου

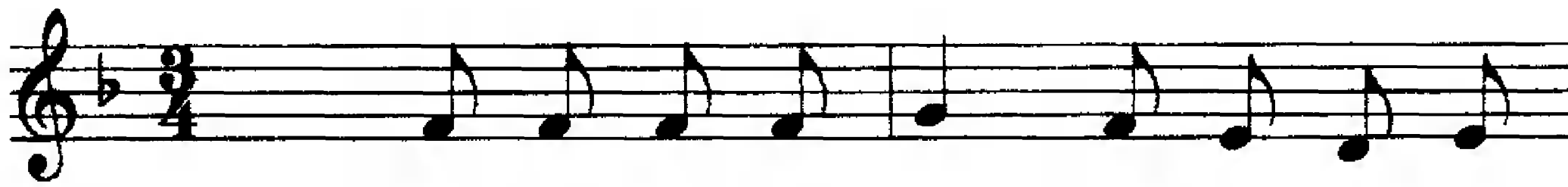
Ἦχος λ̣ ϝ̣ — Γα

Ρυθμός ἐξάσημος. Ἰωνικός.

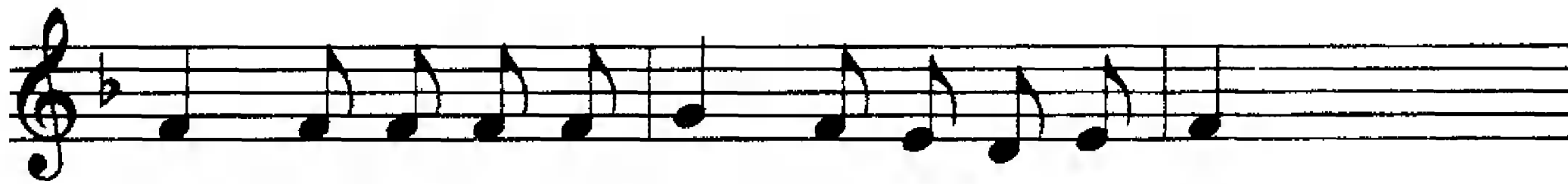
Ση με ρα τα Φω τα κιο φω τι σμος ϝ̣ κη
 χα ρα με γα λη κιο Α για σμος ϝ̣ Ση με
 ρον βα πτι ζε ται ο Χρι στος ϝ̣ θαυ μα με
 γα κα νει ο πο τα μος ϝ̣

Σήμερα τὰ Φῶτα κι ὁ φωτισμός
 κι ἡ χαρὰ μεγάλη κι Ἀγιασμός.
 Σήμερα βαπτίζεται ὁ Χριστός·
 θαῦμα μέγα κάνει ὁ ποταμός.

Δὲς ὁ Ἰορδάνης ἐσχίσθηκε
 τὸν Χριστὸν ὡς εἶδε φοβήθηκε.
 Ἦλθ' ὁ Κύριός μας ἐπὶ τῆς γῆς,
 ἦλθ' ὁ ποιητής μας καὶ λυτρωτής.
 Λίβανο βαστάει, κερὶ κρατεῖ

Ση με ρα τα φω τα κιο φω τι
ση με ρα βα πτι ζε ται ο Χρι

σμος κη χα ρα με γα λη κιο Α για σμος
στος θαυ μα με γα κα νει ο πο τα μος

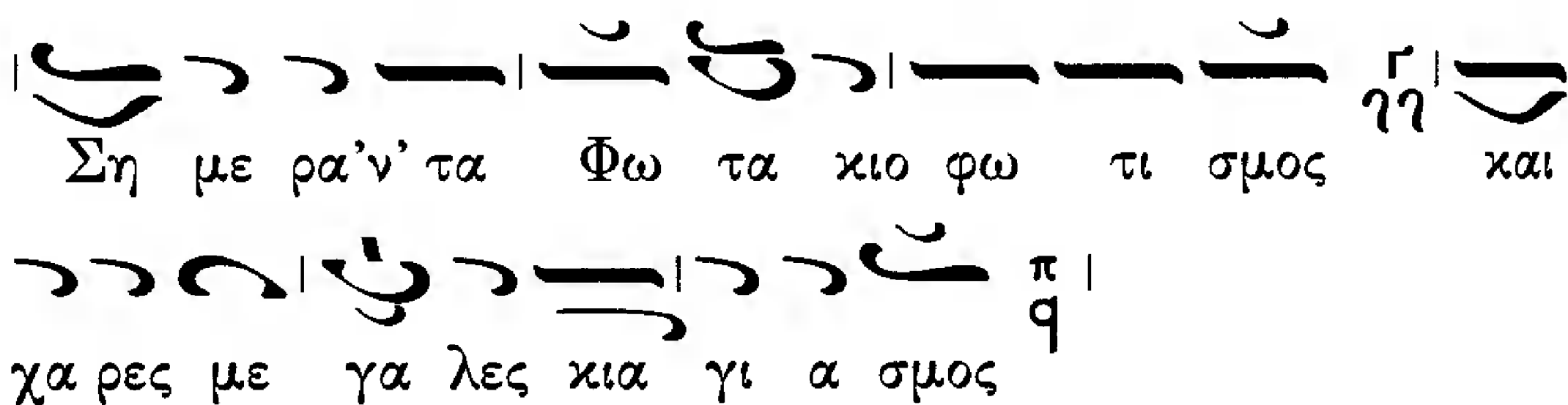
καὶ τὸν Ἰωάννη παρακαλεῖ:
«Ἐλα Ἰωάννη καὶ Βαπτιστή,
ἔλα νὰ βαπτίσῃς Θεοῦ παιδί.
Ἐλα Ἰωάννη καὶ μὴν ἀργῇς
καὶ δακρυροῶντας μὴν ἀπορῇς».
Τότε Ἰωάννης ἐβάπτισε,
τὸν Χριστὸν βαπτίζων ἐδάκρυσε.

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα

Θεσσαλίας (Κεραμίδι)

Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα κι ὁ φωτισμός
καὶ χαρὲς μεγάλες κι ἁγιασμός.

Σήμερα βαπτίζεται ὁ Χριστὸς
εἰς τὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμό.
Γιὰ νὰ ρίξῃ δρόσια, δροσιὰν στὴ γῆ
νὰ δρουσ'στοῦν οἱ λίμνες κι οἱ ποταμοί.
Νὰ δρουσ'στοῦν οἱ βρύσες καὶ τὰ νιρά,
νὰ δρουσ'στῇ κι ἀφέντης μέ τὴν κυρά.

Σήμερα τὰ Φῶτα

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη̣

Ρυθμός τετράσημος.

Ἀνατ. Στερεᾶς

Ση με ρα τα Φω τα κιο φω τι σμος

και χα ρες με γα α λες τ'α φεν τη μας

Ση με ρα τα φω τα κιο φω τι σμος

και χα ρες με γα --- λες τ'α φεν τη μας

Σήμερι τὰ Φῶτα κι ὁ φωτισμός
καὶ χαρὲς μεγάλες τ' ἀφέντη μας.
Σήμερα βαπτίζεται ὁ Χριστός
εἰς τὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμό.
Εἶν' ἡ Παναγία μας ἡ Δέσποινα
καὶ τὸν Ἄη Γιάννη παρακαλεῖ:
«Σήκ' ἀφέντη Ἀγιάννη καὶ Πρόδρομι,
σήκου νὰ βαπτίσῃς Θεοῦ πιδί·
σήκου νὰ βαπτίσῃς Θεοῦ πιδί
μέσ' στὴν κολυμπήθρα τὴν ἀργυρή».

Καλημέρα πάντες

Πάτμου

Ἦχος $\frac{4}{\bar{q}}$ Πα

Ρυθμός τετράσημος με̐ ἐξάσημο ἰωνικὸ καὶ ἐπτάσημο.

Κα λη με ρα παν τες ω α δελ φοι οι α

κου σα τε την ση με ρον ε ορ τη

Κα λη με ε ε ρα κα λη με ε

ε ρα κα λη σου με ρα φε εν τη με την κε

ρα

Καλημέρα πάντες, ὦ ἀδελφοί,
ἀκούσατε τὴν σήμερον ἑορτή.
Καλημέρα, καλημέρα,
καλή σου μέρ' ἀφέντη με τὴν κερά.
Σήμερον τὰ Φῶτα καὶ ἑορτή,
καὶ λαμπρὰ ἡμέρα Δεσποτική.
Καλημέρα κ.λπ.

Ἐν ἀρχῇ ὡς ἤρχισεν ὁ Θεός,
ἔχτισε τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν.
Ὑστερον δὲ πάλιν ἀπὸ αὐτά,
ἔκαμεν τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά.

Κα λη με ρα παν -- τες ω α δελ φοι ----- α

κου σα τε την ση με ρον ε ορ τη

Κα λη με ----- ρα κα λη με ----- ρα κα λη σου μερα

φεν ----- τη με την κε ρα

Καλημέρα... κ.λπ.

Ἔκαμεν τὴν θάλασσαν, ποταμούς,
τὸν μέγαν Ἰορδάνην καὶ ἄλλους πολλούς.

Καλημέρα... κ.λπ.

Ἔκαμεν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ γῆν,
καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ ἐξουσιαστήν.
Ὁ Ἀδὰμ κι ἡ Εὐὰ ἡμάρτησαν
καὶ τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἄφησαν.

Καλημέρα... κ.λπ.

Σήμεραν βαπτίζεται ὁ Χριστός,
εἰς τὸν Ἰορδάνην τὸν ποταμόν,
Ἰωάννη Πρόδρομε λέγω σε
καὶ τὸν βαπτισμόν σου γυρεύω σε.

Καλημέρα... κ.λπ.

Τότε τὸν βαπτίζει ὁ Βαπτιστῆς
κι ἔλαμψεν ἡ ἔρημος παρευθύς.
Καὶ φωνὴ ἠκούσθη ἐκ τοῦ Πατρός,
«Οὗτος ἦν Υἱός μου ἀγαπητός».

Καλημέρα... κ.λπ.

Ἵ τοῦτα τὰ σπίτια ποῦρθαμι

Ἀγιάσου Λέσβου

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Ἵτου τα τα σπη η η η τια πουρθα μι

 ι τα α μα α αρ μα ρου χτι σμε ε ε

 να α α που χου νε το ο ο ον αυ γι

 ρι νο ο και αι το ο ο φεγ γα ρι με

 ε ε ε σα α

Ἵ τοῦτα τὰ σπίτια ποῦρθαμι τὰ μαρμαρουχτισμένα,
 ποῦχουνε τὸν αὐγερινὸ καὶ τὸ φεγγάρι μέσα.

Ἵ τοῦτα τὰ σπίτια ποῦρθαμι, πέτρα νὰ μὴ ραῖση
 κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χίλια χρόνια νὰ ζήση.

«Ἐσένα πρέπει ἀφέντη μου καράβι ν' ἀρματώσης
 καὶ τ'ν ἀλυσίδα τ' καραβιοῦ νὰ τὴν μαλαματώσης».

Εἶπαμε τ' ἀφέντη μας, ἄς ποῦμε κι τ'ς κυρᾶς μας:

Στου τα τα σπη ----- τια που ρθα

μι --- τα --- μαρ --- μα ρου χτι σμε -----

να ----- που χου νε τον ----- αυ γι ρι

νο --- και --- το --- φεγ γα ρι με ----- σα -----

«Σήκου, κυρά μ', νὰ στολιστῆς, νὰ πᾶς ταχειὰ στὰ Φῶτα,
 πὺ θὰ βαφτίσουν τὸ Χριστὸ κι εἶναι μεγάλη δόξα.

Ὅταν σκοτῆς καὶ λιγνιστῆς καὶ πᾶς στὴν ἐκκλησιά σου,
 ὅλα τ' ἀηδόνια κελαηδοῦν ἀπ' τὴν πορπατηξιά σου,
 σύ 'σαι γυαλένιος μαστραπᾶς μὲ ἀσημένιο χέρι
 ὅπου κρυώνει τὸ νερὸ χειμῶνα καλοκαίρι».

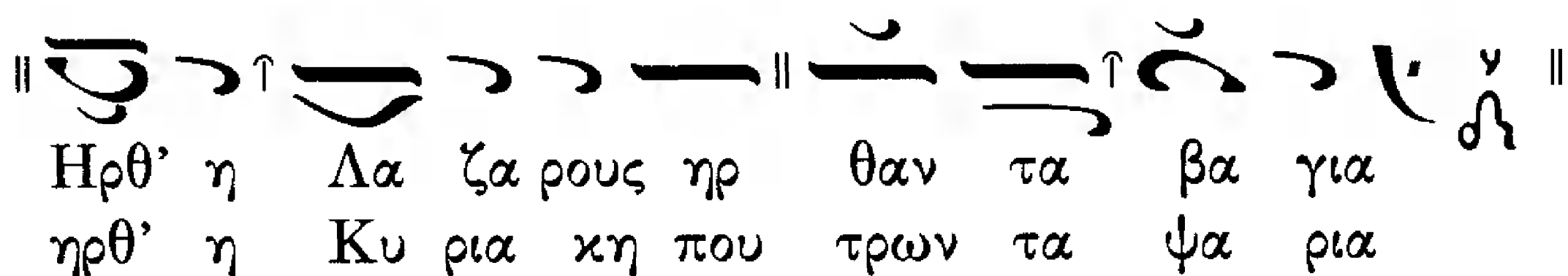
IV. ΒΑΪΑΤΙΚΑ – Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Ἦρθ' ἡ Λάζαρους

Μυτιλήνης

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

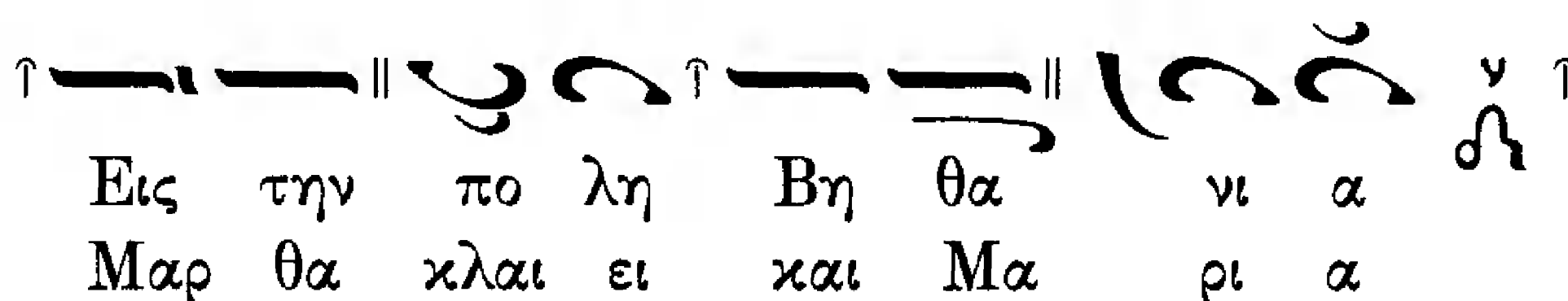
Ἦρθ' ἡ Λάζαρους, ἦρθαν τὰ βάγια,
ἦρθ' ἡ Κυριακὴ ποὺ τρῶν' τὰ ψάρια.
Ἦρθ' ἡ Λάζαρους, ἦρθαν τὰ βάγια,
ἦρθ' οὐ μέναιγος τῶν κορασίδω.
Κορασίδες μου σταυροκαθῆστε,
παλληκάρια μου ἀραδιαστῆτε.
Οἱ κοτοῦλες σας αὐγὰ γεννοῦνε,
οἱ φωλίτσες σας δὲν τὰ χωροῦνε·
δῶστε μας νὰ εὐχηθοῦμε.

Εἰς τὴν πόλιν Βηθανία

Θεσσαλίας

ᾠδὴ λ δ̣ Νη

Ρυθμὸς πεντάσημος.

Εἰς τὴν πόλιν Βηθανία
Μάρθα κλαίει καὶ Μαρία,
Λάζαρον τὸν ἀδερφό τους
τὸν γλυκὸ καὶ γκαρδιακό τους.
Τρεῖς ἡμέρες τὸν θρηνοῦσαν
καὶ τὸν ἐμοιρολογοῦσαν.
Τὴν ἡμέρα τὴν Τετάρτη
κίνησ' ὁ Χριστὸς γιὰ ν' ἄρθῃ
καὶ ἐβγῆκε καὶ ἡ Μάρθα
ἔξω ἀπὸ τὴ Βηθανία
γιὰ νὰ τὸν προῦπαντήσῃ.
«Ἄν ἐδῶ ἦσουν Χριστέ μου,

δὲν θὰ πέθαιν' ἀδερφός μου».
Τότε ὁ Χριστὸς δακρύζει
καὶ τὸν Ἄϊδη φοβερίζει:
«Δεῦρο ἔξω Λάζαρέ μου,
φίλε καὶ ἀγαπητέ μου».
Καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὸν Ἄϊδη
Λάζαρος ἀπελυτρώθη.

Καὶ τοῦ χρόνου νὰ ἐρθοῦμε
κι ὅλους σας νὰ σᾶς εὐροῦμε
καὶ στὸ σπít' σας νὰ χαροῦμε
κι ὅλοι μας νὰ τραγουδοῦμε.

Καλῶς σᾶς ηῦρι οὐ Λάζαρις

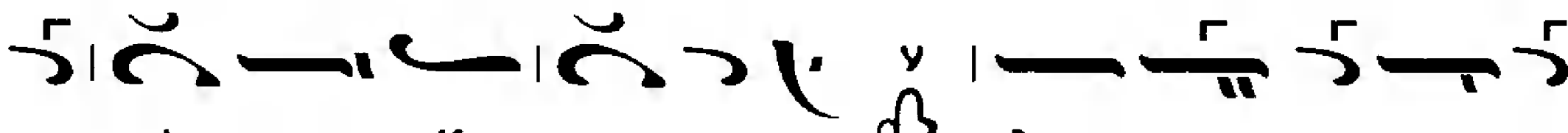

Κονιάκος Δωρίδος

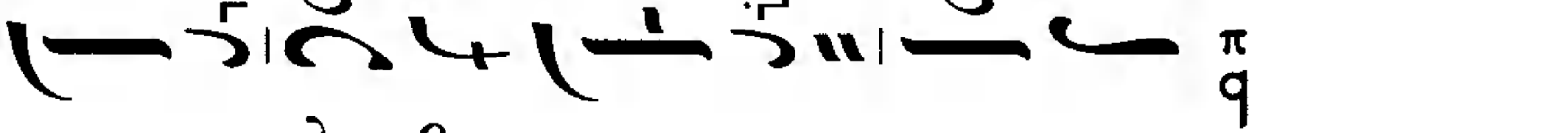
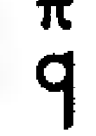
Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμὸς τετράσημος. Δάκτυλος | |

Χρόνος μέτριος γοργός.

Κα λω ω ἦω σας η η η ἦη ηυ ριου

ου Λα ἦα ζα ρις χι   λιω ω ω ἦω ω

κα α λω ἦως σα α ας ηυ ρι

*Καλῶ-νω-ς σᾶς η-νηῦρι οὐ Λά-να-ζαρις
χίλιω-νω-ν καλῶ-νω-ς σᾶς ηῦρι,
μὶ τ' ἄ-να-σπρα μί-νι- τὰ κό-νό-κκινα
μὶ τὰ-να χρυσᾶ-να λιλούδια.*

*Μετὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ προοίμιο τραγουδοῦν μέ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἀνα-
λόγως, ἐπαναλαμβάνοντας κάθε δεύτερη συλλαβὴ μέ τὸ -ν ὅ-
πως στὸ ἀνωτέρω:*

α) Σὲ παπᾶ ἦ δάσκαλο

*Γραμματικὲ κὶ δάσκαλε κὶ ψάλτη κι ἀναγνώστη
ποὺ ἀναγνώνεις τὰ χαρτιὰ κὶ ψέλνεις τὰ Ἑαγγέλια,
νιὰ μέρα ν-ὅπου ἔγραφες σοῦ χύθηκ' ἡ μιλάνη
λιρῶσαν τὰ μιταξουτὰ κὶ τᾶμουρφα μαντήλια.*

Κα λω --- νωσας--- η -----νηυρ- ρου -- Λα να ζα
 ρις χι λιω -----νων -- κα --- λω νως σας ---- ηυ ρι

β) Σὲ πάρεδρο

Ἰδῶ κάθετ' ἀφέντης μας οὐ πουλυξαϊκουσμένους,
 πῶχει τιμὴ στοὺς ἄρχουντις κι ξάϊκουσμα στὴν πόλη
 κι ἰδῶ τρουύρου στὰ χουριά ἔχει τιμὴ μιγάλη.
 Σήκου νὰ ἰδῆς τὰ πρόβατα, σήκου νὰ ἰδῆς τὰ γίδια,
 νὰ ἰδῆς κι τίς βαϊοῦλις σου, πὺ πᾶνι νὰ γιουμίσουν.

γ) Σὲ τσέλιγκα

Κάτου σὶ κεῖν' τὰ μαντριά τὰ καγκιλουφραγμένα,
 ἰκεῖ 'ναι χίλια πρόβατα κι δυὸ χιλιάδες γίδια.
 Ἰκεῖ 'ναι κι ἄρνουκάτσικα τοῦ φύλλου τοῦ χουρτάρι
 μπρουστὰ πᾶνι τὰ πρόβατα κι πίσου πᾶν' τὰ γίδια,
 στὴ μέση πάει οὐ μπιστικός, μηλιά λιλουδιασμένους.
 Σὰν τοῦ μυρμήγκι πιρπατοῦν, σὰν τοῦ μιλίσσι βάζουν,
 σὰν τοῦ μιλισσουχόρταρου μουσχουβουλάει οὐ τόπους.

δ) Σὲ σπίτι πῶχει κόρη ἀνύπαντρη

Ἰδῶ ἔχουμε νὰ λυγερὴ κι τὴν παντρουλουγάμι.
 Τῆς δίνουμε τοῦ βασιλιά, τῆς δίνουμε τοῦ ρήγα.
 «Δὲ θέλου 'γὼ τοῦ βασιλιά, δὲ θέλου 'γὼ τοῦ ρήγα,
 θέλου τοῦ παπαδόπουλου, ποῦνι γραμματισμένου».
 «Μαρὴ τοῦ παπαδόπουλου πουλλὴ προῖκα γυρεύει.
 Γυρεύει σπίτια δίπατα κι αὐλὲς μαρμαρουμένις,
 γυρεύει στάρια ἀθέριστα κι ἀτρύγητα ἀμπέλια,

γυρεύει κι ἄλουγου καλό, καλό κι ἄρματουμένου,
 νὰ πιρπατῇ νὰ χαίριτι στοὺς κάμπους καβαλάρης».
 «Ὅσα κι ἂν θέλῃ δῶστι τα, καλὸς εἶν' κι ἄς τὰ πάρῃ»

ε) Σὲ σπíti πῶχει νέο ἄγαμο

Ἰδῶ εἶν' οὐ σταυραῖτὸς κὶ τὸν παντρολουγᾶμι.
 Γυρεύ' ψηλή, γυρεύ' λιγνή, γυρεύ' καγκιλοφρύδα·
 στοὺ δαχτυλίδι νὰ διαβῇ, στὴ βέργα νὰ πιράσῃ,
 σ' αὐτὸ τοῦ σταυρουκλώναρου νὰ σταυρουθῇ νὰ κάτση.
 Γυρεύει χίλια πρόβατα κὶ δυὸ χιλιάδεις γίδια,
 γυρεύει κι ἄρνουκάτσικα τοῦ φύλλου τοῦ χουρτάρι.

στ) Σὲ μάνα πῶχει μικρὴ κόρη

Κυρά μ', τὴ δυχατέρα σου, κυρά μ', τὴ μοναχὴ σου,
 τὴν ἔλουζις, τὴ χτένιζις κὶ στοὺ σκουλειὸ τὴ στέλνεις.
 Τὴν ἔδειρι οὐ δάσκαλους μὶ νιὰ χρυσῇ βιργούλα,
 τὴ βάρισι ἢ δασκάλα της μὶ δυὸ κλουνάρια μόσκου.

ζ) Σὲ μάνα πῶχει γιὸ καὶ κόρη

Καλότυχή μας ἢ κυρά μὶ γιούς μὶ δυχατέρις.
 Στέλνει τοῦ γιὸ στὰ γράμματα, τὴν κόρη στὰ πλουμπίδια.
 Γυρίζει οὐ γιὸς ἀπ' τοῦ σκουλειὸ κι ἢ κόρη ἀπ' τὰ πλουμπίδια
 κὶ ῥχόντι κι ἀνταμώνουνι στὴ μέση στὴν αὐλή της.
 Χαμουγιλάει τοῦ σπíti της κὶ χαίριτι ἢ γιαυλή της,
 χαμουγιλάει κι ἢ μάνα τους, βουλιέτι νὰ πιτάξῃ.

η) Σὲ σπíti πῶχει στρατευμένο

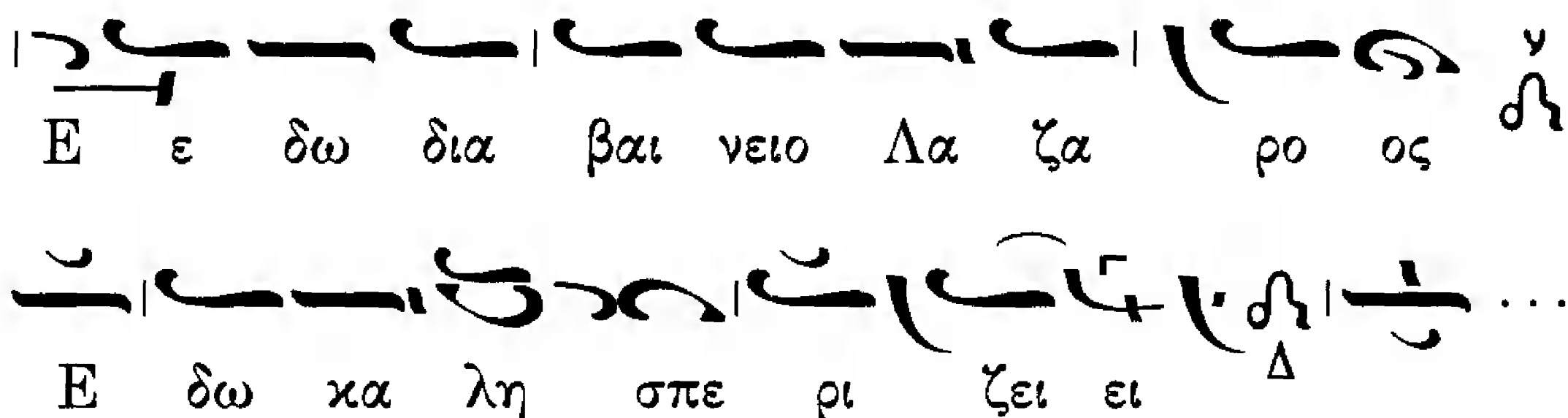
Παλληκαράκι γιέμουρφου στὰ ρούχινα ντυμένου,
 μισούλα πῶχεις γιᾶρματα, πλατοῦλις γιὰ ντουφέκι,
 χειράκια γουργουγύριστα νὰ ρίχνουν τοῦ λιθάρι.
 Εἶσι τιμὴ γιὰ τοῦ χουριό, καμάρι τῆς πατρίδας.
 Νὰ σὶ φυλάει ἱκεῖ πὺ πᾶς ἀφέντης Ἄη Γιώργης.

Ἐδῶ διαβαίνει ὁ Λάζαρος

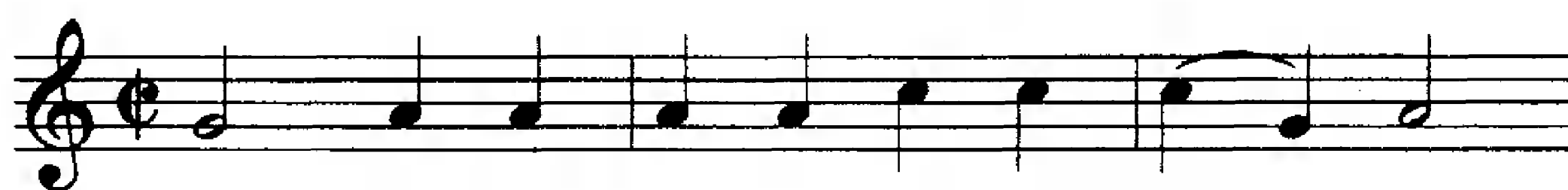
Κορινθίας - Ἀχαΐας (Ἀρβανίτικα)

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα^ρ

Ρυθμὸς τετράσημος.

Ἐδῶ διαβαίνει ὁ Λάζαρος, ἐδῶ καλησπερίζει
 χίλια καλησπερίσματα ἐφέτος καὶ τοῦ χρόνου.
 Κυρά μου τὸν ὑγιούλη σου, κυρά μου τὸν ὑγιό σου,
 γιὰ λούστονε καὶ χτένισ' τον καὶ στεῖλ' τον στὸ σχολεῖο,
 νὰ μὴν τὸν δείρ' ὁ δάσκαλος, νὰ μὴν τὸν μαγκλαδίση.
 Ἔχω ἐγὼ πολλοὺς ὑγιούς, γιὰ ποιόν ὑγιὸ μοῦ λέτε.
 Τὸν τρίτο τὸν καλύτερο, τὸν μοσχαναθρεμένο,
 ὅπου τὸν δέρνει ὁ δάσκαλος μὲ τὴ χρυσῇ τὴ βέργα,
 τὸν δέρνει κι ἡ δασκάλισσα μὲ τριὰ κλωνάρια μόσχο.
 Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποῦρθαμε, πέτρα νὰ μὴ ραῖση
 κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια πολλὰ νὰ ζήση.
 Ἐφάγαμε τὸν κόκορα κι ἀφήσαμε τὴν κότα.
 Δὸς μας, κυρά μ', τὸν κόπο μας νὰ πᾶμε σ' ἄλλη πόρτα.

Ε δω δια βαι νειο Λα ζα ρος --- ε
 χι λια κα λη σπε ρι σμα τα --- ε

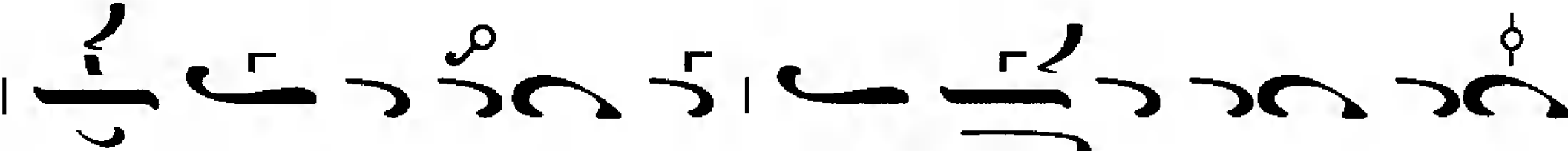
δω κα λη ----- σπε ρι ζει ---
 φε τος και ----- του χρο νου ---

Σήμερο μαῦρος οὐρανός

Ρόδου

Ἦχος λ π ρ Πά (τετραφωνῶν)

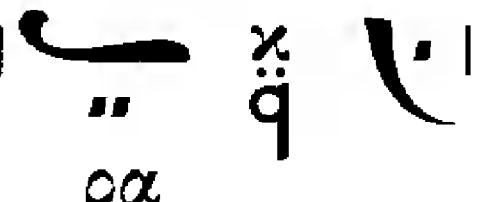
Ρυθμός τετράσημος.

 Αχ ση με ρο ο μα αυ ρος ου ρα

 νος ση με ρο ο μαυ ρη με ε ε ε

 ρα

Ἦχος, σήμερο μαῦρος οὐρανός, σήμερο μαύρη μέρα.
 Ἦχος, σήμερον ἐσταυρώσασι τὸν πάντῳ Βασιλέα.

Σήμερον ἔβαλαν βουλή οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι,
 οἱ ἄνομοι καὶ τὰ σκυλιά, οἱ τρισκαταραμένοι.
 Ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ μπῇ σὲ περιβόλι,
 νὰ κάμῃ δεῖπνο μυστικό, νὰ τὸν συλλάβουν ὅλοι.
 Κι ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα καθόταν μοναχὴ της,
 τὰς προσευκὰς της ἔκανε γιὰ τὸ Μονογενῆ της.
 Φωνὴ ἀκούστ' ἐξ οὐρανοῦ κ' ἐξ ἀρχαγγέλου στόμα.
 «Σώνουν, Κυρά μου, οἱ προσευχές, σώνουν καὶ οἱ μετάνοιες
 καὶ τὸν Υἱόν σου πιάσανε καὶ στὰ χαλκιά τὸν πᾶνε
 καὶ στοῦ Πιλάτου τίς αὐλὲς ἐκεῖ τὸν τυραννᾶνε».
 Ἦ Παναγιά σὰν τ' ἄκουσε ἔπεσε καὶ λιγώθη.
 Σταμνὶ νερὸ τῆς ρίζανε, τρία κανάτια μόσκο

Αχ ση με --- ρο---- μαυ --- ρος---- ου ---- ρα ----

3
νος ση με ρο ---- μαυ ρη με ----- ρα

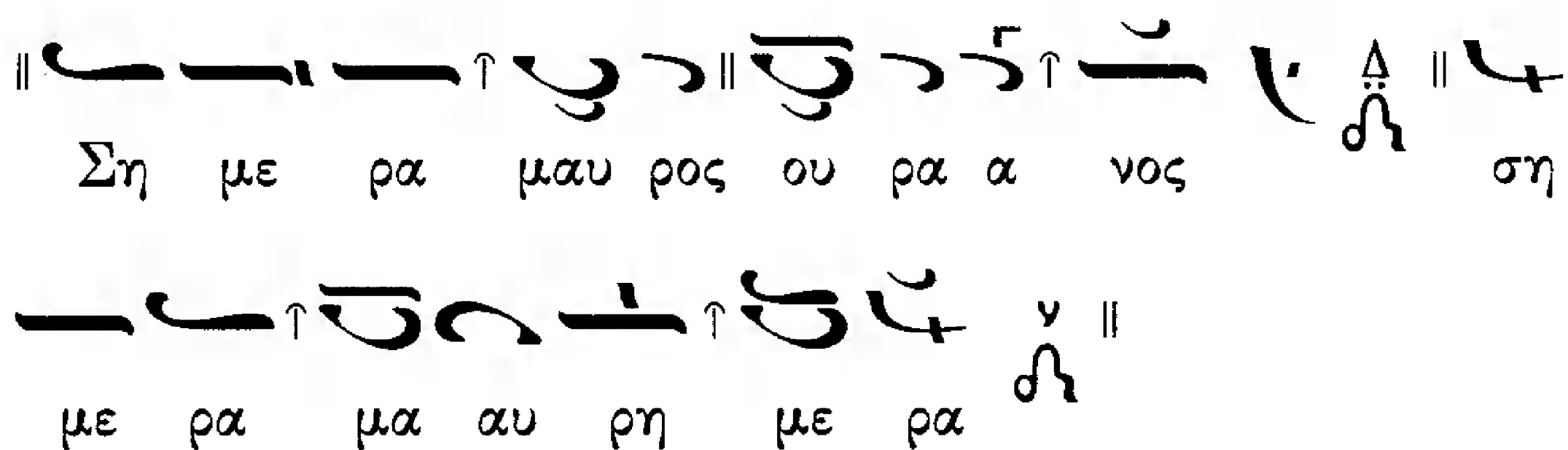
καὶ τρία μέ ροδόσταμο γιὰ νὰ τῆς ἔρθῃ ὁ νοῦς της.
 Κι ὅταν τῆς ἦρθ' ὁ λογισμὸς κι ὅταν τῆς ἦρθ' ὁ νοῦς της,
 ζητᾷ μαχαίρια νὰ σφαῖ φωτιά νὰ πάῃ νὰ πέσῃ.
 «Πᾶρε, Κυρά μου, ὑπομονή, πᾶρε, Κυρά μου, ἀνέση».
 «Μὰ πῶς νὰ πάρ' ὑπομονή, μὰ πῶς νὰ πάρ' ἀνέση;
 Ἕνας υἱὸς Μονογενῆς κι αὐτὸς ἐσταυρωμένος.
 Ὅποιος τ' ἀκούει σώζεται κι ὅποιος τὸ λέει ἀγιάζει
 κι ὅποιος τὸ καλοθυμηθῇ, παράδεισο θὰ λάβῃ,
 παράδεισον καὶ λίβανον ἀπὸ τὸν Ἅι Τάφον.

Σήμερα μαῦρος οὐρανός

Δωρίδος (Κονιάκος)

ἤχος λ $\ddot{\alpha}$ Νη Χρόνος μέτριος

Ρυθμός ἐξάσημος. Διτρόχαιος.

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρ' ἡμέρα,
σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται.
Σήμερα βάλανε βουλὴ οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι,
οἱ ἄνομοι καὶ τὰ σκυλιὰ κι οἱ τρισκαταραμένοι,
γιὰ νὰ σταυρώσουν τὸ Χριστὸ τὸν πάντων Βασιλέα.
Κι ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ μπῇ σὲ περιβόλι,
νὰ λάβῃ Δειῖπνο Μυστικὸ καὶ νὰ τὸν λάβουν ὅλοι.
Κι ἡ Παναγιὰ ἡ Δέσποινα καθόταν μοναχὴ της,
τὴν προσευχὴ της ἔκανε γιὰ τὸν μονογενῆ της.
Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάνα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ γι' ἀδερφή κι οἱ τέσσερις ἀντάμα,
σὰν πῆραν τὸ στρατί-στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
τὸ μονοπάτι τ'ς ἔβγαλε μέσ' στοῦ ληστοῦ τὴν πόρτα.
Ἀνοίγει ἡ πόρτα τοῦ ληστοῦ κι ἡ πόρτα τοῦ Πιλάτου,
κι ἡ πόρτα ἀπὸ τὸ φόβο της ἀνοίγει μοναχὴ της.
Τηράει δεξιὰ, τηράει ζερβά, κανέναν δὲ γνωρίζει.
Τηράει καὶ δεξιώτερα, βλέπει τὸν Ἰωάννη.
«Βρὲ Ἰωάννη Πρόδρομε καὶ βαπτιστὴ τοῦ γιοῦ μου,
μὴν εἶδες τὸν υἱοῦλὲ μου καὶ τὸν Διδάσκαλό σου;»
«Δὲν ἔχου στόμα νὰ σοῦ εἰπῶ, γλῶσσα νὰ σοῦ μιλήσω,

δὲν ἔχω χειροπάλαμο γιὰ νὰ σοῦ τόνε δείξω.
 Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
 νόπου φορεῖ πουκάμισο στὸ αἷμα βουτηγμένο,
 νόπου φορεῖ στὴν κεφαλὴ τ' ἀγκάθινο στεφάνι;
 Ἐκεῖνος εἶν' ὁ γιούλης σου καὶ ὁ Διδάσκαλός μου».
 Στὸ Φαραὼ ἐστείλανε νὰ φκειάσ'(ει) τρία περόνια
 κι αὐτὸς ὁ σκυλοφαραῶς βαρεῖ καὶ φκειάνει πέντε.
 «Βρὲ Φαραὲ 'που τ'ἀφκειασες πρέπει νὰ μᾶς διατάξης».
 «Τὰ δυὸ μπῆξτε στὰ πόδια του καὶ τ'ἄλλα δυὸ στὰ χέρια,
 τὸ πέμπτο τὸ φαρμακερὸ μπῆξτε το στὴν καρδιά του,
 νὰ στάξῃ αἷμα καὶ νερὸ νὰ λιγωθῇ ἡ καρδιά του».
 Κι ἡ Παναγιά σὰν τ'ἀηκουσε ἔπεσε καὶ ἴλιώθη.
 Σταμνὶ νερὸ τῆς ρίξανε τρία κανάτια μόσχο.
 Συντάς τῆς ἦρθ' ὁ λογισμός, συντάς τῆς ἦρθ' ὁ νοῦς της,
 ζητάει μαχαίρι νὰ σφαῇ, γκρεμὸ νὰ πάῃ νὰ πέσῃ.
 «Δὲ μοῦ μιλάς, παιδάκι μου, δὲ μοῦ μιλάς, παιδί μου;»
 «Τί νὰ σοῦ εἰπῶ μανούλα μου, ποῦ διάφορο δὲν ἔχω».
 Τὸ Μέγα Σάββα τὸ βραδύ, κοντὰ στὸ μεσονύχτι,
 νόπου λαλοῦν οἱ πετεινοί, σημαίνουν οἱ καμπάνες,
 σημαίνει κι ἡ Ἀγία Σοφία μὲ τρεῖς χρυσὲς καμπάνες.
 Ὅποιος τ'ς ἀκούσῃ σώζεται κι ὅποιος τὶς δῇ ἀγιάζει
 κι ὅποιος τὶς καλαφουγκρασθῇ Παράδεισο θὰ λάβῃ.
 Παράδεισο κι λίβανο ἀπὸ τὸν Ἅγιο Τάφο.

Σημ.: Τὸ παραπάνω τὸ τραγουδοῦσαν τὴν Μ. Παρασκευὴ μικρὰ παιδιὰ περιερχόμενα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ μὲ καλάθι στολισμένο μὲ ἄνθη, ὅπου ἔβαζαν τὰ αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια τὰ φιλοδωροῦσαν οἱ νοικοκυρές. Ἐπίσης τὸ τραγουδοῦσαν τὸ βράδυ τῆς Μ. Παρασκευῆς ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι μετὰ τὴν περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου καὶ γύρω ἀπ' αὐτὸν μέσα στὴν ἐκκλησιά, χωρισμένοι σὲ δυὸ ἡμιχόρια, ἐνῶ ὁ ἱερεὺς μοίραζε τὰ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου.

Σήμερα μαῦρος οὐρανός

Ἀνατ. Θεσσαλίας

ᾠχος $\frac{4}{8}$ Πα⁹

Ρυθμός πεντάσημος.

Ση με ρα μαυ ρος ου ρα νος ση με ρα μαυ

ρη με ρα

Ση με ρα μαυ ρος ου ρα

νος ση με ρα μαυ ρη με ρα

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα.
 Σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται.
 Σήμερα ἔβαλαν τὴ βουλὴ οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι,
 οἱ ἄνομοι καὶ τὰ σκυλιὰ κι οἱ τρισκαταραμένοι,
 γιὰ νὰ σταυρώσουν τὸ Χριστὸ τὸν πάντων Βασιλέα.
 Κι ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ μπῇ σὲ περιβόλι,
 νὰ λάβῃ Δεῖπνο Μυστικὸ καὶ νὰ τὸν λάβουν ὅλοι.
 Κι ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα καθόταν μοναχὴ της,
 τὴν προσευχὴ της ἔκανε γιὰ τὸν Μονογενῆ της.

κ.λπ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α΄

ΕΝΤΕΧΝΑ ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Στην Α για Σο φια να γναν-τια -- βλε πω τα ευ ζω --

να κια τα ευ ζω να -- κια --- τα καη με ---να

μεσ' στον η λιο μαυ ρι σμε να

Στήν κυρά τήν Παναγιά μας
 πές νά μή λυπᾶται, (δίσ)
 στίς εἰκόνες νά μήν κλαῖνε,
 τὰ εὐζωνάκια μας τὸ λένε». (δίσ)

Κι ὁ παπᾶς ποὺ εἶναι κρυμμένος
 μέσα στ' Ἅγιο Βῆμα, (δίσ)
 τὰ εὐζωνάκια δέ θ' ἀργήση
 νάβγη νά τὰ κοινωνήση. (δίσ)

“Ένας πεῦκος μέσ’ στὸν κάμπο

Ποίηση: Ζαχ. Παπαντωνίου

Μουσική: Λαμπελέτ

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

Ρυθμός ἐξάσημος.

 Ε νας πευ κό ος μεσ στο ον κα μπο γε
 ρα σ' ο φτώ ο χο ος στε κειε ε κει
 πρω ω ι και αι βρα δυ υ βρα δυ μο
 να α χο ος

“Ένας πεῦκος μέσ’ στὸν κάμπο γέρας’ ὁ φτωχός,
 στέκει ἐκεῖ πρωὶ καὶ βράδυ, βράδυ μοναχός.

Έχασε μεγάλους κλώνους, ἔμαθε πολλά·
 ζῇ διακόσια τόσα χρόνια, χρόνια στρογγυλά.
 Ἄκουσε τὰ καριοφίλλια, εἶδ’ ἄρματωλούς,
 πέρασε πολέμους, μπόρες, μπόρες κεραυνούς.
 Μὰ βαστάει σὰν παλληκάρι, ὅσο κι ἂν γερνᾷ
 κι ἄγναντεύει πέρα ὥς πέρα, πέρα στὰ βουνά.

Μακεδονία ξακουστή

Ἦχος λ̣ ᾠ Πα

Ρυθμός τετράσημος.

Μα κε δο νι α ξα κου στη του Α

λε ξαν δρου χω ρα (δίσ)

που ε διω ξε ε ες τους βαρ βα ρου ους κιε λευ

θε ρ'ει ει ει σαι τω ρα (δίσ)

Μακεδονία ξακουστή τοῦ Ἀλεξάνδρου χώρα, (δίσ)
 πὺν ἔδιωξες τοὺς βάρβαρους κι ἐλεύθερ' εἶσαι τώρα. (δίσ)

Μακεδονία ξακουστή Ἑλλήνων τὸ καμάρι
 πὺν ἔδιωξες τοὺς βάρβαρους κι ἐλεύθερ' εἶσαι τώρα.
 Ἦσουν καὶ θᾶσαι ἑλληνική, Ἑλλήνων τὸ καμάρι
 κι ἐμεῖς θὰ σ' ἀντικρύζουμε περήφανα καὶ πάλι.
 Οἱ Μακεδόνες δὲν μποροῦν νὰ ζοῦνε σκλαβωμένοι,
 ὅλα καὶ ἂν τὰ χάσανε, ἢ λευτεριά τοὺς μένει.

Μα κεδονια ξα---κου στη-- του Α λε ξαν δρου
χω ρα που-- ε διω ξες--- τους βαρ βα ρους---
κιε --- λευ θε ρη --- ει σαι τω ρα

Γλυκοχαράζει ἡ χαραυγή

Ἦχος λ̣ δ̣ Νη̣

Ρυθμὸς ἐπτάσημος.

Γλυ κο χα ρα ζει η χα ραυ γη λαμ

πει ο ου ρα α νος κιη γη η

Λαμ πουν και βρον τουν κα νο νια
και γλυ κο λα λουν τ'αη δο νια

Γλυκοχαράζει ἡ χαραυγή,
λάμπει ὁ οὐρανὸς κι ἡ γῆ·
λάμπουν καὶ βροντοῦν κανόνια
καὶ γλυκολαλοῦν τ' ἀηδόνια.

Ἐδῶ εἶν' ὁ γέρος τοῦ Μοριᾶ,
γεια σου χαρά σου κλεφτουργιά.
Στὸ Λεβίδι, στὸ Βαλτέτσι
πέφτ' ἀλύπητο ντουφέκι.

Χαίρετ' ὁ Διάκος τὸ σπαθὶ
καὶ ὁ Κανάρης τὸ δαυλὶ

Γλυ κο χα ρα ζει η χα ραυ γη λα

μπει ο ου ρα --- νος κι η γη

Λαμπουν και βροντουν κα νο νια
και γλυ κο λα λουντ' αη δο νια

κι ὁ Μιαούλης τὸ τιμόνι
πές το κότσυφα κι ἀηδόνι.

Τὸ κάστρο τοῦ Μεσολογγιοῦ
φτερώνει τὴν καρδιά καὶ νοῦ,
τῆς Γραβιάς λέει τὸ Χάνι
ἢ Ἑλλάς δὲ θὰ πεθάνῃ.

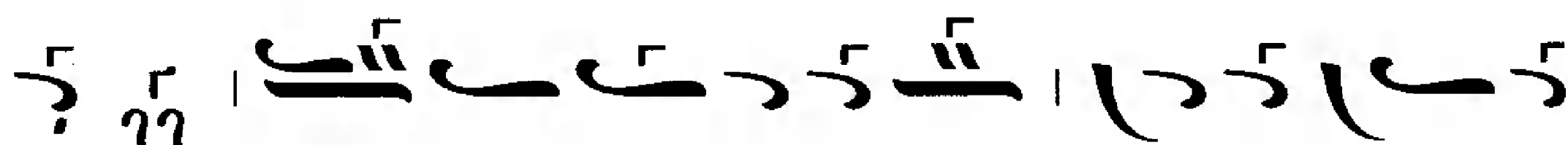
Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνά

Ἦχος $\frac{4}{\text{q}}$ Πα

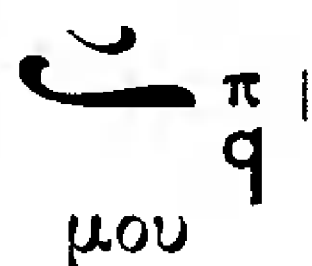
Ρυθμὸς τετράσημος.

Τι ε χουν της Ζι χνα ας τα α βου να

α καη με νε Νι ι κο τσα α ρα α

μου

και αι στε κου ουν μα α ρα α με να
κα αη με νε ε Νι ι κο ο τσα ρα

Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνά,
καημένε Νικοτσάρα μου,
καὶ στέκουν μαραμένα,
καημένε Νικοτσάρα.

Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο,
καημένε Νικοτσάρα μου,
τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
καημένε Νικοτσάρα.

Τὰ παλληκάρια φώναξε,
καημένε Νικοτσάρα μου,
στὶς τέσσερες ὁ Νίκος,
καημένε Νικοτσάρα.

«Ἀκοῦστε, παλληκάρια μου,
καημένε Νικοτσάρα μου,
λίγα κι ἀντρειωμένα,
καημένε Νικοτσάρα·

αὔριο πόλεμο ἔχουμε,
καημένε Νικοτσάρα,
πόλεμο μέ τοὺς Τούρκους,
καημένε Νικοτσάρα.

Αὔριο νὰ πατήσουμε,
καημένε Νικοτσάρα μου,
νὰ πάρουμε τὸ Πράβι,
καημένε Νικοτσάρα».

Τι ε χουν της Ζι γνας --

τα --- βου να --- καη --- με νε Νι --- κο ---

τσα ---ρα -- μου και --- στε κουν --- μα -- ρα -- με να
καη ----- με νε --- Νι -- κο -- τσα ρα

Σημ.: Τὸ κείμενο τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι δημῶδες (παραλλαγή) καὶ ἀναφέρεται στὸν Νικοτσάρα (Νίκος Τσάρας), ἀρματωλὸ ἐξ Ἐλασσῶνος, ὁ ὁποῖος ἔδρασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ φονεύθηκε τὸ Φεβρουάριο ἢ Μάρτιο τοῦ 1807 στὸ Λιτόχωρο Μακεδονίας πολεμώντας κατὰ τῶν Τούρκων.

Τὸ μέλος ὅμως τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι νεώτερο δημιούργημα, γι' αὐτὸ συμπεριελήφθη στὰ ἔντεχνα ἐπετειακά.

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά (Α)

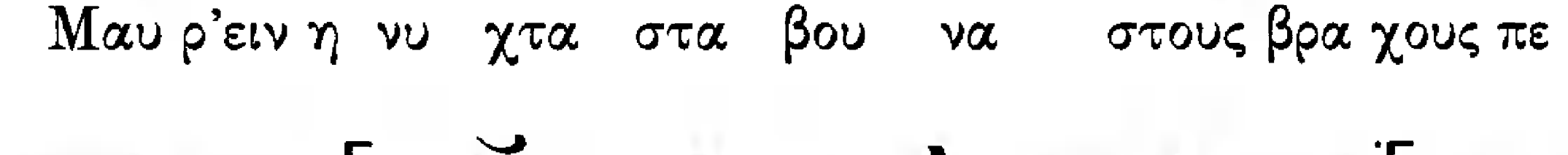
(ὅπως κατεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Ν. Σιγάλα τὸ 1880)*

Ἦχος λ̣ π̣ δ̣ Νη̣ x̣

Ρυθμὸς τετράσημος**.

 Μαυ ρ'ειν η νυ χτα στα βου να

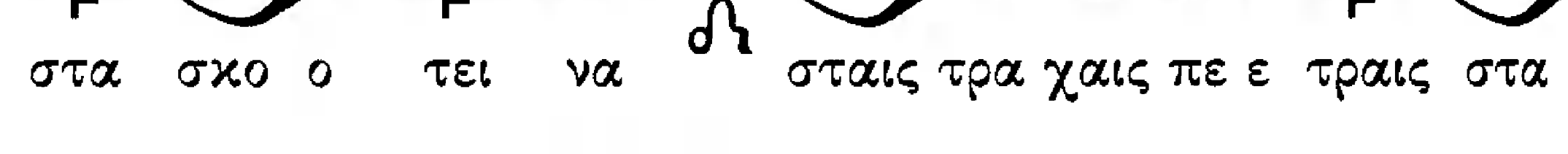
 στους βρα χους πε

 φτει χιο ο νι

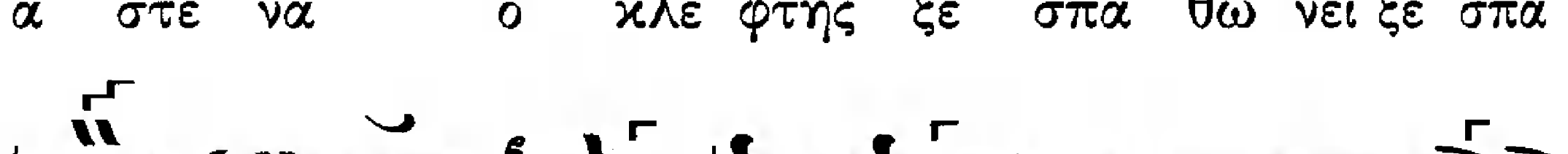
 στα α γρι α α α

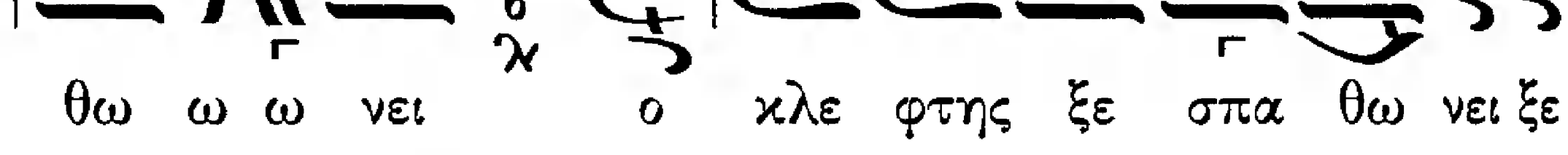
 στα σκο ο τει να

 σταις τρα χαις πε ε τραις στα

 α στε να ο κλε φτης ξε σπα θω νει ξε σπα

 θω ω ω νει ο κλε φτης ξε σπα θω νει ξε

 σπα θω ω νει

* Βλ. Ἀντωνίου Ν. Σιγάλα (ἐκ Θήρας Μουσικοδιδασκάλου), Συλλογὴ Ἑθνικῶν ᾠσμάτων, ἐκδιδομένη συνδρομῇ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἄλλων φιλομούσων, ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφείως, 1880, σελ. 48, 49.

** Ἡ ρύθμιση δική μου.

Μαυρ' ειν' η νυχτα στα βουνα

στοους βραχους πεφτει χιο νι στα

α γρι α στα σκοτει να

σταις τραχαις πετραις στα στε να ο

κλεφτης ξεσπαθω νει ξεσπαθω νει ο

κλεφτης ξεσπαθω νει ξεσπαθω νει

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα 'ς τὰ βουνά,
 'ς τοὺς βράχους πέφτει χιόνι,
 Μέσ' 'ς τὰ ἄγρια, 'ς τὰ σκοτεινά,
 'ς ταῖς τραχαῖς πέτραις, 'ς τὰ στενά,
 ὁ κλέφτης ξεσπαθώνει, ξεσπαθώνει.

Ἐπὶ δεξιὸν χεῖρ' τὸ γυμνὸν
 βαστᾷ ἀστροπελέκι,
 Παλάτι ἔχει τὸ βουνό,
 καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανόν,
 καὶ ἐλπίδα τὸ ντουφέκι.

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
 τὸ μαῦρό του μαχαῖρι·
 μ' ἰδρώτα τρώγει τὸ ψωμί·
 ἔξερει νὰ ζήσῃ μὲ τιμὴ,
 καὶ νὰ πεθάνῃ ἔξερει.

Τὸν κόσμ' ὁ δόλος διοικεῖ
 καὶ ἡ ἀδικ' εἰμαρμένη.
 Τὰ πλούτη ἔχουν οἱ κακοί,
 καὶ ἐδῶ 'ς τοὺς βράχους κατοικεῖ
 ἡ ἀρετὴ κρυμμένη.

Μεγάλοι ἔμποροι πωλοῦν
 τὰ ἔθνη ὅσ' ἀν κοπάδια.
 Τὴν γῆν προδίδουν καὶ γελοῦν.
 Ἐδ' ὅμως ἄρματα λαλοῦν
 'ς τ' ἀπάτητα λαγκάδια.

Πήγαινε, φίλει τὴν ποδιά
 'ποὺ δοῦλοι προσκυνοῦνε.
 Ἐδῶ 'ς τὰ πράσινα κλαδιά

μόν' τὸ σπαθί τους τὰ παιδιὰ
 καὶ τὸν Σταυρὸν φιλοῦνε.

Μητέρα κλαῖς. Ἀναχωρῶ.
 Νὰ μ' εὐχηθῇς γυρεύω.
 Ἐνα παιδί σου σὲ ἔστερω,
 ὅμως νὰ ζήσω δὲν μπορῶ
 νὰ ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

Μὴν κλαῖτε, μάτια γαλανὰ,
 φωστῆρες ποὺ ἀρέσω.
 Τὸ δάκρυό σας μὲ πλανᾷ.
 Ἐλεύθερος ζῶ 'ς τὰ βουνά,
 καὶ Ἐλεύθερος θὰ πέσω.

Βαρεῖά, βαρεῖά βοῖζ' ἡ γῆ.
 Ἐνα τουφέκι πέφτει.
 Παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγὴ
 ἐδῶ σφαγὴ, ἐκεῖ πληγὴ.
 Τὸν σκότωσαν τὸν κλέφτη.

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοὶ
 τὸν φέρνουν λυπημένοι,
 καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζῇ:
 «Ἐλεύθερος ὁ κλέφτης ζῇ,
 καὶ Ἐλεύθερος πεθαίνει».

Οἱ στίχοι ἀνήκουν στὸν ποιητὴ Ἀλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβῆ, ἐπιφανῆ Φαναριώτη πολιτικό, διπλωμάτη καὶ καθηγητὴ τῆς Ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (1809-1892).

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά (B)

$$\tau_{H\chi_0} \frac{\lambda}{\pi} \lesssim N\eta$$

Ρυθμὸς τετράσημος.

Μαυ ρ'ειν η νυ χτα στα βου να ⁶/₂ στους βρα χους πε

ε φτει χι ο ο νι στα α γρι α στα

♂ σκοτεινά σταίχτραχιές πέε τραίς στα στε να δ χ

σταῖς τραχίαις πεετραῖς σταστενά ο Ελλην

ξε σπα θω νει ξε σπα θω ω ω νει ο

Ελ λην ξε σπα θω νει ξε σπα θω νει

٧

ο Ελ λην ξε σπα θω νει ξε σπα θω ω ω νει

ο Ελ λην ξε σπα θω νει ξε σπα θω ω νει

Μαυ ρ'ειν η νυ χτα στα βου να στους

βρα χους πε ----- φτει χιο ----- νι

στα α γρι α στα σχο τει να

σταις τρα χαις πε ----- τραις στα στε να

σταις τρα χαις πε ----- τραις στα στε να ο

Ελ λην ξε σπα θω νει ξε σπα θω ----- νει ο

2
θω --- νει ²¹η ο Ελ λην ξε σπα θω νει ξε σπα

1 2
θω ----- νει ο θω ----- νει

Στή Σημαία

Ἦχος Γα

Ρυθμός τετράσημος.

Με σα μας βα θια για σε να μια λα χτα

ρα παν τα ζη την πα τρι δα συμ βο λι

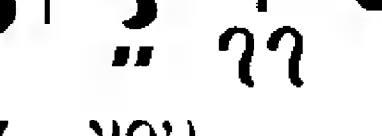

ζεις και τη λευ τε ρια μα ζι γα λα νο

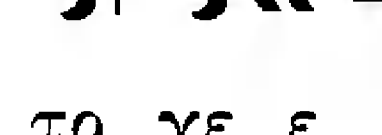

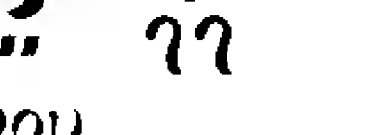

λευ κη θω ρια σου και φαν τα ζεις μες στο

νου σαν το κυ μα σαν το γε ε λιο του

πε λαου και τ'ου ρα νου σαν το κυ μα σαν

το γε ε λιο του πε λαου και τ'ου ρα νου

Με σα μας βαθειά για σε να μια λαχ
 τα ρα παν τα ζή την πα τρι δα συ μβο
 λι ζεις και τη λευ τε ρια μα ζι γα λα
 νο λευ κη θω ρια σου και φαν τα ζεις μες στο
 νου σαν το κυ μα σαν το γε ----- λιο του πελ
 λαου και τ' ου ρα νου σαν το νου

Μέσα μας βαθειά για σένα μια λαχτάρα πάντα ζή,
 την πατρίδα συμβολίζεις και τή λευτεριά μαζί.
 Γαλανόλευκ' ή θωριά σου και φαντάζεις μέσ' στο νοῦ,
 σάν τὸ κῦμα, σάν τὸ γέλιο τοῦ πελάου καὶ τ' οὐρανοῦ,
 σάν τὸ κῦμα, σάν τὸ γέλιο τοῦ πελάου καὶ τ' οὐρανοῦ.

Τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνδρείας τὴν ἀστείρευτη πηγὴ,
 τοῦ λευκοῦ Σταυροῦ σου ἡ χάρη δυναμώνει κι εὐλογεῖ.
 Κι ὅσοι χάνονται γιὰ σένα, σπώνοντας σίδερα βαρειά,
 ξεψυχοῦν καὶ τραγουδοῦνε: «χαῖρε, ὦ χαῖρε ἐλευθεριά»·
 ξεψυχοῦν καὶ τραγουδοῦνε: «χαῖρε, ὦ χαῖρε ἐλευθεριά».

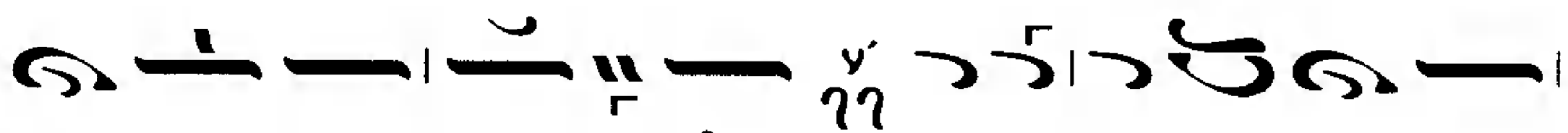
“Ολ’ ἡ δόξα, ὅλ’ ἡ χάρη

Ἦχος Γα

Ρυθμός τετράσημος.

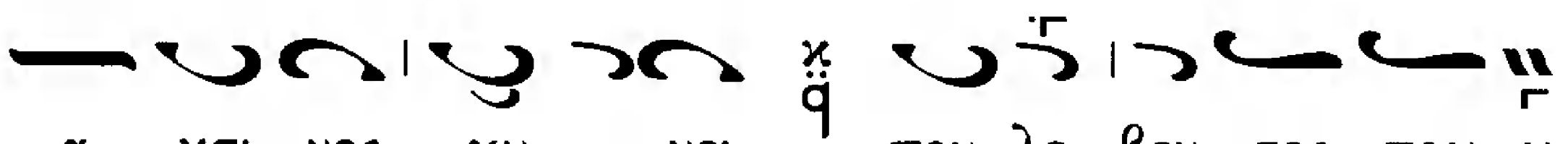

Ο λη δο ξα ο λη χα ρη α για

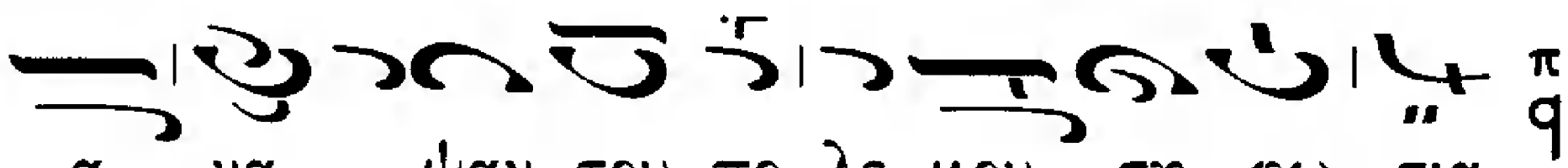

με ρα ξη η με ρω νει και τη μνη

μη σου το ε ε θνος χαι ρε τα γο να τι

στο

στην Α γι α Λαυ ρα πρω τα τις χρυ σες

α κτι νες χυ νει που λε βεν τες πρω ω

α να ψαν του πο λε μου τη φω τια

Ο λη δο ξα ο λη χα ---- ρη α για
 με ρα ξη — με ρω νει και τη δο ξα σου το
 ε ----- θνος χαι ρε τα γο να τι στο στην Α
 γι α Λαυ ρα πρω τα τις χρυ σες ακ τι νες
 χυ ----- νει που λε βε ντες πρω-τα να ---- ψαν του πο
 λε μου τη φω τια

α) "Ολ' ἡ δόξα, ὅλ' ἡ χάρη,
 ἅγια μέρα ξημερώνει
 καὶ τὴ μνήμη σου τὸ ἔθνος
 χαιρετᾷ γονατιστό.

β) Στὴν Ἁγία Λαύρα πρῶτα
 τὶς χρυσὲς ἀκτίνες χύνει,

ποὺ λεβέντες πρωτανάψαν
τοῦ πολέμου τὴ φωτιά.

α) Καὶ τὰ ἔθνη ὅλο φλόγα
μέ τὸν ἥλιο σου πυρώνει,
ποὺ χρυσὸς μέ περηφάνεια
περπατεῖ στὸν οὐρανό.

β) Τὴ γαλάζια μας Σημαία
μέ τὴ χάρη του λαμπρύνει
τοῦ λαμπροῦ Σταυροῦ ἡ χάρη,
δυναμώνει κι εὐλογεῖ.

α) Ὅμορφιὰ καὶ δόξα δίνει
ὅπου γῆς αἱματωμένη
ἀπ' τὸ τιμημένο αἶμα
τῶν παιδιῶν τῆς κλεφτουριᾶς.

β) Τ' ἅγιο χῶμα χαιρετάει
καὶ περήφανα διαβαίνει
ἀπὸ τὰ Ψαρά στὸ Σούλι
καὶ στὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς.

“Όταν στή μέση ξεπροβαίνης

τΗχος ὀΐον Βου

Ρυθμὸς τετράσημος.

 Ὁ ταν στη με ση ξε προ βαι αι νης και

κυ μα τι ζης γα λα νη χι λίες ελ πι

 δεξ α να στε ε νεις κιε χεις την πιο γλυ

 κεία φω νη ^υ κιο ταν με χα ρη κα τε βαι αι

νης
 και
 το
 κον
 τα
 ρι
 σου
 φι
 λης
 στους

στο χα σμούς μας με σα μπα αι νεις και με

٠*| ٧ ٧ ٧ ٧ | ٧ ٧ ٧ ٧ ٧ κ.λπ.
 τους πο θους μας μι λεις ο ταν τ'α

Στὸ τέλος *| — — — — — | — — — — — | — — — — — |
νε α καρ τε ρεις

Ο ταν στη με ση ξε προ βαι -- νεις και κυ μα

τι ζεις γα λα νη χι λίες ελ πι δεσ α να

σται-- νεις κιε χεις την πιο γλυ κεια φω νη κιο ταν με

χα ρη κα τε βαι -- νεις και το κο ντα ρι σου φι

λεις στους στο χα σμούς μο με σα--- μπαί -- νεις και με τους

πο θους μας μι λεις 2. Ο ταν τ' α

Για το τέλος

νε α καρ τε ρεις

“Οταν στή μέση ξεπροβαίνης
καί κυματίζης γαλανή,
χίλιες ἐλπίδες ἀνασταίνεις
κι ἔχεις τὴν πιὸ γλυκειὰ φωνή.

Κι ὅταν μὲ χάρη κατεβαίνης
καὶ τὸ κοντάρι σου φιλῇς,
στοὺς στοχασμούς μας μέσα μπαίνεις
καὶ μὲ τοὺς πόθους μας μιλεῖς.

Ὅταν τ' ἀγέρι σὲ ψηλώνη
καὶ κάθε ἄκρη σου κινῇ,
εἶν' ὁ σταυρός μας ποὺ σ' ἐνώνει
μὲ τὴ βοήθεια τὴν τρανή.
Κι ὅταν γαλήνη σὲ διπλώνη
κι ἀκουμπισμένη μᾶς θωρῇς,
δόξα παλιὰ σὲ στεφανώνει
καὶ δόξα νέα καρτερεῖς.

Παιδιά, τῆς Ἑλλάδος παιδιά

Ἦχος λ̣ ᾠ̣ Πα̣

Ρυθμός τετράσημος.

Μεσ' στους δρο μους τρι γυρ να νε οι μα να δεσ

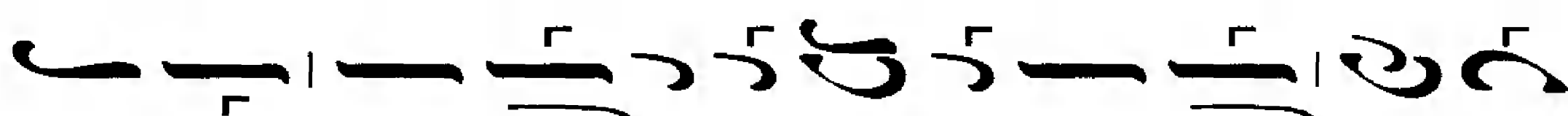
και ζη τα νε ν'αν τι κρυ σου νε τα παι δια

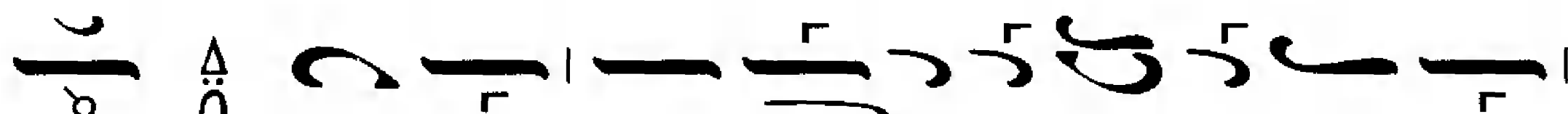
τους π'ορ κι στη καν στο στα θμο σαν χω ρι στη καν να

γυ ρι σου νε Μα για κει νους που χουν φυ γει

και η δο ξα τους τυ λι γει ας χαι ρο μα

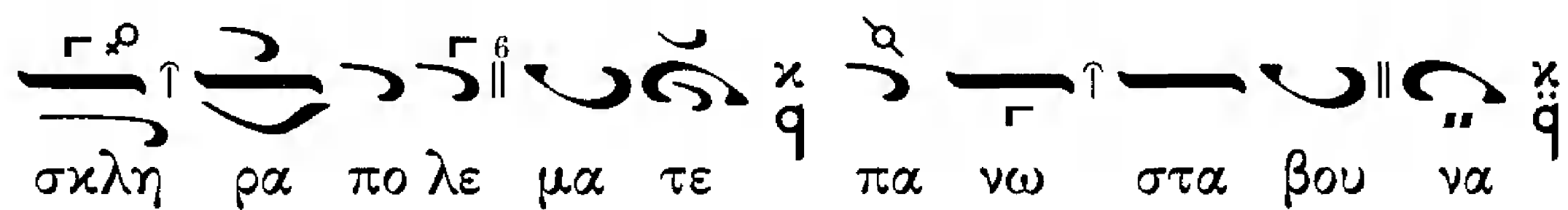
στε και καμ μια πο τεας μην κλα ψη κα θε

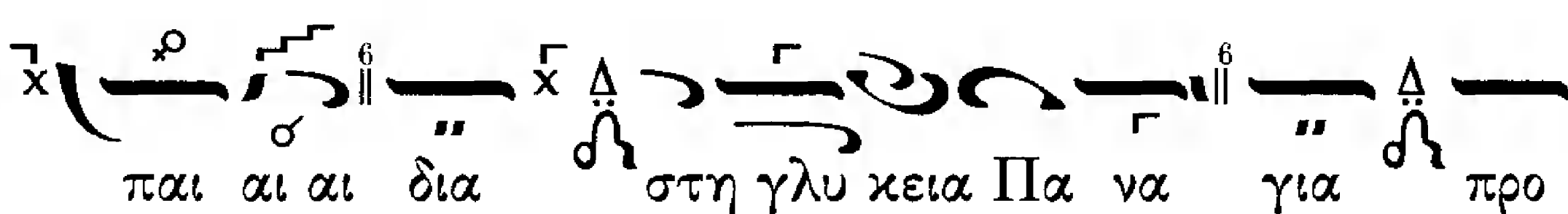
πο νο της ας θα ψη κιας ευ χο μα στε

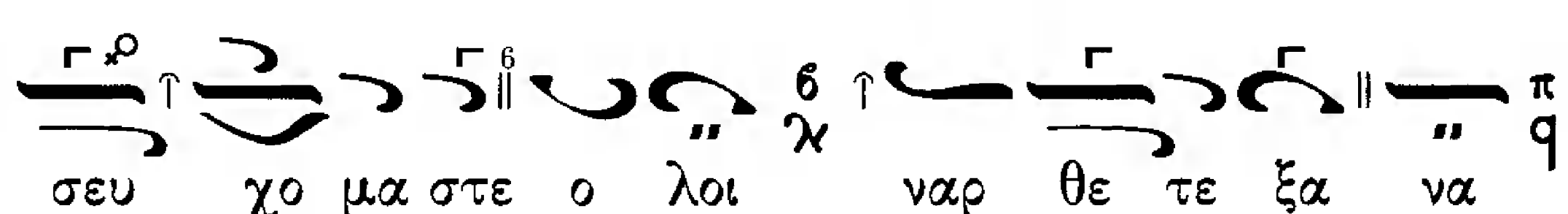
Παι δια της Ελ λα δος παι δια που

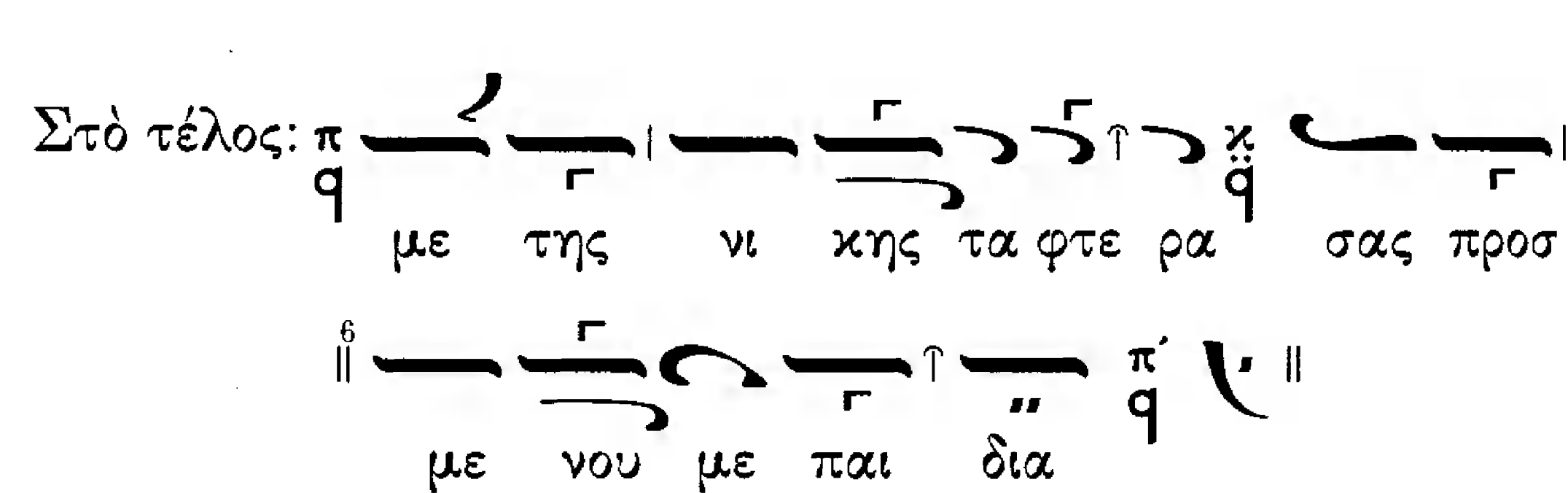
 σκλη ρα πολε μα τε πα νω στα βου να

 παι αι αι δια στη γλυ κεια Πα να για προ

 σευ χο μα στε ο λοι ναρ θε τε ξα να

Στο τέλος:

 με της νι κης τα φτε ρα σας προσ με νου με παι δια

Μέσ' στοὺς δρόμους τριγυρνᾶνε
οἱ μανάδες καὶ ζητᾶνε

ν' ἀντικρύσουνε·

τὰ παιδιά τους π' ὀρκιστῆκαν

στὸ σταθμὸ σὰν χωριστῆκαν

νὰ γυρίσουνε.

Μὰ γιὰ κείνους πῶχουν φύγει

καὶ ἡ δόξα τοὺς τυλίγει

ᾶς χαιρόμαστε

καὶ καμμιά ποτὲ ᾶς μὴν κλάψη,

κάθε πόνο της ᾶς θάψη

κι ᾶς εὐχόμαστε·

Παιδιά, τῆς Ἑλλάδος παιδιά,

ποὺ σκληρὰ πολεμᾶτε

πάνω στὰ βουνά, παιδιά,

στὴ γλυκειὰ Παναγιά,

προσευχόμαστε ὅλοι νᾶρθετε ξανά.

Λέω σ' ὅσες ξαγρυπνᾶνε
καὶ γιὰ κάποιον ξενυχτᾶνε
καὶ στενάζουνε,
πὼς ἡ πίκρα κι ἡ τρεμούλα
σὲ καμμιά Ἑλληνοπούλα
δὲν ταιριάζουνε·
Ἑλληνίδες τοῦ Ζαλόγγου
καὶ τῆς πόλης καὶ τοῦ λόγγου
καὶ πλακιώτισσες,
ὅσο κι ἂν πικρὰ πονοῦμε,
ὑπερήφανα ἄς ποῦμε,
σὰν Σουλιώτισσες:
Παιδιά, τῆς Ἑλλάδος παιδιά,
ποὺ σκληρὰ πολεμᾶτε
πάνω στὰ βουνά, παιδιά,
στὴ γλυκειὰ Παναγιά,
προσευχόμαστε ὅλοι ν' ἄρθετε ξανά.

Στὸ τέλος: Μὲ τῆς νίκης τὰ φτερά,
σᾶς προσμένουμε, παιδιά.

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
 ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

ΜΕΣ' ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣΤΡΙ ΓΥΡ ΝΑ ΝΕ ΟΙ ΜΑ
 ΔΙΑ ΤΟΥΣ Π'ΟΡ ΚΙ ΣΤΗ ΚΑΜ ΣΤΟ ΣΤΑ

ΝΑ ΔΕΣ ΚΑΙ ΖΗ ΤΑ ΝΕ Ν'Α ΝΤΙ ΚΡΥ ΣΟΥ ΝΕ ΤΑ ΠΑΙ
 ΘΜΟ ΣΑΝ ΧΩ ΡΙ ΣΤΗ ΚΑΝ ΝΑ ΓΥ

ΡΙ ΣΟΥ ΝΕ ΜΑ ΓΙΑ ΚΕΙ ΝΟΥΣ ΠΟΥΧΟΥΝ ΦΥ ΓΕΙ ΚΑΙ Η

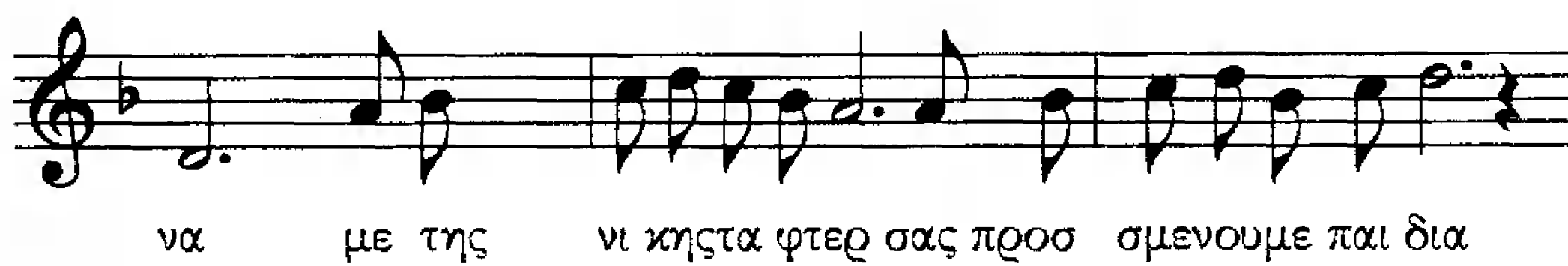
ΔΟ ΞΑ ΤΟΥΣ ΤΥ ΛΙ ΓΕΙ ΑΣ ΧΑΙ ΡΟ ΜΑ ΣΤΕ ΚΑΙ ΚΑΜ

ΜΙΑ ΠΟ ΤΕΑΣ ΜΗΝ ΚΛΑ ΨΗ ΚΑ ΘΕ ΠΟ ΝΟΣ ΤΗΣ ΑΣ ΘΑ ΨΗ ΚΙΑΣ ΕΥ

ΧΟ ΜΑ ΣΤΕ ΠΑΙ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑ ΔΟΣ ΠΑΙ

ΔΙΑ ΠΟΥ ΣΚΛΗ ΡΑ ΠΟ ΛΕ ΜΑ ΤΕ ΠΑ ΝΩ ΣΤΑ ΒΟΥ

ΝΑ ΠΑΙ ----- ΔΙΑ ΣΤΗ ΓΛΥ ΚΕΙΑ ΠΑ ΝΑ

Μι σευ ω και τα μα τια μου δα--- κρυ ζουνλυ--- πη---

με να ----- αχ πα τρι δα α μου γλυ κεια-----

δακρυ ζουνλυ--- πη --- με ----- να----- αχ πα τρι δα---

μου γλυ κεια --- πο σο σ'α γα πω βα θεια -----

ἄχ, πατρίδα μου γλυκειά, βραδυάζει, ξημερώνει,
ἄχ, πατρίδα μου γλυκειά, πόσο σ' ἀγαπῶ βαθειά!

Ἔχετε γειά, ψηλὰ βουνὰ καὶ κάμποι μὲ τὰ δάση,
ἄχ, πατρίδα μου γλυκειά, καὶ κάμποι μὲ τὰ δάση,
ἄχ, πατρίδα μου γλυκειά, πόσο σ' ἀγαπῶ βαθειά!

Β'

ΕΝΤΕΧΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ - ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Α ---- για νυ χτα σε ---- προ σμε νουν με χα--- ρα οι

χρῖ στια--- νοι και με πι----- στη α ---- νυ μνου με

το θε ο ---- δο ξο---- λο γου με μ'ε να στο---- μα

μια φω νη ναι ---- με μια---- φω νη

Ἡ ψυχὴ μας φτερουγίζει πέρα στ' ἅγια τὰ βουνά,
ὅπου ψάλλουν οἱ Ἀγγέλοι, ἀπ' τὰ οὐράνια θεῖα μέλη,
στοὺν Σωτῆρα ὡσαννά, ψάλλουν ὡσαννά.

Στῆς Βηθλεὲμ ἐλᾶτε ὅλοι, τὰ βουνὰ τὰ ἱερὰ
καὶ μ' εὐλάβεια μεγάλη, κεῖ ποὺ τ' Ἅγιο Φῶς προβάλλει,
προσκυνεῖστε μὲ χαρά, ναί, μὲ μιὰ χαρά.

Τὸ ἔλατο

ᾠδὴ λ δὴ Νη (ᾠ)

Ρυθμὸς τρίσημος.

Ω ε λα το ω ε λα το μ'α ρε σεις

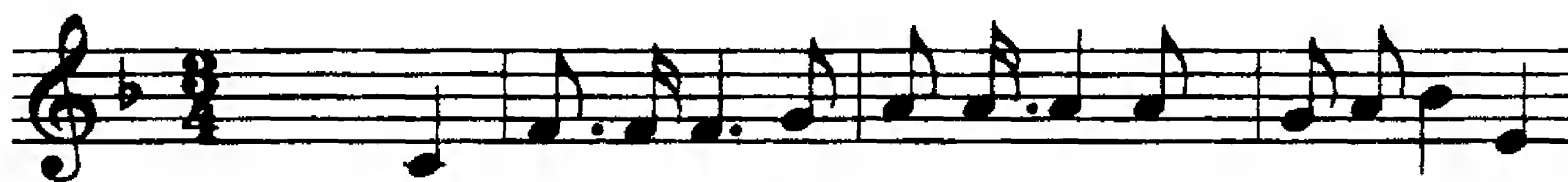
πως μ'α ρε σεις τιω ραι α την πρω το χρο

νια μας φερ νεις δω ρα στα κλα δια ω ε

λα το ω ε λα το μ'α ρε σεις πως μ'α

ρε σεις

Ω ἔλατο, ὦ ἔλατο, μ' ἀρέσεις, πῶς μ' ἀρέσεις.
 Τί ώραῖα τὴν πρωτοχρονιά
 μᾶς φέρνεις δῶρα στὰ κλαδιά,
 ὦ ἔλατο, ὦ ἔλατο, μ' ἀρέσεις, πῶς μ' ἀρέσεις.

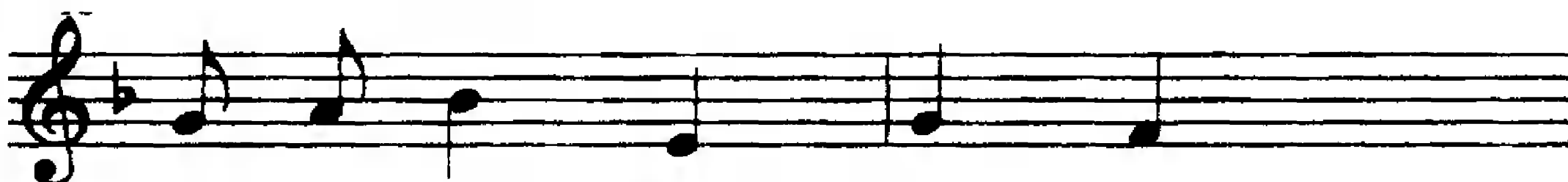
Ω ε λα το ω ε λα το μ'α ρε σεις πως μ'α

ρε σεις τιω ραι α την πρω τοχρο νια μας ψε ρνειδω ρα

στα κλα δια ω ε λα το ω ε λα το μ'α

ρε σεις πως μ'α ρε σεις

Ω ἔλατο, ὦ ἔλατο, τί δίδαγμα ἡ στολή σου·
ἐλπίδα ἐμπνέει σταθερὴ
καὶ θάρρος πάντα στὴ ζωὴ,
ὦ ἔλατο, ὦ ἔλατο, μ' ἀρέσεις, πῶς μ' ἀρέσεις.

Ω ἔλατο, ὦ ἔλατο, τὰ πράσινά σου φύλλα,
τὰ βγάζεις μέ καλοκαιριὰ
καὶ τὰ φορεῖς μέ τὸ χιονιά,
ὦ ἔλατο, ὦ ἔλατο, μ' ἀρέσεις, πῶς μ' ἀρέσεις.

Χιόνια στὸ καμπαναριό

Ἦχος λ̣ ϝ̣ — Γα^ρ (ϝ)

Ρυθμὸς ἐξάσημος.

↑ ϝ̣ — || ϝ̣ — ↑ — — — || — ϝ̣ ↑ ϝ̣
Χιο νια στο καμ πα α να ριο που

— || ϝ̣ — ↑ — — — || ϝ̣ ϝ̣ ↑ ϝ̣ — ||
Χρι στου γεν να α ση μαι νει ϝ̣ χιο νια

|| ϝ̣ — ↑ — — — || — ϝ̣ ↑ ϝ̣ ϝ̣ || ϝ̣
στο καμ πα α να ριο ξυ πνησ' ο

— ↑ — — — || ϝ̣ ϝ̣ ↑ ϝ̣ — || ϝ̣ ϝ̣ ↑ ϝ̣ — ||
λο το ο χω ριο νταν ντιν νταν νταν ντιν

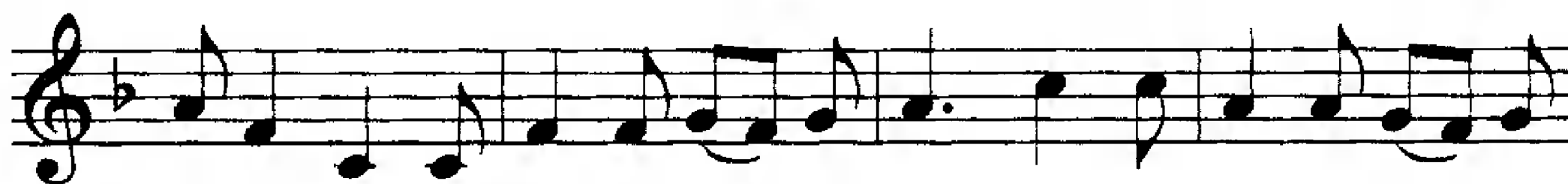
|| ϝ̣ ↑ ϝ̣ — || ϝ̣ — 5 ↑ ϝ̣ — || ϝ̣ ϝ̣ ↑
νταν νταν ντιν νταν ντιν ντιν νταν ντιν νταν

Χιόνια στὸ καμπαναριό,
ποὺ Χριστούγεννα σημαίνει
χιόνια στὸ καμπαναριό,
ξύπνησ' ὅλο τὸ χωριό.
Ντάν, ντίν, ντάν (τρίς),
ντίν, ντίν, ντάν, ντίν, ντάν.

Κι ὅλοι πᾶν' στήν ἐκκλησιὰ
τὸ Χριστὸ νὰ προσκυνήσουν,

Χιο νια στο κα μπα-- να ριο που Χρι στουγεννα-- ση

μαι νει χιο νια στο κα μπα-- να ριο ξυ πνησ'ο λο το--- χω

ριο νταν ντιν νταν νταν ντιν νταν νταν ντιν

νταν ντιν ντιν νταν ντιν νταν

κι ὅλοι πᾶν' στὴν ἐκκλησιά,
λάμπει ἀπόψε ἡ Παναγιά.
Ντάν, ντίν, ντάν (τρίς),
ντίν, ντίν, ντάν, ντίν, ντάν.

Κι ὅλοι προχωροῦν μπροστὰ
μ' ἀναμμένα φαναράκια·
κι ὅλοι προχωροῦν μπροστὰ
τυλιγμένοι στὰ ζεστά.
Ντάν, ντίν, ντάν (τρίς),
ντίν, ντίν, ντάν, ντίν, ντάν.

Τέτοια νύχτα ἦταν, παιδιά,
ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός μας·
τέτοια νύχτα ἦταν, παιδιά,
κι ἦταν χιόνια στὰ κλαδιά.
Ντάν, ντίν, ντάν (τρίς),
ντίν, ντίν, ντάν, ντίν, ντάν.

Μοῦπαν ἔλα νὰ δῆς

(Ὁ Μικρὸς Τυμπανιστής)

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη̣ (Ϟ) Ρυθμὸς τετράσημος.

Μοῦ παν ε λα να πα με να δη ἡς

Χρι στος γεν νη θη κε στην α κρη της

γη ἡς κιε γω γυ ρι ζω α πο ψε στον

ου ρα νο ο τ'α στε ρι ψα χνω να

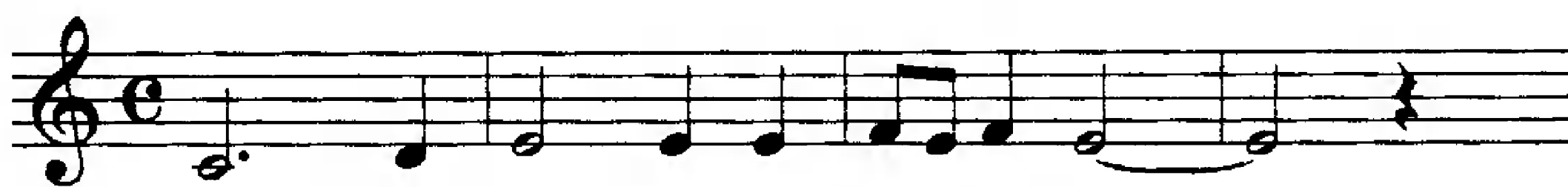
βρω το φω τει νο ρα πα πα παμ ρα πα

πα πα αμ να με πα ει στο μι κρο

βα σι λια α πε ρα μα κρυα α

ρα πα πα παμ ρα πα πα πα αμ πε ρα

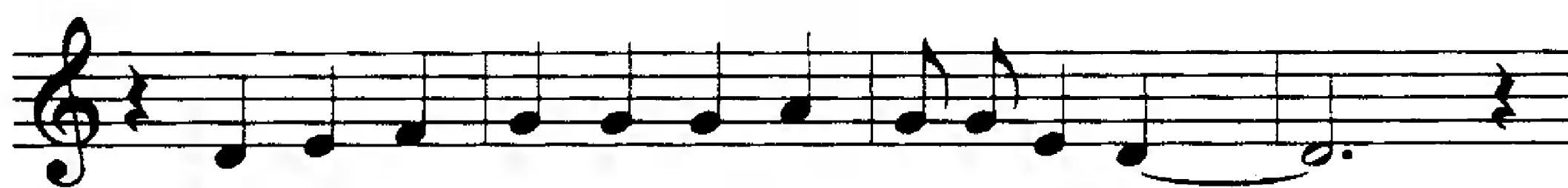
μα κρυα α

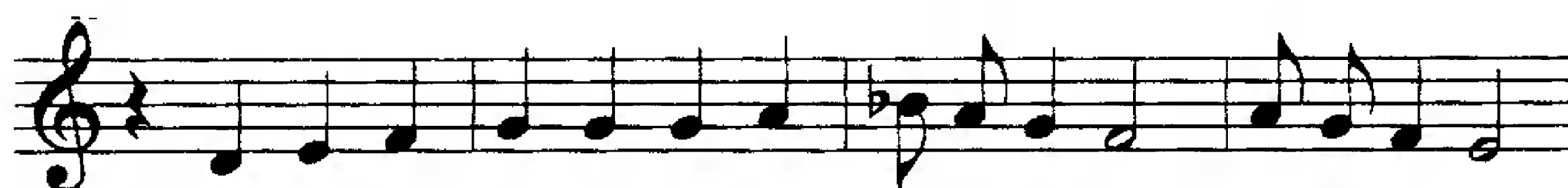
Μου παν ε λα να πα μενα δεις -----

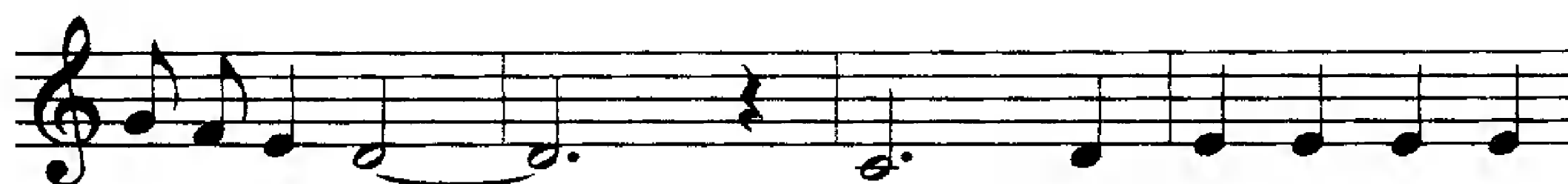
Χρι στος γεν νη θη κε στην α κρη της γης -----

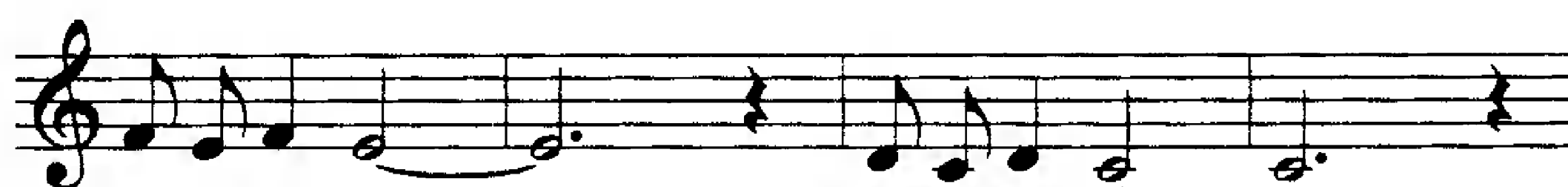
κιε γω γυ ρι ζωα πο ψε στον ου ρα νο -----

τ'α στε ρι φα χνω να βρω το φω τει νο ρα πα πα παμ

ρα πα πα παμ----- να με πα ει στο μι

κροβα σι λια ----- πε ρα μα κρυα -----

ρα πα πα παμ ρα πα πα παμ----- πε ρα μα κρυα-----

*Μ*οῦπαν ἔλα νὰ πᾶμε νὰ δῆς
Χριστὸς γεννήθηκε στὴν ἄκρη τῆς γῆς
κι ἐγὼ γυρίζω ἀπόψε στὸν οὐρανό,

τ' ἀστέρι ψάχνω νὰ βρῶ τὸ φωτεινό·
ρά-πα-πα-παμ (δὶς),
νὰ μὲ πάη στὸ μικρὸ βασιλιά,
 πέρα μακρυά.
[ρά-πα-πα-παμ (δὶς), πέρα μακρυά].

Μέσ' στὴ νύχτα παιδὶ μοναχό,
τί δῶρο νὰ τοῦ φέρω, ποῦμαι φτωχό·
φέρνω τὸ τύμπανο ποὺ μόνο κρατῶ,
τὰ κάλαντα νὰ παίξω γιὰ τὸ Χριστό·
ρά-πα-πα-παμ (δὶς),
τὸ πιὸ ὠραῖο τραγούδι θὰ πῶ
 γιὰ τὸ Χριστό.
[ρά-πα-πα-παμ (δὶς), γιὰ τὸ Χριστό].

Μέσ' στὴ φάτνη τὰ ζῶα ξυπνοῦν
κι ἀπ' ἔξω ταπεινὰ βοσκοὶ προσκυνοῦν,
στῆς Παναγιᾶς κρυμμένο τὴν ἀγκαλιά,
χρυσὸ στεφάνι, φῶς φορεῖ στὰ μαλλιά,
ρά-πα-πα-παμ (δὶς),
σὰν μὲ βλέπει ἡ καρδιά μου χτυπᾷ
 καὶ μοῦ γελᾷ.
[ρά-πα-πα-παμ (δὶς), καὶ μοῦ γελᾷ].

Τρίγωνα, κάλαντα

Ἦχος λ̣ ϝ̣ — Γα

Ρυθμός τετράσημος.

Τρι γω να κα λαν τα σκορ πι σαν παν

του κα θε σπι τι μια φω λια του μι κρου

Χρι στου εἶ τρι γω να κα λαν τα μεσ

στη γει το νια ηρ θαν τα Χρι στου γεν να

κιη πρω το χρο νια α στρω φω τει νο θα

βγη γιορ τι νο μη νυ μα θα φε ρη απ τον

ου ρα νο α στρω φω τει νο θα βγη γιορ τι

νο μη νυ μα θα φε ρη απ τον ου ρα νο

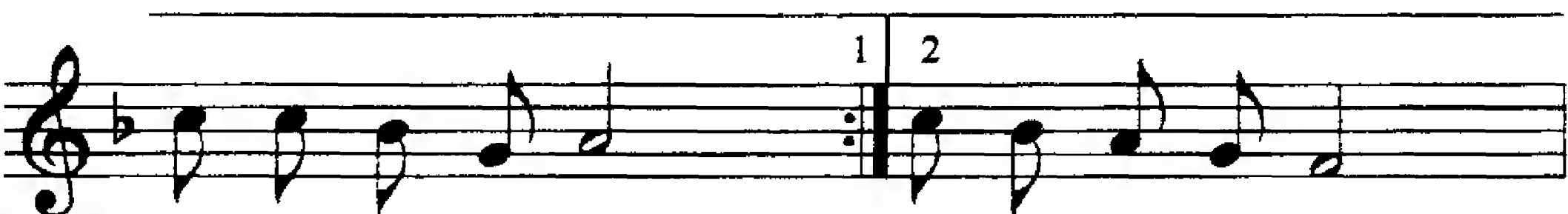
Τρι γω να καλ αν τα σκο ρπι σαν παν του
Τρι γω να καλ αν τα μες' στη γει το νια

κα θε σπιτι μια φω λια του μικρου Χριστου ει κι η πρωτοχρονια
ηρθαν τα Χριστου γεννα

α στρω φω τει νο θα βγη γιο ρτινο μη νυ μα θα φε ρη

απ' τον ου ρα νο απ' τον ον ρα νο

Τρίγωνα, κάλαντα σκόρπισαν παντοῦ
κάθε σπίτι μιὰ φωλιά τοῦ μικροῦ Χριστοῦ, ἔϊ!
Τρίγωνα, κάλαντα μέσ' στὴ γειτονιά,
ἦρθαν τὰ Χριστούγεννα κι ἡ πρωτοχρονιά.
Ἄστρο φωτεινό, θᾶβγη γιορτινό, } (δύς)
μήνυμα θὰ φέρη ἀπ' τὸν οὐρανό }

Τρίγωνα, κάλαντα στὸ μικρὸ χωριὸ
καὶ χτυπᾷ Χριστούγεννα τὸ καμπαναριό, ἔϊ!
Τρίγωνα, κάλαντα στὸ μικρὸ χωριὸ
καὶ χτυπᾷ Χριστούγεννα τὸ καμπαναριό.
Ἄστρο φωτεινό, θᾶβγη γιορτινό, } (δύς)
μήνυμα θὰ φέρη ἀπ' τὸν οὐρανό }

Σὰν τὴ νύφη στολισμένο

ᾠχος λ̣ π̣ δ̣ Νη̣

Ρυθμός ἐπτάσημος.

|| ̣—↑ ̣—̣ || ̣ ̣ ↑ ̣ ̣ || ̣—↑
 Σαν τη νυ φη στο λι σμε νο φουν τω
 ↑ ̣—̣ || ̣ ̣ ↑ ̣—̣ Δ̣ ||
 το κα μα ρω το ο
 || ̣—̣ ↑ ̣ ̣ || ̣ ̣ ↑ ̣—̣ || ̣—↑ ̣
 να το δεν τρο στο λι σμε ε νο στο σα λο
 ̣ || ̣ ̣ ↑ ̣—̣ Δ̣ || ̣—̣ ↑ ̣ ̣ || ̣ ̣ ↑
 νι τ'α πλω το ο να το δεν τρο στο λι
 ↑ ̣—̣ Δ̣ || ̣—↑ ̣ ̣ || ̣ ̣ ↑ ̣—̣ Δ̣ |
 σμε ε νο στο σα λο νι τ'α πλω το ο

Σὰν τὴ νύφη στολισμένο,
 φουντωτό, καμαρωτό,
 νὰ τὸ δέντρο στολισμένο
 στὸ σαλόνι τ' ἀπλωτό. (δῖς)

Σαν τη νυ φη στο λι σμε νο φου ντω το κα

μα ρω το να το δεν τρο στο λι σμε---- νο

στο σα λο νι τ'α πλω το ----- τ'α πλω το

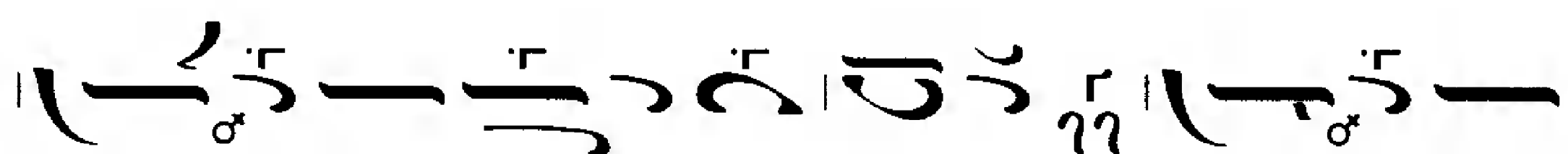
Κοίτα ἐκεῖ μεγάλα φῶτα,
 κοίτα κοῦκλες καὶ κουτιά,
 ἄλλα ξέσκεπα καὶ ἄλλα
 τυλιγμένα στὰ κουτιά. (δῖς)

Πῶς μ' ἀρέσει, πῶς μ' ἀρέσει,
 τί μεγάλη ὁμορφιά!
 Γιὰ νὰ ἰδῶ, τί θὰ μοῦ πέση
 ἀπ' τὰ πλούσια τὰ κλαδιά. (δῖς)

Πάει ὁ παλιὸς ὁ χρόνος

Ἦχος λ̣ ϝ̣ Νη̣ (ϣ)

Ρυθμὸς τρίσημος.

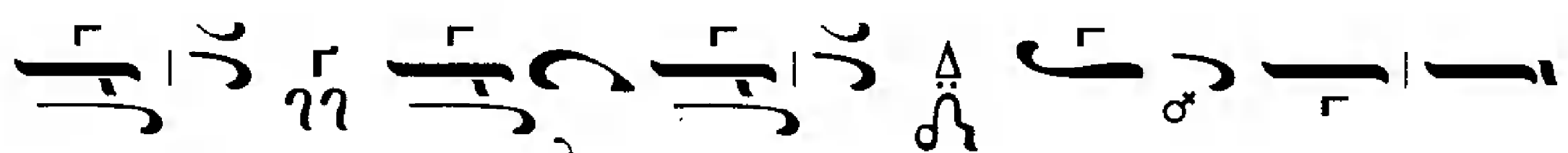
 Πα ει ο πα λιος ο χρο νος ας γιορ τα

 σου με παι δια α και του χω ρι σμου ο πο

 νος ας κοι μα ται στην καρ δια κα λη

 χρο νια κα λη χρο νια χα ρου με νη

 χρυ ση πρω το χρο νια

Πάει ὁ παλιὸς ὁ χρόνος,

ἄς γιορτάσουμε, παιδιά,

καὶ τοῦ χωρισμοῦ ὁ πόνος

ἄς κοιμᾶται στὴν καρδιά.

Ἐπωδός

Καλὴ χρονιά, καλὴ χρονιά,

χαρούμενη, χρυσῇ πρωτοχρονιά. (δύς)

Γέρε χρόνε, φύγε τώρα,

πάει ἡ δική σου ἡ σειρά,

ἦρθ' ὁ νέος μὲ τὰ δῶρα,

Πα ει ο παλιος ο χρο νος ας γιορτα σουμε παι

δια ----- και του χω ρι σμου ο πο νος

ας κοι μα ται στην καρ δια κα λη χρο νια κα λη χρο

νια χα ρου με νη χρυση πρω το χρο νια

μέ τραγούδια, μέ χαρά.
Έπωδός Καλή χρονιά, καλή χρονιά,
χαρούμενη, χρυσή πρωτοχρονιά. (δύς)

Μά κι αν φύγης μακριά μας,
στήν καρδιά μας πάντα ζή
κάθε λύπη και χαρά μας
πού περάσαμε μαζί.
Έπωδός Καλή χρονιά, καλή χρονιά,
χαρούμενη, χρυσή πρωτοχρονιά. (δύς)

Όλα γύρω χιονισμένα,
όλα γύρω παγωνιά,
μά θα λιώσουν ένα, ένα,
μέ τή νέα τή χρονιά.
Έπωδός Καλή χρονιά, καλή χρονιά,
χαρούμενη, χρυσή πρωτοχρονιά. (δύς)

Ὁ Ἐθνικὸς Ὑμνος

Ἦχος λ̣ δ̣ Νη̣ (ϝ) Ρυθμὸς τρίσημος

Σε γνω ρι ζωα πο την κο ψη ^δλ του σπα θιου

την τρο με ρη ^γη σε γνω ρι ζωα πο την ο

ψη ^πρ που με βια με τραει τη γη ^δλ (ϝ) απ τα

κοκ κα λα βγαλ με νη ^δλ (ϝ) των Ελ λη

νων τα ιε ρα ^γη και σαν πρω τααν δρει ω με

νη ^γη χαι ρε ω χαι αι ρε ε λευ θε ρια ^γη

και σαν πρω τααν δρει ω με νη ^γη χαι ρε ω χαι ρε ε

λευ θε ρια α ^δλ (ϝ) και σαν πρω τααν δρει ω με

νη ^γη χαι ρε ω χαι ρε ε λευ θε ρια ^γη

* Σε γνω ρι ζωα πο την κο ψη του σπα θιου την τρο με

ρη ---- σε γνω ρι ζωα πο την ο ψη που με βια με τραει τη

γη ---- Απ' τα κοκ κα λα βγαλ με νη των Ελ λη νων τα ιε

ρα ---- και σαν πρω τα δρει ω με νη χαιρε ω χαι ---- ρε λευθερ

ρια ---- και σαν πρω τα ανδρει ω με νη χαιρε ω χαιρε ε λευ θε

ρια --- κα σαν πρω τα ανδρειω με νη χαιρεω χαιρε λευ θε ρια

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
ποὺ μέ βία μετράει τὴ γῆ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, ἐλευθεριά. (τρὶς)

Ὁ «Ὑμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν», ποίημα τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ Διονυσίου Σολωμοῦ (1798-1857), ἀποτελεῖται ἀπὸ 158 στροφές (τετράστιχα). Δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορά στὸ Μεσολόγγι τὸ 1824.

Μελοποιήθηκε τρεῖς φορές ἀπὸ τὸν μουσουργὸ Νικόλαο Μάντζαρο (1795-1873). Ἡ τρίτη σύνθεση μὲ τὶς δύο πρῶτες στροφές ὀρίστηκε τὸ 1864 μὲ Β. Διάταγμα ὡς Ἐθνικὸς Ὑμνος.

Τὸ μελωδικὸ καὶ ἀρμονικὸ τοῦ μέρος δὲν ἐκτελεῖται* σήμερα ὅπως εἶναι ἡ ἀρχικὴ τοῦ μελοποίησης, ἀλλὰ εἶναι τροποποιημένο καὶ ἀπλουστευμένο. Πλήρη ἐκδοσὴ τοῦ Ὑμνου μὲ συνοδεία πιάνου ἔγινε πρώτη φορά στὸ Λονδίνο τὸ 1875 μὲ δαπάνη τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν. Τὸ αὐτόγραφο τοῦ μουσουργοῦ γιὰ τετράφωνη χορωδία καὶ ὀρχήστρα σώζεται στὸ Μουσεῖο Ἑμμ. Μπενάκη στὴν Ἀθήνα*.

* Βλ. Ἰ. Κ. Μανιουδάκη, *Σχολικὴ Μοῦσα*, τεῦχος Α' (1962), σελ. 96.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Ἄγια νύχτα	372
Ἄγιε μου Γιώργη ἀφέντη μου	23
Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται	289
Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται	296
Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται	297
Ἄγιος Βασίλης ἔρχιτι	293
Ἄγιος Βασίλης ἔρχιτι	295
Ἀγρίμια κι ἀγριμάκια μου	47
Ἀλέξαντρους κι οὐ Βασιλιάς	68
Ἀνάθεμά σας γέροντες	123
Ἀνάρι' ἀνάρια τᾶρριχναν	125
Ἄναρχος Θεός (Α)	256
Ἄναρχος Θεός (Β)	260
Ἄναρχος Θεός (Γ)	262
Ἀπὸ πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι	127
Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος (Α)	309
Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος (Β)	311
Ἀπόψε εἶν' ἀρχιμηνιά	291
Ἀρχὴ Κάλαντα	287
Ἀρχιμενιά κι ἀρχιχρονιά	305
Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά	284
Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά	299
Αὕτη εἶναι ἡ ἡμέρα	280
Ἀφήνω γειὰ στὸν Ὅλυμπο	200
Ἄχ, πατρίδα μου γλυκειά	368
 Βαστᾶτε Τοῦρκοι τ' ἄλογα	 196
Βουνὰ μὴν καμαρώνετε	152

Βουνά μου μή χιονίσετε	129
Γλυκοχαράζει ή χαραυγή	346
Δέ λαλεῖς καημέν' ἀηδόνι	207
Ἐδῶ διαβαίνει ὁ Λάζαρος	331
Εἰς τὴν πόλιν Βηθανία	327
Ἐμεῖς καλὰ καθόμαστε	177
Ἕνας ἀητὸς καθότανε	166
Ἕνας πεῦκος μέσ' στὸν κάμπο	342
Ἐσεῖς βουνά τῆς Ἀγκυρας	234
Ἐσεῖς βουνά τῶν Γρεβενῶν	140
Ἐσεῖς βουνά τῆς Κορυτσᾶς	243
Ἐσεῖς παιδιὰ κλεφτόπουλα	194
Ἐσεῖς πουλιά μ' πιτούμενα	216
Ἐσεῖς χελιδονάκια μου	198
Ἔχε γειὰ καημένε κόσμε	97
Ἦρθ' ἡ Λάζαρος	326
Ἦλιε μ' γιατί εἶσαι σκοτεινός	239
Ἦλιε ποὺ βγαίνεις τὸ πρωῒ	76
Θέ νὰ ταξιδέψω	190
Ἰσεῖς βουνά τοῦ Γρίμποβου	226
Ἰσεῖς πουλιά μ' πιτούμινα	70
Κάθε πρωῒ σηκώνουμαι (Α)	148
Καλημέρα πάντες	322
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	252
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	264
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	267
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	275
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	282

Καλογρηὰ μαγέρευε	66
Καλῶς σᾶς ηῦρι οὐ Λάζαρις	328
Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Α)	134
Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Β)	136
Κάτω στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Γ)	138
Κορίτσι' ἀπὸ τὴν Καστοργιά (Α)	219
Κορίτσι' ἀπὸ τὴν Καστοργιά (Β)	222
Κορίτσια τί ἀγναντεύετε	181
Κορίτσια τί ἀγναντεύετε	182
Ἐκούγω τὸν ἄνεμο (παπα-Γιώργης)	185
Λάλησι, κοῦκι μ', λάλησι	209
Λαλούδι τῆς Μονεμβασιᾶς	115
Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνά	169
Λεβέντης ἐξεκίνησε	224
Λέ, σημαίνει ὁ Θός	72
Μακεδονία ξακουστή	344
Μάνα μου τὰ κλεφτόπουλα	102
Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά (Α)	350
Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά (Β)	353
Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε	100
Μιὰ κόρη τ' ἀποφάσισε	27
Μιὰ προσταγὴ μεγάλη	94
Μοῦπαν ἔλα νὰ δῆς (Ὁ Μικρὸς Τυμπανιστής)	378
Νᾶμαν μηλιὰ στὸ Γαλατά	74
Νᾶμαν πουλὶ νὰ πέταγα	241
Ντ' ἔπαθαν τὰ ψηλὰ βουνά	49
Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ	40
Ὁ Ἐθνικὸς Ὕμνος	387
Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Α)	84
Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Β)	91
Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Γ)	92

Οί κλέφτες ἀπὸ τ' Ἀγραφα	154
Οἱ Τοῦρκ(οι) ὄντες ἐκούρσευαν	64
Ὁ Λεπενιώτης κίνησε	119
Ὅλες οἱ χῶρες χαίρονται	113
Ὅλ' ἡ δόξα, ὅλ' ἡ χάρη	357
Ὅντεν ἐδικονίζετο	55
Ὅντε τὴ θεμελιώνανε	53
Ὅταν στὴ μέση ξεπροβαίνεις	360
Οὐ Κουσταντίνους οὐ μικρός	33
Οὔλες οἱ μέρες τοῦ Θεοῦ	80
Πάει ὁ παλιὸς ὁ χρόνος	385
Παιδιά μ', γιὰτ' εἶστ' ἀνάλλαγα	245
Παιδιά μ', σὰ θέλ'τε λεβεντιά	143
Παιδιά, τῆς Ἑλλάδος παιδιά	363
Πέρασ' ἀπ' τὰ Δέρβαινα	229
Παραμερᾶτε σύννεφα	232
Ποιά μάνα ἔχει δυὸ παιδιά	205
Ποιὸς εἶδε ψάρι στὴ στεργιά	25
Ποιὸς εἶν' ἄξιος καὶ γρήγορος	221
Πότες θὰ κάμη ξαστεργιά	42
Πουλιά μου ποῦθ' ἐρχόσαστε	175
Σαββάτο ἔβαλαν βουλή	179
Σὰν τὴ νύφη στολισμένο	383
Σὰν τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο	31
Σαράντα δυὸ Τουρκόπουλα	29
Σαράντα (ἢ δώδεκα) εὐζωνάκια	235
Σαράντα κλέφτες ἤμασταν	132
Σαράντα παλληκάρια (Α)	106
Σαράντα παλληκάρια (Β)	108
Σὲ ψηλὸ βουνό (Α)	35
Σὲ ψηλὸ βουνό (Β)	38
Σήκω καημένε Κωσταντῇ	78
Σηκώνομαι πρωί (Β)	150

Σημαίνει ὁ Θεός	60
Σήμερα μαῦρος οὐρανός	335
Σήμερα μαῦρος οὐρανός	337
Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα	307
Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα	316
Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα	320
Σήμερα τὰ Φῶτα	318
Σήμερα τὰ Φῶτα	321
Σήμερι τὰ Φῶτα	313
Σήμερι τὰ Φῶτα	314
Σήμερα ψέλνουν ἐκκλησιές	62
Σήμερο μαῦρος οὐρανός	333
Στὰ Τρίκορφα μέσ' στήν κορφή (Α)	171
Στὰ Τρίκορφα μέσ' στήν κορφή (Β)	173
Στὴ βρύση στὰ Τσερίτσιανα	187
Στὴ μέση στήν Ἀράχωβα	117
Στὴν Ἀγιά Σοφιὰν ἀγνάντια	340
Στὴ Σημαία	355
Στῆς Στάτιστας τὰ μέρη	214
Ἐ τοῦτα τὰ σπίτια ποῦρθαμι	324
Συνάζεται τὸ στράτευμα	237
Τὰ Ρουμελιώτικα βουνά	183
Ταχειά, ταχειά 'ν' ἀρχιμηνιά	301
Τί ἔχεις βρέ μαῦρε κόρακα	248
Τί ἔχεις καημένε κόρακα	230
Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βουγγᾶν	121
Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βροντοῦν (Γιουσούφ Ἀράπης)	157
Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνά	348
Τὸ ἔλατο	374
Τὸ λέν' οἱ κοῦκοι στάι βουνά	111
Τὸ λέν' οἱ κοῦκοι στὰ βουνά	204
Τ' Ἀντρούτσου ἡ μάνα χαίρεται	163
Τοῦ Κίτσου ἡ μάνα	104
Τρία πουλάκια κάθουνταν	211

Τρεῖς καλογέροι Κρητικοί	58
Τρίγωνα, κάλαντα	381
Τρίτη, Τετάρτη μιὰ βραδυά	192
Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες	44
Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες	46
 Φύγαν ὅλα τὰ παιδιὰ	 228
 Χαρὰ ποὺ τῶχουν τὰ βουνά	 160
Χίτλερ νὰ μὴν τὸ καυχηθῆς	248
Χιόνια στὸ καμπαναριό	376
Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα	146
Χριστὸς γεννᾶται	269
Χριστὸς γεννέθεν	254
Χριστούγεννα, πρωτούγεννα	271
Χριστούγεννα, πρωτούγεννα	278
Χριστούγινα, πρωτούγινα	273
Χριστούγινα, προυτούγινα	277

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος Δημάρχου.....	5
Είσαγωγή	7

Α. ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἄγιε μου Γιώργη ἀφέντη μου	23
Ποιός εἶδε ψάρι στὴ στεριά	25
Μιὰ κόρη τ' ἀποφάσισε	27
Σαράντα δυὸ Τουρκόπουλα	29
Σὰν τῆς Ὠριᾶς τὸ κάστρο	31
Οὐ Κουσταντίνους οὐ μικρός	33
Σὲ ψηλὸ βουνό (Α)	35
Σὲ ψηλὸ βουνό (Β)	38
Ὁ Διγενῆς ψυχομαχεῖ	40
Πότες θὰ κάμη ξαστεργιά	42
Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες	44
Τρῶτε καὶ πίνετ' ἄρχοντες	46
Ἀγρίμια κι ἀγριμάκια μου	47
Ντ' ἔπαθαν τὰ ψηλὰ βουνά	49

Β. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ

Ὅντε τὴ θεμελιώνανε	53
Ὅντεν ἐδικονίζετο	55
Τρεῖς καλογέροι Κρητικοί	58
Σημαίνει ὁ Θεός	60
Σήμερα ψέλνουν ἐκκλησιές	62

Οἱ Τοῦρκ(οι) ὄντες ἐκούρσευαν	64
Καλογρηὰ μαγέρευε	66
Ἀλέξαντρους κι οὐ Βασιλιᾶς	68
Ἰσεῖς πουλιά μ' πιτούμινα	70
Λέ, Σημαίνει ὁ Θός	72
Νά 'μαν μηλιὰ στὸ Γαλατᾶ	74
Ἦλιε ποὺ βγαίνεις τὸ πρωὶ	76
Σήκω καημένε Κωσταντῇ	78
Οὔλες οἱ μέρες τοῦ Θεοῦ	80

Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Α)	84
Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Β)	91
Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα (Γ)	92
Μιὰ προσταγὴ μεγάλη	94
Ἔχε γειὰ καημένε κόσμε	97
Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε	100
Μάνα μου τὰ κλεφτόπουλα	102
Τοῦ Κίτσου ἡ μάνα	104
Σαράντα παλληκάρια (Α)	106
Σαράντα παλληκάρια (Β)	108
Τὸ λέν οἱ κοῦκοι στάι βουνά	111
Ὅλες οἱ χῶρες χαίρονται	113
Λαλούδι τῆς Μονεμβασιᾶς	115
Στὴ μέση στὴν Ἀράχωβα	117
Ὁ Λεπενιώτης κίνησε	119
Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βουγγᾶν	121
Ἀνάθεμά σας γέροντες	123
Ἀνάρι' ἀνάρια τᾶρριχναν	125

Ἀπὸ πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι	127
Βουνά μου μὴ χιονίσετε	129
Σαράντα κλέφτες ἤμασταν	132
Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Α)	134
Κάτου στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Β)	136
Κάτω στοῦ Βάλτου τὰ χωριά (Γ)	138
Ἑσεῖς βουνὰ τῶν Γρεβενῶν	140
Παιδιά μ', σὰ θέλ'τε λεβεντιά	143
Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα	146
Κάθε πρωὶ σηκώνουμαι (Α)	148
Σηκώνουμαι πρωὶ (Β)	150
Βουνὰ μὴν καμαρώνετε	152
Οἱ κλέφτες ἀπὸ τ' Ἀγραφα	154
Τί ἔχουν οἱ κάμποι καὶ βροντοῦν (Γιουσούφ Ἀράπης)	157
Χαρὰ ποὺ τὔχουν τὰ βουνὰ	160
Τ' Ἀντρούτσου ἡ μάνα χαίρεται	163
Ἕνας ἀητὸς καθότανε	166
Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ	169
Στὰ Τρίκορφα μέσ' στὴν κορφὴ (Α)	171
Στὰ Τρίκορφα μέσ' στὴν κορφὴ (Β)	173
Πουλιά μου ποῦθ' ἐρχόσαστε	175
Ἑμεῖς καλὰ καθόμαστε	177
Σαββάτο ἔβαλαν βουλή	179
Κορίτσια τί ἀγναντεύετε	181
Κορίτσια τί ἀγναντεύετε	182
Τὰ Ρουμελιώτικα βουνὰ	183
Ἐκούγω τὸν ἄνεμο (παπα-Γιώργης)	185
Στὴ βρύση στὰ Τσερίτσιανα	187
Θὲ νὰ ταξιδέψω	190
Τρίτη, Τετάρτη μιὰ βραδυὰ	192
Ἑσεῖς παιδιά κλεφτόπουλα	194
Βαστᾶτε Τοῦρκοι τ' ἄλογα	196
Ἑσεῖς χελιδονάκια μου	198
Ἀφήνω γειὰ στὸν Ὀλυμπο	200

Δ. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ
ΣΕ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΜΑΣ

Τὸ λέν οἱ κοῦκοι στὰ βουνά	204
Ποιά μάνα ἔχει δυὸ παιδιά	205
Δέ λαλεῖς καημέν' ἀηδόνι	207
Λάλησι, κοῦκι μ', λάλησι	209
Τρία πουλάκια κάθουνταν	211
Στῆς Στάτιστας τὰ μέρη	214
Ἐσεῖς πουλιά μ' πιτούμενα	216
Κορίτσι' ἀπὸ τὴν Καστοργιά (Α)	219
Ποιός εἶν' ἄξιος καὶ γρήγορος	221
Κορίτσι' ἀπὸ τὴν Καστοργιά (Β)	222
Λεβέντης ἐξεκίνησε	224
Ἰσεῖς βουνὰ τοῦ Γρίμποβου	226
Φύγαν ὅλα τὰ παιδιά	228
Πέρασ' ἀπ'τὰ Δέρβαινα	229
Τί ἔχεις καημένε κόρακα	230
Παραμερᾶτε σύννεφα	232
Ἐσεῖς βουνὰ τῆς Ἀγκυρας	234
Σαράντα (ἢ δώδεκα) εὐζωνάκια	235
Συνάζεται τὸ στράτευμα	237
Ἦλιε μ' γιὰτ' εἶσαι σκοτεινός	239
Νᾶμαν πουλὶ νὰ πέταγα	241
Ἐσεῖς βουνὰ τῆς Κορυτσᾶς	243
Παιδιά μ' γιὰτ' εἶστ' ἀνάλλαγα	245
Τί ἔχεις βρὲ μαῦρε κόρακα	248
Χίτλερ νὰ μὴν τὸ καυχηθῆς	248

Ε. ΚΑΛΑΝΤΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Ι. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	252
Χριστὸς γεννέθεν	254

Ἄναρχος Θεός (Α)	256
Ἄναρχος Θεός (Β)	260
Ἄναρχος Θεός (Γ)	262
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	264
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	267
Χριστὸς γεννᾶται	269
Χριστούγεννα, πρωτούγεννα	271
Χριστούγινα, πρωτούγινα	273
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	275
Χριστούγινα, πρωτούγινα	277
Χριστούγεννα, πρωτούγεννα	278
Αὕτη εἶναι ἡ ἡμέρα	280
Καλὴν ἐσπέραν ἄρχοντες	282

II. ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά	284
Ἀρχὴ Κάλαντα	287
Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται	289
Ἀπόψε εἶν' ἀρχιμηνιά	291
Ἅγιος Βασίλης ἔρχιτι	293
Ἅγιος Βασίλης ἔρχιτι	295
Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται	296
Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται	297
Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά	299
Ταχειά, ταχειά 'ν' ἀρχιμηνιά	301
Ἀρχιμενιά κι ἀρχιχρονιά	305

III. ΦΩΤΩΝ

Σήμερά 'ν' τὰ Φῶτα	307
Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος (Α)	309
Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Πρόδρομος (Β)	311
Σήμερα τὰ Φῶτα	313
Σήμερα τὰ Φῶτα	314

Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα	316
Σήμερα τὰ Φῶτα	318
Σήμερα 'ν' τὰ Φῶτα	320
Σήμερα τὰ Φῶτα	321
Καλημέρα πάντες	322
'Σ τοῦτα τὰ σπίτια ποῦρθαμι	324

IV. ΒΑΙΑΤΙΚΑ – Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Ἦρθ' ἡ Λάζαρους	326
Εἰς τὴν πόλιν Βηθανία	327
Καλῶς σᾶς ἡῦρι οὐ Λάζαρις	328
Ἐδῶ διαβαίνει ὁ Λάζαρος	331
Σήμερο μαῦρος οὐρανός	333
Σήμερα μαῦρος οὐρανός	335
Σήμερα μαῦρος οὐρανός	337

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

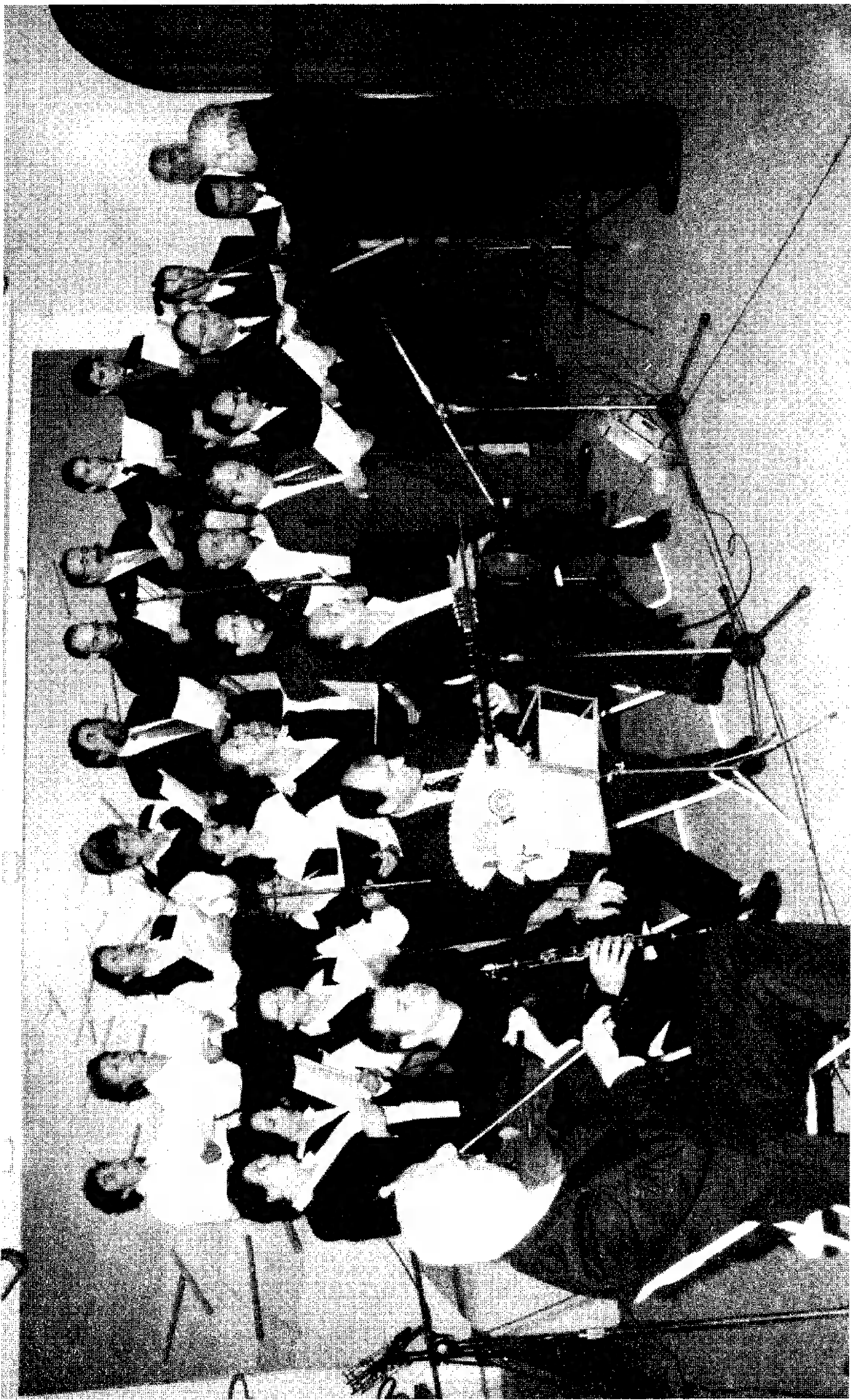
A. ΕΝΤΕΧΝΑ ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Στὴν Ἀγία Σοφίαν ἀγνάντια	340
Ἕνας πεῦκος μέσ' στὸν κάμπο	342
Μακεδονία ξακουστή	344
Γλυκοχαράζει ἡ χαραυγή	346
Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνά	348
Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά (Α)	350
Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά (Β)	353
Στὴ Σημαία	355
Ὅλ' ἡ δόξα, ὅλ' ἡ χάρη	357
Ὅταν στὴ μέση ξεπροβαίνης	360
Παιδιά, τῆς Ἑλλάδος παιδιά	363
Ἄχ, πατρίδα μου γλυκειά	368

Β. ΕΝΤΕΧΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ – ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Ἄγια νύχτα	372
Τὸ ἔλατο	374
Χιόνια στὸ καμπαναριό	376
Μοῦπαν ἔλα νὰ δῆς (Ὁ Μικρὸς Τυμπανιστής).....	378
Τρίγωνα, κάλαντα	381
Σὰν τὴ νύφη στολισμένο	383
Πάει ὁ παλιὸς ὁ χρόνος	385
Ὁ Ἐθνικὸς Ὑμνος	387
Ἀλφαβητικὸς Πίνακας τῶν τραγουδιῶν	391

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΧΟΡΩΔΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
(Βυζαντινῆς καὶ Δημοτικῆς)

Σάββατο, 28/10/2000, Παιανία, στην αίθουσα του μουσείου Βορρέ. Η πρώτη εμφάνιση τῆς Χορωδίας
(μικτὸ σχῆμα) με δημοτικὰ τραγούδια γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940
καὶ με συνοδεία λαϊκῶν ὀργάνων.

*Ο Δήμαρχος Παιανίας κ. Δημήτριος Δάβαρης παρουσιάζει τή
νεοσυσταθεῖσα Χορωδία Παραδοσιακῆς Μουσικῆς τοῦ Δήμου
κατὰ τήν πρώτη της ἐμφάνιση (28/10/2000)*

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς κ. Ἀγαθόνικος μετὰ τῇ θρησκευτικῇ τελετῇ τῆς Βασιλόπιτας τὴν χαράσσει σταυροειδῶς. Δίπλα του ὁ Δήμαρχος κ. Δημήτριος Δάβαρης καὶ πίσω ἡ Χορωδία, ποὺ τραγούδησε Κάλαντα καὶ δημοτικά τραγούδια ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος μὲ συνοδεία λαϊκῶν ὀργάνων.

Σάββατο, 3/2/2001 στὸ Κελάρι Παπαχρήστου, Σπάτα.

Ἡ Χορωδία (μικτὸ σχῆμα) συμμετέχει στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ πανηγυριοῦ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου (2 Μαΐου) Παιανίας μὲ δημοτικά τραγούδια καὶ μὲ συνοδεία λαϊκῶν ὀργάνων.

Δευτέρα, 30/4/2001 στὸ Λύκειο Παιανίας.

*Τὰ μέλη τῆς Χορωδίας σὲ ἐκδρομὴ στοὺς Μυστράς μετὰ τῆς λήξης τῶν μαθημάτων
καὶ τῶν λοιπῶν ἐργασιῶν τῆς (Σάββατο, 23/6/2001).*

Τὸ τμήμα Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς τῆς Χορωδίας σέ συναυλία στήν Ἱερατική Σχολή Συμφερουπόλεως Κριμαίας Οὐκρανίας, πού ἔγινε ἐπ' αὐκαιρία προσκυνηματικῆς ἐκδρομῆς στὸν Ἱ. Ναὸ Ἀγίας Τριάδος Συμφερουπόλεως, ὅπου φυλάσσονται τὰ ὀστᾶ τοῦ νεοφανοῦς Ἀγίου Λουκᾶ, ἐπισκόπου Συμφερουπόλεως, καὶ τῆς δωρεᾶς ὑπὸ τῆς ἐνορίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Παιανίας, μεγάλης ἀσημένιας λάρνακος γιὰ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ. Συμμετεῖχαν πολλοὶ ἐκδρομεῖς (προσκυνητές), μέ τὸν Δήμαρχο κ. Δημ. Δάβαρη καὶ τὸν κ. Δημήτριο Γ. Πρίφτη, μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς Χορωδίας. Τὴν διοργάνωση καὶ ἐπίβλεψη εἶχε ὁ π. Μιχαὴλ Νικολογιάννης, ἐφημέριος τοῦ μητροπολιτικοῦ Ἱ. Ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Παιανίας, μέ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Δήμου.

Συμφερούπολη, Κυριακὴ 7/10/2001.

Ο χοράρχης κ. Κωνσταντῖνος Ἰ. Μᾶρκος δίνει συνέντευξη, μετά τή συναυλία, στήν οὐκρανική ραδιοφωνία καί τηλεόραση, γιά τή Βυζαντινή μουσική καί τή Χορωδία (7/10/2001).

Εὐχαριστοῦμε τὸν κ. Ἀνδρέα Ῥέλληνα γιὰ τὴν συμβολή του
στὴν ἐκδόση τοῦ παρόντος βιβλίου.